

**A PETŐFI KÖR
vitái
hiteles jegyzőkönyvek
alapján**

IV.

Partizántalálkozó • Sajtóvita

A PETŐFI KÖR VITÁI
IV.
Partizántalálkozó
Sajtóvita

A PETŐFI KÖR VITÁI

szerkesztőbizottsága:

Bácskai Vera, Bohó Róbert,

Hegedűs B. András főszerkesztő,

Litván György, Rainer M. János

A PETŐFI KÖR vitái

hiteles jegyzőkönyvek
alapján

IV.

Partizántalálkozó • Sajtóvita

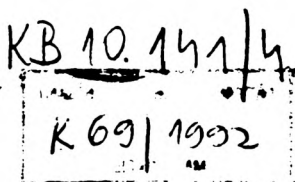
Múzsák • 1956-os Intézet

Szerkesztette, a dokumentumokat
összeállította és a jegyzeteket írta:
Hegedűs B. András, Rainer M. János

A kötet megjelenését Sarlós András (Toronto), a Petőfi Kör egyik tagja,
a sorozat megjelenését a Művelődési Minisztérium támogatta.

ISBN 963 553 203 2 (összkiadás)
ISBN 963 564 488 4 (IV. kötet)

Felelős kiadó a Műzsák Közművelődési Kiadó Igazgatója
Felelős szerkesztő: dr. Kis Katalin
Műszaki szerkesztő: Bimbó Katalin
Borítóterv: Gáspár Bálint
Megjelent: 1991-ben, A/5 ív terjedelemben
Nyomta a Műzsák Kiadó nyomdája
Felelős vezető: Szathmáry Attila

TARTALOM

BEVEZETÉS (Rainer M. János)	7
--	---

JEGYZŐKÖNYVEK

A volt partizánok és illegális pártmunkások baráti találkozója a budapesti fiatal értelmiségiekkel (1956. június 18.)	19
Jegyzetek	58
Vita a sajtó és a tájékoztatás kérdéseiről (1956. június 27.)	67
Jegyzetek	175

FÜGGELÉK

Dokumentumok

„Partizántalálkozó”

A „partizántalálkozó” hiányzó felszólalásainak felidézése	195
Radó István: Szenvedélyes vita a jövőért (<i>Béke és Szabadság</i> , 1956. június 26.)	198
Djuka, Julius: Beszélgetés a budapesti hidaknál (<i>Politika</i> , Belgrád, 1956. július 8., korabeli fordítás)	200
Kun Imre levele Tanczos Gáborhoz (1956. június)	205
<i>Fényképmelléklet</i>	209

Sajtóvita

Függelék a sajtóvita jegyzőkönyvéhez (Hegedüs B. András összeállítása, 1956.)	225
Abody Béla: Elhangzott volna a Petőfi Körben (In: ~: <i>Indulatos</i> <i>utazás. Tanulmányok és cikkek.</i> Bp. Magvető, 1957., 246–255.o.)	231
A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének határozata (<i>Szabad Nép</i> , 1956. július 1.)	240
Az MDP KV Agitációs és Propaganda Osztályának feljegyzése a Petőfi Kör sajtóvitájáról (MSZMP KB Párttörténeti Intézet Archívuma, 1956. július 2.)	242
A DISZ Központi Vezetősége Intéző Bizottságának határozata (<i>Új Március</i> , 1956. 7.sz.)	243
Az MDP Központi Ellenőrző Bizottságának közleménye (<i>Pártélet</i> , 1956. 7.sz.)	245

Részlet a Pravda „Növekednek és erősödnek a béke, a demokrácia és a szocializmus nemzetközi erői” című cikkéből (Közli: <i>Magyar Nemzet</i> , 1956. július 17.)	246
Budapesti dolgozók a Központi Vezetőség június 30-i határozatáról (<i>Esti Budapest</i> , 1956. július 3.)	247
Munkásgyűlések, aktívaértekezletek a budapesti üzemekben (<i>Magyar Nemzet</i> , 1956. július 14.)	249
Félre a párt- és népellenes demagógiával (<i>Tolnai Napló</i> , 1956. július 6.)	253
Sipos Gyula: Tolnai túllicitálás (<i>Irodalmi Újság</i> , 1956. július 14.)	255
A DISZ Petőfi Köre vezetőségének határozata (1956. július 7.) (In: Margócsy István (szerk.): <i>Jöjjön el a te országod</i> . Bp. Szabad Tér, 1988., 307–312.o.)	257
A felszólalókról	261
Névmutató	269

Bevezetés

A Petőfi Kör vitajegyzőkönyveit közlő sorozat jelen kötete két vita anyagát tartalmazza. Két olyan esemény dokumentumait, melyeket nem kapcsol össze szoros tematikai hasonlóság, mint a két 1956 tavaszi gazdasági vitát,¹ s a kronológiai sorrend sem indokolja együttes közlésüket: az egyik gazdasági vita időben e kettő közé esik. Közös kiadásuk mégis több, mint szerkesztési-technikai elhatározás. Lényeges tartalmi vonatkozásaiban tartozik össze a két esemény: csúcspont és összefoglaló, méghozzá több értelemben.

Csúcspontja volt, különösen a sajtóvita, a Petőfi Kör addigi, s talán egész történetének. Summázta a kommunista reformerek küzdelmét az ortodox sztálinista erővel szemben úgy, hogy 1956 júniusában a Kör volt a reformerők legradikálisabb, leginkább koncentrált fóruma, jóllehet ebben az időben már számos más helyen is véleményt nyilváníthattak (elsősorban az irodalmi sajtóban). Kétségtelen a Petőfi Kör 1956 őszi, második periódusának jelentősége, a későbbi viták bizonyosan szakszerűbbek, kritikájukban radikálisabbak, megoldási javaslataikban elmélyültebbek voltak. Ám ősszel a Petőfi Kör a mind szélesebb reformellenzéknek csak *egy* osztaga volt a többi között, a kibontakozó tömegmozgalmak árnyékában, 1956 júniusában viszont vitathatatlanul az átalakulásért küzdők vezető ereje.

Csúcspontja volt a két vita az egész XX. kongresszust követő olvadási folyamatnak is. Ez a folyamat sokágú, akár a szereplőket, akár azokat a politikai kérdéseket és eszközöket vizsgáljuk, melyeket a szereplők napirendre tűztek illetve felhasználtak. De minden területen jellemző és alapvetően fontos kiindulópontot jelentett az SZKP XX. kongresszusának „üzenete”, ahogyan akkoriban szívesen nevezték: a „kongresszus szelleme”. A kifejezést ma akár fellengzősnek is tarthatjuk, pedig nagyon pontosan kifejezte a lényeget. A XX. kongresszus semmilyen területen nem gyakorolt radikális bírálatot, s az 1956. júniusában a pártértelmisség körében többé-kevésbé ismert „titkos beszéd”² is túlnyomórészt Sztálin *személyes* hibáinak, bűneinek felsorolásával foglalkozott. Kiszabadította viszont a kongresszus — s ez volt a lényeges, fontosabb, mint egyes tételek revíziója — a bírálat és az önálló gondolkodás szellemét a palackból. Legitimálta tehát a hazai pártértelmisségnek azt a törekvését, amit már

évek óta próbált kifejezésre juttatni: a fennálló bírálatán át eljutni olyan szocializmusképhez, amelyben emberibb módon lehet élni. (Nem szabad elfeledkezni arról, hogy *egyedül ez a pártértelmség volt abban a politikai helyzetben, hogy ezt megtehesse!*)

Az SZKP XX. kongresszusa igen jelentős nemzetközi hatást gyakorolt a hatalmon lévő, s az azon kívül álló kommunista pártokra. A „desztalinizáció” folyamata ott is elindult, ahol — eltérően Magyarországtól — az 1953–55-ös esztendőkhöz ennek nem volt komoly előzménye. E folyamat egyik legdinamikusabb szakasza éppen 1956 késő tavaszára esett, s nem jelentéktelen mértékben befolyásolta a Petőfi Kör sorsát.

A moszkvai kongresszusról hasaterő kelet-európai pártvezetőket feltehetően meglepte a XX. kongresszus akkor radikálisnak tetsző Sztálin-kritikája. Kötelezően „igazodó” nyilatkozataikban a kelet-német, csehszlovák, román stb. vezetők ezért érezhetően igyekeztek kisebbíteni, lehatárolni a kritika életét.³ Ezen az úton járt a magyar párt vezetése is, élén Rákosi Mátyással akkor, amikor a Központi Vezetőség 1956. márciusi ülésén olyan határozatot fogadtatott el, amely szerint a XX. kongresszus *igazolta* az MDP 1953. júniusa óta folytatott helyes politikáját. E határozat utólag mesterségesen próbált folyamatoságot kimutatni az 1954–54-es reformirányzat és az azt elítélő és visszavonó 1955. márciusi restaurációs politika között.⁴

Jelentősen különbözött ettől a lengyel és az olasz párt vezetőségének reakciója. A lengyel vezetés első embere, Boleslaw Bierut nem sokkal a XX. kongresszus után Moszkvában meghalt. Az Ochab vezette lengyel párt egyértelműen kiállt az új moszkvai irányvonal mellett, elsősorban az egyes kommunista pártok számára biztosított nagyobb önállóság keltett nagy visszhangot Varsóban. Palmiro Togliatti felvetette a kommunista mozgalom új, „policentrikus” fejlődésének gondolatát. „Személyi kultusz” helyett a *demokrácia korlátozásáról és elfojtásáról* beszélt: mindez jelzi azt az utat, amelyen az olasz párt vezetője kívánta meghaladni a XX. kongresszus kritikáját. Nem véletlenül kérte számon a Petőfi Kör sajtóvitájának közönsége a jelenlévő vezetőkön Togliatti híres interjújának csonkítatlan közlését. S helyeselte, sőt elmélyíteni igyekezett a Sztálin-bírálatot a jugoszláv vezetés is, mellyel ebben az időszakban a szovjetek intenzív tárgyalásban állottak, Jugoszláviának a „táborba” való valamilyen „reintegrálása” céljából.⁵

Vezetőségeik igencsak eltérő reakciói ellenére szinte valamennyi közép-kelet-európai ország pártértelmsége reménykedve, felpeszdült vi-

takedvvel, a bíráló helyi alkalmazásának és továbbfolytatásának szándékával fogadta a moszkvai változásokat. A magyar reformista sajtó — elsősorban az *Irodalmi Újság* — sorra számolt be a román, bolgár, keletnémet stb. író és újságírókörök vitáiról.⁶ Nemzetközi jelentőségű reformirányzat azonban csak két országban alakult ki: Lengyelországban és Magyarországon. Előbbiben a megújulóban lévő pártvezetés bátorítását élvezve — nálunk annak ellenére. A Petőfi Kör ugyan kapott óvatos biztatást a vezetés egyik-másik tagjától, politikai háttérét azonban az 1953–54-es „új szakasz” politikája, az ezt képviselő pártellenzék jelentette. Érdekes párhuzam ugyanakkor, hogy Lengyelországban is a monolit ifjúsági szövetség biztosította az ellenzéki tevékenység kereteit: a legjelentősebb viták e szervezet hetilapja, a *Po Prostu* hasábjain, illetve a lap körül szerveződő klubok helyiségeiben zajlottak.⁷

1956 júniusára a szovjet vezetés minden bizonnyal úgy vélhette: a „kongresszus szelleme” legalábbis kiszabadulóban van a szándékaik szerint méretezett palackból. Saját pártszervezeteikben már 1956 áprilisában leállították a XX. kongresszus határozatairól és Hruscsov „titkos” beszédének kivonatáról kezdeményezett vitákat. Togliatti útkeresései rosszállással és elhallgatással találkoztak körükben, a lengyel fejleményeket, különösen a poznani munkásfelkelést (1956. június 28.) egyenesen kritikusként ítélték, s nem látták sokkal jobbnak a magyar helyzetet sem. 1956. június 30-án az SZKP Központi Bizottsága határozatot hozott „A személyi kultusznak és következményeinek leküzdéséről”. Nyilvánvaló volt a szándék: a XX. kongresszus egyes megállapításainak visszavonása, tompítása árán is meg kell állítani a reformgondolkodás, az okok keresése, a bíráló folytatását.⁸ Amikor Rákosi ezzel egyidejűleg a Petőfi Köröt elítélő határozatot hozatott az MDP vezetésével, s vérbeli sztálini módon vezérelt kampány bontakozott ki az ellenzéki reformerek ellen (ld. kötetünk függelékében — s a közölteknél sokszorosan több naggyűlés és elítélő nyilatkozat akadt!), akkor a Pravda is szükségesnek tartotta szerkesztőségi cikkben legitimálni azt. Ebben a légkörben terjedt futótűzként a hír Budapesten: küszöbön áll az ellenzék tagjainak tömeges letartóztatása.⁹ Hruscsov még 1956. július 13-án is azt közölte Micunovic moszkvai jugoszláv nagykövettel, hogy a szovjet vezetés támogatja Rákosit.¹⁰ Abban, hogy néhány nappal később mégis menesztették, az ellenzéki nyomáson túlmenő szerepet játszhatott Tito hajthatatlansága (aki nem volt hajlandó az 1948–49-es jugoszlávellenes kampány egyik fő képviselőjével való megbékélésre), s az is, hogy — helyesen — úgy

látták: az új pártvezető, Gerő Ernő egyetért a „kongresszus szellemét” visszaszorító törekvésekkel.

* * *

E bevezetőnek nem feladata megvonni a magyar reformkommunista ellenzék, vagy akár a Petőfi Kör történeti politikai szerepének „mérlegét”.¹¹ Szükséges viszont a fordulópont-jelleget a tágabb összefüggéseken túl, most már maguknak a vitáknak néhány szempontból történő elemzésével megvilágítani.

Az első szempont a *szereplők és a résztvevők* köre. A két vitában szót kapott a Nagy Imre által fémjelzett ellenzék valamennyi csoportja. Az 1953-ban, a kormányprogram meghirdetését követően csoporttá formálódó *kommunista írók* „képviselésében” az egyik legnagyobb tekintélyű, integráló személyiség, Déry Tibor, a „fiatalok” közül Kuczka Péter szólalt fel a sajtóvitán. Az 1954 őszén *Szabad Nép* szerkesztőségében lezajlott párttaggyűlésen kialakult (s ’56 tavaszára kiszélesedett) *újságíró-ellenzék*et Méray Tibor, Tardos Tibor és Fekete Sándor „képviselte”. Először szólaltak fel a Petőfi Körben a *Nagy Imre legszűkebb baráti köréhez* tartozó olyan politikusok, akiket az ötvenes évek első felében konstruált perekben ítélték el: Újhelyi Szilárd (a „partizántalálkozón”) és Losonczy Géza (a sajtóvitán). Máté György mérnök, Sziklai Imre, az elnökségekben helyet foglaló Tanczos Gábor és Kázmér Sándor, a viták szervezői, a *Petőfi Kör*hez legszorosabban kapcsolódó fiatal értelmiség reprezentánsai voltak. A sajtóvita korabeli függelékéből (amelyet kötetünk a „Dokumentumok” között közöl) kiderül: a különféle ellenzéki csoportok számos további képviselője szándékozott a vitán felszólalni — ezekre sor már nem kerülhetett.

A partizántalálkozó meghirdetése — ha a függelékben ugyancsak közzétett meghívót utólag politikai nyelvre fordítjuk — az ellenzéki tábor szélesítésének többé-kevésbé tudatos szándékára utal. Az 1947 után berendezkedő sztálinista rendszer szembeötlően diszkriminálta azokat, akik ezért a rendszerért 1945 előtt itthon az illegális mozgalomban, a szociáldemokrata pártban, illetve nyugati emigrációban küzdöttek. Kulcspozíciókba a sztálini tisztogatást fizikailag és politikailag túlélő moszkvai emigránsok és a hazai másod-harmad vonal ifjú képviselői kerültek; az „illegális káderek” háttérbe szorultak. Számos vezetőjük, elsősorban a moszkvai vezetés szemében különféle „elhajlásokat” képviselők (Demény Páltól a Márciusi Front kommunista résztvevőin át Kádár Jánosig) börtönbe jutottak. A Márciusi Front idején a népi mozgalommal szövetség-

get kötő kommunista politikusok jelentős része ebben az időben Nagy Imrét támogatta, s szimpatizált az ellenzékkel számos más „illegális”, „spanyolos”, stb. is. A partizántalálkozó egyik szándéka lehetett ezt az együvértartozást megerősíteni.

Jelentősebb volt a korábbinál a *pártvezetés* részvétele. Kiss Károly személyében a Központi Vezetőség tagja, a Központi Ellenőrző Bizottság elnöke állt a „partizántalálkozón” kiküldött „delegáció” élén (mellette az elnökségben ült az ugyancsak KV-tag Szabó István altábornagy, és a kerületi tanácselnök Andrásfi Gyula). A sajtóvitán három központi vezetőségi tag, Nógrádi Sándor, Horváth Márton (előbbi emellett a KV osztályvezetője, utóbbi a *Szabad Nép*, a központi pártlap szerkesztő bizottságának vezetője) és Vas Zoltán vett részt és szólalt fel.

Új vonás az is, hogy a hatalom *politikai* vitát (s nem mint korábban, szakmai vitát, politikai tartalmakkal) folytatott az ellenzék felszólalóival. Ennek során az is kiderült: pozíciója már távolról sem szilárd. A hatalmi centrum felszólalói egyrészt eleve defenzív módon közelítettek a témákhoz: a bírálatok egy részéhez némi kényszeredettséggel csatlakoztak, sőt önkritikát is gyakoroltak (pl. Horváth Márton a sajtóvitán), s csak ezek rituális ismételgetése után és közben hangoztatták ellenérzéseiket a radikális hangokkal szemben. Ingatag helyzetük érzékelhető a közönség magatartásában: nem csupán a vezetést védő „közkatonákra” (Máté György és Mocsár Gábor — a sajtóvitán), de magukra a vezetőkre is rázúdult a hallgatóság ellenvéleménye; olykor félbe kellett szakítani beszédüket.

Inkább hangsúlyaik különbségéből volt érezhető, hogy az itt fellépő politikai vezetés nem teljesen egységes. Mező Imre és Vas Zoltán (bizonyos fokig Horváth Márton is) a hatalmi centrum szélén elhelyezkedő olyan funkcionáriusokat képviseltek, akik szívesen megszabadultak volna Rákositól, rokonszenveztek a pártellenzékkel, vagy egyes tagjaival, de már egy ilyen vita közönségétől, közegétől, a felvetett gondolatoktól visszariadtak. Jellemző ebből a szempontból — a személyesen persze egyáltalán nem riadt — Vas Zoltán szereplése. Egyrészt rámutatott, hogy a XX. Kongresszus utáni olvadás az 1953-as júniusi út folytatása, másrészt elhatárolta magát Tardos Tibor és Déry Tibor „szélsőséges hangjaitól”, és egy igen jellemző distinkciót tett: „Elvtársak, történelmi fordulat ez, mely 1953 júliusában kezdődött és hála Istennek, Elvtársak, hogy elkezdődött. (*Derűltség és taps. Közbeszólás: Nagy Imre kezdte!*) A párt kezdte, Elvtársak!” Ez utóbbi megállapítás, még ha történetesen van is

benne némi igazság (bár a kezdésről szólva inkább Moszkvát és a szovjet vezetést kellett volna említeni), itt inkább az ellenzéki hangok leszere-
lésére irányult, azzal, hogy tagadta zászlóvá vált vezetőjének kezdemé-
nyező szerepét.

Riadalomra a vezetésnek kétségkívül minden oka megvolt. Például azért, mert a szűkebb-tágabb szakmai közönség helyett itt már — külö-
nösen a sajtóvitán — valóban *tömeg* jelent meg. Jelenléti ívek híján nin-
csenek ugyan források a hallgatóságról (ez főként a sajtóvita 6–7 ezres
közönsége esetében teljes képtelenség lett volna), de vannak azért megle-
hetősen pontosan értelmezhető adalékok. S ezek a fotók. Mindannyiszor
csodálkoztam, amint az akkori szereplők a számomra elmosódottnak, s
oly egyformának (hajviselet, öltözködés) tűnő felvételeket nézegetve há-
rom évtized múltán is megállíthatatlanul sorolták a széksorokban ülő,
a sorok között álló alakokról, hogy ki kicsoda. Mintha szinte mindenki
ismerős lenne.

S ez *részben* igaz is. A fotók többet mutatnak, mint egy rendezvény
közönségét. Annak a „fiatal magyar értelmiségnek” afféle „tablóképei”
ezek, amelyről e vitákkal egyidőben Tánczos Gábor, a Petőfi Kör tit-
kára írt az *Új Hang* c. irodalmi folyóiratban.¹² Húszas legfeljebb har-
mincas éveikben járó, s így felsőfokú tanulmányaikat 1945, de inkább
1948 után folytató és befejező párttag fiataloké, akik a politikával a NÉ-
KOSZ illetve a kommunista ifjúsági szervezetek (MADISZ, Diákszövetség,
MEFESZ, stb.) soraiban találkoztak meghatározó módon. Közülük egy
kisebbség politikai nagykorúsodásának kezdete az 1953 utáni évekre esik
— ők alkották, egyes csoportjaik külön-külön, az első Petőfi Köri viták
közönségét. Többségüké az 1956-os év tavaszára, s ebben már az imént
említett kisebbség, a Petőfi Köri mag hatása is jelentős volt. A fotók felis-
merhető arcai mellett-mögött a sajtóvitán *tömeg* feketélik. Az említettek
többszázas, talán néhány ezres csoportján túl jelen lévő szimpatizálók,
ellen-drukkerek, érdeklődők tömege.

A két júniusi vita tömegvonzó hatásában kétségkívül szerepet ját-
szott, hogy nyíltan politikai viták folytak, s a témák felettébb alkalma-
sak voltak az említett, szociológiailag meglehetősen homogén csoportot
a szimpatizálókkal leginkább *egyesítő vélemények* demonstrálására.

A „partizánvita” ebben a tekintetben nem volt más, mint az ellenzék
jelentékeny részét ellenzékievé tevő eseménynek, a *konstruált perek nap-
világra kerülésének* a „kibeszélése”. A forradalom előtörténetéről szólva
számosan — a legvilágosabban talán Molnár Miklós — rámutattak e

fiatal értelmiségi réteg a sztálini kommunista párthoz kötődésének emocionális (s nem racionális!) rugóira.¹³ Világos, hogy e kötődés megrendülésében mekkora szerepet *kellett* kapnia egy olyan eseménynek, amelyben valósággá vált mintegy az elvont Bűn: a Párté, mely nemcsak tévedett, de szándékkal küldte halálba saját hű katonáit. Az erre való rádöbbenés 1954 nyarán és őszén a túlélő, szabaduló elitéltek személyes ismeretségi körében kezdődött, és 1956 tavaszára odáig jutott, hogy a párt vezetői, és személyesen Rákosi Mátyás által most már az ország nyilvánossága előtt tett hazug magyarázkodásokat¹⁴ pártértelmiségi körben sem hitte el senki. (Az ország pártkötelékeken kívül álló többsége feltehetően eleve nem adott hitelt a különféle magyarázatoknak.) Saját körében, de mégis nyilvánosan itt beszélhetett e csoport ennek élményéről először. A különféle illegális korszakok és csoportok háttérbe szorítottjai (Hajdu Gyula a „tizenkilencesek”, Szerényi Sándor a szovjet tisztogatásokat túlélő KMP-vezetők és tagok képviselőitében) után a csúcspontot Rajk Lászlóné drámai felszólalása jelentette, aki egyenesen harcra hívott fel az ártatlan áldozatok becsületének visszaadásáért.

A pártértelmiség ellenzékivé válásának legfontosabb jellemzője az a *folyamat*, amelyben a *párthoz való feltétlen lojalitást az értelmiség kritikai funkciójának gyakorlása* (persze nem mindenre való tekintet nélküli gyakorlása) váltja fel. Ennek a folyamatnak indító állomása az 1953. júliusi kormányprogram volt, kibontakozása pedig a kritika képviselői, illetve a sztálinista hatalmi központhoz kötődők közötti viták során figyelhető meg. A Petőfi Kör sajtóvitáján e viták ellenzéki résztvevői büszkén hivatkoztak kritikához való jogukért folytatott háromesztendő harcukra (Kucska Péter szólott e küzdelem írói, Méray Tibor újságírói vonulatáról); felsorolták a harc folyamán a hatalom részéről alkalmazott retorziókat. Sok szó esett a vitán az újságírószakma sajátos „belső” gondjairól, elhangzottak impresszionisztikusabb és szakszerűbb összevetések és elemzések az 1945 előtti korszak sajtó- és nyilvánossági viszonyairól (Nemes György, Losonczy Géza stb.), a leglényegesebb mégis a *nyilvános társadalmi és politikai kritika szabadságának követelése* volt.

Mind a külső körülmények, mind az ellenzék politikai fejlődése időszzerűvé tette (volna) politikai követelések *program*, megfogalmazását. Programot, azonban a Petőfi Kör semmiképpen sem adhatott: nem volt egy önálló politikai csoport *szervezete*, csupán egy politikai áramlat *fóruma*. Ebben a keretben elegendő azt vizsgálni, voltak-e olyan közös kívánságok, vagy akár követelések, amelyekben felszólalók és hallgatósá-

guk, amennyire ez nyomon követhető, egyetértett. S ha ilyenek voltak, márpedig voltak, akkor mennyire „feleltek meg” — s itt már az utólagos elemző adhat választ — az adott történeti helyzetben felmerülő, feszítő követelményeknek.

A partizánvitán megfogalmazódó fő követelést, egyben az ellenzék pillanatnyilag legfontosabb célkitűzését Gergely Erzsébet egészen nyíltan megfogalmazta: az egyebek mellett *a törvénytelenésekért is felelős vezetőknek, így Rákosinak és Gerőnek, menniük kell, le kell mondaniuk.* Ez a követelés pártgyűlésnél szélesebb nyilvánosság előtt ez alkalommal, az ő megfogalmazásában hangzott el először.¹⁵

Hogy ezután mi történjék, arról már kevesebb szó esett, s azt sem a felszólalók, hanem a közönség hangoztatta. A sajtóvitán, Losonczy Géának arra a mondatára reagálva, hogy Nagy Imrét pártügyében meg kellene hallgatni, hosszan skandálta a közönség: „Vissza a pártba!” Ezt tehát ugyan nem ő mondotta, (amint azt tragikus halála után számtalanszor felrötták bűnéül) de mégis Losonczy volt az egyetlen, aki perspektivikus programról egyáltalán szólt, s az az 1953–54-es új szakaszhoz való visszatérés, annak folytatása volt.

A sajtóvitában megfogalmazott célkitűzés, a pártellenzéki kritika, a sajtó szabadsága hasonló kérdőjeleket támaszt: ha szabaddá válik ilyen értelemben a sajtó, szabad lesz írni mindarról, ami addig tabunak számított (a törvénytelenések, az ország helyzete, stb.), mi *mellett* fog sikra szállni az ebben egyetértő író- és újságíró-társadalom? Választ erre ismét csak Losonczy Géza említett fejtegetései adtak: a júniusi, az 1954. őszi program mellett.

Hangot kaptak a vitákon olyanok is, akik úgy érzékeltették: bármennyire fontos is a fenti kérdések megbeszélése, akár követelések formájában is, ennél többre lenne szükség. Ilyen volt Újhelyi Szilárd (sajnos teljességében fenn nem maradt) hozzászólása a partizántalálkozón, aki a konstruált perek okozta rádöbbenés-élményt egy a sztálini rendszer lényegére sokkal szélesebb perspektívát nyitó szemponttal egészítette ki. Figyelmeztetett arra, hogy nem elég a volt funkcionáriusok, spanyolos, illegális kommunisták, vagy a szociáldemokraták (a felszólalók amúgyis, jellemző módon, csak az ún. baloldali szociáldemokratákról beszéltek) igazságát keresni: *az egész népet érte sérelem, az egész népet kell rehabilitálni.* Ilyen volt Déry Tibor híres beszéde a sajtóvitán, amelyben a társadalmi bajok kútforrását *az egyén szabadságának hiányában* jelölte meg, s ezt rendszerbeli szerkezeti hibákkal hozta összefüggésbe.

Nem csak a Petőfi Kör két vitájának, de kis túlzással az egész reformellenzék történetének kulcskérdéséhez értünk ezen a ponton. Ha a vitákban csak az hangzott volna el, amit szó szerint lejegyeztek, akkor aligha neveste volna a Kört a poszt-sztálinista rendszer „ellenforradalom szálláscsinálójának”, s aligha vigyázott volna oly aggályosan évtizedeken át arra, nehogy hasonló fórum — akár saját tágabb berkein belül, hisz a Petőfi Kör is az volt — létrejöhessen. Nem csak az volt a fontos, amit mondtak, hanem elsősorban az, hogy elkezdtek gondolkodni a mondandókon, és azt akkor is kimondták, ha ez nem szerepelt a legfelső szinten jóváhagyott igazságok kódexében.

Csak tovább kellett gondolni: s akkor a sajtó „szocialista társadalom kötelezettségeitől” (Déry Tibor) korlátozott szabadságától egy lépésre ott állt a sajtó szabadsága, majd az emberi és polgári szabadságjogok, ezek intézményei és jogi biztosítékai; a tabuk eltörlésétől néhány lépés a nemzet valódi sorskérdéseinek felvetése. Ha tovább gondolják, Rákosi lemondásától több, de logikus lépés visz az egész kommunista vezető garnitúra meneküléséig. S ezek a továbbgondolások, mint az imént említett felszólalások során arra utaltam, csírájukban meg is jelentek. Kérdés, hogy e csírákat a pártellenzék milyen mélységben, milyen számban gondolta tovább 1956 kora nyarán. Véleményem szerint, egy kisebbegük erre kész is volt, s tán tovább is jutott, mint akár a sajtóvita felszólalói — ilyen volt a vitán szóhoz nem jutó Gimes Miklós és mások. Többegük azonban nem akart túlmenni az 1953–54-es módon felülről, a párt által megreformált monolit hatalmi és centralizált gazdasági rendszeren. „... tulajdonképpen kikhez is beszéltünk mi, reformkommunisták?” tette fel a kérdést 1986-ban egy akkor félillegálisban tartott történeti konferencián Litván György. „Be kell vallani, hogy nem a néphez beszéltünk — mi a párt-hoz beszéltünk. (...) Mi elsősorban a párttagsághoz, és az apparátus, sőt a vezetés jobbik részéhez igyekestünk beszélni és őket meggyőzni a reformok szükségességéről. És természetes, hogy ezekhez csakis marxista módon lehetett beszélni, másképp nem.”¹⁶ A Petőfi Kör reformereinek nagy többsége nem demokráciában, hanem „szocialista demokráciában” gondolkodott. Fő különbség a kettő között, hogy utóbbi a politikai csoklevés monopóliumát — semmi kétség, hogy az ország és nép vélt javára — a pártnak és kapcsolódó szervezeteinek — ilyen volt a Petőfi Kör is — tartja fenn, a demokratikus szabályokat elsősorban ezen a körön belül kívánata érvényesíteni.

Mindezek ellenére a Petőfi Kör e vitáinak jelentősége mégis a kifejtett gondolatok — ha tetszik, program — továbbgondolhatóságában rejlett: Továbbgondolta őket, s ebből megfelelő következtetéseket vont le, a politikai vezetés. Innen a magyarázata azoknak a már említett intézkedéseknek, a Petőfi Kör elleni kampánynak 1956 júliusában, melynek egyes dokumentumai a *Függetlenség*-ben olvashatók. Ennél is fontosabb, hogy továbbgondolta kissé mindenki, akihez a vita híre eljutott. A sajtóvita résztvevői számából ítélve ez már szóbeli csatornákon is igen sok embert jelenthetett.¹⁷ Maga a kampány is — ahogy ez általában történni szokott — visszájára fordult, egyértelműen „üzent” azoknak, akiknek gondolkodásában a demokráciának minden jelző nélkül is konkrét jelentése volt. Megtermékenyítőleg hatott így a Petőfi Kör 1956 októberének tömegmossalmára, erjesztője volt azoknak a követeléseknek, amelyek október 23-án és azt követően meglepő egybehangzással fogalmazódtak meg. Igen lényeges folyamatosság ez még akkor is, ha az eszmék és célok alakulásán, s nem a gondolkodók és cselekvők azonosságán alapult. A jelen viták szereplőinek s hallgatóságának jelentős része ha előbb nem, a forradalom alatt, annak hatására megértette a fentebb említett továbbgondolás szükségességét, s az így leszűrt következtetésekhöz az 1956 utáni, ehhez felettébb kedvezőtlen időkben is hű maradt.¹⁸ Ennek az útnak a kezdete a tavaszi vitáknál jelölhető meg, s kötőanyagát a fentebb érintett gondolatok jegyében való nyilvános fellépéshez szükséges bátorság adta. S bár a történész számára a politikai gondolat változásának folyamata az érdekes és tanulságos, a gondolkodó embernek legalább ennyire fontos a modellértékű morális kisugárzás.

Rainer M. János

- ¹ *A Petőfi Kör vitái hiteles jegyzőkönyvek alapján.* I. köt. Két közgazdasági vita. Bp. Kelenföld Kiadó — ELTE, 1989.
- ² Hruscsov azért ülésen elhangzott beszédét 1956 nyarán már széles körben ismerték a nyugati rádiók közlései alapján. A nyugatra való kiszivárogtatásban jelentős szerepet játszott a lengyel párt városi titkára, Stefan Staszewski, aki a belső használatra Moskvából kapott szöveget átadta nyugati tudósítóknak. Ld. visszaemlékezését, in: Toranaka, Teresa: *Oni. Sztálin lengyel bábjai.* Bp. AB Független Kiadó, 1987. 59. old. A beszédet hivatalosan csak 1988-ban tették közzé ld. Hruscsov N.Sz.: *A személyi kultuszról és következményeiről.* Kossuth, Bp. 1988.
- ³ Leonhard, Wolfgang: *The Kremlin Since Stalin.* New York, Praeger, 1962. 194–195. old.
- ⁴ Ld. Szabad Nép, 1956. márc. 15.
- ⁵ A lengyel helyzetről ld. Toranaka i.m. Staszewski-interjú, Leonhard i.m. 198. s. köv. old., Dziewanowski, M.K.: *The Communist Party of Poland,* Harvard Univ. Press, 1976. 257–262. old. Togliatti interjúja eredetileg a *l'Unité* 1956. június 17-i számában jelent meg, magyarul ld. *Anyag- és Adatszolgáltatás,* 1956. 7.sz. 29–41. old.
- ⁶ Ld. *Irodalmi Újság,* 1956. márc. 24., ápr. 7., ápr. 28., jún. 16. stb.
- ⁷ Ld. Dziewanowski, i.m. 262–265. old.
- ⁸ A folyamatról beszámol: Micunovic, Veljko: *Tito követek voltak.* Moszkva, 1956–1958. 38. s. köv. old.
- ⁹ A letartóztatandókról készült, az akkori hírek szerint négyszáz főt tartalmazó lista asóta sem került napvilágra; létesített azonban a Kádár-korszak hivatalos történetírása is elismerte, ld. Berecs János: *Ellenforradalom tóllal és fegyverrel.* Bp. Kossuth, 1981. 65. old.
- ¹⁰ Micunovic, i.m. 86. old.
- ¹¹ Erről ld. Vászárhelyi Miklós: „Az első meghívított reformkísérlet” c. tanulmányát, in: Vászárhelyi M.: *Ellenzékben.* Bp. Szabad Tér Kiadó, 1989. 238–317. old., továbbá a tanulmány 1986-os vitáját, in: *Az 1956-os magyar forradalom előzményei, alakulása és utóélete.* Az 1986. dec. 5–6-án Budapesten rendezett tanácskozás jegyzőkönyve. Bp. (szamizdat), 1987. 3–43. old. A Petőfi Körrel ld. Hegedűs B. András: „Petőfi Kör — a reformmozgalom fóruma 1956-ban”. *Világosság,*

1989. 1.sz. (ld. az 1. jegyzetben idézett kötet bevezetőjeként is); valamint a Petőfi Körrel 1989. márciusban tartott tudományos emlékülés jegyzőkönyvét, in: *Mosgó Világ*, 1989. 8. és 9.sz.

- 12 Tánchos Gábor: „Gondolatok a fiatal magyar értelmiségről”. *Új Heng*, 1956. 6.sz.
- 13 Molnár Miklós: *Egy vereség diadala*. Párizs-New-Jersey, 1988. 42. s. köv. old.
- 14 Rákosi Mátyás 1956 tavaszán két ízben is nyilvános beszédben foglalkozott a Rajk-perrel: március 27-én Egerben a Heves megyei, május 18-án a budapesti Sportcsarnokban a fővárosi pártaktíván.
- 15 Korábban pártaktíva-üléseken, ill. párttaggyűléseken többen élesen bírálták Rákosit (Szilágyi Józsefné, Lukácsy Sándor stb.), s egy angalföldi aktíván Litván György a személyesen jelen levő első titkárt lemondásra szólította fel.
- 16 Ld. *Az 1956-os magyar forradalom előzményei...* i. m. 29. old.
- 17 A tájékozódás nemcsak szóbeli csatornákon történt. Bár a vezetés „szárolta” a sajtóvita jegyzőkönyvét (erről ld. a vita jegyzetanyagát megelőző szerkesztői jegyzetet a külső előzményeiről), nagy számban készültek „kivonatos” jegyzőkönyvek résztvevők helyszíni jegyzetei alapján. Ezek készítői esetenként a hivatásos gyorsírókhoz hasonlóan nemcsak a felelőlések gondolatmenetét, hanem a közönség reakcióit, közbeszólásait is igyekeztek rögzíteni. Magam három különböző késtől származó (legélt) feljegyzést olvastam; kettő Budapest Főváros Levéltára 1956-os különgyűjteményében található, ebből az egyik egy személyes irathagyatékából, a másik egy üzem iratanyagából került oda. Egy harmadikat a Párttörténeti Intézet Archivumában találtam (PI Arch. 276. f. 61/815. 5. e. 114–118. old.); ez feltehetően egy DISZ funkcionárius jelentése az Agit-Prop Osztálynak, mely a vita előkészítéséről is tartalmaz adatokat. Ezek a feljegyzések afféle korai „szamizdatként” cirkuláltak.
- 18 A felszólalókat 1956 után sújtó megtorlások — a közölt két vita szereplői közül bőrtönbe került Déry Tibor, Losonczy Géza, Tardos Tibor, Tánchos Gábor, Sziklai Imre, Fehete Sándor; Újhelyi Szilárdot Romániában tartották fogva; Máté György mérnök és Méray Tibor a letartóztatás elől emigráltak, másokat „enyhébb” formában büntettek — nem csupán csak a forradalom alatti és utáni tevékenységre vonatkoztak. A Petőfi Köri tevékenység szinte minden esetben súlyos vádpont volt.

A volt partizánok és illegális pártmunkások baráti találkozója a budapesti fiatal értelmiségiekkel

A DISZ Petőfi Köre rendezésében, 1956. június 18.

ELNÖKSÉG: Kázmér Sándor, Mező Imre, Szabó István

VITAVEZETŐK: Andrásfi Gyula, Kiss Károly, Ujhelyi Szilárd

SZIKLAI IMRE: Amikor én ennek a mozgalomnak részese voltam, ebben az időszakban nemcsak szektás hibák jellemezték a mozgalmat, az ifjúsági mozgalmat, a Vasas ifjűmunkásmozgalmat, amit legközelebből ismertem, hanem egy csomó olyan törekvés, de eredmény is, ami éppen a szektarianizmus elleni harc jegyében született. Úgy gondolom ezekre a tapasztalatokra nagyon nagy szüksége van a mai ifjűmunkás mozgalomnak, a mai ifjúsági mozgalomnak, de egész pártéletünknek is. A 40-es években úgy hiszem, hogy különösen jellemző volt az a törekvés, hogy kitörjön a párt, a munkásmozgalom a korábbi szektás kötöttségekből. Ez volt az a szakasz, amikor kezdtek a népfrontpolitikának, a függetlenségi mozgalomnak az eredményei megmutatkozni. Ez volt az a szakasz, amikor a proletár nemzetköziség a munkásmozgalomban minden oldalon és határozottabban telítődött és párosult az igaz magyar hazafisággal is és ez volt az a szakasz, amikor széles egységfrontra, a függetlenségi mozgalom elvi alapjain álló széles egységfrontra törekedtünk és ennek megvoltak az ifjúsági mozgalomra is a maga kihatásai. Ez volt az az időszak, amikor megindultunk azon az úton, hogy megteremtsük az egységet, minél szélesebb ifjűmunkás és nem ifjűmunkás, de ifjúsági törekvésekkel. Ez volt az az időszak, ami — úgy gondolom — nagyon sok tanulságot nyújt a kulturális mozgalmunk és egyéb kultúréletünk számára is, mert ebben az időszakban jórészt sikerült túllépni a korábbi apróbb kultúrtörekvéseket és az akkori munkás megmozdulásokon minden haladó emberi kulturális értéket igyekezett a munkásmozgalom magába olvasztani, felhasználni és ezen keresztül nevelni a munkásifjűságot. Úgy gondolom, hogy ebben a korszakban az ifjűmunkás mozgalom nevelőmunkáját és egész politikai tevékenységét áthatotta jó néhány olyan vonás, ami ma különösen

fontos. Gondolok itt elsősorban arra, hogy ebben az időszakban minden ifjómunkást önálló, kommunista gondolkozásra neveltünk. Ebben az időszakban kritikai szellemben neveltük a fiatalokat, neveltek engem is, és ez az adott körülmények között nem is lehetett volna másképp. Ebben az időszakban nekünk egy legális, illetve féllegális szervezeten belül, a vasas szakszervezet ifi csoportján belül, állandóan napról-napra kellett vitatkozni, harcba szállni a szociáldemokrata vezetőséggel, köztük jobboldali szociáldemokrata vezetőkkel is, frakciós csoportok tagjaival és ezekkel részben együttműködni. Leküzdeni káros törekvéseiket csak úgy lehetett, ha önállóan helyt tudtunk állni minden helyzetben, fel tudtuk mérni, hogy mi a feladatunk. A mozgalom akkori körülményei között természetesen nem volt lehetőség arra, hogy minden egyes apróbb kérdésben az ember folyton a központi bizottsághoz forduljon és annak a tanácsát kérje. Még az összekötőjéhez sem fordulhatott, tehát saját magának, saját feje után, a tanultsága, a marxista-leninista műveltsége, a mozgalmi tapasztalatai alapján helyt kellett állni, állást kellett foglalni. De önállóságra, kommunista gondolkozásra nevelt bennünket az is, hogy nagy mértékben el voltunk zárva a marxista-leninista irodalomtól. Ebben az időszakban egy Lenin munkához hozzájutni a legnagyobb nehézségek árán, sok év alatt, egyszer-számra lehetett csak. Ebben az időszakban mi kénytelenek voltunk a marxizmust túlnyomórészt szociáldemokrata kiadványokból tanulni. És ezeket a kiadványokat kellett kritikailag feldolgoznunk, a társadalmi harcok történetét, a Marx gazdasági tanairól írott munkát, mert nem állt sok esetben más rendelkezésünkre. Ez az önálló kommunista gondolkozás, ami jellemezte az akkori ifjúsági mozgalom résztvevőit, úgy gondolom, nagyon megszívlelendő az utóbbi évek tapasztalatai után. Enélkül, az önálló kommunista gondolkodásnak az irányítása nélkül, nem fogunk tudni jelenlegi nehézségeinkből sem kilábalni, ha nem térünk újra rá arra, hogy az egyes kommunistáknak, az egyes kommunista funkcionáriusoknak, de minden egyes párttagnak a számára biztosítsuk azt, sőt kötelezővé tegyük azt, hogy a kisebb kérdésekben, valamennyiben, saját magának dönteni kelljen és ez a véleményem szerint a pártélet demokratizálódásának, a pártélet bürokratikus törekvései megszüntetésének egyik alapvető kérdése.

Egy másik, jellegzetesség ami nagyon tanulságos — úgy gondolom — a mai fiatalok számára, az akkori mozgalom összeforrottsága a néppel, és elsősorban a munkásosztállyal. Elvtársaim közül sokan átérték, saját tapasztalatukból tudják, sokan csak hallomásból ismerik, hogy mi-

ilyen borzasztó nehézségekbe ütközött akkor tömegkapcsolatot teremteni és tömegkapcsolatot fenntartani, és mégis megvolt ez a tömegkapcsolat. Megvolt elsősorban azért, mert hiszen a párt szinte minden tagja és a párt szimpatizánsai, (én magam sem voltam párttag, hiszen 15 éves voltam 1940-ben, amikor bekerültem a vasas ificsoportba), de az akkori mozgalom résztvevői valamennyien osztoztak abban a sorsban, sőt kommunista voltuk következtében esetleg még nehezebb sorsban, mint a munkáosztály általában. Ugyanúgy dolgoztak, ugyanazokon a munkahelyeken, ugyanazokban a boltokban vásároltak, ugyanazok a gazdasági és minden egyéb nehézségeik voltak, amik megvoltak a munkáosztály egészének. Kis dolgok ezek elvtársak, de az ilyen kis dolgokon nagyon sok múlik. Nagyon sok múlik azon, hogy osztoznak vezetőink abban az életben, amiben osztozik egész népünk, osztozik egész munkáosztályunk. Nem arról van szó elvtársak, hogy valamiféle egyenlősít valósítsunk meg, távolról sem, de az is fenntarthatatlan, az a nagyfokú elszakadottság, az a nagy kontraszt, az az éles távolság, ami jelenleg a vezetőség és a vezetettek életkörülményei között fennáll. De összeforrottságunk a néppel, összeforrottságunk a munkáosztállyal nemcsak ebből táplálkozott. Táplálkozott elsősorban és mindenekfelett abból, hogy mindig megvoltunk győződve és meg lehettünk győződve ügyünk igazában, a legegyszerűbb, a legapróbb részletkérdésben is. Illegális párt volt akkor, és ez az illegális párt meg tudta találni a módokat, az eszközöket, hogy a határozatait, a maga napi politikáját is, nemcsak a párt tagjaival, de a párt szimpatizáns tagjaival is mindig megértesse. Nem fordulhatott elő, vagy a legkritikább esetben fordult elő, hogy valamilyen lényeges kérdésben ne tudtunk volna meggyőződésünk teljességével állást foglalni. És meg kell mondanom elvtársak, hogy sajnos az utóbbi évekre ez sem volt mindig jellemző. Sok esetben kényszerültünk arra, hogy egyes határozatokkal kapcsolatban, meggyőződésünk ellenére, de nem teljes meggyőződéssel, nem sziklaszilárd hittel és bizalommal állhattunk ki mert nem volt kielégítő az, ahogy nekünk ezeket a határozatokat megmagyarázták. Sőt, sok esetben ezeket a határozatokat később úgy változtatták meg, hogy egyáltalán nem közölték, nem tették nyilvánvalóvá, hogy itt valamiféle változás történt. Ha a párt politikájában változás következik be, akkor a párt tagsága, a pártfunkcionáriusok tudják azt a párt illetékes szerveitől, hogy itt valami megváltozott, és ennek a megváltozott politikának megfelelően, megváltozott módon, megváltozott eszközökkel, módszerekkel kell dolgozni.

Eltársak! Akkor is, ma is, a munkásoknak megvan a maguk és minden embernek megvan a maga kifinomult érzéke, hogy megállapítsa, hogy valaki mikor szól hozzájuk őszinte, tiszta, sziklaszilárd hittel és meggyőződéssel, és mikor kötelességszerűen. És nem igaz, hogy lehetséges valakinek kötelességszerűen jól képviselni a párt politikáját, ha csak kötelességszerűen képviseli. Az elmúlt években sok esetben én magam is úgy éreztem, hogy azzal a konfliktussal kerültem szembe, amit József Attila Thomas Mann üdvözlésére írott versében, az igaz és a valódi közötti különbségben érzékeltet, hogy voltak olyan intézkedések és voltak olyan részei egyes határozatoknak, amelyekről úgy éreztem, hogy ez csupán valódi, de nem az igazság, nem a lényeges igaz. Sokat kell tanulni — úgy gondolom — az akkori ifimozgalom módszereiből.

Eltársak, akkor, amikor bekerült a vasas ifjómunkások közé valaki, akkor ott az első perctől kezdve otthon érezhette magát. Az első perctől kezdve, tényleg a szó igazi értelmében elvtársakra, barátokra talált és komolyan szívenlem összehasonlítani evvel, ami fogadja azt, aki ma egy DISZ szervezetbe lemegy. Azt a sivárságot, azt a lélektelenséget, azt a vele nem törődést, ami akkor egyáltalán nem jellemezte a mozgalmat, sőt éppen az ellenkezője jellemezte. Akkor a mozgalomnak volt — nem tudok más kifejezést találni —, egy bizonyos ifiszerűsége. Olyan módszerek, olyan hagyományok, olyan élet folyt ezekben a csoportokban, amik a fiatalok természetes vágyait, természetes törekvéseit kielégítették, annak ellenére, hogy erre jóformán semmi gazdasági keret nem állt rendelkezésre. Mert a szakszervezet sem biztosított az ificsoport számára jóformán semmit, sőt inkább, ha mód volt, akadályozta munkánkat, mivel a szakszervezet vezetői túlnyomórészen jobboldali szociáldemokraták voltak. Az ificsoportok, bent a helyiségükben és ha kimentünk bárhová túrára, vagy Horányba nyáron, zengtek a daltól, hangosak voltak a játéktól, megvoltak a hagyományos kirándulások, amiket évről-évre, őszi-őszre, tavaszról-tavasza megtettünk. Elmentünk minden évben legalább egyszer a Rám-szakadékba, az Oszoly-csúcsra. Az ilyen dolgoknak volt jelentőségük, és hogy én 16 év múlva is csak meghatottsággal tudok mindezzel gondolni és azt hiszem, hogy azok, akik a vasas ifimozgalomból itt a teremben vannak, maguk is mind úgy vannak, hogy kicsit összeszorul a szívük, amikor erre gondolnak és arra gondolnak, hogy mennyire hiányzik nekünk, hogy nem találunk ma olyan megértő, olyan egységes társakat a mindennapi életünkben és a szabadidő eltöltésében, mint ahogy akkor volt. Az ifjúságban megvan a hajlam a romantikára és ezt a

hajlamot nekünk nem szabad lefaragni, sőt erősíteni kell. A fontos csak az, hogy helyes irányba tereljük. Nem igaz, hogy csak a körülményekből adódott, az akkor körülmények lényegéből fakadó pátoszból, hogy ilyen romantikus volt az akkori életünk. Megvan a szocialista építésnek is a maga pátosza, de meg kell találni azokat a módszereket, azokat az eszközöket, amikkel az a pátosz valóban áthatja a mai szocializmust építő fiatalságunkat is.

Eltársak! Felvetődik az, hogy elég-e ezt itt elmondani és vajon előbbre jutunk azzal, ha itt elmondjuk. Van nekünk egy ifjúsági szövetségünk, amit e most már hosszú évek óta csak távolról ismerek. De úgy tudom, hogy az ifjúsági szövetség vezetésében azok, akik régen rengeteg tapasztalatot szereztek az ifjúsági mozgalomban, akár mint vezetők, akár csak mint egyszerű résztvevők, de fejlődtek az utolsó 11 év alatt, ezek az elvtársak nem találhatók meg a DISZ vezetők között, vagy alig találhatók, egy-kettő található csupán. Fel kell használni a régi ifjúsági mozgalom résztvevőit a mai ifjúsági mozgalom vezető szerveiben, hogy saját személyükön keresztül is biztosítsák mindazoknak az értékeknek fennmaradását, a hagyományoknak a megőrzését, amik a régi ifjúsági mozgalmat jellemezték. Én egyébként meggondolandónak látom azt is, hogy helyes volt-e megszüntetni 1945 után a tömegmozgalomra való hivatkozással olyan hagyományos munkásszervezeteket, mint pl. a Vándor kórus,¹ mint pl. a Természetbarátok Turista Egyesülete,² sőt ahol a legjobban sikerült a hagyományos ifjúsági életet kialakítani, a NÉKOSZ-ban,³ amit 1945 után hoztunk létre, még azt is megszüntették. Nem érzek, elvtársak, kellő törekvést sem ebben az irányban akkor, amikor a felszabadulás óta pl. egyetlen egy vasas ifjúságmozgalom nem volt, holott úgy gondolom, hogy egy ilyen találkozó nagyon sok tapasztalatot nyújthatna azok számára, akik például ma vezetik az ifjúsági mozgalmat.

A másik dolog amivel szeretnék foglalkozni, ez a régi illegális mozgalomban, vagy fél-illegális mozgalomban résztvevő elvtársak megbecsülése. Elvtársak! Én sokat gondolkoztam az elmúlt néhány év alatt, hogy vajon túlhaladt-e az idő felettünk, hogy nem az-e a helyzet, hogy valami bennünk megállt, valami bennünk megromlott, mi jók voltunk akkor, de nem feleltünk meg az utóbbi éveknek, a mai időknek. Azt hiszem ilyen is van, hogy egy ember megáll a fejlődésben, vagy legalábbis nem fejlődik úgy, mint ahogy fejlődik körülötte a világ. 1948-ban, különösen 1948 és 1955 között nagyon sok elvtárs, akiket én rég ismerek a mozgalomból, konfliktusba került bizonyos pártvezetőkkel, pártszer-

vezetekkel, esetleg állami vagy pártvonalon, és valahogy egyre jobban háttérbe szorul. Én azt hiszem, hogy ennek elsősorban az az oka, hogy mi, akik régen megtanultuk a mozgalomban és vérünkbe ivódott az, hogy önállóan, kommunista módon kell gondolkozni, mi különösen nehezen viseltük el azokat az éveket 1948-tól, majdnem mondhatnám napjainkig, amikor szinte nem volt szabad önállóan gondolkodni, nem lehetett önállóan gondolkodni, vagy legalábbis, ha az ember önállóan gondolkodott, jó volt, ha ezt szavakban nem fejezte ki. Egy másik dolog volt, hogy a Rajk-per⁴ után feltámadt egy nagyfokú bizalmatlanság a régi elvtársak igen tekintélyes részével szemben. Elvtársak, aki nem vett részt régen a mozgalomban, annak nemigen lehetett kapcsolata azokkal az elvtársakkal, akik például a Rajk-provokáció során bíróság elé, vagy börtönbe kerültek. Őket tehát nem lehetett meggyanúsítani azzal, hogy beszervezték, az az elvtárs, aki nem ment Jugoszláviába a Petőfi brigáddal⁵ harcolni, arról nehezen volt feltételezhető, hogy Jugoszlávia ügynöke, az az elvtárs, aki nem volt Spanyolországban, arról körülbelül ugyanezt mondhatnám el és így tovább. Előállt az a helyzet, hogy szégyellnünk kellett sok esetben azt, hogy együtt dolgoztunk 1940, vagy 41, vagy 42-ben X vagy Y-nal, akiket azután az elmúlt években meghurcoltak és sokról mind a mai napig sem tudhatjuk, milyen alapon, mennyire jogosan vagy jogtalanul. Nekem egy időszakban kapcsolatom volt azzal a Szalai Andrással,⁶ akiről személy szerint nem közölték a pártaktivával, de még a vele együtt dolgozókkal sem azt, hogy tulajdonképpen hogy is tekintünk rá. Én nem tudom, hogyan értékeljem azt a korszakomat. Nekem nem egy álmatlan éjszakát okozott a Rajk-per⁷ és az ezzel kapcsolatos különböző problémák, mert nem vagyok, nem lehetek tisztában vele, hogy amikor Szalai András utasítása szerint dolgoztam, akkor a párt utasította, vagy valami imperialista ügynökség. Szerintem ez nekem lényeges, és ahhoz, hogy én tisztán álljak önmagamban a párt előtt, ezt nekem tudnom kell, és azt hiszem, hogy a többi elvtársaim is hasonló helyzetben vannak, és közöttük nyilván nem egy van ilyen. Tehát nem valami kispolgári kíváncsiszkodás, nem minden áron való turkálás elmúlt ügyekben az, ami velünk azt mondhatja, hogy tiszta vizet öntsünk ebben a kérdésben, még mindig sokkal tisztább vizet a pohárba, mint eddig öntöttünk, hogy tisztán álljunk saját lelkiismeretünk, önmagunk megbecsülése előtt. Minden kommunista joga és kötelessége is ezért harcolni.

Egy további dolog az, ha egy régi elvtárs valami hibát elkövetett, akkor egyáltalán nem ugyanolyan megítélés alá esett, mintha azt egy

újabb, 1945 vagy 1948 után a mozgalomba bekapcsolódott elvtárs követte el. Mert hiszen nálunk súlyosbító körülmény volt, hogy 10–20 vagy esetleg 30 éves mozgalmi múltja után valaki még mindig elkövetett hibát. Tisztában kell lennünk azzal, hogy az illegális kommunisták vagy a régi szimpatizánsok, vagy a régi szakszervezeti tagok sem hibátlan angyalok, azok is két lábon járó emberek, akik elkövethetnek és el is követnek hibát. Semmi esetre sem lehet, hogy olyan esetben, amikor egy egyszerű párttag egy feddésel megússza, ugyanakkor egy több éves, vagy több évtizedes illegális múlttal rendelkező elvtársat amiatt esetleg kizártak a pártból. Meg kell mondanom, hogy mögötte nagyon sokszor — véleményem szerint — az húzódott meg, hogy kellemetlen ember volt, kritikus szellem volt, akitől jó volt megszabadulni. És azt hiszem, hogy ennek az egész légkörnek, ami itt kialakult és ami nekünk nagyon sok gondot, nagyon sok fájdalmat okozott, egyik oka talán az is volt, hogy a párt felső vezetéséből egyre jobban eltűntek, vagy második vonalra, vagy harmadik vonalra kerültek azok az elvtársak, akik a 40-es években itthon Magyarországon vezették azt a mozgalmat, ami volt, elkövetve azokat a hibákat, amik az akkori vezetéssel jártak, de vállalva mindazt az áldozatot, ami ugyancsak azzal a vezetéssel együtt járt.

Elvtársak! Én az utóbbi időben egynéhány régi mozgalmi emberrel kapcsolatban néhány egészen megdöbbentő és elijesztő tapasztalatra tettem szert. Nem olyan régen szereltem le egy tartalékos tisztí továbbképzésről. Ahhoz a honvédségi alakulathoz, ahol a szolgálatot teljesítettem, minden reggel, délben és este 6 km távolságról eljárt egy idős, kb. 70 éves megtört ember, aki kizárólag kiselejtezett katonai ruhadarabokba volt öltözve és a legénységi konyha ételmaradékából evett reggel, délben és este és vitt haza az ágyból már felkelni sem tudó feleségének. Megtört ember volt az illető, már nem is teljesen beszámítható állapotban, végtelenül alázatos, bántóan alázatos volt mindenkivel. Egyszer egy kérdésemre megtudtam, hogy az illető 1919-ben vörös ezredparancsnok volt. Ez az elvtárs, ha nem kapna az illető honvédségi alakulatnál kegyelemlevelet, akkor már a feleségével együtt éhenhalhatott volna. Amikor én ezt ebben a városban elmondottam a városi pártbizottság titkárának, aki kivételesen egy olyan funkcionárius, aki nem fluktuált össze-vissza az elmúlt években, hanem 5–6 esztendeje már a helyén van, azt sem tudta, hogy a városban — egy kis városról van szó — a városban létezik egy ilyen ember. Nem tudott róla. Lehetne esetleg nagyon sok más példát hozni a későbbi időben a mozgalomban résztvevő elvtársak megbecsülé-

séről illetve meg nem becsüléséről. Hogy még egy eléggé végletes esetet mondjak, itt ül ebben a teremben közöttünk egy elvtárs, akit 1944-ben halálra ítélték. Egy sor magyar és szovjet kitüntetés birtokosa, az elvtárs 1945 utáni munkájában elkövetett hibákat, nem is kis hibákat követett el. Ezért még 1953 júniusa előtt felelősségre vonták azok, akiknek utasítására a hibát elkövette, és ezután az elvtárs visszament közművesnek. Közművessegédként dolgozott, és most már művezető.

Elvtársak! Hivatkozom a saját példámból is egyre másra, bár csak azért hivatkozom, mert ezt egészen szimpla és egyszerű dolognak tartom, és nem egy súlyos sérelemnek. Ezt olyan sérelemnek tartom, amire már csak azt mondom, hogy ezen a történetek után fel sem nagyon illik háborodni. 1955 februárjában beadtam a lemondásomat egy orvosi igazolással, ami szerint idegállapotom súlyos megromlása miatt nem vagyok képes azt a munkát tovább ellátni, amit addig végeztem. Két éves pártfőiskolám van, és 16 éve veszek részt a mozgalomban. A lemondás beadása után az illetékes minisztériumnak egyetlen kérdése volt hozzám telefonon, egyik előadó útján, hogy hányadikáról állítsák ki az elbocsátó levelemet.⁸ Azóta eltelt másfél év és tölem egyetlen párt- vagy állami szerv sem érdeklődött, hogy elvtárs mit csinálsz, mi van veled, milyen a sorsod, meg vagy-e elégedve a sorsoddal, sem akkor, sem azóta. Ilyen eset rengeteg van, ez nem kirívó eset. Én azt hiszem, hogy ilyen körülmények között joggal vetődik fel az a kérdés bennem, hogy hogyan beszélhetnek addig emberek megbecsüléséről, demokratizálásról, aminek alapja ugyancsak az emberek megbecsülése, az emberek szeretete, az emberek tisztelete, amíg a párt vezető szervei azokat sem becsülik eléggé, akik ezért a pártért a legtöbbet tették és a legtöbbet áldozták. Ez természetesen hatványozottan érződik. És az nemcsak bennem, régi mozgalmi emberben hagy tüskét, hanem ez tovább gyűrűzik. Azt hiszem nem csodálkoznak az itt lévő honvéd elvtársak azon, hogy annál a kis alakulatnál, ahol a volt vörös csredparancsnok kegyelemlevesen él, ott a fiatal tisztek azt mondják, így becsüli meg a demokrácia az öreg katonákat, mi is ilyen jövőnek nézünk elébe. Azokon a helyeken, ahol ismernek ehhez hasonló eseteket, ez hallatlan mértékben destruálón hat, demoralizálón hat a párttagságra és a pártönkivüliekre is.

Elvtársak, én azzal szeretném befejezni, hogy az elmúlt években sokat gondolkoztam azon, hogy vajon eljárt-e felettem és sokunk felett az idő. Én az utóbbi időben arra a megállapításra jutottam, hogy pontosan ellenkezőleg, most jött el az az idő, amikor végre lehetőség lesz és kell

legyen arra, hogy a mi mozgalmunk valóban minden tekintetben kommunista mozgalommá, lenini elveken alapuló mozgalommá váljon, amiben régi és új elvtársak együtt, egyaránt megtalálják a helyüket, ahol önállóan, bátran, kommunista meggyőződésünk szerint szólhatnak és cselekedhetnek azoknak az elveknek, azoknak az eszményeknek a jegyében, ami minket lelkesített és hallatlan áldozatokra tett képessé akkor, és ami képessé tenne és képessé tesz, biztos vagyok benne, a jövőben is.

HAJDÚ GYULA: Kedves Elvtársak! A meghívó azt hirdeti: a volt ellenálló, vagyis idős elvtársaknak a találkozója, megbeszélése folyik itt ma az ifjú értelmiségiekkel. Én, elvtársak, nem kaptam meghívót erre az összejövetelre, de eljöttem mégis, mert úgy vélem, hogy mind a két címen érintve vagyok. Érintve vagyok először mint ifjú értelmiségi, mert én azt hiszem, amíg az emberben harci kedv és harci készség él, és az embert neveli a meggyőződés, a hit, a törekvés arra, hogy az ideát, amely neki vezére volt egy hosszú életen keresztül, szolgálja, addig az ember nem öregszik, addig ifjú marad és én nem vagyok hajlandó lemondani arról, hogy harccal, küzdelemmel, a meggyőződésemhez való töretlen és minden egyéb ellentétes áramlatok dacára következetes kitartással folytassam pártbeli tevékenységemet. De a másik oldalon jogot érzek arra, hogy itt ezen a találkozón felszólaljak a másik minőségben. Kiss Károly elvtárs jelezte, hogy a magyar kommunista pártnak a története három szakaszra oszlik. Az első szakasz volt a Tanácsköztársaság körüli mozgalmak, a második a Tanácsköztársaságot követő idő, a harmadik pedig a felszabadulás utáni tevékenység. Én azt hiszem, ez a felosztás nem tökéletes. Mert a Tanácsköztársaság nem a levegőből pottyant Magyarországra. A Tanácsköztársaságnak voltak előzményei, a Tanácsköztársaság csak azért jöhetett létre, mert voltak elvtársak ebben az országban, akik küzdöttek marxista meggyőződéssel, marxista szemlélettel, küzdöttek egyrészt a szociáldemokrata pártban kétségtelenül erős mértékben lábrakapott jobboldali irányzattal, másrészt a polgári irányzattal, az imperialista reakciós, klerikális irányzattal szemben. Ennek következtében azt hiszem, nem lehet kihagyni a pártnak a történetéből és a párt harcosai közül azokat, akik a Tanácsköztársaságot megelőzőleg évekkel, évtizedekkel már harcoltak azért, hogy a Tanácsköztársaság ha majd az idő megéri, bekövetkezhessék? Elvtársak, jó visszaemlékezni, hogy körülbelül a legelső voltam az értelmiségiek közül azok sorában, akik a munkásmozgalomhoz csatlakoztak, akik a munkásmozgalomban nemcsak névvel, hanem a valóságban részt vettek, mivel most már 50 éve élek a munkásmozgalom-

ban. Jogot formálok arra, hogy ennek a korszaknak az emberei nevében, ezen a találkozón a mondókámat elmondjam.

Eltársak! A régi emberekkel szemben a különböző nációknál és tegyük hozzá, a különböző társadalmi berendezkedésekben nagyon különböző elbánás mutatkozott és mutatkozik. Olvastam egyszer egy útleírást, amely azt beszélte el, hogy az abesszin hegyekben az a rend, hogy amikor az emberek már megöregedtek, munkára már őket használni nem lehet, akkor egy nagy ünnepet tartanak, az ünnep végén az istállók elé lefektetik az öregeket, az istállókból kitódulnak az ökreik, teheneik, szamaraik, barmaik, és végiggázolnak az öregeken, ezzel az öregek problémája meg van oldva. Tisztelt elvtársak, nem tudom, hogy minálunk, egészen más körülmények között, nem voltak-e egyesek tapasztalatcserén Abessziniában, és ezen tapasztalatcsere alapján ugyancsak azt tartanák kívánatosnak, hogy az öregeken végiggázoljanak.

Eltársaim! A Tanácsköztársaság idején mi pécsiek és a pécsvidéki bányászok, akik szerb megszállás alatt éltünk akkor, és a szerbekkel a legvadabb harcokat kellett folytatnunk, minden szerb tilalom és minden szerb óvó intézkedés dacára kimentünk magyar területre, illetőleg a Tanácsköztársaság területére hét zászlóaljat szervezni a pécsi és a pécsvidéki munkásokból, akik a vörös hadseregben szolgálatot teljesítettek. Ezen hét zászlóaljból kiválogattuk a legkiválóbb, legharcosabb, legmegbízhatóbb 25 elvtársat. Ez a 25 elvtárs, mint fegyelemszakasz gondoskodott arról, ha valahol a mi területünkön ellenforradalmi megmozdulás volt, agitációval, de nem egyszer fegyveres fellépéssel rendet csináljon. Nem régen jártam ezek között az elvtársak között. A 25 közül ma 4 van meg, akik otthon vannak a pécsvidéki bányákban. Mind a négy a pártból ki van zárva. Miért zárták ki őket? Hát azt mondják, hogy volt valami vizsgálat akkor, idejött egy fiatal elvtárs a megyei pártbizottságból, a nevét nem is tudják, azóta nem látták nyomát sem ennek az elvtársnak, az kikérdezte őket és azt mondta, hogy hiszen maguk több kárt csinálnak a kommunizmusnak mint hasznot, maradjanak maguk a párton kívül. És így van ez még ma is. Tehát nem ökrökkel, hanem kizárásokkal gázolnak végig az öreg elvtársakon. Elvtársaim, amikor itt ma összejöttünk, hogy megbeszélést folytassunk a fiatalokkal, akkor tulajdonképpen valamennyiünk előtt egy téma lebeg: a pártnak és az országnak mai helyzete. Valahogy nem tudom magam elől elzavarni azt a képet, hogy itt éveken keresztül, majdnem azt mondhatom 10 éven keresztül, taggyűlésen, pártnapokon, egyéb összejöveteleken, a legkülönbözőbb címeken felolvassák

az előadók az ő sillabuszaikat, és a sillabuszok valamennyien tulajdonképpen mindig ugyanazt mondták. Hiszen ennek az eredménye lett az, hogy a taggyűléseken pártnapokon és egyebeken csak a legerősebb kényszer mellett voltak az emberek hajlandók megjelenni, és ennek az eredménye lett, hogy a pártéletben olyan sekélyesedés, olyan nemtörődömség, közömbösség, ellenállás, sőt mondhatnám, hogy a pártéletnek olyan tökéletes ellanyhulása következett be, ami nekünk régi elvtársaknak, akik más pártélethez voltunk szokva, bizony nagy szomorúságot okoz. Nem mint azelőtt, amikor a legkülönbözőbb témákkal foglalkoztak, hanem mindig ugyanazt hallották, és ebbe untak bele az emberek!

Most legyen nekünk történelmi vitánk, filozófiai vitánk, öregek vagy fiatalok találkozása, vagy irodalmi vitánk, tulajdonképpen ugyanarról a kérdésről van szó. Ez a kérdés pedig: hogy is állunk mi ma a párttal? Mi van ebben a pártban, melyik az a központi fundamentális baj, ami miatt a párt ilyen tespedésben leledzik, amely tespedésből, tegyük mindjárt hozzá csak a XX. Kongresszus eredményei tudták felrázni, de ez a felrázás még nem teljesen sikerült. Ez a központi kérdés, akármilyen cím alatt tárgyalunk, a bizalom kérdése. Bármilyen cím alatt, bármilyen jellegű összejöveteletről van szó, a központi igazság az, hogy bizalmi válságban leledzik a párt. A bizalmi válság az, amely nem engedi a pártéletet kellőképpen kibontakozni. Elvtársak, ez azért is megdöbbentő nekünk, akik a régi pártéletben éltünk, azért egészen más volt akkor a helyzet. Mi ellenzéki párt voltunk annak idején, amely ellenzéki párt természetesen lendülettel, odaadással, harci szellemmel volt eltöltve, hiszen küzdenünk kellett, nemcsak a politikai ellenfelek, de a hatósági legvadabb erőszakkal szemben. De azért közöttünk elvtársak a legteljesebb őszinteség, a legteljesebb bizalom uralkodott. Párt és a tömegek, el se tudtuk volna képzelni, hogy azok között valami határvonal legyen. A párt harcosai nemcsak együtt éltek, de benne éltek a tömegben. A párt munkásai, amikor sztrájkok voltak, amikor a munkásmegmozdulás akármilyen formában jelentkezett, annak az igazgatása a tömegek közül, nem irodából történt, nem irányelveket adtunk ki, ott voltunk. Sorolhatnék legalább 20 nagy sztrájkot, bányászmozgalmat országszerte, amely bányászmozgalomnak minden megmozdulásában együtt voltunk a tömegekkel. El sem lehetett volna másként tömegmozgalmat, pártmozgalmat képzelni. Ma meg kell állapítani, a helyzet más. A helyzet ma az, hogy a pártnak egy óriási apparátusa van, nagy általánosságban vannak a pártnak hivatalos katonái és nagyon helyes természetesen, hogy a pártnak hiva-

talos katonái vannak, de semmiképpen sem helyes az, hogy ez a nagy apparátus szinte öncéllá lett. Hogy ez az apparátus abban látja a feladatát, hogy az alsó közegek kielégítik a felsőbbek kívánságát, olyan módon, hogy azt jelentik, amit a felső kíván. Ne csodálkozzunk azon, hogy ez a pártapparátus szinte mint öncél él és fejlesztí ön magát, hogy ez a pártapparátus nem él együtt a tömegekkel és nem talál kontaktust, hiszen százszor kiadták már a jelszót, hogy ki kell menni a tömegekhez, együtt kell élni velük, és ez nem sikerült. Miért? Intézményesen úgy van megszervezve a párt, hogy ez nem is sikerülhet. Hiszen hol találkozhatnak a tömegekkel ehhez az apparátushoz tartozó emberek? Ha kimennek itt-tt egy-egy gyárba és parádés ülésen vesznek részt, akár meg nem rendezett felszólalásokkal, két órát ott töltenek, az nem a tömegekkel való együttélés. Nyilvánvaló, hogy ennek az apparátusnak az emberei nem találkozhatnak a tömegekkel ott, ahol a tömeg a maga nehézségeit, bajait kell, hogy leküzdje. Villamoson nem érintkezik vele, hiszen ő autón jár, a piacon nem találkozik vele, hiszen neki más bevásárló helyei vannak. Üdülésen nem találkozik, mert külön üdülője van. A gyermeke más óvodába jár, ha beteg, külön kórházi kezelésben, külön szanatóriumba részesül, hát hol találkozik vele? Ami a tömegnek fáj, ennek az apparátusnak legfeljebb teoretikusan fáj. A saját tapasztalatból nem meríthet, tehát a saját tapasztalatából nem érzi át, márpedig átérés nélkül nem lehet azon segíteni. Nem érzi át azt, ami a tömegekben él. Amikor én még fizikailag, az anyakönyv hiteles kimutatása szerint fiatal voltam, a mi pártszervezetünkben, — mondtam, a mi városunk Pécs volt, az országban Budapest után a legnagyobb szervezet — 18 szakszervezetnek az ügyeit kellett elintézni egy titkárnak, aki egyúttal a párt titkára volt. Ezen szakszervezeteken kívül, ez a titkár intézte el 4000 bányásznak az ügyét. És ennek az összesen 7000 főt kitevő pártmozgalomnak az ügyét egyetlen pártalkalmazott intézte, és ez a pártalkalmazott közművessegéd volt foglalkozását illetően, tiltakozott az ellen, hogy nagyobb fizetést kapjon, mint amennyi a közművessegédek átlagos fizetése. Természetesen nem egy ember intézte a dolgokat, ott volt a pártmunkások egész hadserege, ezek önzetlenségből, az ügy iránt való szeretetből, az ügyért való áldozatkészségből, a szocialista győzelem hitében és lelkesedésében végezték munkájukat. Nagy dolog és nagy fejlődés volt már az, hogy a mi pártvezetőnk megszervezte, hogy amikor ki kellett menni Vasasra, ami 20 km-re volt a várostól, az ottani bányába, ami azt jelentette, hogy gyalog kellett menni, — fáradságáért kapott egy zsemlét és egy pohár sört. Ezzel az áldozatkészséggel lehet csak pártéletet teremteni. Más ma

a helyzet. Természetesen én nem azt kívánom, hogy ennek az időnek a puritanizmusát gyakorolja most minden pártalkalmazott, nincs erre szükség. Igenis horonáljuk, fizessük meg a pártalkalmazottakat, természetesen az ő munkájukra szükség van, de éljenek a dolgozók között, dolgozzanak a dolgozókkal, és pedig olyan módon, hogy a kommunista hit, a kommunista meggyőződés, a marxista szellem hassa át őket, és annak az akarása legyen bennük erősebb, mint az, hogy a feljebbállóknak kedvező jelentést terjesszenek be.

Tisztelt Elvtársak! Meg kell mondani, hogy mi is fáj nekünk öregnek. Ahogy itt-ott félretolnak engem harmadiknak, ez már csak nyilvánvaló. Nem olyan tragikus a dolog, félretolnak, mégis megvagyunk és a meggyőződésünk egy jottányit sem csökkent. Mi továbbra is harcolni akarunk. És ha nem engednek, hogy elsősorban harcoljunk, akkor harcolunk a második, harmadik vagy tizedik sorban, de harcolunk, hogy a mi társadalmunk, a szocialista világ csakugyan megvalósuljon, és jól valósuljon meg. De elvtársaink azt vetik a szemünkre akárhányszor, hogy amikor ilyen kifogásokat támasztunk, akkor szemet hunyunk az eredmények felett. Nem ismerjük el, nem hangsúlyozzuk eléggé az eredményeket, amelyeket már létrehoztak. Elvtársaim, ez nem helyes. Igenis eredményeink vannak, nagy eredményeink vannak, amelyeknek az elismerésében, én azt hiszem, egyetlen régi elvtárs sem fog fukarkodni. De ha az eredményekről beszélünk, akkor mi az eredmények között egy kérdőjelet írunk oda, és azt kérdezzük, hogy a nehéziparban elért eredmények, hogy a szocialista gondozás [sic] terén elért eredmények mellett mi az eredmény a párt helyzetében? És ha erre gondolok, akkor azt kell mondanom, hogy 10 év után rosszabb a helyzet, mint volt 10 év előtt. Ma a pártból hiányzik az a lendület, hiányzik az az eltökéltség, hiányzik az a harci készség, ami 1945–46–47–48-ban megvolt. Előbb említette az elvtárs, aki azokra a hibákra hívta fel a figyelmet, amelyek 1949–53-ban következtek be, és én nagyon helyeslem ezt, hogy erre az időszakra utal, mert elvtársak, kétségtelen, hogy 1953 után igenis történtek hibák, de a hibák gyökere ott van, az 1949–53 között elkövetett dolgokban. Nekünk fáj az, hogy a pártot tespedő állapotban kell látni. Mi harcot, meggyőződésből vezetett, igazán kommunista szellemtől áthatott pártot szeretnénk látni és ezt a pártot nagyon sokszor hiába keressük. Itt van, ami nekünk fáj.

Most a fiatalokhoz szólok egy párt szót. Nemrégiben Vasason voltam, ahol előadást tartottam a bányászoknak, zsúfolt volt a terem, tele volt emberekkel. Az előadás végén felhívtam az elvtársakat, legyenek szí-

vesek álljanak fel azok, akik 40 évnél fiatalabbak. Két elvtárs volt ilyen. A 40 évnél fiatalabbak, mondták ott az elvtársak, tartózkodnak attól, hogy pártéletben részt vegyenek. A fiatalok nincsenek a pártban. Miért? Nyilván nehezményezik, hogy nem találják meg azt a harcos szellemet, amely a fiatalságban a lendületet, a kedvet felébreszti. Ebben a pártban harcos szemléletűek az öregek, bizonyos mértékben, sokszor nagyon megfelelő mértékben a középkorúak. Akiknek a pártot vinni kellene, akikre a pártot építeni kellene, akik a pártot a jövőben kell, hogy nagygyá tegyék és a párton keresztül az ország sorsát kellőképpen megjavítsák, ezek a fiatalok nincsenek itt, elvtársak. Én nem hallok egyetlen tapsot sem a fiatalok részéről. Miért? A fiatalok nem hajlandók ezt belátni? Ez pedig nagy hiba. A fiatalokat kell, hogy ne csak a futball, ne csak a tánc, ne csak egyéb hasonló szórakozás érdekelje, kell, hogy a politikai helyzet, az osztályharc kérdései álljanak náluk előtérben. Ezt pedig, elvtársak, nélkülözzük. Valljuk be, hogy ez nincs meg és hogy nincs meg, ebben bűnösök azok a hibák, amelyeket 1949–53-ban elkövettek. Mert elvtársaim, 1945–47-ben kik voltak fiatalok? Én akkor részt vettem a választási küzdelemben, nagyon élénken kivettem részemet. A fiatalság élenjárt, a lobogókat és jelszókat ők vitték, a fiatalok voltak azok, akik a legnagyobb harci kedvvel voltak eltelve. Látnak ma fiatal csoportot, amely mozgalmi dalokat énekel? Még az sincs. A NÉKOSZ fiataljai kezdenek felébredni, és az, hogy a NÉKOSZ fiataljai eddig maguk is szenderegtek, ez beleillik az egyetemes képbe. Mert a fiataloknak nincs joguk tűnni, hogy a hibák folytán őket háttérbe szorítsák. A fiatalok harcoljanak, a fiatalok küzdjenek, azért fiatalok, mert ha nem harcosak, akkor koraöreg valamennyi. Én azt kérdezem tehát, mi itt a tennivaló? Mi az, ami más pártéletet, más levegőt hoz ide? Azt hiszem, hogy olyan korszakhoz jutottunk, amikor foltozásnak nincs tovább helye. Oda értünk el, hogy részletintézkedések nem használnak, annyi helyen van baj és nehézség, hogy a pártnak nincs is annyi keze, hogy mindenhova odanyúljon, hisz ez volt a baj az előző években is. Ki kell nyitni az ablakokat, friss levegőnek kell bejönni. Ennek a friss levegőnek a XX. Kongresszus a nagyszerű forrása. Hát szívjuk magunkba tele tüdővel ezt a levegőt, az őszinteség, becsületes nyíltság, az önfeláldozó párthűség levegőjét, és akkor meg fog változni a pártélet és meg fog változni az ország helyzete is. Ne legyen tévedés ezen szavakból, amit most mondok. A pártnak a legutóbbi határozata⁹ nagy nyomaték-kal hangsúlyozza, hogy az 1953-ban hozott határozatok¹⁰ helyesek voltak. Meg kell mondani, hogy 1953-ban ugyancsak hangsúlyozták, hogy az előző határozatok helyesek voltak. És én száz százalékig aláírom, a ha-

tározatok igenis helyesek voltak, ami helytelen volt, az nem a határozat, hanem azok végrehajtása. Az a bizalmi kérdés, amit az imént érintettem, hogy központi kérdéssé lett minden összejöveten, akármilyen címen tartottuk, ez a bizalmi kérdés éppen ekörül forog. Bizhatunk-e abban, hogy most a végrehajtás helyes lesz? Hogy a helyes határozatoknak helyes lesz a végrehajtása? Nem akarok itt állást foglalni és nem akarok ítélet mondani. A bizalmi kérdés akkor szűnik meg bizalmi válság lenni, ha az ország dolgozóinak egyeteme ki tudja fejezni a maga álláspontját arra vonatkozólag, hogy fennáll-e a bizalom a végrehajtás mostani módjában, vagy más végrehajtó apparátust kíván. Tehát át kell adni a szót a dolgozóknak, a párttagok egyetemének, és a párttagok egyeteme döntse el azt, hogy a vezetést azokra bízza, akikben bizalma van, mert amíg a bizalom nem áll helyre, addig a pártélet nem lehet egészséges.

Még csak egy szót akarok hozzátenni. Elhangzott az, hogy a pártban jelentkező nehézségeknek a fő oka a személyi kultusz, és a személyi kultusz pedig abból származott, hogy túlságosan sok volt a talpnyaló, akik a személyi kultuszt lehetővé tették. Én azt hiszem, hogy ezek a talpnyalók nem azért nyalták azokat a talpakat, mintha azok különösen édesek lettek volna, hanem azért, mert a talpnyalás kifizette magát. Azért, mert azok a klikkek, azok a karrieristák, akik talpnyalás útján megtalálták a módját annak, hogy a valódi kommunistákat nem egyszer háttérbe szorítva ők dirigáljanak, ők intézkedjenek, mert nekik nem a pártérdek, hanem a karrierérdek volt az első. Ezek a talpnyalók nagyon jól kiszámították, hogy a talpnyalást meddig folytassák. Likvidálni kell a személyi kultuszt minden vonatkozásában. A talpnyalókat le kell leplezni kíméletlenül, a karrieristákat le kell leplezni kíméletlenül, és küzdeni kell, hogy többé a fejüket fel ne üthessék! Amit pedig ezzel kapcsolatban még emlegetnek, hogy az ország gazdaságának egészségesebbé tételére takarékoskodni és takarékoskodni kell. Ezt is száz százalékig aláírom. De elvtársak, egyet ne felejtsünk el. Példát felülről várnak az emberek. Nekünk azt hiszem ez a feladatunk, a személyi kultusz kiküszöbölése, takarékosság az egész vonalon. Nem szégyen az, ha bevalljuk, hogy mi nem vagyunk egy javakban bővelkedő ország, nem szégyen az, hogy az életszínvonalat alacsonyabb nívón kell tartani, mert hiszen a beruházásokra, a jövő építésére, a szocialista társadalom megerősítésére kell a nemzeti jövedelem egy jelentékeny részét fordítani, de ez a jelszó ne legyen jelszó csak lefelé. Példát mutatnak azok is, aki ezt a jelszót kiadták. Mert ha nem mutatnak, akkor az nem hathat. És a harmadik amit tennünk kell, amire Sziklai elvtárs

nagyon helyesen rámutatott: együtt kell élnünk a tömegekkel. A párt-apparátus nagyon fel van duzzasztva. A napokban lent jártam Pécsen, 413 pártalkalmazott van Pécs és Baranyában, ami annyit jelent, hogy minden 70 párttagra esik egy pártalkalmazott, beleszámítva a központi apparátus proporcionális részét. Tekintsünk egy kicsit körül a pártapparátusban, a pártapparátusnak az ő hivatása magaslatára kell emelkedni, és akkor megvalósul, hogy igen is együtt fog élni a pártalkalmazott és az egész pártvezetőség — amely alatt minden fokú pártvezetőséget értek — mert az a helyzet, ha a legfelsőbb vezetőben látnak valamilyen személyi kultuszt, vagy ebből kifolyólag elszakadási hibát, a középkáderek ugyanazt csinálják, az alsó káderek meg még megtoldják ezt. Ezt mind fokozottabban végigvive, akkor teremthetünk a bizalom kiépítésével egészséges pártéletet. Záradékul meg kell mondanom, hogy nem egyszer magamat is elővett a kétség, és azt kérdezem, hogy talán nem az abesszineknek van-e igazuk? Talán az a módszer a helyes, és akkor elvtársak bizonyos rezignációval az a gondolatom támadt, hogy ne alkalmatlankodjunk, ne legénykedjünk, az idő eljárt felettünk, fekdjünk szépen le oda az istállók elé, és tűrjük annak rendje, módja szerint, hogy rúgjanak bennünket, gázoljanak rajtunk keresztül az ökrök és szamarak.

RAJK LÁSZLÓNÉ: Elvtársak! Épp most van két éve, hogy kiszabadultam a börtönből. Vajon átérzik-e az elvtársak azt, mit jelent számomra azután a borzalmas öt éves börtön után és a nem kevésbé nehéz két év után, hogy itt állhatok és beszélhetek az elvtársaknak. Vajon érzik-e az elvtársak, mit jelent számomra, hogy én olyan témáról akarok beszélni, nevezetesen a Rajk-perről, a férjem rehabilitálásáról, amiről úgy érzem, hogy eddig még nagyon keveset beszéltek, és nem beszéltek eleget. Kiss Károly elvtárs mesélt arról, hogy az elmúlt 25 esztendő alatt, a felszabadulásunk előtt, a régi illegális pártmunkások milyen sikeres harcot vívtak azért, hogy a leghaladóbb eszmét, a marxizmusnak az eszméjét diadalra juttassák. Beszélt arról, pár rövid szóval, de az elvtársak már nagyon sokszor olvashattak arról, hogy régen a 25 éves illegális mozgalomban az elvtársak milyen hőiesen, milyen bátran harcoltak, milyen szolidárisak voltak egymáshoz. Arról is lehet beszélni, hogy hogyan töltötték el emberek a börtönben életüket a Horthy-éra alatt, arról is lehet beszélni, hogy éppen Rákosi Mátyás hogyan írt Zsitvayhoz¹¹ levelet, mert helytelennek találta az akkori börtönviszonyokat. Lehet arról beszélni, amitől éppen mostanában olvastam, Zselenszki a cári idők alatt milyen hallatlan lelkiállapotba került annál a ténynél fogva, hogy sem a

családját nem látta 3 vagy 4 hete, sem az ügyvédjével nem tudott beszélni, és már vizionált és azt hitte, megőrült. Röviden: így nézett ki a Horthy-fasizmus alatt a börtön. Ezt az emberek tudják, a fiatal pártmunkások is tudják, miután az idősebb pártmunkások erről beszéltek. De engedjék meg, hogy a tanúságként ma én arról beszéljek, hogy mi a proletárdiktatúra alatt mit szenvedtünk el a börtönben. Tanulságos lesz az ifjú elvtársak számára, mert le kell, hogy vonják belőle a tanulságot, már csak azért is, hogy soha többé ilyen ne ismétlődjék meg. Elvtársak! Magamról beszélek. 4 hónapos volt a gyermekem, és szoptattam, amikor elvittek a férjemmel együtt.¹² 5 és fél éves volt a gyermekem, amikor ismét viszontláttam. Ezalatt a börtönben sem írást, sem látogatót, sem ruhát, sem élelmet kapni nem állt módomban. Koplaltam benn a börtönben, ugyanakkor, amikor az elvtársakat félrevezették, arról beszéltek, hogy mi kémeek, összeesküvők és árulók vagyunk. De a férfiaknak még sokkal nehezebb sorsa volt. A Horthy-fasizmusban nem fordulhatott elő, mint ami a proletárdiktatúrában, hogy végigverték a férfiakat, ha valamiért tiltakoztak. Itt ül Mód Péter¹³ elvtárs is, úgy megpofozták, hogy majdnem megsiketült. Ez nem fordulhatott elő a Horthy-fasizmusban, mert tiltakoztak volna ellene az elvtársak. És ez előfordulhatott nálunk, éppen a proletárdiktatúra idején. De vajon miért? Ott voltunk mindannyian 1945 után, lelkesen építettük a szocializmust, építettük a mi népi demokráciánkat. Mi történhetett ebben az országban, hogy az embereknek megtaposták a gerincét? Mi történhetett ebben az országban, hogy a testvért a testvérral szembeállították? Hogy a régi, kommunista illegális harcosok, akik tudták azt, hogy az én férjem hogy harcolt az illegális mozgalomban, elfogadták, hogy áruló, elfogadták azt, hogy elárulta a népet, elárulta a pártot. Mert így neveltek öt éven keresztül bennünket. És most nagyon sok elvtárstól hallok azt, hogy ők, akik dolgoztak régen az illegális mozgalomban, most verik a fejüket a falba, és azt mondják az egyszerű emberek, akik nem voltak párttagok, látták, hogy ez egy hazug és hamis per. Hogy lehet az, hogy a reakciókók látták, és az elvtársak nem látták? Hol van a hiba ebben a rendszerben? Amely megengedhetett nem hibákat, hanem ilyen súlyos bűnöket? Hol van a hiba még ma is? Ezt ki kell mondanom, hogy ugyanazok akarnak rehabilitálni, akik ítéleztek azok felett, akiket meggyilkoltak és akiket akasztófa alá állítottak. Engedjék meg, hogy egy pár szót szóljak, hogy hogyan történik ez a rehabilitáció. Az elvtársak bizonyára emlékeznek arra, hogy 1955 novemberében kijött egy párthatározat,¹⁴ amikor még újra bele akarták törölni a csizmajukat egyesek Rajk László elvtársba is. Emlékezhetnek az elvtársak

arra, hogy akkor ránk akartak kenni foltokat, mert vállalni kellett volna a felelősséget azért, amit elkövettek, mert így nem lehet rehabilitálni, ahogy ma rehabilitálnak. 1955 novemberében azt mondták, hogy Rajk László súlyos körülmények között úszta meg az 1931-es letartóztatást.¹⁵ Én kérdezem az elvtársakat, milyenek lehettek azok a súlyos körülmények, amelyek Rajk Lászlót odavitték, hogy 1932-ben is letartóztatta a rendőrség? Milyenek lehettek azok a súlyos körülmények, amelyek Rajk Lászlót arra vitték, hogy 1933-ban a rendőrség újra letartóztassa? Milyenek lehettek azok a súlyos körülmények, amelyek előidéztek azt, hogy Rajk László kiszabadulva 1935-ben részt vett az illegálításban? Milyenek lehettek azok a súlyos körülmények, amelyek előidéztek azt, hogy kiment Spanyolországba és ott fegyveresen harcolt az első vonalban? Milyenek lehettek azok a súlyos körülmények, amikor elszenvedte a spanyol polgárháború után a két éves internálásnak minden borzalmát a franciaországi internálótáborokban?

Milyenek lehettek azok a súlyos körülmények, amelyek elfogadtatták Rajkkal azt, hogy hazajöjjen Magyarországra és itt újra bekapcsolódjék az illegális munkába? Milyenek lehettek a súlyos körülmények, hogy hazatérve a franciaországi internálótáborból, itt újra letartóztatják és internálják? Milyenek lehettek azok a súlyos körülmények, hogy kiszabadulva az internálótáborból, újra csak belekapcsolódott és vezette a függetlenségi mozgalmat, és ha itt volt ellenállás, abban Rajk Lászlónak is szerepe volt, hogy megszervezte? Végül milyenek lehettek azok a súlyos körülmények, hogy 1945 után odaállt és harcolt az országnak az újjáépítéséért? Kérdezem végül és utoljára, hogy milyenek lehettek azok a súlyos körülmények, hogy 1949-ben odaállították a bitófa alá? Itt élnek azok az elvtársak, akik részt vettek ezekben a munkákban. Ezeket a kérdéseket mind ki lehet deríteni. De akkor az elvtársaknak beszélni kell, el kell mondani az igazat és ugyanúgy részt kell venni a felelősségrevonásban, mint minden becsületes embernek ebben az országban.

Nagyon nehéz ezekről a kérdésekről beszélni, mert hallatlanul izgatott vagyok, mert úgy érzem, hogy a Rajk-kérdés is egy része annak, hogy ezt az országot hogy tették tönkre, gazdaságilag, politikailag, erkölcsileg, amennyiben még annak a 800 forintot kereső embernek is megtaposták a gerincét azért, hogy megkereshesse és megtarthassa azt a 800 forintos állását. Nekünk élni kell a XX. Kongresszus adta lehetőségekkel, nekünk magunknak kell rendbehozni ezt az országot. Nekünk magunknak a magyar népre támaszkodva kell újra visszaállítani a lenini normákat,

nekünk mindannyiunknak, valamennyiünknek, régi illegális elvtársaknak és új értelmiségieknek. Kisöpörték a régi elvtársakat a pozíciójukból, ez az 1949-es Rajk-perrel kezdődött. Amikor kiszabadultam a börtönből, egyetlen régi elvtársat nem találtam a helyén, cipőt árultak, könyvet árultak, amikor hosszú illegális múltra néztek vissza és amikor jobban fel lehetett volna őket használni. Nem tudok tovább beszélni erről a kérdésről. Még egy pár szót szeretnék mondani. Rajk Lászlót a történelem már igazolta, de nem elég, hogy mi történelmi távlatból nézzük ezeket a kérdéseket. Nekünk is mindannyiunknak, valamennyiünknek, éppen a XX. Kongresszus adta lehetőségeket kihasználva, részt kell vennünk ma a mai életben, a mai új lenini normák visszaállításáért folytatott harcban. Nagyon súlyos volt számomra az az öt év, amit a börtönben eltöltöttem, de elmondhatom azt is, hogy soha, a legnehezebb körülmények között sem veszítettem el a hitemet sem a kommunista eszmékben, sem pedig a humanista eszmékben. És hogy ez így volt, a jövőben tettekkkel fogom bizonyítani. Kérem az elvtársakat, hogy tegyenek azért, hogy ezt az országot rendbe tudjuk hozni, hogy meg tudjuk változtatni a párt politikáját, mert a pártpolitikának a megváltoztatásával fognak rendbejönni a gazdasági kérdések. A régi illegális elvtársakkal ezt együttesen meg kell oldani. Az elvtársaktól még azt kérem, hogy éppen azért, mert 1949-ben a Rajk-per volt a megindítója a diktatórikus módnak, segítsenek abban, hogy a férjem emlékét maradéktalanul odaállíthassuk éppen az ifjú értelmiség elé, megmutatva, hogy ez az élet egy tiszta, harcos kommunistának az élete volt. Ehhez kérem az elvtársak segítségét!

LUKÁCS IMRE: Kedves Elvtársak! Én csak egy-két problémához szólok hozzá, mint ma is fiatal, DISZ-tag is vagyok. Azt hiszem, hogy a régi harcosok lejáratása, a pártéletnek helytelen, csak a hibákat mutató megfogalmazása egyik döntő oka fiataljaink egy része cinizmusának, helytelen viselkedésének, ugyanis ha az ifjak előtt nincs olyan példakép, amelyre felnézhetnek és követhetnek, ha ellenkezőleg csak rosszat hallanak, megundorodnak tőle, az emléktől is. Ez történt hosszú időn keresztül, és nem is csodálható, hogy a pártnak nincs meg az a tekintélye, ami megvolt évekkel ezelőtt, és amire nagy szükség volna most. Ha azt tanulják a fiatalok és az öregek, hogy a párt története nem volt más, mint frakcióharc, hibák sorozata és hogy a párt tagjai csak szektások és rendőrkémek voltak, akkor ha ezt hallja a fiatal, természetes, hogy azt mondja, hogy ő ilyen pártba nem kívánczik. Ez volt a hangulat éveken keresztül, és sok helyen még ma is. Nemrég mondotta nekem

egyik elvtársam, akivel sok mindenben nem értek egyet, amikor magánvitát folytattunk, hogy mit akarsz, ti csak szektások voltatok mindig 1918-tól kezdve, azok vagytok ma is. Nem tudom, hogy igaza van-e neki vagy sem. Nem vagyok csálhatatlan, a véleményemet el szoktam mondani mindig és elmondom most is. Amikor a szerencsefiak — más szót nem akarok használni — pártunk hagyományait pocskondiázzák, nem tudom megérteni, hogyan lehetnek velünk egy pártban. Sokan vannak ilyenek, azok között, akik a legfőbb haszonélvezői voltak annak, hogy a személyi kultusz következményeként törvénysértések történtek és ezeknek jórésze a párt régi harcait látta. Ezek a szerencsefiak, a törtetők, a karrieristák, különböző fontos posztokra kerültek és mindent elkövettek, hogy a régi elvtársak helyzete még nehezebb legyen. Ezek között sokan vannak, akik, hogy megmaradjanak posztjukon, és feljebb emelkedjenek, most nemcsak a hibákat vetik fel és nemcsak építő módon, hanem demagóg módon beszélnek, kizárólag azért, hogy megmaradhassanak a helyükön. Nyilvánvaló, hogy a párt- és államapparátusba 1949-től kezdve rengeteg oda nem való elem került. Olyanok, akik bólogattak mindenre és ezek nagy része még mindig ott van. És az a legérdekesebb, hogy ezek olyan öregek és fiatalok, akik nem ismerik pártunk harcainak valóságos történetét, abból, hogy nálunk súlyos hibák is történtek és egyes régi elvtársak súlyos hibákat követtek el, azt a következtetést vonták le, hogy majdnem minden régi elvtárs szektás és alkalmatlan mindenféle munkára. Ha az elvtársak körüljárják Pestet vagy az országot, és megnézik a különböző üzemeket, intézményeket, minisztériumokat, azt tapasztalhatják, hogy a régi párttagok megbecsülése még ma is csak látszat, lényegében semmi sem történt ezen a téren. Azt mondják róluk egymás között — ha nem is mondják nyíltan —, a különböző vezetők, hogy a párt régi harcosai szektások, tehetségtelenek, semmire sem valók, örüljenek, hogy élnek. Nagyon sok volt partizán és volt illegális kommunista anyagi gondok között él, és sok helyen meg akarnak tőlük szabadulni. Ha felvetik a hibákat, felsőbb szervekhez fordulnak és a felsőbb szervek behívják az illető üzem, vagy hivatal párt- és szakszervezeti vezetőit, ezek a legsúlyosabb rágalmakat mondják ezekről az elvtársakról. Nem vitatkozom veled Aczél elvtárs,¹⁶ már csak azért sem, mert te azok közül való vagy, aki a néptől, a párttól mindent megkaptál és nem tudom, hogy megérdemelted-e mindazt, amit kaptál. Azt hiszem, hogy amíg a mi fiataljaink azt látják, tapasztalják, hogy a régi harcosok megbecsülése csak papírrongy, nem követelhetjük meg tőlük azt, hogy a pártra, a párt régi harcosaira úgy tekintsenek, mint ahogy megérdemlik ezek az elvtársak.

Ezek között a régi elvtársak között sokan vannak, akik egyen és máson átestek. A Horthy-rendőrségen és a börtönökben a bánásmód egyáltalán nem használt az idegeiknek, és ezt is felhasználják egyesek, hogy megszabaduljanak a párt régi harcosaitól. Ez nem elszigetelt jelenség — és ezért a pártvezetőséget felelősség terheli. Ugyancsak felelősség terheli az üzemek és hivatalok vezetőit is, mert általában olyanok a beosztottak, mint a vezetők, azokat utánozzák. Az a véleményem, hogy pártunk hagyományaival sokkal jobban kell gazdálkodni. Ne hallgassuk el a hibákat, de mutassuk meg azt a hősiességet, a hétköznapiak, az üzemek, börtönök hősiességét, ami a pártunkat régen jellemezte. Nem személyi kultusz az, hogyha a párttörténeti órán nemcsak általánosan beszélünk róla, hanem az egyszerű harcosokat is megemlítjük. Igaz, ez azzal a veszéllyel is járhat, hogy a néven nevezett egykori harcos esetleg olyan gazdasági és erkölcsi körülmények között él, mert bírálni mert, és azt mondták rá, hogy olyan szektás volt, hogy börtönbe záratta magát a Horthy-fasizmus alatt. Van egy párthatározat a régi harcosok megbecsüléséről, de ezt be is kellene tartani. Ehhez persze nem az kell, ami ma is szokásos, hogy ha a régi harcost sérelem éri és valamelyik pártszervezethez fordul, az oda küldi vissza a jelentést, akik ellen a panasz szól. Nyilvánvaló, hogy ilyenkor csak annak lehet baja, aki a jelentést megírta. Befejezésül annyit mondok, hogy a magyar nép és benne az ifjúság saját magát becsüli meg, ha megbecsüli azokat a régi harcosokat, akik a Horthy-fasizmus ellen a magyar nép szabadságáért harcoltak.

VILMOS JÓZSEF: Kedves Elvtársak! Engedjék meg, hogy egészen röviden egy megjegyzést tegyek, majd utána két kérdést tegyek fel. Először, ami a megjegyzéssel kapcsolatos. Azt hiszem, hogy nem lehet szó nélkül elmenni azok mellett a vélemények mellett, amelyek az utóbbi időben arról szóltak, hogy nálunk a marxizmus-leninizmus ügye legalább is — enyhe kifejezéssel szólva — nem áll a legjobban. Meg szeretném itt említeni, bár tudom, hogy most nem az a feladat, hogy személyes önkritikát mondjak, hogy én is, mint aki egyetemi oktatásban, illetve pártfőiskolán dolgoztam, sok hibát követtem el ezen a téren és meg szeretném mondani azt is, hogy a XX. Kongresszus tanulságai voltak azok, amelyek azt hiszem engem is, mint sok más elvtársat is, segítettek a hibák kiküszöbölésében. Mindezek mellett merem állítani, hogy a marxizmus-leninizmus ügye, ha nem is áll a legjobban, de talán olyan nagyon nagy bajok még sincsenek. Nem lehet azt mondani, hogy nálunk nem alakult ki egy olyan réteg a kommunisták között éspedig jelentékeny számban, akik

ne bíznának a marxizmusban és ne szélesedett volna ennek a rétegnek a száma. Hogy ez mennyire így van, hadd mondjak el egy példát. Maga a XX. Kongresszus szelleme, annak hatása egyes elvtársakra, én azt hiszem illusztrálja kellőképpen a helyzetet. Hadd idézzem itt a sztálini értékelésekkel kapcsolatos hibákat. Azt hiszem, nem lehet véletlennek tekinteni, hogy a párttagságban igen jelentékeny azoknak a száma, akik annál a — lehet mondani — fordulatként bekövetkező eseménynél, nem látták volna azt, hogy itt milyen jellegű kérdésről van szó. Igen nagy számban vannak olyan kommunisták, akik helyesen értékelték az eseményeket. Azt gondolom, hogy látták, hogy egyes vezetőknek a leváltása vagy halála nem jelent szakadást a munkásmozgalom életében, beláthatták azt, hogy a pártot nem az egyes személyek iránti feltétlen hűség és bizalom, hanem a párt iránti bizalom kell, hogy vezesse. Világos az, hogy például Sztálin értékelésében nem a baráti érzelmek, a vakon kiszolgálás a jelentős, hanem az, hogy miképpen értékeli a munkásmozgalomban a helyzetét, tevékenységét, hogy segítette előrevinni kellőképpen a párt ügyét vagy nem. Én azt hiszem, hogy nyugodtan elmondhatom, hogy itt ez a kérdés alapvető része, a bizalmi kérdés. Nem öncélúan említem meg ezt a kérdést, csak szeretném felvetni. Mint nagyon sokan másoknál, nálunk, a mi pártunkban is felvetődött a bizalom kérdése. Meg kell mondanom, hogy ez központi jelentőségű probléma ma pártunkban. Nyugodtan állíthatom azt is, éppen a XX. Kongresszus tapasztalatai alapján, hogy nem lehet a pártegység elvi kérdését egyes személyek iránti bizalomra korlátozni, legyen az vezető, vagy beosztott, de kétségtelen tény az, hogy a párt ügye csak akkor mehet előre, akkor érhet el sikereket, ha meghallgatják a tömegeket, ha nem azt tűzik ki feladatául, hogy személyek iránti bizalmat valósítson meg, hanem azt, hogy a párt iránti bizalmat valósítja meg. Nyíltan meg szeretném mondani, hogy vannak olyan jelek, amelyek a XX. Kongresszus óta is arra utalnak, hogy a tömegek, a párttagság elől jár, és ugyanakkor ha nem is mondom azt, hogy a vezetés gyöngé, de vannak jelentékeny visszahúzó erők is. Gondolok itt arra a közismert tényre, ahogy a párttagság a Rákosi elvtárs által megtartott aktívára¹⁷ reagált. Én azt hiszem nemcsak a saját nevemben mondom azt, hogy ez nem elégitett ki bennünket. Azt hiszem, hogy az elmondottakhoz nyugodtan hozzáfűzhetem, mások nevében is, hogy itt nem valamilyen funkcionárius [-ellenes] tatárjárást akarunk rendezni, mi bizunk abban, hogy a pártapparátus jelentékeny része is képes és hajlandó a változtatásra, de ugyanakkor úgy véljük, hogy azok, akik nem hajlandók tanulni az eseményekből, azok vonják le a következtetéseket. Befejezésül még egy

megjegyzést az elmondottakhoz. Ma már Magyarországon, én az utóbbi időben legalábbis nem találkoztam senkivel, aki ne mondomta volna azt, hogy a kommunistáknak a demokratizmus mozgalmának élére kell állni. Szavakban tehát nincs hiány. De most már meg kellene állapítani, hogy ha demokratizmus van és kell is lennie, akkor komolyan foglalkozzanak ezzel az igen széles rétegekben meglévő véleménnyel. Ha ez a vélemény nem lesz elfogadható, ha a demokratizmus útján megkérdőjeleznek bennünket, a párttagságot, akkor majd elállunk mindenfajta kérdésfeltevésektől [sic]. De addig csak azt lehet mondani, hogy ténylegesen a párttagságnak most már a demokratizmus jogait követelni kell. Meg szeretném mondani, hogy tudatosan kalandoztam el, mivel az eddigi vitákon részben az én hibámból, részben azért, mert sokan jelentkeztek, nem volt alkalmam mindezeket elmondani. Elnézést kérek, de lelkiismeretem most ezzel megnyugodott.

Sokan ecsetelték azokat a problémákat, amelyek a régi párttagok kezelésével kapcsolatosak. Engedjék meg, hogy konkretizáljam ezt a kérdést. Az utolsó 10 évben két munkahelyen dolgoztam, az egyik a pártfőiskola volt, a másik az egyetemi oktatás területe. Most ha megkérdézzük például Bíró Zoltán elvtársat,¹⁸ aki a pártfőiskola igazgatója és Andics elvtársnőt,¹⁹ aki igazgatója volt a pártfőiskolának, hogy mi történt azokkal az elvtársakkal, akiket ma már közismerten indokolatlanul eltávolítottak az oktatási munkától, azt hiszem, erre a konkrét kérdésre nem kaphatnánk megnyugtató választ. Így például felvilágosítást adhatnának arról, hogy vajon Dobó János,²⁰ Acs Tamás,²¹ Becski Hanna,²² akiket eltávolítottak indokolatlanul a pártfőiskoláról, felajánlották-e nekik, hogy térjenek oda vissza és folytassák munkájukat. Lehetséges, hogy az illető elvtársak nem élnének ezzel a lehetőséggel, de mégis úgy gondolom, ha a rehabilitációt komolyan vesszük, akkor az ilyen kis kérdésben is következetesen kellene eljárni. Szeretném megemlíteni még az egyetemi területet. Orbán elvtárs,²³ az Oktatási Minisztériumban felsőfokon intézte a káderügyeket! Tőle is meg kell kérdezni, ha ő egyetért a rehabilitációval, ha ő egyetért a régi káderek helyes értékelésével, akkor miért van az, hogy olyan embereket, mint mondjuk Soós Levente²⁴ kéthetes felmondással küldtek el még 1953 előtt, és azóta sem mondták neki, hogy esetleg ha óhajt, térjen vissza az egyetemi oktatás területére. Nem beszélek olyan esetekről, amikor eléggé rafinált módon történt egyik elvtárs áthelyezése, mégpedig úgy, hogy egyik helyről a másikra rakták, mégpedig azért, mert arra számítottak, hogy elmegy a kedve az okta-

tástól. Ilyen eset is előfordult Nemes László²⁵ esetében. Ezekre feleletet kérünk, konkrét válaszokat szeretnénk kapni ezekre a kérdésekre, ha nem itt, majd máshol, később.

MIHÁLY ANDRÁS: Azt mondták itt, hogy beszéljünk mi, régi illegális pártmunkások az élményeinkről. Két élményemet akarom elmondani. Az egyik 1942. március 14. A Vasas színházban²⁶ 100 tagú énekkar előtt vezényeltem Petőfi egy versére írt kórusomat. Akkor úgy éreztem, hogy joggal mondhatom azt, hogy ennek a nemzetnek, a magyar munkásosztálynak, a magyar kultúrának nagy hagyományaihoz, céljaihoz ragaszkodó igaz kommunista vagyok. Az itt jelenlévő fiatal elvtársaknak azt akarom mondani, ha ez a célja ennek a mai összejövetelnek, soha ne érezzék magukat máskor igaz kommunistának, mint ha lelkiismeretüket megvizsgálva, tiszta szívvel elmondhatják, hogy az amit csinálnak, egyezik a nép, a munkásosztály, a magyar kultúra érdekeivel, és akkor biztosan el fogunk kerülni minden olyan szektás, nemzetellenes tevékenységet, mint pl. az „Ember tragédiájának” a betiltása volt,²⁷ vagy az írók ellen indított szégyenletes hajszák.²⁸

A másik élményem, amit el akarok mondani, 1944-ben a csillaghegyi nyomozóban,²⁹ amikor vertek Horthy pribékjei. Azt akarom erről az itt jelenlévő fiatal elvtársaknak elmondani, hogy bármilyen megszegyező és fájdalmas volt maga a tény, hogy felnőtt embert vernek, egész idő alatt messze fölényben éreztem magamat azzal a Kékkői nevű fasisztával szemben, akinek a kezében a gumibot volt. Azért éreztem magam fölényben, mert az én becsületem tiszta volt, az övé pedig szennyes. És az itt jelenlévő elvtársaknak meg akarom mondani, ha már ez a célja ennek az összejövetelnek itt, hogy mi illegális elvtársak átadjuk a tapasztalatunkat, hogy csak akkor érezzék magukat igazi kommunistáknak, ha tiszta lelkiismerettel, annak megvizsgálása után azt mondhatják, hogy tiszta a becsületük.

A másik dolog, amiről beszélni szeretnék, Szalai András, akiről ma már — még nem hivatalos jelentésekből — de tudom, hogy a legtisztább, legbecsületesebb kommunisták egyike volt, ezt a Szalai Andrást, nem elegendő indokok alapján, mert nem voltak elegendő indokok, hajlandó voltam nyilvánosan gazembernek nevezni. Ezért itt most nyilvánosan megkövetem Szalai elvtársam és barátom emlékét, megkövetem életben maradt hozzátartozóit. Mindenki tegyen így elvtársak. És akkor tiszta becsülettel, az egész világot ki tudjuk fordítani a sarkából, mert a

kommunistáknak semmi más erejük nincs, mint a becsületük. Ezt pedig vissza kell szerezni.

GERGELY ERZSÉBET: Elvtársak! A forradalmi munkásmozgalom, a Kommunista Ifjómunkás Szövetség és a Kommunisták Magyarországi Pártja forradalmi kommunista múltja kötelez. Kötelez arra, hogy ne csak olyan tanulságokat vonjunk le, hogy milyen volt a múlt harca, milyen volt a kommunistáknak a magatartása, hanem olyan tanulságokat is, hogy a mai helyzetben mit kíván a forradalmi kommunista magatartás. És ha én emiatt nemcsak a múltnál fogok időzni — Tánczos elvtárs ne haragudjék rám, hogy eltérek a témától — akkor a többi elvtársak ne vegyék rossz néven tőlem, hogy eltérek a témától, mert úgy érzem, hogy erre kötelez a kommunista múlt. A múlt vizsgálatát tehát, igen röviden persze, csak abból a szempontból fogom megejteni, hogy a mai helyzethez hogy vezetett, részletes elemzésre, teljes képre nem törekszem, csupán néhány szerény gondolatot szeretnék felvetni. Az 1930-as években kezdem, illetve az 1936 előtti közvetlen 2–3 esztendőben, amikor a Kommunista Ifjómunkás Szövetség és a Kommunisták Magyarországi Pártjának lelkes forradalmi kommunista csapata tiszteletet és megbecsülést váltott ki azokban a munkásokban, és egyéb dolgozó tömegekben, akik megismerték ennek a csapatnak a harcát, vagy megismerték egyes elvtársaknak a harcát és magatartását. Kétségtelen, ezekben az időkben eredmények voltak, eredményes sztrájkokat vezettek, a legális munkásmozgalmi szervezetek erősödtek, erősödött a szervezett ellenzék, erősödtek az illegális szervezetek is, volt egy széles szimpatizáns tábora a pártnak. De ugyanabban az időben a párt felső szektás vezetése igen nagy mértékben csökkentette az eredményeket a lehetőségekhez képest. Egy pár példát. Mit jelentett akkor a szektás vezetés, amit a párttagság kénytelen volt végrehajtani? A szociáldemokrata pártban, szakszervezetben, tömegszervezetekben úgy agitáltunk elvtársak, hogy felkerestünk olyan embereket, akik még nagyon távol voltak attól, hogy harcoljanak, és mi úgy agitáltuk őket, hogy jöjjenek be a szervezetbe, itt ugyan jobboldali helytelen vezetés van, de jöjjenek be harcolni. Ha mi nem így agitáltunk volna, hogy jöjjenek be a munkásmozgalmi szervezetbe és figyelemmel kísértük volna fejlődni, jóval nagyobb réteget sikerült volna a munkásmozgalomba bevonni. Vagy például ezekben az időszakokban az erőviszonyok helytelen felméréséből állandóan tüntetések voltak napirenden. Hetenként 1–2, esetleg 3 tüntetés is. Ugyancsak az erőviszonyok helytelen felméréséből kaptunk olyan utasításokat, hogy

május 1-jén sztrájkoljunk a munkaterületünkön, ahol vagyunk. Ez nem felelt meg az akkori erőviszonyoknak, nem voltunk erre képesek, de legalább a párttagok május 1-jén ne dolgozzanak. Emlékezetem szerint ez volt az egyetlen párthatározat, amit nem hajtottunk végre, mert hiszen teljesen lelepleződött volna abban az időben a kommunizmus, nem beszélve arról, hogy én nem is gyárban, hanem üzemben, tisztviselők között dolgoztam.

Egyes reális, igen sikeres tüntetések is voltak abban az időben, így pl. a második Rákosi-per³⁰ idején Törekynek³¹ a háza előtt tüntettünk, úgy tudtuk, ő lesz a perben a bíró. Ez a tüntetés, meg kell mondanom, találkozott a munkásosztály igazságérzetével, és ezért annak az időben az egyetlen komoly tömegtüntetése volt, ahol tömegek csatlakoztak a munkások közül is a tüntetőkhöz, és a rendőrség, amikor a körutat keresztezte, nem tudta szétverni a tömeget, noha riadóautókkal jöttek, a tüntetőket a Lövölde téren sikerült azután az elején lekapcsolni, hát lebuktak, és ennek következtében szétmentek. Nagyszerű kiállások voltak abban az időben nemcsak Rákosi, Sallai és Fürst³² elvtársak részéről, ahogy hallottuk már az előző elvtársaktól. Olyan elvtársakat szeretnék említeni, akiket akkor ismertem és akiknek a magatartását példamutónak, nagyszerű embereknek ismertem meg. Gondolok Földes Ferenc³³ elvtársra, gondolok Lukács László³⁴ ifjú elvtársra, ismerik őket az elvtársak, pártunk mártírjai. De van élő elvtárs, az öreg Sollner elvtárs,³⁵ a nemesfemesek vezetője. Gondolok Ságvári³⁶ elvtársra, nem tudom, hogy a párttörténet megfelelően tárgyalja-e Ságvári elvtárs szerepét és kiállítását, példamutató magatartását. Úgy gondolom, hogy a párttörténet részben hallgat ezekről az elvtársakról, persze vannak más elvtársak is, akiket én ismertem személyesen. Nagyon keveset írnak róluk, ahhoz a jelentőséghez képest, amit vittek a munkásmozgalomban. Szeretnék röviden visszatérni az 1936-os párthatározatra,³⁷ amely a magyarországi szervezeteket felszámolta egy időre. Ez a párthatározat mélyen lesújtotta a párttagságot, egy ideig kicsit meg is bénította. Alig tudtunk magunkhoz térni. De meg kell mondanom azt is, hogy ezt a párthatározatot velünk az akkori szektás párt nem közölte. A Kossuth Klubban, Györffy elvtárstól kellett meghallanom,³⁸ mert a 11 év nem volt elég, hogy megismerjük a valóságos 1936-os párthatározatot. Nem találtak az elvtársak módot arra, hogy az érintett elvtársakat összehívják és ismertessék velük, hogy mi is volt ez a 36-os határozat, miért kellett feloszlanni, a központi bizottságot félreállítani. A Szovjetunióból haza-

jött elvtársak, Rákosi, Gerő és más elvtársaknak ismerni kellett ezt a határozatot, hiszen ez Kommintern határozat volt. Ezzel szemben, amit mi itthon hallottunk, az volt, hogy a szektás vezetés következtében történt a 36-os határozat. Azt hallottam, hogy a spiclik, provokátorok, a rendőrkémek nyüzsögnek körülöttünk, azért volt szükség erre a lépésre. Erősen vitatható, hogy helyes volt-e a magyarországi pártszervezet felosztása. Én amellett vagyok, ez elkerülhető lett volna. Nagyon furcsa és a munkásmozgalom szempontjából egészségtelen jelenség az, hogy a párttagság a tömegszervezetekben rövid ideig vezetés nélkül jobban helytállt, felszámolta nagyrészen a szektás hibákat, jobban helytállt magára hagyva, mint előzően a szektás vezetés mellett. Furcsa átmeneti jelenség, hiszen központi irányítás nélkül, pártmunka összehangolása nélkül, egységes irányvonal kitűzése nélkül, a belső és a nemzetközi helyzetnek marxista értékelése nélkül a párt nem lehet meg. Ez az az időszak, amikor a párttag megtudta, hogy nem a párttagságban van a szektás hiba, hanem a pártvezetésben volt. Ez az időszak vetette meg sok tekintetben a közvetlen a második világháború előtti és második világháború alatti időszak sikeres antifasiszta, németellenes egységfront kialakításának az alapját, ennek az időszaknak eredményeként került az Országos Ifjúsági Bizottság³⁹ kommunista vezetés alá. Ebben az időben számtalan [szociáldemokrata] pártszervezetben sikerült pozíciókat hódítani, amire szektás vezetés alatt nem gondolhattunk, mert hiszen opportunistának és pártellenesnek neveztek volna bennünket. Ezekben az időkben sikerült egyes szervezetek jóakarató szociáldemokrata vezetőivel jó kapcsolatba lépni, és a szociáldemokrata párttagsággal szintén jó kapcsolatot teremteni. Ez az időszak tehát megvetette az alapját a későbbi időszaknak, amikor szociáldemokrata baloldali vezetők kommunistákkal együtt munkálkodtak a második világháború idején a német fasiszták ellen.

Most szeretnék néhány szót szólni a felszabadulás utáni időszakról. Rákosi, Gerő elvtársak és a többiek, akik a Szovjetunióból tértek haza, nem siettek összehívni, egybegyűjteni az illegális párttagokat, így nem is támaszkodhattak rájuk, csak egy kis részükre. Tovább is hallottuk, hogy a magyar párt, az itthoni szervezetek nyüzsögnek a rendőrkémektől, spicli, provokátoroktól. Elvégre, ha az még igaz is lett volna, akkor ezek a rendőrkémek, spiclik ész nélkül hagyták volna el a felszabadulás utáni időben az országot, hiszen ezek ismertek bennünket és jobban féltek tőlünk, mint most fél a reakció. A másik érv, amit ellenünk felhoztak, hogy mi szektások vagyunk. Világos, hogy mi sem spiclik, sem provoká-

torok nem voltunk. De az is igaz, hogy nem mi voltunk szektások, hanem azok az elvtársak, akik nem kívántak ránk támaszkodni. Gyanúsítgatás, igazságtalanság számtalan jelével minden illegális elvtárs találkozott és tűrhetetlenné vált a helyzet a Rajk-per után 1949-ben, amikor sok elvtárs áldozatul esett, még többet meghurcoltak, néhány elvtársnak pedig anélkül, hogy meghurcolták volna, ma is olyan a beosztása, a pártmunkája hogy avval az osztállyal, amelynek az ügyéért harcolt, nincs kapcsolata, nem is tud kapcsolatba kerülni, el van zárva a munkásosztálytól. Ezek közé tartozom én is. Ez nagyon fájó dolog. Sokan érezhettük a felszabadulás után azt, hogy a pártnak eddig szüksége volt ránk a felszabadulás előtt, de most már csak nekünk van a pártra szükségünk. A pártnak ma már nincs ránk szüksége. A megbecsülés, amit már annyit hallottunk emlegetni, elsősorban nem a kitüntetések osztogatása, a különböző hosszú levelek írogatása. Gondolok pl. a IX. kerületre, amely minden alkalommal, május 1-jén, április 4-én, november 7-én, az évfordulóra megír egy levelet, megköszöni a harcot, amit folytattunk, közben az elvtársaknak úgy látszik fogalmuk sincs arról, mennyi idők vagyunk, engem pl. felkértek, hogy az élen vonuljak fel, amennyiben egészségi állapotom megengedi. Gondolom azt hiszik, 60 éves vagyok. Ez annyira formális megbecsülés, meg kell mondanom, hogy a IX. kerületnek egyetlen aktívájára sem hívtak meg. Nem kétséges, hogy nem ilyen megbecsülést várnak az elvtársak, hanem megfelelő pártmunkában várnak megbecsülést, hogy tényleg a munkásosztállyal együtt és a munkásosztály élén harcolhassunk most is. A párt vezetéséről és a bizalom kérdéséről már volt itt szó. Véleményem szerint az egész politika, ezen belül a gazdaságpolitika és az illegálisokkal való bánásmód szerves egészet képez. Ez sztálini politika, sztálini módszer volt. Mit mutat a XX. Kongresszus utáni időszak? Kétségtelen, hogy vannak változások, vannak eredmények. Ezt senki sem tagadhatja. De az egész politikai kérdés, a politikai és gazdasági helyzetnek a mély elemzése, az igazi önkritika nem történt meg, sokszor ellentmondó nyilatkozatokat hallunk vezető elvtársaktól. Az intézkedések egy része is ellentmondásos. Ilyen ellentmondásos intézkedés, ami a 650 Ft-os fizetés minimalizálást megelőzte, bizonyos pártvezetők fizetésrendezése. Ami a pártfunkcionáriusokat illeti, úgy nyilatkoztak, hogy harcbavetés előtt a katona is dupla adag rumot kap. Ezeknek az elvtársaknak egy része egyáltalán nem ért egyet azzal, hogy a mai helyzetben indokolt lett volna ez a lépés. Mit mutatnak ezek az ellentmondásos intézkedések, maga az a zavar, amit tapasztalunk a párt felső vezetésében? Azt, hogy vannak bizonyos visszahúzó erők. Egyes elvtársak nem tudnak a

sztálini módszerekről igazán lemondani, nem tudnak a sztálini politikáról igazán lemondani. Nem képesek a XX. Kongresszus szellemét, a lenini módszert, a lenini szellemet igazán átvenni. Mert ha képesek lennének, nem lennének ilyen ellentmondásos intézkedések, ha képesek lennének, akkor az ő akaratuk találkozna a tömegek akaratával és az egész párttagság akaratával és minden menne simán és gyorsan. Nem így van. Nem vagyok jó politikus, nem vagyok elég taktikus ember, nem is tudom magam jól kifejezni. Hajdú [Gyula] elvtárs arról beszélt, hogy a párttagságra kell bízni, kiben van bizalma, kiben nem. Két elvtárs nevét szeretném említeni, akikhez nagyon fájdalmasan jutottam el. Nagyon hosszú ideig tiszteltem, becsültem ezeket az elvtársakat, ez Rákosi és Gerő elvtárs, akikről az a véleményem, hogy a párt érdeke lenne, ha ezek az elvtársak önként lemondanának a vezetésről.

CSILLAG PÁL: Két kérdésről szeretnék egészen röviden beszélni. Meg kell mondanom, hogy nem készültem hozzászólásra. Az egyik kérdés, hogy az utóbbi időben megjelennek különböző sajtókiadványok, szépirodalmi művek. Meg kell mondanom, nagyon fáj nekem, hogy nem vagyok ezen a téren nagyon hozzáértő — bár kedvelem a különböző műfajokat. Legutóbb olvastam olcsó kiadványban a Májusi lendületet, Balázs elvtársnő könyvét⁴⁰ és nagyon szép részek voltak benne, ami lekötötte a figyelmemet. Bár én nem vagyok nemesfémes, vasas vonalon dolgozom, mégis ismertem nemesfémes elvtársakat, problémáikat, harcaikat és a sok szép, amiről a könyv írt, felemelő volt. Találtam hibákat és az illetékes elvtársaknak az ilyen kérdéseket jobban napirenden kellene tartani, hogy ez a műfaj jobban fejlődjön, eredményesebb lenne a munkánk és elérnénk azt, hogy nemcsak egyes régi elvtársak kisebb csoportokban, de a vezetők a tömegek felé is jobban tudnának beszélni. Biztosra veszem, hogy a nemesfémes elvtársak azt mondják, hogy a mi mozgalmunk erős baloldali mozgalom volt. Erős volt a kommunista mozgalom a nemesfémes iparon belül, és ez a könyvből még halványan sem látszott. Más ilyen hasonló műveknél is tapasztaltam ezeket a kérdéseket. Javasolnám azt, hogy illetékes elvtársak nagyobb gondot fordítsanak erre, és rendezzenek vitákat. Voltam már pár ilyen vitán, nagyon kevés volt megrendezve, és úgy láttam, az elvtársakat lekötötte a téma, és sokat tanultak belőle. Több elvtárs lényeges kérdéseket vetett fel. Én arra a részére szeretnék rámutatni, ami nem lett eléggé megvilágítva, hogy milyen hibák történtek, milyen mulasztások történtek nemcsak helyi, országos, és csak a Magyar Kommunista Párt viszonylatában. Látni kell azt is, hogy az

elkövetett hibák nemzetközi jellegűek, a munkásmozgalmon belül nemzetközi méretűek, jelentőségűek. Itt sem szabad megállnunk véleményem szerint. Mert a munkásmozgalmon belül elkövetett hibák, mulasztások, lényeges, súlyos hibák mellett látni kell a másik oldalát, hogy ezek az események lényegében az imperializmusra vezethetők vissza. Nem tudom, az elvtársak ezzel foglalkoztak-e. Azt hiszem, erről keveset beszéltünk. Más elvtársak is sokat gondolkoztak az eseményekről, többek között, azonkívül, amit felvetettek és elmondtak. Erre a részre is gondoltam és azt hiszem, erről keveset beszéltünk a pártban sajnos, keveset írtunk erről, keveset beszéltünk a nép felé, a fiatalság felé, és ez a kérdés bizonyos mértékben egyoldalú volt. Mire gondolok, elvtársak? Hogy nem eléggé világítottunk rá, hogy azok az események, azok a súlyos hibák és mulasztások, amik történtek, lényegében az imperializmus kezdeményezésére történtek. Tudjuk, hogy Berija és társai⁴¹ imperialista ügynökök voltak. Ezt nem kell külön megmagyarázni. Én azt hiszem, hogy egyoldalú volna a mi vitánk, ha nem mutatnánk rá arra, hogy az imperialisták módszere a munkásmozgalom gyengítésére nemcsak a szokásos formákban mutatkozott meg, hanem változtatnak is a módszereken, nemcsak intervenciókat szerveznek, nemcsak szabotázsokat szerveznek, vagy gyújtogatnak és háborút provokálnak, hanem ilyen módszerrel is dolgoznak és valahogy úgy néz ki, mintha mi erről a részről nem akarnánk beszélni, pedig azt hiszem, legalább itt kellene beszélni, azonkívül természetesen ami a sajtóban is volt erről és éppen eleget vitatkoztak róla. Szeretném, ha az elvtársak megértenék a hozzászólásomat, hogy azonkívül, hogy mi a belső ügyeket nézzük, ami rendkívül fontos, helyes, szükséges és nélkülözhetetlen, de legalább ugyanannyit kellene foglalkozni a másik részével, mert higgyék el az elvtársak, hogy mi itt valahogy megértjük egymást, de próbáljunk egy kicsit beszélni azokkal, akik keveset foglalkoznak a politikával, megértik-e, ha csak az egyik oldalát tudatosítjuk. Én azt hiszem, mind a két részével egyformán kell foglalkozni.

RÉVÉSZ ZSIGMOND: Kedves Elvtársak! Úgy röppentem ide váratlanul és készületlenül Zalaegerszegről, de azért egész röviden egyetlen egy kérdéssel szeretnék foglalkozni az itt elmondottakhoz kapcsolódva. Mégpedig arról, hogy a párt iránti megbecsülés, a párt iránti szeretet elválaszthatatlan a munkásmozgalom őseinek, a munkásmozgalom régi embereinek becsületétől, azok a tiszta emléketől nélkül. Mint egy kiélezett példát a mostani problémák között, ami a dolgozókat foglalkoztatja, egy aktuálisat kívánok itt érzékeltetni. Tito elvtárs szovjetunióbeli

látogatását⁴² a rádió, a Szabad Nép terjedelmesen, naponta állandóan közölte. A dolgozók, a párttagok is, ezzel értetlenül álltak szemben. Itt van egy új személyi kultusz, ezt a kérdést már egyszer lezártuk végérvényesen, most újra itt van. Magam is kicsit csömörrel fogadtam azt a tömjénezést, ami a Szabad Népben Tito elvtárs körül forgott. Magam is örülök annak, hogy Tito elvtársat ilyen lelkesen fogadták a Szovjetunióban. Azonban, hogy hogyan vélekednek erről a dolgozók, a párttagok is, például a mi üzemünkben, az én brigádomban egy fiatal tagjelölt, aki 3 évig volt határőr katona, becsületes dolgozó, azt mondta nekem: Révész elvtárs, énbelém 3 évig nevelték a határőrségen, hogy Tito egy láncos kutya és gyűlölni kell. Nekem a Szabad Nép akármit is közöl erről, nekem továbbra is láncos kutya marad, én ennek nem fogok tapsolni. De általában ilyen megfogalmazásban reagáltak erre a körülményre. Felmentem egy másik ügyben a városi pártbizottságra, ott a városi pártbizottság első titkárának elmondottam, hogy tudnak-e arról, hogy a dolgozók hogy reagálnak a Szabad Népnek erre a hangulatkeltésére. Elmondotta az elvtárs, hogy persze itt nem személyi kultuszról van szó, hanem arról, hogy figyelembe kell venni, hogy Tito az 1917-es októberi forradalomban is harcolt, az elsők között volt, hogy a fasiszmus elleni háború, amit a jugoszláv nép végigharcolt, az októberi forradalom óta páratlan a szabadságharcok történetében, és hogy a pártiroda közleménye után⁴³ Tito bemocskolva, kitaszítva, magára maradva is megmaradt kommunistának, ez olyan nagy dolog és a világnak a lángrollobbanását mentette meg ez a barátság, az olyan nagy dolog, amit a Szabad Nép így akart érzékeltetni. Nem jól érzékeltette, mert ellenkező hatást ért el. A Szabad Nép mélységesen lebecsüli a magyar dolgozók színvonalát és ha a XX. Kongresszus szellemében akar a mi pártunk dolgozni, megvan rá a módja, megvan a lehetősége. A mi pártunk kibír minden igazságot, de akkor a tényeknek a tisztázásával, mindenki számára érthetően, szabadon hangot kell adni. Ezt várják tőlünk a párttagok és a pártönkívüli dolgozók is.

SZERÉNYI SÁNDOR: Kedves Elvtársak! Azt hiszem, hogy ezek a viták, amelyeket a Petöfi Kör rendez és talán elsősorban ez a mai vita, ahol a régi illegális elvtársak az új elvtársakkal együtt vesznek részt, felér egy nagybudapesti aktívával. Nem formálisan ér fel azzal, mert hiszen nincs mandátumunk, nem hívtak meg bennünket, mint egy ilyen aktívát, melynek tárgyalási és határozati joga van, de felér abban az értelemben, hogy legalább olyan mértékben kifejezi a párttagságnak a véleményét,

mint ahogy a nagybudapesti pártaktíva kifejezte. Elvtársak, én részt vettem eddig az összes ilyen megnyilatkozásokon, soha nem szólaltam fel, és ma sem akartam felszólalni. Csak azért szólalok fel mert, Rajk elvtársnő olyan problémát vetett fel, amely problémára azért kerülhetett sor, mert a pártunkban igenis már kinyílt az ablak, máris beáramlik az egészséges levegő, mert ma már lehet így beszélni, ahogy még néhány hónappal ezelőtt nem lehetett, mert megmutatkozik ma már a párttagság véleménye, és ez a vélemény mind jobban és mind következetesebben érvényesülni is fog.

Én sajnos ma pártonkívüli vagyok, pedig 13 és fél éves korom óta vettem részt a munkásmozgalomban, és 1929–31-ben a párt első titkára voltam. Elvtársak, én vagyok az, aki a párttörténelemben úgy maradt benn, Sas néven, illegális néven, mint aki nagyon súlyos hibákat követett el. Kétségtelen, nem tagadtam és ma sem tagadom, én is és elvtársaim is igen súlyos politikai hibákat követtünk el és konspirációs hibákat. De nemcsak hibákat. Először is, amikor a párt élére kerültem, 24 éves voltam. Nyilvánvaló, hogy abban a legnehezebb illegális időben, amikor mi, fiatal munkások — mert hiszen én is famunkás voltam, nem egyetemet végeztem azelőtt, hogy a párt élére kerültem — átvettük a vezetést, a legnehezebb körülmények között és mégis, hibáink ellenére, igen sok jóval járultunk hozzá a Kommunisták Magyarországi Pártjának munkájához. Hogy csak néhány példát említsek, komoly sztrájkokat szerveztünk Salgótarjánban, munkanélküli-tüntetésekkel és mi szerveztük a szeptember 1-i tüntetést⁴⁴ is. Ennek ellenére elvtársak, nagyon szomorú eset, hogy amikor bennünket a központi vezetőségből kizártak, akkor nem vizsgálták meg komolyan a kérdéseket, nem úgy vizsgálták meg a Kominternben ezt a kérdést, hogy 24–25–26 éves fiatalok vezették akkor Magyarországon a pártot, és ezeknek a fiataloknak, akik főleg munkások voltak, nem lehetett olyan tapasztalatuk, nem lehetett olyan elméleti tudásuk, hogy ne [sic] kövessenek el hibákat, hanem egyszerűen kurtánfurcsán kizártak bennünket. Azután még súlyosabb esetek következtek, amik nem tartoznak ide.⁴⁵ De tény az, hogy annak ellenére, hogy azok a vezetőségi tagok, akik közül nem egy itt ül most az elvtársak között, akik velem együtt dolgoztak, abban az időben velem együtt voltak a statáriális bíróság előtt, a börtönben és velem együtt voltak kinn is, azok az elvtársak, akiket később megrágalmaztak, rendőrspicli és egyéb lehetetlennél lehetetlenebb vádakkal, — ma is párttagok. Én vagyok az egyetlen a vezetőségből, aki életben van, és akit a párt még ma sem rehabilitált,

és nem azért, mintha nem tudnák, hogy az ellenem felhozott vádak alaptalanok, hanem mert egyik-másik elvtársnak nem fekszik az, hogy a régi elvtársakat rehabilitálni kellene. Pedig, hogy nem a konjunktura-lovagság visz bennünket arra, hogy a rehabilitációért harcoljunk, amiről itt az elvtársak beszéltek, hogy pozíciót akarnak, autókat akarnak maguknak, az bizonyítja, hogy 9 éve vagyok Magyarországon, mint pártonkívüli népnevelő dolgoztam egész idő alatt és a legalacsonyabb munkát is ugyanolyan szívesen elvégeztem, mint akármilyen más munkát, amit a Kominternben, vagy Bécsben kaptam elvégezni. Tehát nem azért küzdünk a rehabilitációért, mert mi be akarunk ülni az autóba és fel akarjuk verekedni magunkat az első sorba, hanem azért, mert van kommunista becsület, mert aki 13 és fél éves korától a munkásmozgalomban dolgozott, börtönökben, akasztófákon keresztül, mert hajszálon múlt, hogy beszélhetek az elvtársakkal, annak ellenére, mi szívvel-lélekkel a kommunista mozgalom katonái voltunk, a börtönökben is és most is azok vagyunk. És most nem azért akarunk visszakerülni a pártba, hogy pozícióra tegyünk szert, hanem hogy segítsük a pártot, segítsük a régi tapasztalatainkkal, segítsük a lelkesedésünkkel, segítsük azzal a szerény tudásunkkal is, ami van, hogy ugyanúgy mint a múltban, nemcsak hibákat elkövetve, de komoly eredményeket elérve, építsük a szocializmust.

Itt elhangzott nagyon sok javaslat és sok helyes szó. De azt hiszem, ki kell egészíteni azzal, hogy a régi illegális munka tapasztalatát össze kell kapcsolni a mai helyzettel és így kell megtalálni a kivezető utat. Itt két kérdést szeretnék röviden érinteni. Az egyik kérdés a párttörténet kérdése és ami azzal szorosan összefügg, a rehabilitáció kérdése, a másik kérdés a párt további munkája, amit itt sok elvtárs említett, hogy lehet még egyszer elérni azt, hogy olyan lendülettel és lelkesedéssel dolgozzanak a párttagok, mint ahogy dolgoztak a régi illegális időkben és 1945–50-ben, mert tapasztaltam, hogy nagyon szépen, lelkesen dolgoztak 1949-ig. Azt hiszem, hogy döntő hibája a pártnak az volt, hogy soha egyetlen komoly kérdést elvileg nem tisztázott következetesen. Kezdve a proletárdiktatúra tapasztalatától, folytatva az ún. 10 éves frakcióharcok⁴⁶ tapasztalatán, folytatva a lebukások tapasztalatán, folytatva bármilyen komoly periódusán a pártmunkának, amikor egész vezetőséget váltottak le, a mai napig, ezeket a súlyos és fontos pártkérdéseket nemcsak párttörténeti, hanem ma is elevenül ható és élő kérdéseket nem tisztáztunk elvi síkon. Pl. Kun Béla szerepe⁴⁷ vagy mások szerepe 1919-ben, 1947-től napjainkig, tehát 9 év alatt, mióta itthon vagyok, annyiféle brosurában volt

ez már feldolgozva, hogy nem én, aki elég jól ismerem ezeket a kérdéseket, megszádlólok tőle, és nem tudom, hogy végeredményben tisztára akarják mosni Kun Bélát, mint egy gáncsnélküli lovagot, vagy pedig fel akarják deríteni Kun Béla szerepét, amire volt sok pozitívum és volt sok negatívum. Ugyanez vonatkozik az ún. II. Kongresszusra választott vezetőségre,⁴⁸ ugyanez vonatkozik pártunk 1936-os feloszlatására és vonatkozik még, nem akarok sokat sorolgatni, egész sereg más kérdésre. Most arról beszéltek az elvtársak, hogy a Munkásmozgalmi Intézetben felülvizsgálják a XX. Kongresszus szellemében a párttörténetet. Azokból a cikkekből, amik idáig megjelentek én nem látom, hogy a leghelyesebb irányban történne ez a felülvizsgálat. Persze még a kezdet kezdetén vagyunk. De azért szeretném az elvtársak figyelmét ráirányítani erre a kérdésre. Azt hittem, hogy éppen a XX. Kongresszus után van itt a legnagyobb alkalom erre. A pártban az illetékes elvtársaknak bele kellene ebbe vonni a régi illegális elvtársakat is, szerintem nem 3–4 embernek kellene a központi szervezetben intézkedni, hanem széles körben kellene előkészíteni és azután egy csúcsszerv végleges formába önteni. Meg kellene vitatni a párttörténet egyes fejlődési periódusait és valóban becsületesen és őszintén megvizsgálni, hogy az egyes irányzatokban egyes személyek hogyan viselkedtek, mi volt a tevékenységükből helyes, mi volt a tevékenységükből helytelen, és így végre megvetni annak a párttörténetnek az alapját, melyből az ifjúságunk tanulhat és nemcsak az ifjúság, hanem minden egyes párttag, akár milyen öreg, mint például én 51 éves vagyok és nálam még sokkal idősebbek, a 70 évesek is tanulhatnak belőle. Ebből azonban én azt gondolom, csak akkor tanulhatnak, ha az a bizonyos rehabilitációs folyamat, amiről beszéltem, egyrészt a személyekre, másrészt egyes periódusokra kiterjed. Én nem arról beszélek, mint ahogy Kun Béla elvtárs esetében sem arról beszéltem, hogy mossuk teljesen tisztára, vagy mocskoljuk be ismét, éppen ellenkezőleg, arról beszélek, hogy a személyeknek is objektíve, pártszerűen állapítsuk meg a pozitív és negatív tevékenységét. De ugyanígy az egyes irányzatoknak is. Az elvi kérdést hozzuk ki, mert nem az a legfontosabb szerintem, hogy kit tisztázunk és kit marasztalunk el továbbra is, vagy kinek a rehabilitációja elől zárkózunk el továbbra is, vagy akár véglegesen, hanem hogy az elvi kérdéseket tisztázzuk, mert csakis ezeknek az elvi kérdéseknek a lenini szellemben való tisztázása alapján lehet a mai politikát kidolgozni. Lenin elvtárs azt mondotta, hogy a legjobb politika az elvi politika. Sajnos ezt még a mai napig sem lehet maradéktalanul megvalósítotttnak tekinteni annak ellenére, hogy nagyon sok hivatkozás

történik a XX. Kongresszusra, és nagyon sokszor halljuk azt, hogy most a XX. Kongresszus szellemében minden megváltozik és maradéktalanul visszatérünk a lenini normákra, a lenini elvekre. Azt gondolom, hogy a legdöntőbb és legfontosabb ezeknek a kérdéseknek a maradéktalan tisztázása, értem a párttörténet alatt mai napjaink történetét is, nemcsak a múltat. A pártaktíva, ami nemrég zajlott le, ma már párttörténeti tény, párttörténet az is, ami tegnap volt. Tehát ha végigmegyünk az egész párttörténeten és tisztázzuk azokat a kérdéseket elvhűen, becsületesen megállapítva, hogy kik voltak azok, akik tényleg előmozdították a párt munkáját, hogyha követtek is el több hibát, és kik azok ma, akik előmozdítják, vagy elő akarják mozdítani a párt munkáját, ha szintén követnek is el hibát, azt hiszem, megtaláljuk azt az egységfrontot, úgy a párt-on belül, mint a párt és a tömegek között, amelyre szükség van ahhoz, hogy ismét régi és új lelkesedéssel vessük bele magunkat a pártmunkába és ismét olyan lelkesedéssel indítsuk meg a pártmunkát, mint amilyen lelkesedéssel mind az illegális mozgalom idején, mind pedig a felszabadulás első éveiben tapasztaltuk. De csodálkozom azon, hogy ugyanazok az elvtársak, akik például 9 év óta folyton gátolják az én rehabilitációm, noha azokat, akik miatt engem nem akartak rehabilitálni, akiket rendőrspiclinek neveztek és én védtem őket, azokat már mind rehabilitálták, sőt a legtöbbnek régi tagságát is visszaadták.⁴⁹ Nemcsak egy ilyen személyi kérdésről van szó. Fel lehetne tenni a kérdést, hogyha mi, akik a szeptember 1-jét megszerveztük és sok minden pozitívumot csináltunk, a Horthyék, Töreký és Szemák⁵⁰ tanácsa előtt védtük a párt ügyeit, azokat 25 éven át nem rehabilitálják. Olyan súlyos büntetést érdemelnek ilyen 24–25 éves forradalmárok? Miért mérünk olyan különböző mértékkel? Azok, akik nálunk sokkal súlyosabb hibákat követtek el, miért nem alkalmazzák ezek az elvtársak azokat az elveket saját maguk részére is, miért hogy a mi részünkre alkalmazták és önkényesen kitartanak mellette, mind a mai napig? Azt hiszem ez a kettősség, amire több elvtárs felhívta a figyelmet, hogy felemelik egyes funkcionáriusok fizetését, ugyanakkor pedig magyarázzák a munkásoknak, hogy az élet-színvonal emelése nagyon nehéz kérdés. Mert először meg kell előzni a termelékenység növekedésének, ami önmagában igaz, és helyes, csakhogy ugyanúgy kellene, hogy vonatkozzék ez a funkcionáriusokra is és ne csak a munkásokra. Ilyen és hasonló kettősség nagyon sok van ma még a párt munkájában és a munkásság ezt nem veszi jónéven tőlünk.

Vannak elvtársak, akik azt mondják, hogy csak az intelligencia az, aki elégedetlenkedik és a munkások alapjában véve meg vannak elégedve a helyzettel. Én azt hiszem, hogy itt óriási tévedésben vannak ezek az elvtársak. Én ugyanis éppen mivel elég alacsony fokon dolgozom, hallom a munkások véleményét, jobban, mit azok, akik egy bizonyos mértékig izolálva vannak ma a munkásoktól. A munkások sajnos káromkodásokban fejezik ki sokszor a véleményüket. Ez nem azt jelenti, hogy ők kevésbé bírálják a pártvezetést, vagy a pártot, mint azok az intellektüellek, akik itt szólaltak fel, vagy másutt, és kritizálnak, hanem súlyosabbat. Azt jelenti, hogy ők meginogtak a párt iránti bizalmukban, ők már általában a pártban kezdenek kételkedni. Nem mondom, hogy kételkednek, de már kezdenek kételkedni. Azt hiszem, minden kommunistának, akár zsebében van a párttagsági könyve, akár nincs, az a kötelessége, éppen azért tárja fel őszintén a hibákat, azért vessen véget egyszer s mindekkorra, hogy át lehessen térni a komoly tömegmunkára, mert addig a komoly tömegmunkára nem lehet áttérni, amíg mindenhol ez a kettősség mutatkozik meg, hogy vizet prédikálunk és bort iszunk.

Befejezésül elvtársak még néhány szót szeretnék mondani. Az én időmben, az 1929–31-es években a legjobb eredmény az volt, hogy a pártnak ezer tagja volt, de az ezer tag köré kb. 15–20000 szimpatizáns sorakozott fel. Ez is nagyon kis szám és mégis ezzel a kis csoporttal mi igen komoly eredményeket tudtunk elérni, súlyos hibáink ellenére is. Milyen jó eredményeket tudtunk volna elérni, ha okosabbak, tapasztaltabbak lettünk volna, kevesebbet frakcióztunk volna és az összes energiánkat és erőnket csakis és kizárólag a munkásosztály érdekében gyümölcsoztettük volna. Ugyanez vonatkozik a mai helyzetre is. Ha mindannyian összefogunk, akik végeredményben azt akarjuk, hogy a szocializmust felépítsük, azt akarjuk, hogy ismét megbecsülni tanuljunk a kommunista nevet, azt akarjuk, hogy a tömegek ne káromkodjanak, ha népnevelői tevékenységben fordulunk hozzájuk, hanem ugyanolyan bizalommal forduljanak hozzánk a kérdéseikkel, problémáikkal és megértsék még azt is, ha nem tudjuk pillanatokat alatt, sőt talán hosszú hónapok alatt sem az életszínvonalat olyan ütemben emelni, ahogy ők szeretnék — akkor elérjük céljainkat. Meg vagyok róla győződve, hogy a munkások, ha őszinte szóval fordulunk hozzájuk, ha azt látják, hogy valóban okultunk a hibákból, ha azt látják, hogy egységgé forrtak a munkások, ahogy azt megtették már néhány országban, így például Lengyelországban és elsősorban a Szovjetunióban, akkor bizonyos, hogy a munkások ismét hallgatnak a

párt szavára, követni fogják a pártot, és támogatni fogják abban a nehéz munkában, amit a szocializmus építése jelent és amelynek a célja végeredményben a szocializmus felépítése, a kommunizmus megvalósítása.

UJHELYI SZILÁRD: Már körülbelül fél órája levelezek itt Tánczos elvtárssal, abban az ügyben, hogy felszólaljak-e vagy sem, ti. én azt állítom, hogy lényegileg nincs sok értelme a felszólalásnak, hiszen azokat a kérdéseket, amelyeket itt felvetettek és elhangzottak, nagyrészt olyan kérdések, amelyekre nem én vagyok illetékes válaszolni, másodsorban pedig olyan kérdések, amelyekről nekem sok vitatkoznivalóm nincs. Mégis szeretnék két dolgot röviden érinteni, remélem kitelik a 10 perces engedélyezett beszédidőből. Nem egészen értettem egyet azzal a megfogalmazással, hogy itt a mai megbeszélésnek a tárgya lényegileg történelmi kollégium. A marxisták számára a történelem tanulmányozása és a történelem fejtegetése nem öncél, hanem azért tanulmányozzuk, hogy alkalmazzuk a jelenre és következtetéseket vonjunk le belőle a jövőre nézve. Úgyhogy nem azért szeretnék szemrehányást tenni, hogy eltértünk ettől a kitűzött tárgytól, hanem szerintem nem élünk egyszerűen azzal a lehetőséggel, amit ez a tárgy adott és amiről kellene beszélni.

Itt kapcsolódnék ahhoz, hogy mikor kerültem én a munkásmozgalmába. Abban a periódusban kerültem, amikor a munkásmozgalom az internacionálé VII. Kongresszusa⁵¹ után 1935-ben abban a fázisában volt, hogy komoly és eredményes harc kezdődhet, világviszonylatban megvolt a lehetőség arra, hogy ilyen harc kezdődjék, megvolt a lehetőség a szektarianizmusból való kinövésre, a széles tömegkapcsolat megteremtésére. Tehát ebben az időben tulajdonképpen más vonatkozásban is, a népfront megteremtésének a kérdése került napirendre. Azért csodálkozom azon, hogy akkor, amikor ezekben a napokban tulajdonképpen olyan nagy jelentőségű esemény történt az országban, ami döntő fordulatot jelent a népfront életében,⁵² nem beszéltünk arról a kérdésről, vajon mennyiben döntő ez a fordulat. Mi a népfront megteremtése érdekében meglehetősen régóta, a felszabadulás előtt is több-kevesebb eredménnyel, persze azt kell mondanom, hogy inkább kevesebb eredménnyel, hiszen nem tudtunk széles tömegeket magával ragadó mozgalmat létrehozni, de a felszabadulás után is állandóan problémákkal küzdve, harcoltunk azon, hogy a népfrontot megteremtjük. 1953-ban — akik ott voltak — láthatták,⁵³ hogy valóban megvolt egy közhangulat az országban, hogy most át tudunk olyan értelemben törni, hogy a népfront valóban komoly, teljes mértékben tömegmozgalmá váljék. A népfront vezetőségének beszámolójával

kapcsolatban felsorolják azt, hogy 1953 után lényegileg helytelen nézetek elleni harc akadályozta meg a pártot és a népfrontban dolgozó elvtársakat abban, hogy a népfront valóban hatalmas tömegmozgalommá váljék. Rövid az idő, hogy ennek az elemzésébe belemenjünk. De azt hiszem, hogy abból kellene kiindulni lényegileg, hogy vajon a népfront, az mire való? Vajon a népfront egyszerűen csak a hajtószíjnak olyan értelmezése, hogy az arra való, hogy a párt központi irányvonalát, az egyirányú közlekedési vonalnak megfelelően levigye a tömegekhez, közvetítse a tömegekhez? Azt hiszem, mi ezt a módszert kipróbáltuk, és ez a módszer nem nagyon vezetett eredményre, mert lényegileg nem tudtunk hozzáférni azokhoz a tömegekhez, akikhez hozzá kellett volna férni. Azt hiszem, hogy a népfrontnak akkor van tartalma, ha valóban azzá válik, — ezen az értekezleten sok szó esett József Attiláról, ahogy ő mondotta — a hozzáértő nép okos gyülekezetévé válik. Tehát nemcsak elfogad felülről jövő intervenciókat, hanem ugyanakkor azt a szerepet is szolgálja, éppen a párt érdekében, hogy érzékelye közvetlenül a tömegekben lejátszódó spontán folyamatokat is. És akkor amikor ma a lenini normákhoz való visszatérésről beszélünk, nem szabad elfeledkeznünk arról, hogy milyen jelentősége van pontosan ezek tanulmányozásának, milyen jelentőséget tulajdonít ennek Lenin. Ezeknek a tanulmányozása, ezeknek a felszínre hozása, az ezekbe való bekapcsolódás és a párt vezető szerepének ezen a porondon való kivívása jelenti véleményem szerint a párt igazi vezető szerepét, nem adminisztratív eszközökkel megvalósítani, nem dekretumokkal, hanem ténylegesen politikai harcban, a tömegek hatalmáért folytatott napi harcban megvalósítani igazi vezető szerepét...

UJHELYI SZILÁRD után MEZŐ IMRE.

Zárszó: KISS KÁROLY

KISS KÁROLY (a beszéd vége): ...kár, hogy az abesszin hasonlat kedvéért, amiért igen nagy tapsot kapott, ezt a másik hasonlatot elfelejtette. Pedig biztos ezért is megtapsolták volna az elvtársat, ha ezt elmondta volna. Elvtársak, amint az imént mondtam, aki azt gondolja, hogy egy ilyen vitán keresztül minden kérdés holnapután megoldásra kerül, az téved. Vannak fájó és beteg problémáink, nehézségeink és bizony vannak gazdasági bajok és nehézségek is, mert a szocializmus építésének útja nem sima, kiaszfaltozott úton megy. Valamennyien olvasnak, olvasák a munkásmozgalom történetét és ott is vannak zökkenők. Ezeket le kell küzdeni, és a mi pártunknak kell le küzdeni, az fogja ezt leküzdeni. Én meg vagyok győződve, pedig higgyék el, ha a jelenlevők között

sok elvtársat időnként elfog a keserűség, hát bizony engem sem került el az utóbbi esztendőkből az ilyen keserűség — én meg vagyok győződve, hogy mi helyes úton megyünk előre és mindaz, ami még akadály, ami még nehézség, a XX. Kongresszus légkörében, a XX. Kongresszus által feltárt szabad úton, a mi pártunk elég erős lesz arra, hogy leküzdje és egy nyugodtabb, az elmúlt esztendőkből tapasztalt keserves dolgoktól mentes pártmunka, az országépítő munka fog előttünk állni. Egyet-mást addig még el kell intézni, azt a mi pártunk rendbe fogja hozni, amit még rendbe kell hozni, arra még biztosíték talán az is, hogy vannak egészséges viták pártüléseken, pártbizottságokban, különböző egyéb körökben is, amelyek szintén arra mutatnak, hogy ezt az utat egy kissé meg kell gyorsítani. (Akit Nyári Mária elvtársnő küldött ide, 30 éve párttag és 500 Ft nyugdíjat élvez, írjon pár sort, és megvizsgálom, de itt most nem tudok ügyére válaszolni.)⁵⁴ Én eltekintek a mai beszélgetésünktől, mely másnak indult és más lett, én nem tartom ezt hibának, hogy a beszélgetés más lett. Egyik-másik felszólalónak nyugodtan elengedtem volna a felszólalás egy részét, mert az szerintem nem vitte előre a dolgokat, de hát, elvtársak, ebbe is bele kell nyugodni. Hát sok vitánk lesz, sokszor jövünk össze, akkor ezek lecsiszolódnak és el fogunk jutni odáig, hogy pozitív javaslatokat, csupa értékes javaslatokat fogunk kapni. Ma még nem ez a helyzet, mert még nagyon az elején vagyunk az ilyen vitatkozásnak, és beszélgetéseknek. Többet nem tudok mondani és ne várják tőlem a felszólalók — sokak felszólalását nem volt alkalmam végighallgatni⁵⁵ — hogy tőlem minden problémájukra választ kapjanak. Aki nem kapott ma választ, kap egy másik vita alkalmával választ. Meggyőződésem, hogy részemre is nagyon tanulságos, hogy ezen a vitán résztvettem, annak sok-sok pozitív és egynehány negatív részével együtt.

Jegyzetek

A Petőfi Kör „A volt partizánok és illegális pártmunkások baráti találkozója a budapesti fiatal értelmiségiekkel” címen meghirdetett rendezvényének jegyzőkönyve hiányosan maradt fenn. Jelen közlés a Hegedűs B. András birtokában fennmaradt eredeti gépirat alapján készült, mely megegyezik a Párttörténeti Intézet Archivumban őrzött példánnyal (az összehasonlítást, Ólmosi Zoltán az intézet munkatársa tette lehetővé számunkra, amit ezúton köszönünk meg).

Más vitáktól eltérően a Petőfi Kör e rendezvényén elhangzottakat nem gyorsíró jegyezte, hanem magnetofonra vették fel. Korabeli technikai hiba miatt nem maradt fenn Kiss Károly megnyitóbeszéde, Máté György és Andrásfi Gyula felszólalása, Ujhelyi Szilárd zárszavának második, nagyobb része, Mező Imre zárszavának teljes szövege és Kiss Károly zárszavának eleje. Akkori sajtótudósítások segítségével megkíséreltük a hiányzó szövegrészek tartalmának felidézését. Ez a szövegválogatás a kötet *Függelékének* elején található.

- ¹ Vándor-kórus: 1936-ban Vándor Sándor (1901–1945) karmester, zeneszerző vezetésével alakult munkaskórus. 1945 után újjáalakult, de az ötvenes években szünetelt tevékenysége.
- ² Természetbarátok Turista Egyesülete (TTE) 1910-ben szociáldemokrata-szakszervezeti kezdeményezésű egyesület. A két világháború között túrái és találkozói az illegális kommunista mozgalom számára fontos találkozási és képzési lehetőséget jelentettek.
- ³ A Népi Kollégiumok Országos Szövetsége a felszabadulás után a Györffy Kollégium korábbi kezdeményezése nyomán országsszerte létrejött népi kollégiumok összefogására alakult 1946. július 16-án. 1949 őszén, a Rajk-per után — miután megelőzőleg az MDP vezetése különféle hibáért a mozgalmat élesen bírálta — a NÉKOSZ-t feloszlatták, s a népi kollégiumokat állami diákközházakká alakították át.
- ⁴ A Rajk-per volt a legjelentősebb olyan hazai per, amely kommunista vezetők ellen irányult. 1949 májusának közepén egyelőre tisztázatlan nemzetközi összefüggések és ösztönzések nyomán Szőnyi Tibornak, az MDP KV Káderosztálya vezetőjének letartóztatásával kezdődött a letartóztatási hullám, amely száznál több olyan kommunista politikust érintett, akik 1945 előtt külföldi emigrációban éltek Nyugaton, ill. a párt hazai illegális munkájában vettek részt. Rajk László külügyminiszter volt a vádlottak legjelentősebbike: az 1949. szeptemberében tartott tárgyaláson elsőrendű vádlottként azzal vádolták, hogy a háború

előtt a hazai rendőrség, ill. a Gestapo besúgója, utána a nyugati államok és Jugoszlávia kémje volt, utóbbi minőségében államcsínyt készített elő. (A vádak egy korábbi verziója a jugoszláv kémkedés vádját nem tartalmazta, hanem „trockista ügynök”-ként említette Rajkékát.) A Rajk-perben hozott ítélet nyomán 1949. okt. 15-én kivégezték Rajk Lászlót, Szőnyi Tibort és Szalai Andrást, okt. 24-én pedig az ügyben szereplő katonai személyeket (Pálffy György, Korondy Béla, Németh Dezső, Horváth Ottó). A Rajk-per előkészítésében és a vádak kidolgozásában Rákosi Mátyás személyesen vett részt, s jelentős — talán kezdeményező — szerepe volt a szovjet állambiztonsági és politikai vezetőknek is.

- 5 Petőfi-brigád: Tito partizánhadserégének főleg magyarokból álló alakulata.
- 6 Szalai András (1917–1949) vasesztergályos, kommunista politikus, az illegális Kommunisták Magyarországi Pártja (KMP) tagja. 1945 után az MKP újpesti szervezetében dolgozott, majd az MDP KV Káderosztályának helyettes vezetője lett. 1949-ben letartóztatták, a Rajk-perben halálra ítélték és kivégezték. 1955-ben rehabilitálták.
- 7 „Álmatlan éjszaka”: irónikus utalás Rákosi Mátyás 1949. szeptember 30-án a párt nagybudapesti aktívája előtt a Rajk-ügyről elmondott beszédének egy híres kitételére: „Nem is volt könnyű a felgöngyölítés kidolgozása és megvallom, hogy sok álmatlan éjszakámba került, amíg a végrehajtás terve alakot öltött.” (Ld. Rákosi Mátyás: „A Rajk-banda megsemmisítésének tanulságai és népi demokráciánk erőinek növekedése”. *Társadalmi Szemle*, 1949. 10.sz. 647.o.)
- 8 Sziklai Imre 1955 májusáig a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Marxizmus-Leninizmus Tanszéke filozófiai szakcsoportjának adjunktusa volt.
- 9 Az MDP KV 1956. március 12–13-i ülésén Rákosi Mátyás tartott beszámolót az SZKP XX. kongresszusáról. (Az 1956. február 14–25. között Moszkvában tartott kongresszuson Rákosi vezette a magyar delegációt.) Rákosi beszámolója és az ülés határozata, melyről a felszólaló feltehetőleg beszél, olyan kijelentéseket tartalmazott, hogy a szovjet pártkongresszus nyomán Magyarországon semmiféle változtatásra nincs szükség, mert az csak megerősítette az MDP 1953 és 1955 márciusa óta folytatott helyes politikáját. (A határozatot ld. *Szabad Nép*, 1956. márc. 15.)
- 10 1953 június közepén magyar pártküldöttség utazott Moszkvába Rákosi Mátyás vezetésével, ahol az SZKP KB Elnökségével folytatott tárgyalásokat. Ennek során a szovjet vezetők (Hruscsov, Malenkov, Berija, Molotov, Kaganovics stb.) váratlanul éles bírálatban részesítették a magyar vezetés gazdaság- és társadalompolitikáját, a törvényesség tömeges megsértését, stb. A megbeszélés eredményeképpen született az MDP KV 1953. június 27–28-i ülésének határozata;

est először 1985-ben közölte teljes egészében a *Hírmondó* c. szamizdat folyóirat, majd 1986. 4. számában a *Propagandista* c. pártfolyóirat. A határozat új gazdaságpolitikát, kiegyensúlyozott iparfejlesztést, a mezőgazdaság — beleértve az egyéni gazdaságokat is — fokozott támogatását tűzte ki célul. Részletesen elemezte a korábbi, Rákosi-fémjelzte pártvezetés súlyos hibáit. Tartalmazta a társadalommal szembeni „hadiállapot” megszüntetésének első lépéseit: részleges amnesztiát, az internálótáborok feloszlását, a kitelepítettek hazaengedését, a kuláklista eltörlését, az erőszakkal szervezett tsz-ekből való kilépés lehetőségét. A határozat fő elemei, az ugyanekkor a szovjet vezetés által kijelölt új miniszterelnök, Nagy Imre 1953. július 4-i parlamenti beszédéből váltak a társadalom előtt ismeretessé. Nagy Imre kormányprogramját, a júniusi határozat irányvonalaát nevezték a későbbiekben „új szakasz”-nak, „júniusi út”-nak.

- 11 Zsitvay Tibor (1884–1969) jogász, 1929–1932 között igazságügyminiszter.
- 12 Rajk Lászlót 1949. május 30-án tartóztatták le; feleségét valamivel később ugyan-csak letartóztatták.
- 13 Mód Péter (1911–) tanár, politikus. Résztvett a francia ellenállási mozgalomban, 1947–49 között a Külügyminisztérium tanácsosa. Hamis vádak alapján 1949-ben letartóztatták és elítélték; 1954-ben szabadult ki. 1956–62 között Magyarország ENSZ-nagykövete, majd (1968-ig) külügyminiszterhelyettes.
- 14 1955. novemberében az MDP KV ülésén hozott határozat alapján tájékoztatták a párttagságot a magyar jugoszláv viszonyról és a Rajk-perben elítéltek rehabilitációjáról. (A kommunista vezetők elleni perekben a rehabilitáció — huzavonákkal ugyan, — de már 1953 végétől folyt.) A határozat a Rajk-ügyért való felelősséget részben Péter Gáborra, az Államvédelmi Hatóság volt vezetőjére — a határozat szerint „Berija cinkosára” —, részben Rajk Lászlóra magára igyekezett hárítani azzal, hogy „eltitkolta” a párt előtt első, 1931-es letartóztatása „súlyos körülményeit”.
- 15 Rajk Lászlót először 1931-ben tartóztatták le, mint az illegális kommunista párt Pázmány Péter Tudományegyetem bölcsészkar sejtjének egyik vezetőjét.
- 16 Minden bizonnyal Aczél Tamás (1921–) íróról van szó, aki a közönség soraiban ül. Az utalás Aczél Kossuth- és Sztálin-díjára vonatkozott; az író ebben az időben egyébként már régóta a Nagy Imre köré csoportosult kommunista-reformer írók egyik vezető képviselője volt.
- 17 Az MDP nagybudapesti aktíválását 1956. május 18-án tartották a Sportcsarnokban. Ez volt Rákosi Mátyás utolsó nyilvános szereplése; itt ismerte el személyes felelősségét a Rajk-perben és a törvénytelenésekben.

- 18 Bíró Zoltán Rákosi Mátyás fivére, 1956-ban a Pártfőiskola igazgatója.
- 19 Andics Erzsébet (1902–1986) történész, kommunista politikus. 1918-tól a KMP tagja, a két világháború között szovjet emigráns. 1946–53 között a Pártfőiskola igazgatója, 1948–56 között az MDP KV tagja. 1954–56-ban a MDP KV Tudományos és Kulturális Osztályának vezetője.
- 20 Dobó János (1921–) vegyész, a második világháború alatt a svájci-magyar kommunista emigránscsoport tagja. 1949-ben letartóztatják és a Rajk-ügy egyik ún. mellékkerében 15 évi börtönre ítélik. 1954-ben rehabilitálják.
- 21 Ács Tamás (1920–1990) orvos-biológus, svájci emigráns a háború alatt, 1946 után a Pártfőiskola tanára. 1949-ben letartóztatják és a Rajk-ügy mellékkerében 12 évi börtönre ítélik. 1954-ben rehabilitálják, a Semmelweis Orvostudományi Egyetem Szövet- és Fejlődéstani Intézetének professzora lesz.
- 22 Becski Hanna (1925–) pszichológus. 1945 után a Pártfőiskola oktatója, a DISZ apparátusának munkatársa. 1950-ben hamis vádak alapján letartóztatják és internálják. 1953-ban szabadul, 1956 után Franciaországban él.
- 23 Orbán László (1912–1978) jogász, kommunista politikus. Az illegális párt egyik vezetője, 1945 után az MKP (MDP) agit-prop. osztályának vezetője, 1950–56 között az Oktatásügyi Minisztérium főosztályvezetője. 1956 után az MSZMP KB osztályvezetője, művelődésügyi államtitkár, majd miniszter.
- 24 Soós Levente pártfőiskolai tanár, marxizmus oktató, a Márciusi Front mozgalom résztvevője.
- 25 Nemes László (1919–) illegális kommunista, 1956-ban a Színművészeti Főiskola marxizmus tanszékének oktatója.
- 26 A Vasas Szakszervezet Magdolna (ma: Koltói Anna) utcai székháza a baloldali szociáldemokraták egyik központja volt.
- 27 Madách Imre *Az Ember tragédiája* c. drámáját az ötvenes években nem játszották Magyarországon, mivel a kultúrpolitikai vezetés „pesszimistának” ítélte. 1954-ben a júniusi politika jegyében a Nemzeti Színház mutatta be, de az 1955 tavaszi Rákosi-restauráció nyomán ismét lekerült a műsorról.
- 28 Kommunista reformer írók és művészek 1955 októberében memorandumot intéztek az MDP Központi Vezetőségéhez, amelyben tiltakoztak a kulturális életbe való adminisztratív beavatkozások ellen. (Szövegét ld. *Irodalmi Újság*, 1956. okt. 6.) A KV a pártellenzék e jelentős csoportjának akciója után hozta 1955 november végi határozatát „az irodalomban mutatkozó jobboldali jelenségekről”. (Szövegét ld. *Társadalmi Szemle* 1955. 11.sz. és *Irodalmi Újság*, 1955. dec. 10.) A

határozat az említett csoport tagjait „pártellenes, frakciós csoportosulásnak” nevezte; a dokumentumot élesen ellenséges hangulatú aktívaülésen ismertették az írókkal. 1955 decemberében a memorandum létrehozásában aktív szerepet játszó írók és újságírók súlyos pártbüntetéseket kaptak, e kampány során zárták ki a pártból Nagy Imrét.

- 29 A „caillaghegyi nyomozó” az ún. csendőrnemző központ kihallgató épülete volt, Fő u. 2.sz. alatt, egy villában; később a kihallgatásokat a caillaghegyi nyomdász-üdülőben is folytatták.
- 30 Rákosi Mátyást 1926. augusztusi, 8 és fél évi börtönre szóló ítéletének letöltése után nem engedték szabadon, hanem 1935. jan. 21-én újra bíróság elé állították a Tanácsköztársaság alatti szerepe miatt. (A szociális termelés népbiztosa volt.) Nemzetközi tiltakozó mozgalom hatására nem ítélték halálra; 1935. febr. 8-án életfogytiglani büntetést kapott. 1940. okt. 31-én — cserébe a cári hadsereg által zsákmányolt 1848-as honvédszászlókért — Magyarország kiadta a Szovjetuniónak.
- 31 Töreky Géza (1873–1961) jogász, bíró, 1926–34 között a budapesti büntető törvénysek, 1937–44 között a Kúria elnöke. A rögtönítélő bíróság elnöke volt Sallai Imre és Fürst Sándor (ld. a következő jegyzetet) perében.
- 32 Sallai Imre (1897–1932) magántisztviselő, kommunista politikus. A KMP alapító tagja, a Tanácsköztársaság alatt a Belügyi Népbiztonság politikai osztályának helyettes vezetője. Bécai, majd moszkvai emigráció után 1931-től a KMP Titkárságának hazai vezetője. 1932. júliusában letartóztatják, statáriális tárgyaláson halálra ítélik és kivégzik.
Fürst Sándor (1903–1932) tisztviselő, kommunista politikus. 1926-tól KMP-tag, 1929-től a Titkárság tagja. 1932 júliusában Sallai Imrével együtt letartóztatják, statáriális tárgyaláson halálra ítélik és kivégzik.
- 33 Földes Ferenc (1910–1943) filozófus, publicista. 1932-től a KIMSZ és az Országos Ifjúsági Bizottság egyik vezetője. 1941-től a Népezena munkatársa, a Történelmi Emlékbizottság egyik létrehozója. 1942-ben büntetőszázaddal a frontra került, ahol életét vesztette.
- 34 Lukács László (1906–1944) költő. 1930-tól illegális kommunista. A Vörös Segély titkára. A bor-i koncentrációs táborban halt meg.
- 35 Sollner József (1896–1957) aranyműves, a KMP alapító tagja. 1925-ben a Magyarországi Szocialista Munkáspárt vezetőségi tagja, illegális szemináriumok előadója. 1945-ig összesen 13 évet tölt börtönben, internálótáborban. 1945 után különféle párt- és szakszervezeti funkciókat tölt be.

- 36 Ságvári Endre (1913–1944) jogász, kommunista politikus. Az Országos Ifjúsági Bizottság titkára, 1940-től a KMP Titkárságának tagja. 1942-től illegalitásban él, a háború elleni mozgalom egyik irányítója, a Békepárt egyik vezetője. 1944 júliusában az őt elfogni igyekvő rendőrökkel vívott tűzharcban vesztette életét.
- 37 1936. május 7-én a Komintern (Kommunista Internacionálé, 1919-től a kommunista pártok nemzetközi szervezete moszkvai székhellyel) Végrehajtó Bizottsága határozatot hozott a KMP válságáról, s elmozdította helyéről annak Központi Bizottságát. A határozat szerint a pártvezetés szabotálja a Komintern VII. kongresszusának határozatait az antifasiszta népfretpolitikáról, felelős a hazai lebukásokért, stb. Ezt követően a Moszkvában élő vezetőket (Husztai Ferencet, Sebes Pált, később Kun Bélát) letartóztatták. A hazai szervezetek utasítást kaptak tevékenységük beszüntetésére, megszűnt a hazai illegális kommunista sajtó, 1937-ben feloszlott a KIMSZ, stb.
- 38 Utalás a Petőfi Kör történészvitájára (1956. május 30 – június 1.); ld. sorozatunk III. kötetében.
- 39 Országos Ifjúsági Bizottság, a Magyarországi Szociáldemokrata Párt ifjúsági mozgalmának vezető szerve. A harmincas évek közepétől a KMP erősen befolyásolta. (Ld.: *Az Országos Ifjúsági Bizottság*. (Szerk. Bakó Ágnes — Svéd László) Bp. Kossuth, 1984.)
- 40 Balázs Anna: *Májusi lakodalom* c. regényéről van szó. (első kiad.: Bp. Magyar Téka, 1947. Az említett kiadás: Bp. Szikra, 1955. Érdekes könyvek 8.)
- 41 Lavrentij Pavlovics Berija szovjet miniszterelnök-helyettes és belügyminiszter, a szovjet párt elnökségi tagja letartóztatásáról 1953. július 10-én jelent meg a közlemény. 1953. december 23-án hat társával (V. Merkulov, V. Dekanozov, B. Kobulov, Sz. Goglidze, P. Mesik, L. Vlodzimirszkij) golyó általi halálra ítélték és kivégezték. — Beriját azzal vádolták, hogy 1919–20-ban az azerbajdzsáni „ellenforradalmi kormány ügynöke volt”, együttműködött a grúz mensevik kormány titkosszolgálatával, valamint — közvetve — az angol titkosszolgálattal. E legalábbis kétes megalapozottságú vádakkal szemben akkor szó sem esett a sztálini terrorban játszott szerepéről, sem a Sztálin halálát követő hatalmi harcokról, mely utóbbi elsődleges oka volt Berija kivégzésének.
- 42 Tito jugoszláv elnök 1956. június 1–22. között látogatott a Szovjetunióba.
- 43 A Kommunista és Munkáspártok Tájékoztató Irodájának (Kominform) 1948-as és 1949-es jugoszláv- és Tito ellenes határozataira való utalás.
- 44 1930. szeptember 1-én a Szakszervezeti Tanács csendes tüntetést szervezett a munkanélküliség ellen; a szervezésbe a KMP is bekapcsolódott azzal a céllal,

hogy azt hangos politikai demonstrációvá változtassa. Budapesten a megmozdulásban végül százezernél többen vettek részt, s számos vidéki városban is voltak tüntetések.

- 45 1932-ben Moszkvában letartóztatták és koholt vádak alapján elítélték Szerényi Sándort, (Barna) Bergmann Józsefet, Kiss Hugót, Házi Károlyt, Lovas Mártont és Krieszl Józsefet. Bergmann és Krieszl a fogságban meghalt, a többiek a háború után kiszabadultak és hazatértek Magyarországra.
- 46 Az ún. Kun-frakció és a Landler-frakció küzdelméről van szó.
- 47 Kun Béla (1886–1939) újságíró, kommunista politikus, a KMP alapító tagja, az első hazai KB elnöke. 1919-ben a Tanácsköztársaság külügyi népbiztosa és tényleges vezetője. 1919 után bécsi, majd szovjet emigrációban élt, ahol a párt Külföldi Bizottságát vezette. 1937-ben koholt vádak alapján letartóztatták; a börtönben meghalt. 1956. febr. 21-én a *Pravda* hasábjain jelent meg Varga Jenő, a néves kommunista közgazdász cikke „Kun Béla születésének hetvenedik évfordulója” címmel, ami politikailag Kun rehabilitálását jelentette. (Ugyanezen a napon a *Szabad Nép*ben is szerkesztőségi cikk jelent meg „Kun Béla születésének hetvenedik évfordulójára” címmel.)
- 48 A KMP II. kongresszusáról van szó, amely 1930. febr. 27 – márc. 15. között ülésezett a Moszkva melletti Aprelevkában. Az itt megválasztott Központi Bizottság pontos névsora nem ismeretes, de tagjai között volt Bergmann József, Boér Ferenc, Fürst Zoltán, Juranóvszki Béla, Kiss Hugó, Kun Béla, Lovas Márton, Nagy Pál, Normai Ernő, Oancz József (rendőrügynök), Polányi Máté, Pothornik József, Rostás István, Szerényi Sándor, Tisza Antal.
- 49 Nincs tudomásunk arról, hogy kit rehabilitáltak 1956-ig Szerényi Sándor társai közül. (Vö. a 46.sz. jegyzettel.) Lovas 1946-ban, Kiss 1959-ben, Házi 1954-ben tért haza a Szovjetunióból.
- 50 Szemák Jenő (1887–1971) jogász, kúriai tanácselnök, a Budapesti Büntetőtörvényszék elnöke 1939–1944 között. Ő volt az 1927-es Szántó Zoltán elleni per és az 1935-ös Rákosi-per bírása.
- 51 A Komintern VII. kongresszusát 1935 júliusában tartották Moszkvában. Itt fogalmazódott meg az antifasiszta népfront politikai irányvonala, szemben a korábbi szektás kommunista felfogással, amely a szociáldemokrácia elleni harcot tartotta elsődlegesnek.
- 52 1956 május végén több ún. „társadalmi szervezet és mozgalom” foglalt állást a Hazafias Népfronttal való egyesülés, ill. a kapcsolatok szorosabbra fűzése mellett.

(Június 16-án a Magyar Nők Demokratikus Szövetsége és az Országos Béketanács egyesült a Népfronttal.) Ujhelyi megjegyzése erre utal.

- 53 Utalás arra, hogy 1953-ban Ujhelyi Szilárd börtönben volt.
- 54 A szünetben valaki egyéni panasszal kereste meg Kiss Károlyt; itt erre reagált.
- 55 Kiss Károly a vita közben egy hivatalos fogadásra ment, de onnan a vita végére visszatért.

Vita a sajtó és a tájékoztatás kérdéseiről

1956. június 27.

Vitavezetők: Losonczy Géza, Horváth Márton, Máté György

Elnökség: Hollós Ervin, Huszár Tibor, Kéri János, Komor Imre, Nógrádi Sándor, Tanczos Gábor

HUSZÁR TIBOR: Kedves Hallgatóink! A Petőfi Kör nevében szeretettel üdvözlöm vitánk minden résztvevőjét, szeretettel üdvözlöm vitavezetőinket, kedves vendégeinket. Az első hozzászóló Csatár Imre elvtárs a *Szabad Ifjúságtól*.

CSATÁR IMRE: Kedves Elvtársak! Ebben a teremben és egy utcával arrébb¹ néhány hét óta viták folynak a magyar társadalmi élet egy sor fontos problémájáról. Ennek a mai vitának, újságíró parlamentnek is az a célja, hogy hozzásegítsen ahhoz, amihez az eddigi viták segítséget akartak adni, hogy rendbehozzuk a saját szénánkat. Nem akarom elvitatni sem a filozófusoktól, sem a közgazdászoktól, sem egyéb értelmiségi rétegtől problémáink súlyosságát, munkájuk felelősségét, de azt hiszem, hogy amikor szocializmusról és demokratizmusról van szó, ezek megerősítéséről, a lenini út követéséről, akkor sajnos kijelenthetem, hogy a sajtó feladatai igen-igen súlyosak, nehezek, lévén a sajtó a párt és a nép közti kapcsolat hatalmas eszköze, valóban százazrek kenyere. Ehhez a Révai adta megfogalmazáshoz,² azt hiszem, hozzátehetem, nem csökkenti értékét a Mocsár [Gábor]-féle bővítés, hogy jóízű kenyérének kell lennie. Az újságírás bűnei éppen ebből a szempontból nem a legkisebbek, ezért a mi problémáink súlyosak. Mindjárt ki szeretném jelenteni előljáróban anélkül, hogy ezzel felmentést akarnék adni az újságíróknak, hogy az újságírás nem vállalhatja egymaga a felelősséget minden rosszért, amit elkövetett. Nem azért, mert a sajtó nem önálló hatalom ebben az országban, sohasem lesz, nem is akar az lenni, hanem mert politikai eszköze a pártnak, hibái tehát nagyrészt tükrözik a politikai hibákat. Ehhez hozzá kell tenni természetesen, hogy a magyar újságírásnak és újságíróknak megvannak a saját külön bűneik is. Mindezt, bármilyen világos és nyilvánvaló, le szeretném szegezni és le kell szegezni, mert e dolgokat, a sajtó dolgait is összefüggésében kell tárgyalni és nem fogunk előremenni egy

tapodtat sem, ha csak a sajtó problémájáról fogunk beszélni. Tudniillik van ilyen jelenség.

Néhány héttel ezelőtt, nem tudom pontosan, mikor, talán éppen a múlt héten az újságírók szövetségében, a MUOSZ-ban egy vita folyt, amelynek központi problémája az volt, hogy a sajtóosztály vezetője, Kéri elvtárs beszámolt egy készülő párttörvényről, azaz a sajtóról szóló párthatározat-javaslatról, amely felméri a bajokat és elosztja a feladatokat. Miről van szó ebben a készülő határozatban? Arról, hogy nincs kellő megbecsülése a sajtónak, tájékoztató szerepe gyenge, egyes kérdésekkel kampányszerűen foglalkozik, nem foglalkozik a dolgozók művelődési problémáival, kritikai hangja gyenge és mindezekből eredően a tömegkapcsolata sem jó. Ennek megfelelően a javaslat kiosztja a feladatokat a sajtóra, a pártszervekre, az állami szervekre, a tömegszervezetekre. Helyesek ezek a megállapítások? Helyesek ezek a feladatok, amelyek ezekből a problémákból erednek? Helyesek, de nagyon ismerősek. Az elmúlt hat-hét év alatt a szerkesztőségi szobákban, az újságírók megbeszélésein, sőt a párt határozataiban is ezekről a kérdésekről talán hasonló megfogalmazásban, talán szóról szóra is volt már szó.

Hogy csak két dokumentumra emlékeztessem az elvtársakat, megjelent a pártnak egy határozata az agitációs munkáról 1954 februárjában. Nem akarom felolvasni, nagyon hosszú határozat, öt oldal. Egyetlenegy mondatot szeretnék idézni belőle: „Agitációnk, a párt politikájának rendszeres megvilágítása, a tömegek nap mint nap történő megnyerése és mozgósítása helyett lényegében leszűkült a termelési és az állampolgári kötelezettségek ismétlődő felsorolására és utasításszerű felhívásra korlátozódott.”³ Körülbelül ezt mondja még élesebben, pontosabban, konkrétabban a határozat a feladatok megjelölésénél. Egy másik dokumentumra is szeretnék emlékeztetni néhány elvtársat, aki ott volt egy megbeszélésen, amely 1953 őszén folyt le hasonló témáról, de nem ilyen széles körben. Ugyanezekről a problémákról volt szó, a magyar sajtó vezető munkatársai beszéltek a sajtónak a mai politikai élettel ezer szállal összefüggő égető kérdéseiről. A helyzet azonban ezután sem változott. Nem változott, mert nem változott, hiszen a párt és ezt követően a társadalmi élet demokratizmusának elsatnyulásában volt a hibák gyökere, mint ezt ma már világosan látjuk a XX. Kongresszus útmutatásai nyomán és a ráolvasás, mint soha, most sem segíthetett. A dolgozó tömegek véleménye, hangja, szerepe háttérbe szorulván, ebből logikusan következett, hogy a szó és a tett különvált és az agitációval kapcsola-

tos óhajokkal élesen konfliktusba került a valóság. Az agitáció továbbra is lakkozott volt, sokszor nem mondtunk igazat, hazudtunk, így is lehet fogalmazni. (*Taps.*) Az égető problémákat nem vettük figyelembe, sokszor befogtuk a fülünket és lassan feleslegessé vált a meggyőző szó, a lapok felkiáltójelekkel teli rossz harci rölapokká váltak. Egy mondatban összefoglalva: úgy látszott, hogy nélkülözhetővé vált a dolgozó népet nap mint nap érvekkel meggyőző és ugyanakkor a nép kívánságát, problémáit, vágyait és gondjait tükröző sajtó, a párt Lenin jellemezte kollektív fegyvere. Szinte pontról-pontra elemezhető, hogy az újságírás meg nem oldott problémái mögött hogyan húzódik meg a dolgozó nép lebecsülése. Nem volt fontos a gondolkodó, a pártért, a pártpolitikáért felelősséget érző sajtó, ezt nélkülözni lehetett, tehát nélkülözni lehetett a sajtó elvi pártirányítását is és helyét elfoglalta az adminisztratív ráncigálás, a kész és sokszor szinte szájba rágott csak napi utasítgatás. Nem volt fontos az elvi és egyben a sajtó sajátos jellegét ismerő pártirányítás, nem volt fontos tehát az ilyen szerv létrehozása sem.

Nem lehet véletlennek tekinteni, hogy 11 év alatt alig-alig álltak a párt-sajtó élén — tisztelet a kivételnek — olyan emberek és olyan elvtársak, akik ismerték a sajtó sajátos problémáit és akik elvi irányítást tudtak volna adni. Nem volt életeleme politikánknak, hogy a dolgozó nép minden kérdésben hallassa szavát, a nép tudjon mindenről, elsatnyult tehát a sajtó tájékoztató jellege és ezt megelőzően huszadrendű kérdéssé vált a sajtó tájékoztatása, sőt veszélyessé kezdett válni, ha az újságírók saját szakállukra kezdtek tájékozódni. Csak ne feszegessük, miért van áramszünet, miért nincs hús stb. hátha hibásak lesznek a következtetések. És jól meg kell gondolni azt is, hogy mit írunk a földrengés⁴ okairól, nehogy a népi demokrácia hibájául rója fel ezt is az ellenség. (*Derűltség.*)

De túl a tréfán és a viccelődésen, elvtársak, a népet, a felnőtt dolgozó népet érintő és joggal érdeklő fontos gazdasági és politikai kérdések hátterbe szorultak a sajtóban, ez volt a helyzet. Ennek következménye szinte logikusan a rémhírterjesztés és az olvasók más hírforrások után kezdtek nézni. Érthető az is, hogy ilyen helyzetben harmadrendűvé kezdett válni az újságok munkáját akadályozó égető problémák megvitatása, legyenek azok a sajtó sajátos belső problémái, mint a kádernevelés, mint a műfajelszűrülés és egyebek, vagy a külsőkkel összefüggő: az elvi bátorság, a sajtó helye a népi demokráciában stb., stb. Érthető tehát, hogy elsikkadtak azok a fórumok és dokumentumok, amelyeknek az lett volna a funkciójuk, hogy e kérdéseket tisztázzák. Tizenegy esztendő alatt nem tudott

megszületni egy átfogó, elvi párthatározat a magyar sajtó problémáiról és évek óta nem tudunk összeülni mi, újságírók, hogy megbeszéljük saját problémáinkat. Érthető az is, hogy ilyen helyzetben a lapok súlyos és fájó papírproblémája és a magyar újságcsinálás ugyancsak eléggé fájó nyomdai kérdései egyedül csak gazdasági ügyként szerepeltek és érthető, hogy ilyen helyzetben egészen sajátos kép kezdett kialakulni az újságírásról. Egyrészt volt a lenini formula, amelyet a pártiskolákon tanítottak, hogy a sajtó kollektív agitátor, propagandista és organizátor, másrészt volt az élet, a sajtó valósága, amely ezt nem igazolta, vagy legalábbis kevésbé igazolta. Kialakult egyesekben egy furcsa vélemény a sajtóról, hogy a sajtó, az újság, a lapok valami szükséges rossz és az ebből eredő gyakorlati következtetések, amelyek az újságírás útján komoly akadályokat jelentettek, éppen azon az úton, hogy a sajtó azzá váljék, amivé a párt, a munkásmozgalom alkotta, valóban magas színvonalú gondolatokat és tetteket ébresztő kollektív fegyverré. A sajtót, ha akarták, tájékoztatták, ha akarták, nem.

Így alakult ki egy meggyőződés, hogy bárki lehet újságíró, képességek nélkül is. Egyes szerkesztőségek ennek következtében gyűjtőhelyévé kezdtek válni olyan elvtársaknak, egyébként becsületes és más munkaterületeken jól dolgozó elvtársaknak, akiket egyes helyeken nem lehetett használni. Valami szörnyű kép alakult ki egyesekben az újságírókról magukról. Nem pártmunkásoknak, a párt katonáinak tekintették őket, hanem a burzsoá újságíróból meg rossz brosúráirókból összekevert valaminek, akit le kell nézni, akitől azonban félni is kell. A kézlegyintéssel egybekötött „Ja, újságíró!” felkiáltástól kezdve a sokrétű megnebecsülésig, sokszor az újságírók megalázásáig — ez volt a skála.

Ebben a légkörben, elvtársak, azután szárba szökkenhettek és jócskán elburjánozhattak az újságírás negatív vonásai, saját hibái. Elsatnyult a publicisztika, hiszen ahhoz eszmei fegyverek kellenek, jó vértetzel kell, életismeret, önálló gondolkodás, tehetség és elvi bátorság — ezek a jellemvonások, főleg az utóbbi, nem voltak éppen veszélytelenek. Az agitációban, a sajtó munkában oly fontos szubjektivitásnak a légkör nem kedvezett. Alaposan kifejlődött a szerkesztési opportunizmus, a félelem minden újtól, mert hiszen ami nem jelenik meg — gondolták egyesek és gondoltuk mindannyian többé-kevésbé, — abból különösebb baj nem lehet. És működött természetesen az öncenzúra is és mindezek következtében egyre csökkent az újságírók felelősségérzése és önbecsülése is.

A történeti hűség kedvéért, elvtársak, a reális kép megrajzolása érdekében mindehhez hozzá kell tenni, hogy a magyar újságírás a felszabadulás után nem így indult, hogy 1953 óta van némi javulás, hogy az újságírás kitermelt egy újságírói gárdát (*Közbeszólás: Hol vannak? — Derűltég. — Közbeszólás: Itt vannak a teremben a többi közt!*) és az újságírásnak vannak eredményei. Ma azonban az az érzésem, úgy gondolom és azt hiszem, helyesen gondolom, hogy nem az eredményekről szavazunk, hanem tovább akarunk lépni és az akadályokat szeretnénk az útból elgörgetni, annál is inkább, mert megindult valami a magyar sajtóban és olyan mértékben fog tovább fejlődni az újságírás, amilyen mértékben ezek az akadályok az útból elmennek és ezeket elgörgetjük. (*Taps.*) A dolgok logikája szerint megindult a fejlődés olyan mértékben, ahogy pártunk a XX. Kongresszus útmutatásai alapján kezdi levonni a következtetéseket a magyar párt életére nézve. (*Közbeszólás: Nagyon lassan!*)

HUSZÁR TIBOR: Nagyon kérem, tartózkodjanak a közbekiáltásoktól! (*Közbeszólások: Miért?*) Azért, mert ez zavarhatja a hozzászólásokat. (*Felkiáltások: Nem zavarja! — Zaj. — Ellentmondások. — Taps.*) Ennek ellenére nagyon kérem az elvtársakat, hagyjuk a szónokokat beszélni.

CSATÁR IMRE: Érthető, elvtársak, hogy olyan mértékben folyik ez a fejlődés, amilyen mértékben — ismétlem — pártunk levonja a konzekvenciákat és amilyen mértékben a tettek és a politikai erjedés hű tükre, kifejezője a magyar sajtó. Ebben a mértékben nő iránta a bizalom és ilyen mértékben tölti be vagy fogja betölteni hivatását. A dolog azonban nem ilyen egyszerű, mert hiszen a sajtó — hogy úgy mondjam — ma tanul újra járni és meg- megbotolhat. Mi tehát a mérce, a segítő, az irányító, hogy kevesebbet botoljék? Lenin a párt irodalmáról szólva és benne konkrétan a sajtóról, a pártsajtóról, arra figyelmeztet bennünket, hogy⁵ ... (*Zaj.*) megvonja a határt a pártprogram, a párt taktikai határozatai, szervezeti szabályzata, végül a nemzetközi munkásmozgalom egész tapasztalata [között]. De ez a lenini figyelmeztetés nem séma, mint Lenin egyetlen szava sem séma, sok mindenre lehet belőle következtetni, ha helyesen alkalmazzuk, de két dolgot — úgy gondolom — mai helyzetünkben mégis feltétlenül figyelembe kell venni. Az egyik az, hogy ez a lenini figyelmeztetés már eleve feltételezi a párt helyes programját, a párt jó taktikai határozatait és a nemzetközi munkásmozgalom tapasztalataiból átgondolt következtetéseket. Jól tudjuk, hogy ez a folyamat megkezdődött Magyarországon, de még nem fejeződött be. Úgy gondolom,

üdvözölni lehet a Politikai Bizottság, a kormány intézkedéseit, ígéreteit újabb intézkedésekre, de azt hiszem joggal lehet remélni, hogy pártunk Központi Vezetősége még határozottabb politikai konzekvenciákat fog levonni, mint eddig (*Felkiáltások: Reméljük! Taps.*) és megteremtődik végre egy olyan szilárd politikai vonal, alap, mérce, amelyhez a magyar sajtó magát mérheti.

És addig? Addig talán várni kell? Ölbetett kezekkel és felmentést adva önmagunknak? Nem kell és nem is lehet várni, hiszen mi, pártújságírók, a párt munkásai vagyunk, részesei a nép ügyéért folyó harcoknak, kezdeményezői, felelős alakítói a párt politikájának, amelyet igazán — Leninnel szólva — a nép elismer; kovácsolói a nép gondolatainak vagyis segítői a pártnak. Azt hiszem, hogy ezt a második következtetést a lenini figyelmeztetésből feltétlenül le kell vonni, mert ez a következtetés meghatározza feladatunkat és növeli felelősségérzetünket. Nem kell félni attól, hogy a sajtó rosszul fog következtetni és visszaél a felelősséggel. Több bizalmat kíván a magyar újságírás és nagyobb bizalmat a magyar újságírók... (*Taps.*) Ha komolyan veszük a lenini formulát, vagyis a sajtó valóban legyen kollektív agitátor és propagandista, akkor erre a bizalomra nagyobb szükség van ma, mint valaha is volt. Merjük végiggondolni ezt a formulát, vagy csak idézgetni, mit is takar? Kollektív agitátor, kollektív propagandista? Ez a többi közt a párt és a dolgozó nép kölcsönös nagy beszélgetését jelenti. A párt meggyőző érvekkel, tényekkel beszélget a néppel és a nép elmondja vágyait, gondjait, véleményeit az ország ügyéről, hogy a párt ebből tanulhasson. De ha ez így van, pedig így van, akkor a sajtóból logikusan el kell tűnniök az utasítgatásoknak, a megfellebbezhetetlen szentenciákat tartalmazó cikkek tömegének, de ha ez így van, márpedig így van, akkor nem kell félni attól, hogy az újságban a nép hangosan gondolkodik, mégpedig nemcsak arról, hogy az üzemi konyhán a levest hidegen tálalják, vagy sem, hanem mindenről, ami a nép, az ország gazdáinak húsába vág. Ha ez így helyes, márpedig azt hiszem, hogy helyes, akkor nem kell félni attól, hogy a tervvitában⁶ esetleg kényes kérdések is napvilágot látnak, vagy — Uram bocsá! — olyan problémák, amelyeket nem tudunk megvalósítani, hiszen ez kölcsönös beszélgetés, ahol a párt is beszél és választ fog adni, legalábbis választ kell tudnia adni minden kérdésre.

Ha azonban így tekintünk a sajtóra és bizalommal telve a sajtó munkásaira, akkor nem úgy fogunk nézni egy-egy lappéldányra, mint az Őszö-vetség kötébláira, amelyekre megfellebbezhetetlen örök igazságok vannak

vésve, sem úgy, hogy egy-egy lapszám esetleges túlzott kritikai vonala a népi demokrácia létét veszélyezteti. Nem hiszem, hogy ettől különösebben kellene félnünk. Ha nem félünk tőle, akkor megjelenhet egy-egy cikk — tesztem fel — a törvénysértések kis áldozatairól is, a munkásokról és parasztokról, hogy ügyüket gyorsabban rehabilitálják, mert a párt ezt akarja és a nép igazságérzete ezt követeli. (*Taps.*) Akkor gondolkodó fővel és komolyan vitát lehet nyitni példának okáért a munkaerőfelesleg jelentkező súlyos, de úgy gondolom, megvalósítható problémáiról is. Akkor lehet írni az értelmiség tekintetében eddig tett intézkedésekről, az értelmiség megbecsülésének igen komoly fogyatékoságairól és lehet írni az államapparátus túlzásairól elvibben, mélyebben, esetleg párthatározatok és kormányhatározatok előtt is, már csak azért is, hogy a megszületendő párt-és kormánydöntések jobbak legyenek. És ha ez mind így lesz, és ezekről mind írni tudunk és lehet írni, mert nem kell tőle félni, akkor lehet írni ezek után, vagy e kérdésekkel párhuzamosan olyan problémákról is, amelyek bizonyítják és egyben elősegítik, hogy valóban a marxizmus gazdasági oldala előtérbe kerüljön. (*Felkiáltások: Idő!*)

HUSZÁR TIBOR: Tekintettel arra, hogy 60 hozzászóló van, arra kérem Csátár elvtársat, hogy röviden szóljon. (*Taps.*)

CSATÁR IMRE: Újra hozzáteszem, nem kell eleve feltételezni, hogy az újságírók melléfognak amint kettős funkciójukban, mint pártmunkások és mint a nép egyszerű fiai véleményt mondanak. Csak a bizalom légkörében nőnek nagygyá a párt politikájáért, a nép ügyéért jó tollal harcoló és harcolni tudó újságírók. (*Taps.*) Ha a burzsoázia vélt igaza mellett megszülettek az Alsopok és a Whitmanok,⁷ akkor a mi valódi és teljes szocialista igazságunk mellett tehetséges és harcos újságíróknak kell megszületniök. (*Taps. Felkiáltások: Idő!*)

Ha megengedik az elvtársak, szeretnék három kérdésről beszélni. (*Felkiáltások: Nem! Nem!*)

HUSZÁR TIBOR: Engedjék meg, hogy egy technikai bejelentést tegyek. Tekintettel arra, hogy sokan aggódnak, hogy a hozzátartozójuk nem maradt-e az utcán, szeretném bejelenteni, hogy az udvarra is sikerült mikrofont szerelni, mindenki bejöhet a Néphadsereg Tiszti Házának kapuján.⁸ (*Taps.*)

A következő felszólaló Nagy Péter.

NAGY PÉTER: Kedves Elvtársak! Mai ülésünk, megbeszélésünk tárgya nyilvánvalóan a sajtó és a demokrácia, a tájékoztatás, a tájékozottság és ezek demokratizmusának kérdései a XX. Kongresszus fényé-

ben. Magam nem lapnál dolgozom, tehát nem fogok tudni olyan konkrétan hozzászólni a kérdéshez, mint előttem Csatár elvtárs tette. Inkább egy pár, legalábbis számomra elvinek látszó kérdést szeretnék előrebo-csátani. Nyilvánvaló az, hogy nekünk szocialista demokrácia kell, nekünk olyan demokrácia kell, amely a munkásosztály, a dolgozó osztályok hatalmának érdekében áll. Nyilvánvaló, hogy nekünk kommunista sajtó kell, amely a nép érdekét nézi és tudja azt, hogy a népnek az igazság és a teljes igazság kell. Az igazság fegyver, de ezt a fegyvert sokan forgathatják. Feladatunk az, hogy mi forgassuk, a mi kezünkben legyen. Sajnos, nem egyszer kicsorbult. (*Közbeszólás: Kinek a kezében?*)

A szocialista demokrácia, véleményem szerint, a demokráciának szocialista felfogása hitt abban, amit Lenin tanított, abban, hogy a nép felnő, hogy a maga kezébe veheti sorsát. A dolgozó osztályok létérdeke tehát a demokratikus kormányzás, nálunk viszont benyomásom szerint — és Csatár elvtárs felszólalása is ebben erősített meg — nem kis mértékben az valósult meg a gyakorlatban, hogy a népet kiskorúnak néztük és valahogy azt hittük, hogy ha teljesen szabadon elmondhatja véleményét és gondolatát a fórumon és a sajtóban, akkor könnyen valamiféle ellenforradalmi hangulat, ellenforradalmi erő fog megnyilatkozni. Az igazságot nagyon sokszor csak háromszorosan megszűrve és nem egyszer rózsaszín habbal tálaltuk. Ebből következett meggyőződésem szerint a sajtóban is a demokrácia egyre fokozódó megcsönkítése, az, hogy az ügyek ismerete és intézése egyre szűkebb körre szorult. Ez persze — és ennek mindnyáján szemtanúi voltunk — lehetőséget nyitott arra, hogy a reakciós propaganda sokkal szélesebb körökhöz jusson el, mint ahová eljuthatott volna akkor, ha sajtónk, tájékoztatásunk a szükséges színvonalon áll.

Hogy milyen volt ez a színvonal, annak jó példája volt a két eszten-dővel ezelőtti villanyzavarok esete, amikor az egész reakciós propaganda ráállt ezzel kapcsolatosan a Csehszlovákia elleni agitációra. Emlékezetes számomra az a beszélgetés, amikor a *Szabad Nép* egyik szerkesztőbizottsági tagjának szóvátettem, hogy miért nem ír a *Szabad Nép* az állandó villanyzavarokról, amelyeket mindnyáján átéltünk, láttunk és amelynek okait szeretttük volna a sajtóból megtudni. Az illető a legnagyobb csodálkozással mondotta, hogyne írna, hiszen már harmadszor írunk a *Szabad Nép* első oldalán a turbinák meghibásodásáról. Csodálatos módon senki sem vette észre ezeket a cikkeket, holott valóban ott voltak. Ezen a téren kétségtelenül történt javulás, változás a sajtóban, de a baj ma sem múlt el. Hosszú hónapok óta a lekülönbözőbb oldalakról hallunk — legalábbis

hallok – arról vidéki és budapesti értelmiségiektől egyaránt, hogy nagyon jelentős urániummezőket tártak fel Magyarországon. Hogyan lehet az, hogy erről annyian hallottak agronómusok, tanárok, orvosok és üzemi adminisztratív dolgozók, csak éppen még egy újságíró sem hallott róla, hiszen az újságban nem volt róla szó egészen a legutóbbi napokig. (*Zaj.*) Én erről fél esztendeje hallok. Ennek következménye nyilvánvalóan az is, hogy ezzel kapcsolatban is rengeteg és igen erős reakciós propaganda folyt és folyik. Azt hiszem, hogy az új ötéves tervben erről nyilvánvalóan sokkal többet kellene beszélni, mint ahogy, ha van róla szó, szó van.

A XX. Kongresszus óta pár hónap telt el, de ez alatt az idő alatt már óriási lépést tettünk előre az általános demokratikus követelmények, a gondolat- és szólásszabadság megvalósításával és ezeknek a mi népünkre, a szocializmus viszonyaira való formálásával. Ez az első lépés is nagyon öröndetes, hogy már itt tartunk, eddig eljutottunk, de ezt logikusan követnie kell a tettek demokráciájának is. (*Taps.*) A dolgozó nép túlnyomó többsége követeléseit tetté kell változtatni, különben az, amit eddig elértünk, újra szalmalánggá változhat. Akkor újra az a meggyőződés fog erőt venni rajtunk, értelmiségieken, párttagokon és pártönkivülieken, amiről két Petőfi körü összejövetellel ezelőtt Lukács elvtárs beszélt, hogy csak beszéljenek, fújják ki magukból, ami mondanivalójuk van és akkor majd úgyis a fejükre ütünk.⁹ (*Közbeszólás: Ki mondta? — Tánczos Gábor: Lukács elvtárs nem mondta! — Közbeszólás: Ott voltunk, hallottuk!*) Ha félreértést okoztam volna, én nem azt mondtam, hogy Lukács elvtárs fog bárkinek a fejére ütni, ha beszélünk, hanem idézte azt, mint egy eléggé illetékes hely nyilatkozatát egy adott alkalommal. (*Közbeszólás: Ki mondta? — Zaj.*)

A demokráciát véleményem szerint többek között az választja el minden másfajta kormányzati formától, hogy nem oszlik valamiféle eleve elrendeltetés folytán vezetőkre és vezetettekre, mindenkinek a tarsolyában ott a marsallbot, amelyet a nép bizalmából elővehet, de ha a nép bizalma elfordul tőle, akkor azt vissza kell hogy süllyessze oda. (*Élénk hosszantartó, majd ütemessé váló taps.*) A politika *par excellence* emberi jelenség, a politikai vonal természetesen emberekben, az azt hirdető és megvalósító vezetőkben jelenik meg a vezetettek előtt. A politikai vonalvezetés demokratikus megváltozása menthetetlenül személyi változásokat is jelent a politikában. (*Élénk hosszantartó, majd ütemessé váló taps. — Közbeszólás: Kire gondol? — Derűtség. Taps.*) Az elmúlt nyolc esztendő a magyar sajtó- és kultúrpolitikában a zsdánovi poli-

tika uralma volt Magyarországon is. A kultúrpolitika területén azoknak az elveknek megformulázója, amelyek érvényesültek nálunk is, végeredményben Zsdánov¹⁰ volt és nagyon jól tudjuk mindnyájan, hogy ennek hazánkbeli alkalmazói, ideológusai és megvalósítói Révai elvtárs és Horváth Márton elvtárs voltak. (*Taps.*) Meg kell mondani azt is, hogy mint azt hiszem, a teremben ülők közül nagyon sokan, ha nem valamennyien, magam is nagyon sok tekintetben Révai elvtárs tanítványa voltam, rengeteget tanultam tőle, elméleti munkássága nagyon sokat segített ahhoz, hogy a marxizmus-leninizmust jobban ismerjem, jobban értsem, de sok minden volt olyasmi is az ő tanításában, amit sokszor meggondolás vagy elég alapos meggondolás nélkül hosszú ideig átvettem tőle, amit ma már nem tartok helyesnek, ami revideálásra szorul. Rendkívül örülök a tanítvány örömeivel, hogy egészsége javul,¹¹ meg vagyok róla győződve, hogy szükségünk van rá, hogy írjon, vitázzon, felszólaljon mindazokon a fórumokon, ahol a magyar kultúra ügyét előresegítheti. (*Közbeszólás: És hogy mi vitázzunk vele? — Taps. — Közbeszólás: Vitázzon, de ne uralkodjék! — Taps.*) Súlyos bajnak tartanám azt, ha a kultúra területén olyan adminisztratív hatalma lenne, mint amilyen volt az elmúlt esztendőök során. (*Közbeszólások: Nem lesz! — Taps.*) Egyáltalán engedjék meg, hogy ezt egy kicsit kiszélesítsem: ha bárkinek a kultúra és a sajtó területén olyan teljhatalma lenne, mint az az elmúlt években megszokott volt, ez kultúránk kifejlődése, a szocialista kultúránk igazi szárba szökkenése számára tragikus lenne. Lehet egy embernek bármilyen jó az ízlése, bármilyen nagy a műveltsége, lehet bármilyen kevésbé elfogult, még mindig megvannak a korlátai, a határai, amelyek szükségképp beszűkítenék, korlátoznák, csonkítanák szocialista kultúránk kifejlődésének lehetőségét. Valósítsuk meg végre az irodalom reszpublikáját, amelyben minden mű és írás csak a saját erejével, igazságával hat, toboroz híveket, szerez ellenfeleket. Nem kétséges, hogy a jobb, az igazabb, a mélyebben és alkotóbb módon marxista művek fogják elvinni a pálmát az irodalomban, tudományban, publicisztikában egyaránt. (*Élénk taps.*)

TÁBORI ANDRÁS: Felszólalásomban egy olyan alaptételből kívánok kiindulni, amely már közismert az újságírók előtt, de mégsem lehet eléggé hangsúlyozni okulás végett. Sajtónknak sok-sok apró és nagyobb gondja volt az elmúlt esztendőkből, kezdve a műfaji kérdésektől egészen a tördelésig, de valamennyi gondunk egyetlen nagy konfliktusba sűrűsödött, ez pedig a sajtó igazmondásának nagy problémája. Beszéljünk világosan. Sokszor büszkélkedtünk lapjaink magas példányszámával és

ez a magas példányszám természetesen jó dolog, de ezek a magas számok fabatkát sem érnek, ha arra gondolunk, hány újságolvasó hitte el mindazt, amit az újságban olvasott. (*Taps.*) Igen, valamennyien éreztük, később már tudtuk, hogy újságjaink nem mondanak mindig igazat és hadd tegyem hozzá, nem félve ettől a csúnya, de pontos kifejezéstől, hazudni kétféleképpen lehet, egyrészt úgy, hogy valótlan állítunk, másrészt úgy, hogy elhallgatjuk a valóságot. Sajtónkra állt mind a kettő.

Mindezekből következik az, hogy a magyar sajtó hitele az olvasó előtt, az elmúlt esztendőben igen mélyre süllyedt. Az olvasók azt mondták: más áll az újságokban és másként élek én, következésképpen az újságokat nem is kell, nem is lehet nagyon komolyan venni. Nem akarom ezúttal részletesen taglalni ennek a helyzetnek politikai hátterét, amelyet ma már mindannyian ismerünk. Röviden csak annyit erről, hogy a sajtó hitelének leromlása természetesen csupán tünete volt annak az általános jelenségnek, hogy agitációnk és propagandánk elvesztette hitelét.

Ezúttal ennek az állapotnak csupán egyetlen okával, vagy ha úgy tetszik, kísérő jelenségével kívánok foglalkozni, ez az újságírók megbecsülésének, pontosabban az újságírók körül kialakult bizalmatlanságnak problémaköre. Azt kérdezhetnénk, hogyan kerül a csizma az asztalra, mi köze az újságírók szakmai fájdalmainak, gondjainak olyan nagy kérdésekhez, mint a sajtó hitele, az agitáció őszintesége. Nos, a kettő között nagyon is szoros összefüggés van, elsősorban azért, mert az újságírók iránti bizalmatlanság gyakorlatilag a közvélemény iránti bizalmatlanságot jelenti. Az a feltételezés, hogy az újságírók politikai ítélőképesség szempontjából kiskorúak, a közvélemény kiskorúságáról vallott nézettel esik egybe.

Nézzük meg ennek gyakorlati jeleit. Kezdhetjük mindjárt ott, hogy az újságírók állítólag csupán arra alkalmasak, hogy kész politikai végkövetkeztetéseket ismételjenek, figyelmen kívül hagyva, hogy lehetnek esetleg egyéni gondolataik, véleményük. Mit jelent ez, ha végiggondoljuk a dolgokat? Azt, hogy a közvélemény, a nép csupán ilyen politikai végkövetkeztetések befogadására alkalmas, de önálló gondolkodásra, véleménynyilvánításra nem. Az újságírók és egyszersmind a közvélemény iránti bizalmatlanságnak sok-sok jelét sorolhatnánk fel. Idetartozik a tájékoztatás vérszegény, kávéskanállal való adagolása, az újságírók kérdései elől való elzárkózás. Itt említhetjük meg, hogy nincs nálunk például állandó külügyminiszteri szóvivő, aki jelentős külpolitikai kérdésekre válaszolna. Szinte lehetetlenség számba megy, hogy egy újságíró megjelenék

a minisztereknél, vagy éppenséggel a miniszterelnöknél és interjút kérjen egy-egy, a tömegeket érdeklő kérdésről és mindez az alsóbb szerveknél már olyan formákat ölt, hogy egyszerűen kiüzennek az előszobába, a titkárnő kijelenti, hogy a keresett személy házon kívül van és az újságíró előtt bezárul az ajtó. Az újságírók iránti bizalmatlanságban fellelhetők olyan elemek, hogy sokan objektíve szinte egyenlőségi jelet tettek minden egyébirányú szóvirág ellenére a burzsoá újságírás és a mi sajtónk közé olyan módon, hogy az újságírókat valamiféle felelőtlen, bohém espresso-tölteléknek tekintik, akik állandóan különködnek, egyénieskednek, akik nem alkalmasak arra, hogy országos méretekben gondolkodjanak, tehát némi túlzással mondván, az újságíró szükséges rossz, amely bár kellemetlen, de el kell viselni. Ennek a bizalmatlanságnak gyakorlati kifejeződése egyebek mellett az is, hogy nekünk, újságíróknak ma itt a Petőfi Körben kell így félhivatalosan megtartanunk szakmai konferenciánkat, azt a szakmai konferenciát, amelynek összehívását évek óta húzzák-halasztják, miközben a vasasoktól a pékekig és a cipészekig nincs olyan szakma, amely az elmúlt esztendőkből ne tanácskozott volna gondjairól. (*Élénk taps.*)

Úgy gondolom, ebbe a kategóriába tartozik a bizalmatlanságnak az a hulláma is, amely az elmúlt évben sepet végig a magyar sajtón. Erről, úgy gondolom, beszélni kell, azt hiszem, ezt még nem lehet lezárni. Emlekezünk azokra a sajtó taggyűlésekre, vitákra és beszélgetésekre, amelyekben — elismerem — igen sok túlzás is volt, de amelyek alapján véve a szocializmus építése iránti odaadásból, népünk gondjaiból, a sajtó égető helyzetéből fakadtak és próbáljunk gondolkodni rajta, vajon mi volt az oka, hogy annak idején ezek a viták éppen a sajtó berkeiben robbantak ki az elsők között, miért épp itt és miért nem másutt. Azt hiszem, ez nagyon is természetes, hiszen a sajtó munkáját jellegénél fogva a legközelebbről érintette az a tömegvélemény, amely a dolgok megváltoztatását követelte, magyarul mondván, ha az újságíró leír valami olyat, ami nem felel meg a valóságnak, azt másnap több tíz- vagy százezer példányban kinyomtatják, és így az újságíró a legközvetlenebbül érezheti a valóság tények és az újságcikkek közötti szakadékot. Természetesen távol áll tőlem, hogy a sajtót valamiféle avantgardista színben tüntessem fel, hogy misztifikáljam a mi munkánkat, de kétségtelen, hogy a tömegekben érlelődő hangulatok igen közvetlenül hatnak reánk és nagyon jó, hogy hatnak. Sajnos, akkor ezeket az említett vitákat teljes egészükben kispolgári lázadozásnak minősítették és nemcsak a túlzásait vetették el,

de az egész vitát, sőt ezeket a vitákat adminisztratív intézkedések követték és úgy gondolom, tartozunk annyival az igazságnak, hogy most, a XX. Kongresszus után ismét beszélünk ezekről az ügyekről, hogy vizsgálják felül ezeket az adminisztratív intézkedéseket a tények pártszerű, reális elemzése alapján. (*Taps.*) Tudom, talán nem ez a legalkalmasabb fórum, (*Közbeszólás: Nem!*) de sajnos, a jelen pillanatban az újságírók számára egyéb ilyen fórum nem áll rendelkezésre. (*Közbeszólás: Meg kell írni!*)

Az újságírók iránti bizalmatlanság természetesen nem az égből pottyant le, ez része az értelmiség iránti bizalmatlanság általános tünetének, tehát annak, hogy az értelmiséget minduntalan ingadozó kispolgárnak deklarálták. Azt hiszem, ez a politikai gyakorlat igen sokat ártott.

A kérdés végére érve, tartozunk az igazságnak azzal is, hogy megmondjuk: az újságíró iránti bizalomnak az utóbbi időben némi jelét már tapasztaljuk. Igaz, hogy ez csak kezdet, nagyon kezdeti lépések, de helyes lépések és ezen az úton kell tovább haladni.

Szeretnék még röviden beszélni arról az újságíró-típusról, amely az elmúlt években nálunk kialakult. Ennek az újságíró-típusnak portréját néhány ceruzavonással így rajzolhatnánk meg: megkapja a szerkesztőtől a gombot és megkeresi hozzá a kabátot; tehát kizárólag irányelvek alapján dolgozik és ha kimegy riportot írni, a fejében már mindent elhelyezett a megfelelő helyre és a riportalany véleményének, gondolatainak bizony-bizony már alig jut hely. Különösen a fiatal újságíróknak nagy probléma ez, mert mi az elmúlt esztendőkből azt tanultuk, hogy lényegében ez az újságírás és hogy az egyéni gondolkodás, az önálló vélemény bizony valamiféle burzsoá csökevény. Természetesen némileg túlzás, de azt hiszem, alapján véve közel járok az igazsághoz. Lényegében arról van itt szó, hogy nálunk az újságírók nevelése sok szempontból téves vágyakokon haladt és ennek gyakorlati következményeit érzi ma az egész magyar sajtó, érezzük mi is, a Szabad Ifjúság¹² szerkesztősége.

Jelenleg, a XX. Kongresszus után rendkívüli szakadék tátong a mi képességeink, újságírói felkészültségünk és az elvégzendő feladatok között. Az újságíróknak ma alig van önálló kapcsolatuk egy-egy minisztériumban vagy más intézményben, kevés az önálló információ, mindez külső jele a téves nevelésnek. Ennél sokkal mélyebb jele az, hogy néhány nevesebb újságírótól eltekintve kevés, még ma is kevés az önálló vélemény a lapokban. Emögött az értekezlet mögött ha kis részben is, de azt hi-

szem, kimondatlanul az húzódott meg, hogy az újságíróra vigyázni kell, nekünk esetleg lehetnek téves véleményeink is és jobb ha ezeket inkább egy értekezleten mondjuk el, semmint a sajtóban.

Mindezzel összefügg a publicisztikai műfaj rendkívüli visszaesése, el-sorvadása is, mert éppen a publicisztika az a műfaj, amely gondolatok nélkül különösképp elképzelhetetlen, bár hadd tegyem hozzá mindjárt, sajnos, mi feltaláltuk már azt a csodamódszert is az elmúlt években, hogyan lehet gondolatok nélkül publicisztikázni. (*Taps.*) Pedig a publicisztikának hazánkban komoly hagyományai vannak Ady Endrétől Bálint Györgyig, de az már külön téma lenne, hogyan tanulunk mi a magyar sajtó jó hagyományaiból.

Mindezek következményei nehéz helyzetet teremtenek a mi lapunknál is és talán a legnehezebb lerombolni azt az önmagunk által emelt gátat, amely visszatart bennünket az önálló vélemény megírásától, kifejezésétől. És itt bizony önkritikusan kell szólni a mi lapunkról, amely ezt a gátat ostromolja, de távolról sem törte át, bár igaz, hogy jelenlegi munkánkat nemcsak ez akadályozza, hanem nagyrészt az is, hogy a fejlődés a XX. Kongresszus után sem töretlen, hogy ma is vannak bizonyos visszahúzó erők (*Közbeszólás*: Ez az!) és nekünk, fiatal újságíróknak kötelességünk harcolni ezek ellen az erők ellen. (Úgy van! Úgy van! *Taps.*)

Befejezésül annyit, hogy az újságírók iránti bizalom, az újságírók normális szakmai nevelése mind fontos tárgyi feltételei, elsődleges politikai feltételei az igazság és az őszinteség általános térhódítása mellett annak, hogy lapjaink eljussanak nemcsak az olvasók kezébe, de szívébe is, hogy a magyar sajtó visszaszerezze hitelét és becsületét és mindez nem öncél, mindez a párt és a tömegek közötti kapcsolat rendkívül jelentős szála. (*Taps.*)

TARDOS TIBOR: (*Taps.*) Nagy a paksaméta kezemben, de kevés van egy-egy lapon, hamar elolvasom.

Milyen egyszerűen történt száznyolc évvel ezelőtt a magyar sajtószabadság kiküzdése: (*Derűltég és élénk, majd ütemessé váló taps.*) Vasvári és Petőfi ott tib-láboltak Heckenasték nyomdája előtt és Heckenast bácsi jó hangosan azt mondta: „Nem tehetem, nem lehet kinyomtatni, cenzúra van! (*Derűltég.*) — ám odasúgta ifjú ostromlóinak: „Foglaljanak le egy sajtót...” (*Derűltég.*) És Petőfiék arkangyal arca szélesre húzódott és így szóltak fennhangon: „A nép nevében ezt a sajtót lefoglalom!” (*Taps.*) És rátették a kezüket egy régi-régi, fekete, olajos, avult gépre. És Ma-

gyarországon kézrátevással, mint Patagóniában a gyógyulás, megtermett a sajtószabadság. (*Derűltég és taps.*)

A Petőfi szobrok évek óta kérdően ránk tekintenek — szigorúan, gyűlölettel. Nekem úgy rémlik, hogy épp a sajtó szabadságát kéri számon tőlünk. (*Taps.*)

A sajtószabadságot Magyarországon — akárcsak néhány más országban — a dogmatikus gondolkodásmód, a dogmatikus államvezetés és pártvezetés csorbította meg. Mondjuk ki ezt nyugodtan, mert hiszen nem azért jöttünk itt össze, hogy eltakarjuk a bajt, hanem azért, hogy segítsünk rajta. (Úgy van! Úgy van! *Taps.*) Megcsoorbította és redukálta ugyanannak a káros elvnek alapján, amely megcsoorbította és redukálta az önálló gondolkodást.

A dogmatikus vezetés természetéből fakad a következő téves és anti-marxista feltevés, hogy először is az új társadalom gazdasági és politikai alapelvei és részletkérdései már ki vannak dolgozva, csak épp alkalmazni kell azokat; másodsor: hogy ezek az alapelvek és részletkérdések éppen állítólagos tudományosságuknál fogva csak szűk, kiválasztott csoport — néhány ember vagy egy ember — birtokában vannak. A tapasztalat is azt mutatta, hogy nagyon nehezen felfoghatók és nagyon gyakran félreérthetők. (*Élénk taps és derűltég.*) Így tehát harmadszor: tulajdonképpen az új világ felépítéséhez egyszerűen csak az szükséges, hogy az emberek végrehajtsák ezeknek az állítólag tudományos és állítólag egyedül hatékony elveknek alapján kiadott rendelkezéseket.

Szóban ugyan elismeri a dogmatikus, hogy mindehhez szükség van a „tömegek alkotó közreműködésére” — ezt a közreműködést azonban nem úgy képzei el, hogy az kritikai legyen, még kevésbé úgy, hogy az kezdeményező — tehát ellentmondásos, újfajta, a körülményekhez igazodó stb. legyen. Az „alkotó közreműködést” úgy érti a dogmatikus, hogy az emberek lelkesen hajtsák végre a dogmatizmus centrumából kiadott utasításokat és rendelkezéseket. (*Taps.*)

Nyilvánvaló, hogy ehhez a sajtónak egészen másféle formája szükséges, mint a Petőfiéké. Mégpedig pontosan az a formája, amelyet a dogmatikus elmélet és vezetés Magyarországon és másutt is megteremtett.

Ez a sajtó — amelyet különben mindnyájan ismerünk — röviden válaszolva a következőképpen fest: A legfelső vezetés irányelvei elkészülnek a már kész, megdönthetetlennek tartott tételek alapján. A sajtó ezután hozzáfog, hogy hozzáigazítsa magát — nem az emberek reagálásához, az

eseményekhez és a tényekhez — hanem ezekhez a felülről érkezett tételekhez és tervhez. Az újságok — ezek a természetüknél fogva villámgyors szervek — heti, havi, sőt negyedévi terveket készítenek. A keleti mesék elérhetetlen csodájának — egy nappal előrelátni az eseményeket — felnagyított és tragikomikus parafrázisa következik: a heti, havi, sőt negyedévi tudományos előrelátás. (*Derűltség és taps.*) Mutass előre! Lásd meg a mában a holnapot! — és megjelenik a vonakodni nem tudó, mert élettelen nyomdagép hengerei alatt (*Felkiáltások: Lassabban!*) a dogmatizmus, a bürokratizmus papírba és festékbe öntött vetülete: az úgynevezett jövő a tagadhatatlan és naptárilag igazolt legjelenebb jelenben.

Hogy a dogmatizmus által az irodalomban is követelt „ábrázoljátok a jövőt a jelenben” mennyire téves és tarthatatlan tétel, azt semmi más nem mutatja jobban, mint éppen az ilyen jövőt ábrázoló újságok hatása az olvasóra és a fogadtatás. Itt közvetlenül lemérhető az, ami a szépirodalmat kevésbé szélesen olvasó közönség miatt esetleg még vita és bizonyítás tárgya. Az úgynevezett jövő-ábrázoló sajtó egyértelmű és mindenki által tapasztalt ellenérzést vált ki az olvasók százezreiből. Újságainkat leszólják, megvetik — a dogmatikus jövő-ábrázolás egyetlen parcellájában sem találnak feleletet legégetőbb kérdéseikre. A bürokratikus sajtótól az olvasó nem tájékoztatást kap, hanem belőle azt a sorsot olvassa ki, ami reá vár. (*Derűltség és taps.*)

Nézzük meg most röviden ugyanennek a hamis előremutatási elméletnek egy másik oldalát. Ez a „népünk még fejletlen, még nem érett meg a demokráciára, félreérti a dolgokat stb.” elmélet. (*Közbeszólás: Tisza István*¹³ is ezt mondta! — *Közbeszólás: Bethlen Istvánnak*¹⁴ is ez volt a véleménye!) Ez névleg abból a különben történelmi tényből táplálkozik, hogy a magyar nép volt az utolsó csatlósa Németországnak. Ez a szomorú esemény már rég elmosódott volna az évek óta folyó szocialista építés során. A dogmatikus vezetésnek azonban a „fejletlen népre” vonatkozólag egyre újabb és újabb úgynevezett bizonyítéka az volt, hogy a magyar nép az 1948-ig tartó kezdeti viharos fellendülés után valóban nehezen és rossz kedvvel fogadta el a dogmatikus vezetéset, az ebből következő önkényeskedést, az erőszakos kollektivizálási politikát, a koholt pereket, a kitelepítéseket — egyáltalán a dogmát, a bürokratizmust és a többi között éppen a bürokratikus sajtó termékeit. Fejletlen, éretlen, mindent félreértő, „csatlós” népnek természetesen nem lehet nyílt hangú, őszinte, igazmondó sajtója sem — hiszen egyes hírek pánikot keltenének benne, a legtöbb nyílt gondolatot, kételyt, kritikát tartalmazó írás „meg-

zavarná” és így tovább. A dogmatikus ember még csak nem is gondol rá, hogy rossz fogadtatása az embereknek nem az eszménynek szól, hanem — nagyon indokoltan — az ő dogmáinak csupán.

Olyan munkás, paraszt és értelmiségi, aki ezen a „csatlós” Magyarországon vissza akarná állítani a Horthy- féle Magyarországot, tapasztalatom szerint nem sok van, legalábbis én nem sok ilyennel találkoztam. (*Élénk taps.*) Annál több azonban az olyan, aki a dogmatikus vezetést, a bürokratizmust, az informátlanságot és a sötétben tartást népüktől és eszményeinktől idegen gyakorlatnak tartja. (*Taps.*) Ebben viszont neki van igaza és a vezetésnek meg kell csinálnia erre nézve a maga fordulatát, elveinek tanulságos és mély önelemzését és gyakorlatának félreérthetelen, nem fokozatos és elmosódó, hanem azonnali és struktúrális megváltoztatását. (Úgy van! Úgy van! *Élénk taps.*)

Amíg megvan a dogmatizmus a vezetésben, addig nincs könnyű dolga az újságírónak sem. Az újságíró is degradálták. A „sajtó munkásait” valóban régi típusú munkásokká, olyan emberekké változtatták, akik nem tekinthetnek bele a folyamat egészébe. A Szabad Nép újságíróinak, akik valamivel több információs forrásért emeltek szót, egy időben a következő választ adták: (*Közbeszólás: Kicsoda? — Derűltség.*) „Olvasd a Szabad Népet — ez a te információs forrásod.” (*Derűltség. — Közbeszólás: Ki mondta?*) Ennél különbekezt is mondtak már nekünk! (*Derűltség.*) Körülbelül Betlen Oszkár¹⁵ mondta. (*Derűltség.*) Magyarán ez annyit jelent: hajtsd végre, amit rád bíznak, írd meg, amit mondanak, a többivel ne törődj. (*Derűltség.*) Ezzel kapcsolatban természetesen az egyes írók, publicisták, riporterek hírnevét és ismertségét is nivellálták. A dogmatikus vezetés idején semmi szükség önálló gondolatokat ébresztő és még kevésbé azokat terjesztő, kiforrott és híres egyéniségekre, a toll művészeire. Arról van szó mindössze, hogy némely névtelen „ügyes tollforgató” ügyesen forgó tollával illusztrálja a dogmatikus vezetés egy-két vezérelvét. A színvonalasnak kikiáltott írás sohasem az írás gondolati gazdaságát jelentette, hanem „ügyességét” — azt a példa nélküli s még így kívülről nézve is, ma is elképesztő bravúrt, amellyel egy iskolai dolgozatot a lenyomtathatóságon túl az országos fogyaszthatóságig emel az írója, anélkül, hogy az illendőnél és szökásosnál egyetlen gondolatfoszlánnyal, egyetlen szokatlan jelzővel többet tenne belé. Megtettük sokan, egy darab ideig. Ma is borsószik a hátam, ha visszagondolok rá, hogy milyen vékony kötélén táncoltunk, micsoda mélységek fölött. Közülünk azonban naggyá ha nevelt valakit valami, akkor nem ez nevelt. Ha az egykori dolgozatírókból

itt-ott valaki lett, akkor annak más az oka. Mégpedig az, hogy az újságírók, a magyar kommunista újságírók, közöttük a Szabad Nép egykori munkatársai bátran, sokat kockáztatva és néha mindent elveszítve még jóval a XX. Kongresszus időpontja előtt belevetették magukat a küzdelembe a dogmatizmus ellen, a pártélet és a sajtó demokratizálásáért. (*Élénk hosszantartó taps.*)

Ez a küzdelem ma, jóval a XX. Kongresszus után is tovább folyik. Nem kevésbé nehéz, fullasztó, fárasztó terepen, mint a filozófusoké, az íróké, a többi művészé és mint a demokratizmust kívánó pártmunkásoké. Ne rejtjük el, hanem mondjuk meg világosan, hogy miféle küzdő felek között folyik ez a küzdelem, ki az ellenfél, milyenek a harci körülmények (Úgy van! Úgy van!) és milyen az küzdelem elvi tartalma.

Egészen világosan beszélve a Petőfi Kör fiatal tagjai és barátai előtt: a mi pártunkban a jelen pillanatban — és már egy darab ideje — nincs egyetértés. (*Felkiáltások: Úgy van! Tudjuk!*) Legalább két — egymástól megkülönböztethető — áramlat látszik a párton belül. (*Felkiáltások: Három! — Derűltség.*) Az egyik áramlat, amely Sztálin halála óta állandóan gondolkodva és eszmélve, a júniusi programon lángkapva, az 1954 őszi eseményeken¹⁶ áthaladva eszmei és gyakorlati tevékenységével nagyjában és egészében előkészítette a XX. Kongresszus magyarországi tanulságainak a levonását. (*Taps.*) Ez a tábor a kongresszus óta megnövekedett. (*Felkiáltások: Neveket!*) Ez nagyon nagy skála. A másik áramlat a régifajta, a dogmatikus, sztálini politikát begyakorolt és azt alapjában jónak tartó elvtársak csoportja, akik ennek a politikának az elveit mindmostanáig meg nem bolygatták, elemzését el nem végezték és gyakorlatát tovább is, több vagy kevesebb engedménnyel de tovább folytatják. (*Felkiáltások: Így van!*) Ezzel a belső küzdelemmel — ezzel a belső húzás-vonással — halad előre — úgy van: előre! — pártunk. Ez a haladás azonban igen fájdalmas, igen lassú — mégpedig a XX. Kongresszus kitűzte elvégzendő feladatokhoz képest lassú — és hasonlítani leginkább — hogy Márkus István¹⁷ írószövetségbeli felszólalásának kifejezését idézzem — vonszolódáshoz hasonlít. Ez a vonszolódás, mivel a nép szemeláttára történik, mérhetetlen erkölcsi károkat okoz. (Úgy van! Úgy van! *Taps.*) Még ennél is nagyobbak az anyagi károk. (*Taps.*) Az itteni vitából, de más, a Szabad Népből is megjelent tudományos és nem tudományos hozzászólásokból és pusztán abból a tényből is, hogy nem demokratikus úton készült, kiderült és világos, hogy az ötéves tervben döntő változtatásokat — ha nem a terv újrakészítését — kell végrehaj-

tani. (Úgy van! Úgy van! *Taps.*) Ennek minél előbb meg kell történnie, mert minden nap késedelem milliókat jelent — márpedig ez a munka a pártélet és a gazdasági élet demokratizálódása nélkül még csak meg sem kísérelhető. Ugyanígy agrárpolitikánk egész elméleti munkája előtűnk áll és tökéletes lehetetlenség még csak meg is kezdeni a komoly tudományos munkát, amíg a márciusi¹⁸ és más, agrárpolitikai kutatásokra vonatkoztatott határozatok állják útját a XX. Kongresszus után új távlatokat nyert tudományos munkának. (*Taps.*) Mindennek az új és forradalmi munkának egyik legfőbb helyszíne: újságaink hasábjai. Sajtónk és agitációnk tekintélyét nem holnap, hanem még ma vissza kell nyernünk honfitársaink előtt.

Azok az elvtársak, akik nem látják tisztán — vagy nem akarják tisztán látni — a mi törekvéseinket, különböző vádakkal illetnek bennünket munkánk közben. Hadd érintsek röviden néhány ilyen vádat. Az egyik, hogy állítólag nem tipikus eseteket és helyzeteket választunk írásaink tárgyául.

A „tipikus — nem tipikus” kategorizálásnak talán van valamiféle megvitatható tartalma a szépirodalomban. Ott az író gyakran dolgozik összevonással, tipizálással. Azaz megteszi néha azt, hogy nem egy bizonyos élő személyt ír le, hanem figuráit az élete során látott személyek közös vonásaiból gyúrja össze. Nincs azonban semmiféle értelme a típus követelésének az újságírásban, illetve a riport-írásban. A riport-író — jólismert módon — nem sok látott figurából gyúrja össze hőseit, hanem egyetlen meghatározott tulajdonságokkal ellátott emberről ír, akinek neve, lakcíme, igazolványa és arcképe van. (*Derűtség.*) Nyilvánvaló, hogy ezen a hősen semmiféle tipizálást nem kell és nem lehet elvégezni. Viszont: bármeddig keresgélne is a riporter egy gyárban, egy faluban, hogy úgynevezett átlagos életsorsot találjon, mindig csak egyedi, meghatározott, különös — azaz állítólag „nem tipikus” — emberekbe ütközne.

Ugyanakkor azonban kritikusaink elfeledkeznek egy jellemző tényről. Mégpedig arról, hogy bármilyenféle egyedi, sőt különleges esetet találjon is megörökíteni az író, az újságíró, az az egyedi, az a különleges eset is tömve van olyan vonásokkal, amelyek egész társadalmunkra jellemzők, anélkül különben, hogy összetéveszthetők lennének társadalmunk egészével. Példát mondok rá. Interjút készít a riporter egy féllábú koldussal. Féllábú koldus nincsen sok Budapesten, és a kétlábú olvasó mégis a legnagyobb érdeklődéssel fogadhatja az írást, és egy sor önmagával közös — mondjuk hát — „tipikus” vonást fedez fel benne. (*Derűtség.*) Pél-

dául az a koldus is Budapest utcáin jár, azon a forgalmas részen, ahol az olvasó minden nap elhalad. (*Közbeszólás:* Huszadika után neki sincs pénze!) Úgy van, 20-a után neki sincs pénze. (*Derűtség.*) Azt hiszem, hogy a többi kommentár felesleges. (*Derűtség.*) Ennél az extrém esetnél is egész sor olyan jellegzetességet lehet felsorolni, amely közös az egész társadalomra, és — hogy úgy mondjuk — egyéni, új oldalról világítja meg a társadalmat, amelyben az olvasó él. Senki viszont még csak álmában sem gondol arra, hogy a riport azért jelent meg, mert fővárosunkban csupa féllábú ember élne s mindenkinek a foglalkozása a kéregetés lenne. (*Derűtség.*)

Ennek a vádnak a rokona az a másik kritika, amely szerint „nem mélyednek el eléggé” az írásokban, hanem ehelyett — ahogy a kritikusok mondják — „fényképezünk”. Ebben a megállapításban sok az igazság. Egyes írások elmélyednek a problémában, más írások viszont valóban, hogy úgy mondjuk, fényképeznek. Véleményem szerint azonban éppúgy, ahogy az elmélyedt írásoknak, ennek az úgynevezett „fényképezésnek” is megvan a létjogosultsága. Akárcsak az igazi fényképeken, ezeken is a valóság egy különleges állapota jelenik meg, néha nyersen, néha meglepő formában. De mint bármilyen, a valóságtól ellesett témának, ennek is megvan a maga felrázó, élenkítő, gondolatébresztő hatása. Most már nem egészen fiatal népi demokráciánk olvasótábora azt hiszem, elbírná az életéből ellesett legnyersebb pillanatképeket is, anélkül, hogy arra megbotránkozással, ellenérzéssel reagálna. (*Közbeszólás:* A vezetők nem bírják el!)

Futtában említsünk egy — nem annyira kritikát, mint inkább gyanúsítást, amely a szabad sajtóért küzdő újságírókat éri és úgy szól, hogy írásainkban mi a társadalom egyes hátramaradott rétegeinek „kegyét keresnénk”, azoknak „hízelegnénk,” stb. Ez a gyanúsítás annál inkább méltatlan, mert a párt-sajtó és a magyar sajtó respektusa egyáltalán nem csak az állítólagos elmaradott rétegek előtt járattatott le, hanem az egész magyar olvasóközönség előtt. (Úgy van! Úgy van! *Taps.*) Mi azonban sajtónk becsületét az egész magyar nép előtt és elsősorban a munkásosztály, a parasztság és a magyar értelmiség előtt visszaszerezze. (*Taps.*)

Legvégül pár szót arról a vádról, amely úgy szól, hogy mi nem pártosan, nem belülről, hanem állítólag kívülről kritizálunk. Ennek a vádnak valóban van némi alapja. Nyilvánvaló, hogy kívül vagyunk egy bizonyos körön — kívül azon a bizonyos körön, amely a dogmatikus, sztálini módszerek folytatását kívánja és csupán engedményeket tesz —

ha tesz — de elvileg-gyakorlatilag nem képes felszámolni az álláspontját. Ezen a körön kívül vagyunk — ezt a kört, való igaz, kívülről támadjuk. Ez a kör azonban — nem a párt. (*Élénk hosszantartó, majd ütemessé váló taps és felkiáltások: Éljen a párt!*)

A párt — mi vagyunk, a mi egyre növekvő csoportunk (Úgy van!), mi, akik az eszményt tartjuk fel lobogónak és a humanizmus emberszerető elveit. Mi, akiket a nép és a haza gondjai foglalnak el egyre kizárólagosabban. Előremutató kritikát kérnek tőlünk. Mi előre mutatunk — pontosan abba az irányba, amerre a XX. Kongresszus beláthatatlan távlatú perspektívája látszik a horizonton. Mellettünk van mindenki. (*Élénk taps.*) A mi szövetségesünk a születő tudomány. A mi szövetségesünk az emberek igénye a levegőre. A mi szövetségesünk a csontok és inak szava, amelyek nem akarnak gránátok alatt recsegni és repeszek alatt nyekkenve szétszakadni. Mellettünk vannak az ősi kultúrák és a modern technikai kutatások — mellettünk van Lenin, aki kiszámította az embernek a földgolyón a forradalmat és mellettünk van Petőfi, aki megadta a Kossuth Lajos utca egyik házában ennek a népnek a sajtószabadságot. Legyen a tettek magyarok, mondta. Ennél fogva — elvehetetlen. (*Élénk ütemes taps. Felkiáltások: Kiadni ezt a beszédet! — Közölje a Szabad Ifjúság!*)

JÁNOSSY LAJOS: A sajtónak nagyon fontos feladata lenne tényleg tudományos tájékoztatást adni és ezenkívül a tudományos nevelésben résztvenni. Sajnos, erről a mai körülmények között szó sincs. Itt igen sok baj van és ezek közül egyet-kettőt fel kell számolni. Ezek a bajok az okai annak, hogy miért nem tudja a sajtó ezt az igen fontos feladatát ténylegesen keresztülvinni. Azt hiszem, ha most egyszerűen a sajtó szempontjából nézzük, akkor itt egy mérhetetlen lebecsülésről van szó. Még pedig egy dupla lebecsülésről, egyrészt egy lebecsülésről a közönség, az olvasóközönség felé, ami megnyilvánul abban, hogy csak a legegyszerűbb és mondjuk elrontott dolgokat hozza, éppen azért, mert úgy véli, hogy egy komplikáltabb dolgot nem lehet megérteni. Ez nevetséges. De erről most nem akarok beszélni, hanem a másik oldalról akarok beszélni, hogy tudniillik [a sajtó] a tudományt és a tudósokat is lebecsüli. Ebben, a tudomány és tudósok lebecsülésében persze a sajtó nem áll saját magában, hanem ez egy országos és egy nagyon lényeges dolog nálunk, amit fel kell számolni, még pedig nekünk kell felszámolni, mert ez a mi fejlődésünket akadályozza. Itt hozok egy néhány példát erről a lebecsülésről. Először kisebb dolgokat. Kijönnek egy intézetbe riportot csinálni, beolvassák a telefonba, az ember kijavítja, amit beleírt és másnap olvassa. Legnagyobb

megdöbbenéssel, hogy mégiscsak megjelentek az illető hibák. Úgy látszik, ezek az emberek jobban tudják, hogyan áll a dolog. (*Derűtség.*) Én most a saját szakmámról beszélek csak azért, mert ez közelebb esik, de minden területen számos példát lehet erre hozni. Megdöbbenéssel olvastam pl. a *Szabad Népb*ben, hogy a kozmikus sugárzási energiát még nem lehet a felhasználni bizonyos célokra. Ez azért nagy baj, mert egész világos dolog és a napnál világosabb, hogy a kozmikus sugárzást soha sem lehet ipari célra használni, éppen úgy lehetne a csillagfényt felhasználni. Ez nem valami analógia, hanem a probléma körülbelül ugyanaz. Ha a kozmikus sugárzás energiáját fel tudjuk használni, épp úgy a csillagfényt is fel tudjuk használni motorok hajtására. Most hogyan jut ez egyáltalán a sajtóba? Hát itt az eredete az egésznek, a szovjet sajtóból jön. Már régebben nagyon tiltakoztam, amikor nekem felolvasták ezeket a dolgokat, a szovjet sajtóból eredő fordításokat, hogy ott már a kozmikus sugárzásokból ilyen és olyan energiákat nyernek. Persze erről szó sincs és nem tudom pontosan, hogy honnan származott ez a dolog, de úgy látszik, itt elterjedt és erről mégiscsak szokás volt beszélni és amikor a cikkemben már kihúztam, megmondtam, hogy a kozmikus sugárzást nem lehet felhasználni, akkor mégis csak azt belejavították. (*Derűtség.*) A dolog úgy áll, hogy semmi szükség sem volt ezt a cikket hozni, hiszen én nagy kérésre írtam egy cikket, amelyben pontosan kifejtettem az egész problémát. Én nem akartam ezt a cikket megírni, mégpedig azért nem, mert rossz tapasztalataim alapján úgy is tudtam, hogy tudóstól cikket nem nagyon fognak hozni, ha ilyenről beszél, de a megfelelő munkatárs azt mondta, hogy odaadja a fejét, ha nem hozzák a cikket. Hát a fejét nem kaptam meg. (*Élénk derűtség és taps.*) Sajnos elfelejtettem az elvtárs nevét. Talán jelentkezzen! (*Derűtség.*) De most egy másik probléma: és itt talán ki fogok arra térni, hogy ez nem egyszerűen a sajtónak egy problémája, hanem itt ténylegesen az értelmiségnek és a tudománynak egy nagyon széles körű lebecsüléséről van szó.

Most már különben több mint egy éve, hogy a Szovjetunió Magyarországnak is felajánlotta, hogy tudományos segítséget fog nyújtani az atomenergia kutatások terén. Erre azután meg lett hívva egy delegáció, én is részt vettem [benne] és kimentem Moszkvába megtárgyalni a részleteket. Én Moszkvában láttam akkor a *Szabad Népet* és ott benne volt egy cikkben, hogy a Szovjetunió felajánlott Magyarországnak egy erőművet. Persze a Szovjetunió nem ajánlott fel annak idején egy erőművet, hanem egy reaktort. Hát most mi a különbség? Erőművé népszerűsítették

a reaktort, csak az a különbség, hogy a reaktorról lehet itt tudományos kísérleteket csinálni, amelyek nagyon fontosak, csak éppen erőműt nem lehet ezzel megcsinálni. Először is ez különbség, hogy mi egy erőmű és a reaktor; ilyen kis különbségekre nem térnek ki. A második pedig az, hogy ténylegesen lejáratták a tudományt, hiszen bejelentik, hogy most ad a Szovjetunió egy erőművet; és miért nincs itt villamosság egy néhány év múlva: egyszerűen azért, mert a tudósok rosszul dolgoznak. Itt jön az a dolog, hogy ez volt a *Szabad Népben*, ahol ez a félreértés megjelent. Egy delegációval voltunk kint a Szovjetunióban, mi sem tudtuk, hogy mit ajánlottak nekünk véglegesen fel. (*Derűltség.*) Mert ami a Szovjetunióból jött — ahol felkérték a magyar tudósokat, hogy menjenek ki és tárgyalják meg a dolgokat — szigorúan titkos, és körülbelül valami tájékoztatást kaptunk, hogy mi volt a levélben. Kimentünk a Szovjetunióba és fogalmunk sem volt hogy miért megyünk ki és mit akarunk ott csinálni. (*Derűltség.*)

Az első ülésen akkor a szovjet elvtársak felolvasták nekünk azt a levelet, ami itt szigorúan titkosan hevert és abból a legnagyobb meglepetésünkre, de örömünkre is észrevettük, hogy a Szovjetunió nekünk ténylegesen nem egy erőművet akar adni, hanem tudományosan kíván nekünk segíteni, de úgy látszik nem voltunk elég megbízhatóak ahhoz, hogy ezt három nappal előbb Budapesten megtudjuk. Ez persze azzal a nagyon kellemetlen következménnyel járt, hogy nem voltunk felkészülve, hiszen erőmű tárgyalásokra voltunk felkészülve.

Amit itt ki akartam fejezni, az a különböző, a sajtóban tükröződő bizalmatlanság a tudósok felé és az értelmiség felé és ennek itt most két oldalát mutattam meg. Ez persze rettenetesen veszélyes dolog, mert így éppen a műszaki fejlesztés, ami manapság olyan fontos, nem vihető keresztül. A műszaki fejlesztés csakis akkor lehetséges; ha műszaki értelmiségünket, mérnökeinket, tudósainkat és így tovább, a legszorosabban és a legnagyobb bizalommal bevonjuk a munkába, de erről itt nagyon kevés szó van. Ez kb. négy évvel ezelőtt volt.

Egy elvtárs panaszkodott, hogy miért csak most tudták meg a sajtóból, hogy állítólag Magyarországon uránt találtak. Hát én felvetem a kérdést, hogy én, mint az atomenergia bizottság egyik elnöke, miért nem tudok erről még ma sem hivatalosan? (*Élénk derűltség és taps.*) Elfelejtették megmondani. Megkérdezem, hogy nincs-e napirenden. Hát tűzzük napirendre. Hát nem is kérdezték, hogy volt-e napirenden. Hát nem is kérdezhettük. Nem kérdezzük. Azt hiszem, ezek nagyon veszélyes jelek

és ezen javítani kell és itt a sajtónak nagyon nagy szerepe lehet ezeknek a dolgoknak a kijavításában. Most szeretném még itt ezeknek az alacsony színvonalú tudományos riportoknak még egy nagyon veszélyes oldalára felhívni a figyelmet, mert ezek nagyon világosan alátámasztják országos viszonylatban a szélhámosságot. Mégpedig miért? Képzeliük el, hogy újságjaink munkatársai nem rendelkeznek olyan tudományos színvonalal, hogy ténylegesen különbséget tudnak tenni a rossz és jó között, természettudományos vonalon. A tudósokhoz nem fordulnak általában bizalommal, hogy ott kapjanak felvilágosítást. Nos, ha egy újságíró kimegy valami kis laboratóriumba, vagy üzembe vagy valahová (*Közbeszólás*: Próbálja egy újságíró megírni azt, amit itt most az elvtárstól hallott. — *Zaj*. — Halljuk! Halljuk!)

HUSZÁR TIBOR: Nagyon kérném az elvtársakat, ne zavarjuk a hozzászólót! (*Közbeszólás*: Nem a hozzászólót zavarjuk!)

JÁNOSSY LAJOS: Itt szélhámosságokról beszélek. Tudniillik ha az újságírónak valaki elmondja, hogy óriási dolgot csinált, ezt, vagy azt, most nem tudok konkrét példát hozni, de ilyenre volt konkrét példa, akkor hogyan tudja az a szegény újságíró hogy az helyes vagy sem. Nagyon sokszor az a helyzet, hogy ha egy felfedezésről van szó, vagy egy találmányról, ami iparilag nagyon fontos, ha a kozmikus sugárzásról vagy atomenergiáról van szó a sajtóban, akkor ezt hozza a sajtó, de a tudósok komplikált magyarázatát már nem érti meg. Egy pozitív javaslatot tehetnék a sajtó felé. Ott van a Tudományos Akadémia, ott gyűlnek össze a legjobb tudósaink, beszéljék meg velük, hogy melyek azok a legfontosabb tudományos intézmények, melyek Magyarországon vannak, melyek a legfontosabb kutatások, és igyekezzenek sorozatot hozni, igyekezzenek ezeket leközoelni, mert ezzel a magyar tudománynak nagy segítséget fognak adni, a tudósítások színvonalát fel fogják emelni és ez az országnak óriási hasznót fog hozni. (*Élénk taps*.)

HUSZÁR TIBOR: Mocsár Gábor, a Szabad Nép szerkesztő bizottságának tagja. Utána már bejelentettem Déry Tibor Kossuth-díjas író, utána Fürjes János, a Fejér megyei Néplap szerkesztője [következik].

MOCSÁR GÁBOR: Kedves Elvtársak! Mindenekelőtt egy tévhitet szeretnék eloszlatni, mégpedig azt, hogy az újságírók általában benne vannak az élet sűrűjében. Ezt azért mondom el bevezetésképp, hogy megindokoljam, miért nem lesz az előadásom olyan magas színvonalú, mint azoké az elvtársaké, akik nagyon alaposan tényleg felkészülhettek erre. Tudniillik nekem két értekezés között volt annyi időm, hogy röpké gon-

dolataimat papírra vessem. Számomra igen kézenfekvő, s megkönnyíti ezt a hozzászólást, hogy újszólván egy cikket folytathatok, amelyet a Szabad Nép vasárnapi száma közölni fog a sajtóról és az újságírási problémáiról.¹⁹ Nem az én szavaimmal szeretném folytatni ezt, hanem egy levéllel a sok közül, amely erre a címre érkezett, Vácról jött a levél.

Azt mondja többek között, hogy sokszor több napos késéssel jelenik meg egy-egy olyan hír, cikk, vagy beszámoló, amelyről a közvélemény főleg a nyugati rádiók révén már értesült. Nemcsak nekem, másoknak is csalódást okozott az, hogy Togliatti elvtárs beszédét²⁰ nem teljes egészében közölte az újság. (Úgy van! Úgy van! *Élénk taps.* — *Közbeszólás:* A legfontosabbat hagyták ki!) Sajnos rossz tapasztalataim vannak az ilyen [dolgokban]... Úgy gondolom, hogy nemcsak én, hanem mások is ezekben a kihagyásokban bizonyos tendenciákat látnak. (Úgy van! Úgy van!) (*Taps.*) Fantáziájuk a nyugati rádió segítségével kitölti a kihagyott részeket. Miután más megoldás eddig nem volt, én magam is a fenti módszerrel próbáltam az ismereteimet bővíteni. Sajnos, a mai napig sem tudom, hogy az így szerzett ismereteimből mennyi a helyes és mennyi a helytelen. Én a magyar újságírástól és elsősorban az Ön lapjától, így többek között Öntől is elvárom, hogy kételyeimre választ kapjak. Több ismerőstől hallottam és a múltra, sajnos még kisebb mértékben a jelenre nézve is nekem is az volt az álláspontom, hogy csak nyugati rádiók meghallgatása után — úgy látszik, elég szakértője van ennek a kérdésnek, mert azt hiszem, hogy inkább az angol és francia adásokra gondol — kap az ember valamennyire tiszta képet a politikai, gazdasági helyzetről. Ezen a helyzeten változtatni kellene, mert a nyugati adók széleskörű hallgatása addig nem fog csökkenni, míg a magyar újságírási nem változtat eddigi módszerein. A nyugati adók adásainak zavarását helytelenítem, mondhatnám úgy is, hogy a zavarás adminisztratív módszer, míg hírközlésünk tökéletesítése nevelő hatású. Ez sok tekintetben erősen lecsökkentené a nyugati adók népszerűségét. (*Élénk taps.*)

Elvtársak! Ilyen bevezető után azt hiszem, hogy érdemes lesz nem múltunk, napjaink és jövőnk nagy kérdéseiről beszélni, hanem köznapi problémáinkról az újságyszerkesztéssel, az újságcsinálással kapcsolatban. (*Közbeszólás:* A saját múltjáról is!) Ebből a levélből kiderül az, hogy nagyon nagy az igény arra, hogy az újságok, a sajtó rendesen tájékoztassa az olvasót. Tehát megmondom őszintén, Elvtársak, hogy kialakult egy olyan helyzet, amelynek kialakulása körülményeit már az előttem szólottak vázolták, hogy bizony eltompult egy kicsit az az érzésünk, hogy mit

kell, vagy mit lehet az újságban közölni, és mit nem. (*Közbeszólás:* Közöljék ezt a levelet!) Itt egy közbeszóló célzást tett az én múltamra is. Ebben a vonatkozásban szólni akarok a múltamról, arról, hogy közel 8 esztendeje csinálom már az újságírást, megyei lapnál kezdtem, mint munkáslevelező kerültem az újságíráshoz és megmondom őszintén, ugyanazokat a hibákat követtem el, amelyek az egész magyar sajtó munkáját jellemzik, azonban az én múltamról nem tudok olyan lényeges dolgokat felhozni, amely az elvtársakat esetleg lázba hozná. Éltem, dolgoztam úgy, ahogy itt nagyon sok ezer újságíró dolgozott az országban és ugyanazokat az eszmei befolyásokat kaptam én is, mint más és igyekszem ezek alól, amelyeket negatív vonásait mindannyian már elítéljük, kiszabadulni. (*Közbeszólás:* És ez a döntő! — *Taps.*) Mondom, köznapi problémákról szeretnék beszélni, olyan dologról, hogy például kialakulhatott egy olyan helyzet a magyar újságírásban, hírközlésben, tényközlésben, hogy pl. a lapok instrukciókat kaptak arra vonatkozóan, hogy pl. a földrengésről,²¹ amely köztudomásúan nem a rendszer bűne volt, az időjárás-jelentést követő kis helyen csupán az MTI szűkszavú közleményét közölnék. Ugyanilyen instrukciókat kaptunk az ezévi árvizet²² megelőző helyzetről is. Ezek a Minisztertanács Sajtó Osztályának instrukciói voltak. (*Közbeszólás:* Ki vezette?)

Arról is már többen beszéltek, hogyan alakult ki olyan helyzet, hogy ilyen instrukciókat minden szívfájdalom nélkül kiadtak, és hogy ilyen instrukciókat minden szívfájdalom nélkül végrehajtottak. Ez a helyzet. Azonban úgy érzem, hogy kezdünk ki-kitörni ebből a körből és azt hiszem, hogy amikor az újságírás jelenlegi problémáiról beszélünk, egyáltalán nem árt egy-két üdvözlő szót ejteni azzal kapcsolatban, hogy az újságban ma már mégiscsak inkább az a jellemző, hogy ki-kitör az önálló vélemény és a határozott állásfoglalás. (*Közbeszólás:* De nem a Szabad Népből! — *Közbeszólás:* Ott is!) Ez azonban, elvtársak, még nagyon csekély dolog, nem hajtja át az egész újságírásunkat a szenvedélyes közlési vágy, márpedig erre nagy szükség van. (*Zaj.*) Szeretnék néhány konkrét javaslatot tenni arra, hogy miképp oldjuk meg ezt a feladatot, hogy jobban oldjuk meg azt a leckét, amelyet én írtam a vasárnapi számban. (*Zaj.*) Szeretnék utalni nagyon egyszerű és nagyon magától értetődő dolgokra. A Minisztertanács elnöke szokott tájékoztatást adni az ország dolgairól az újságíróknak. Ezt örömmel kell üdvözölni, azonban azt is meg kell mondani, hogy ez a tájékoztatás nagyon szűkörű, nagyon kevesen vesznek ezen részt. Azt kellene megcsinálni, ez

egy olyan felemás dolog, mint sok minden más, amiben kezdünk előre lépni, azonban nem merünk nagyot lépni előre. (*Közbeszólás: Miért?*) Én is szeretnék utalni arra, hogy pl. Cyrankiewicz²³ elvtárs Lengyelországban milyen módon tájékoztatja az újságírókat az ország problémáiról és hogyan válaszol az újságírók kérdéseire. Tudniillik arról van szó, hogy ezek a kérdések inkább instruáló jellegűek, nem pedig egy olyan fórum, ahol az újságírók mint közéleti tényezők, mint bizonyos fokig a közvélemény képviselői szerepelnének és lépnének fel. A lengyel tájékoztatás lényege az, hogy ott feltesznek kérdéseket, a miniszterelnök válaszol és ami nagyon lényeges különbség, és amit nagyon helyes volna megvalósítani, ezeket a válaszokat az újságba beleírják. A legutóbbi tájékoztatáson pl. még mielőtt eldöntötték volna, hogy milyen minisztériumokat vannak össze, elmondta Cyrankiewicz elvtárs, hogy összevonnak néhány minisztériumot. Beszéltek pl. a kisiparosok helyzetéről feltett kérdésekkel kapcsolatban. Beszéltek a dolgozó nép problémáiról és vitatkoztak, hangosan gondolkodtak és ennek a hangos gondolkodásnak az eredményét írták bele az újságba. Például olyan el nem döntött kérdést írtak le, hogy a dolgozó nőkre, a gyermekes családanyákra vonatkozóan talán meg lehetne valósítani a félnapos elfoglaltságot, hogy több idejük legyen a gyermeknevelésre. (*Taps.*) Egy feltett kérdésre válaszolva a miniszterelnök elvtárs kijelentette, hogy meg kívánják szüntetni az úgynevezett zárt üzleteket, amelyek Lengyelországban is vannak és hogy ez rövidesen megvalósul. (*Taps.*) Beszélgettek arról, hogy pl. a tudósoknak több lehetőséget kell adni külföldi utazásokra, hogy külföldi folyóiratokat kellene behozni Lengyelországba, a nyugdíjak rendezésének bevezetéséről, stb. Ez azért fontos, azért tartom fontosnak elmondani, mert nálunk ilyesmi még nincs és öröndetes volna ha megvalósulna. (*Közbeszólás: Zárt üzlet van!*)

Megmondom, mire gondolok ezen kívül. Nálunk már a csütörtöki napokon általában be szokott kerülni [a lapokba] Dulles²⁴ keddi sajtóértekezlete, de nagyon jó volna, ha belekerülne sajtónkba a magyar Minisztertanács elnökének sajtótájékoztatója. (*Közbeszólás: A Togliatti-beszéd teljes szövege!*)

Szeretnék beszélni egy olyan kérdésről is, amelyet úgy érzem, hogy fel kell vetnünk. Mostanában igen sok cikk jelenik meg a XX. Kongresszus szellemében arról a kérdésről, hogy olyan rétegeknek és egyes osztályoknak is, amelyeket nem jól kezeltünk, igazságot szolgáltatassunk. Ilyen bizonyos fokú rehabilitációról van szó. (*Közbeszólás: Teljes!*) Persze,

teljes rehabilitációjáról, a „bizonyos fokú” jelzõt azért használtam, mert a jelen helyzetet is akartam vázolni. Azt szeretném itt ezzel kapcsolatban elmondani, hogy én is írtam ilyen cikket és teljes mellet kiállok mellette, még akkor is, ha ennek sajnos nem volt gyakorlati következménye abban a dologban. Írnak és írunk a középparaszt-kérdésrõl, írunk nagyon sok ilyen dologról, írunk az osztályidegeneknek nevezett kispolgári vagy más rétegek gyermekeinek iskoláztatási lehetõségeirõl, stb. Én egy olyan rétegrõl — nem is réteg, nagyon rosszul mondtam — olyan osztályról szeretnék beszélni, amelyiknek ilyen fajta, az igazságtevésnek ilyen fajta feladatait még nem vetettük fel kellõ mértékben, a munkásosztályról van szó. (*Taps.*) Ennek nagyon sok vonatkozása van és én gondolom, sajnos nem tudok belemenni abba, hogy ezt úgy, olyan színvonalon értékelem, vagy vázoljam, mint ahogy erre szükség volna. Egy-két gondolatot csak ezzel kapcsolatban. Én úgy érzem, hogy az újságírók adósak azzal, hogy a munkásélet problémáit ugyanolyan szenvedélyességgel ábrázolják és ugyanolyan hûségesen ábrázolják, mint ahogy más kérdésekben tollat fognak és szenvedéllyel írják a cikket. (*Taps.*)

Szó van továbbá arról is, hogy a pártsajtóról beszéljünk, a munkásosztály sajtójáról beszéljünk, de a munkások közvetlen hangja, olyan munkások hangja, akik ma is a termelõpadnál dolgoznak, nagyon ritkán jelenik meg újságok hasábjain. Gondoljunk a terv-vitára,²⁵ amelynek részvételi aránya nagyon ferde képet mutat, illetve nagyon szomorú képet mutat ebbõl a szempontból. Beszéljünk például arról, hogy a munkások leveleibõl többet kellene újságokban közölni, de nemcsak arról a kérdésrõl, hogy vajon kielégítõ-e a szerszámellátásuk, vagy hogy a tejboltot mikor nyitják ki, vagy csukják be, hanem nagyon fontos alapvetõ országos politikai kérdésekrõl is. (*Taps.*) De van ennek a kérdésnek egy olyan vonatkozása is, amelyrõl ugyancsak beszélni kell, arról, hogy az újságok fõ feladata, egyik fõ feladata, nem lehet itt kategorizálni, a közvélemény tájékoztatása arról, hogy mi történik az országban! (*Zaj.*) Én azt hiszem, hogy pl. azt is jobban kellene megoldani, hogy amit a munkások tesznek és építenek, errõl. . . (*Közbeszólás: Maga nem riporter, maga szerkesztõbizottsági tag! Ki akadályozza meg? — Közbeszólás: Vezessék ki!*)

HUSZÁR TIBOR: Többek között ez is egy ok, hogy ne kiabáljunk közbe, mert nem is igen lehet érteni, másrészt zavarja Mocsár elvtársat. Minél több elvtársnak igyekezzünk szót adni, fejtse ki mindenki a véle-

ményét, de azt hiszem, hogy a demokráciához az is hozzátartozik, hogy mindenkinek a véleményét végighallgassuk. (*Taps.*)

MOCSÁR GÁBOR: Egy olyan dologról is szeretnék beszélni, ami szinte elemi erővel tör fel az olvasókból, azokon a megbeszéléseken, amelyeken a *Szabad Népről*, vagy az újságírásról általában beszélnek, ez pedig az, hogy közöljék, mi történik cikkeink nyomán. Én mindig egy kis szívdobogást kapok ugyanis, ha arra gondolok, hogy nagyon sokan azt kérik, hogy közöljük, hogy vajon a leleplezett ideges Dudás igazgatót hogyan szüntették, vagy nem szüntették meg. (*Közbeszólás: Tartja a 2.500 forintos fizetését!*) Azon kívül beszélnek olyan dolgokról, hogy kívánják a tájékoztatást olyan kérdésekről is, amelyek ugyanebbe a témakörbe tartoznak, de a szívdobogás attól van, hogy vajon mit válaszolnék nekik, ha azt kérdeznék, hogy mi történik azoknak a cikkeknek a nyomán, amelyek a *Szabad Népb*en is és máshol is rendkívül fontos és mai politikai kérdéseket tárgyalnak. Például annak a cikknek nyomán mi történik, amelyik a káderanyag nyilvánosságáról szól. (*Közbeszólás: Semmi!*) Én ezt nagyon jól tudom és megmondom az elvtársaknak, hogy a cikk írója sem látta még a maga káderanyagát. Vagy pl. írunk nagy cikkeket, hogy megvilágítsuk ezt is, azt is, de ha meg kellene mondani azt, hogy ugyanakkor lent sok helyen mi történik, akkor azt kellene mondani, hogy a mi cikkeink hatástalanul puffannak el. (*Közbeszólás: Jó cikket kell írni, majd hat. Révai²⁶ cikkei hatottak.*) Én nem vagyok Révai. (*Közbeszólás: Tudjuk!*) Nemrégiben egy levelet kaptam, amelyikben azt kérték tőlem, hogy tegyek igazságot egy olyan ügyben, amelynek bonyolódásában az illetékesek úgy látják, hogy olyan jobboldali jelenségek, opportunistáknak kezdenek felülkerekedni a pártmunkában, mint amilyen Nagy Imre idején volt. (*Közbeszólás: Maga írta!*) Arról van szó például, hogy egy pártbizottság harcolt azért, hogy egy húsüzemből eltávolítsanak három volt alezredest, vagy őrnagyot és ebben az eljárásban az egyes szervek, a szakszervezet és más állami szervek kiálltak a törvény védelmében, tudniillik törvénytelenül és a Munka Törvénykönyvét sértve rúgták ki őket a gyárból. (*Közbeszólás: Ez Magyarország legnagyobb gondja jelenleg?* — *Közbeszólások: Idő!*)

Írunk nagy cikkeket például arról, hogy a tanácsi vállalatokat le kell adni, a helyi vállalatokat le kell adni az illetékes tanácsoknak. Az olvasó azt hinné, hogy ez a munka már igen jól halad, hiszen 1953 óta írunk erről. (*Felkiáltások: Nem hisszük!*) Azok hihetik így akik csak az újságból tájékozódnak, (*közbeszólás: Azok se!*) de a valóságban az derül ki, hogy

most szövegezik a végrehajtását annak, hogy hogyan fogják majd ezt a kérdést megoldani. (*Közbeszólások: Idő!*) Szeretném leszögezni azt, hogy az újságírók hajtja az egészséges türelmetlenség, hogy ezeket a kérdéseket megoldják és ugyanakkor azt kell tapasztalnia, hogy az ügyek menetét eldöntő szerveket nem jellemzi ez a türelmetlenség. Milyen következményei lesznek ennek? Olyan következményei lesznek, hogy a csalódás úrrá lesz azokon, akik azt hiszik, hogy minden erővel haladunk előre. (*Közbeszólás: Nem hisszük! Felkiáltások: Mellébeszélés! — Zaj.*)

HUSZÁR TIBOR: Én teljes komolysággal szeretném megkérdezni (*Közbeszólások: Idő!*) teljes komolysággal szeretném megkérdezni, hogy demokratikus fórumnak tekintjük-e a Petőfi Kört? Mi, a Petőfi Kör vezetősége annak tekintjük. (*Közbeszólások: Mi is.*) Éppen ezért kérjük az elvtársakat, hallgassák végig türelemmel Mocsár elvtárs hozzászólását. (*Taps.*) Ugyanakkor viszont a hozzászólókat arra kérném, hogy újságírói tömörséggel beszéljenek. (*Taps.*)

MOCSÁR GÁBOR: Egy-két mondatot fogok még mondani. Azt szeretném leszögezni, hogy véleményem szerint nemcsak az újságcikkben jelentkező türelmetlenség kell, hogy jellemezze munkánkat, a párt munkáját, hanem az a türelmetlenség, hogy végigmenjünk azon az úton, amelyet az újságírók, ha gyengén is, ha mellébeszélve is, de igyekeznek egyengetni.

Végül még egyetlen megjegyzést. A vitát hallgatva a következő gondolatokra jutottam, hogy olyan kérdésekről és olyan megfogalmazásban esett itt szó országos politikai kérdésekről, olyan kérdésekről, amelyeket már évek óta vitatunk a pártban, hogy ez két évre visszavetítve rendkívül szokatlannak tűnik. Arról szeretném az én személyes véleményemet elmondani, hogy világos dolog, hogy ezekért a megfogalmazásokért itt senkinek baja nem történik. (*Zaj.*) És ebből nyilván az következik, hogy ki kell mondani végre, hogy mindazokat az elvtársakat, akik nem ilyen hangot használnak, hanem talán egy kicsit még tompítottabb hangot használva vitatkoztak ugyanezekről a kérdésekről egy-másfél évvel ezelőtt és akiket a Szabad Néptől és más lapoktól adminisztratív eszközökkel eltávolítottak, hogy ezek az elvtársak (*zaj*) visszakapják a tollukat és méltó helyüket a magyar újságírásban. (*Élénk taps.*)

HUSZÁR TIBOR: Déry Tibor Kossuth-díjas író. (*Hosszantartó élénk taps.*)

DÉRY TIBOR:²⁷ Azt akarom mondani, elvtársak, hogy engem nem zavarnak a közbeszólások. (*Hosszantartó élénk taps.*)

Tisztelt elvtársak! Néhány megjegyzést szeretnék mondani arról a magatartásról, amelyet ma az értelmiség számára, de elsősorban az írók és újságírók számára kötelezőnek tartok. Már most meg akarom jegyezni, hogy az itt sorra kerülő néhány gondolatom nem tarthat igényt a népszerűsége. Ismerem közéletünknek, főképp értelmiségi életünknek jó néhány vitáját a közelmúltból és ezeknek összességét, az eddig kialakult képhez volnának megjegyzéseim. A viták általános irányával, tehát azzal, hogy egészükben bíráló kritikai élük van, a legteljesebb mértékben egyetértek, de nem értek egyet a bírálat természetével, módszereivel, mondjuk úgy, hogy a mélységével és magasságával. Attól tartok, hogy túlságosan is a felületi jelenségeket, kórtüneteket támadja és nem fordít elég gondot a lényegre, — a kórokozóra. (*Taps.*) Nem teszik fel elég világosan azt a kérdést, hogy végeredményben hogyan kerültünk oda, ahol ma vagyunk. Mi az oka gazdasági bajainknak? Mi az oka lelki bajainknak? Mi az oka, hogy társadalmunk egésze nem érzi jól magát a bőrében? Három közkeletű feleletet kapunk ezekre a kérdésekre hivatalos helyről. Az egyik a személyi kultuszról szól, a másik a dogmatizmusról, a harmadik a demokrácia hiányáról. De hogyan jöhetett létre a személyi kultusz, hogyan jöhetett létre a dogmatizmusnak ez a kíméletlen egyeduralkodó, amely megbénította nemcsak életünket, de gondolkodásunkat is? Mi az oka a demokrácia hiányának? Ezeket az okokat kell kutatnunk és egymásközi összefüggéseiket, ha azt akarjuk, hogy valami tisztességes eredményre jussunk. Ebből a szempontból nézve mondom azt, hogy vitáink nem elégitenek ki, mert nem elég mélyek és nem elég magasak.

Hadd előlegezzem itt mindjárt megjegyzéseim elején személyes nézetemet arról, hogy melyik az az általános irány, amelyben keresni kell, hogy valami tisztas haszonhoz jussunk. Azt hiszem, bajaink kútforrása a szabadság hiánya. (*Élénk taps.*) Hogy félreértés ne essék, szabadság alatt én az egyénnek a szocialista társadalom kötelességei által korlátozott szabadságát értem. (*Felkiáltások: Mi is.*) (*Taps.*) Mind gazdasági, mind érzelmi, mind szellemi területen. Azt hiszem, a baj ott van, hogy társadalmunkban az egyén szabadsága nincs arányban társadalmi kötelezettségeivel. (*Taps.*) Ha egyetértünk abban, hogy vitáinkat akár ilyen irányban, vagy más alapvető gondolat irányában kell kifejleszteni, akkor azon mód szembevetőbbé válik, hogy hol ejtünk hibát, amikor most eszméinket cserélgetjük. Bírálatunk éle majdnem kizárólagosan személyek ellen fordul, akár hangosan kimondjuk a nevüket, akár nem nevezzük meg őket, személyek ellen és nem elsősorban gondolatok ellen, amelye-

ket képviselnek. (*Közbeszólás: Összefüggenek! — Felkiáltások: Hordozó-ik!*) Tisztában vagyok természetesen azzal, hogy egy hibás gondolatot úgy lehet a legkönnyebben nyakoncsípni, ha elkapom annak az élő személynek a nyakát, amely teljes és többnyire igen tekintélyes testsúlyával kifejezi (*derűltség*) és alkalmazza ezt a hibás gondolatot. (*Derűltség és taps.*) További megjegyzéseim során magam is kénytelen leszek személyes példákkal illusztrálni gondolataimat. Azt is elismerem természetesen, hogy amíg ezeket a hibákat szóban és főképp gyakorlatban megtestesítő személyek a helyükön maradnak, addig a politikai bírálóknak az a dolga, hogy a lehető leggyorsabban távozásra bírja. (Úgy van! Úgy van! — *Élénk taps.*) Sőt tovább megyek, hallottunk és hallani most is olyan hangokat, hogy hagyjuk már abba a hibák felhánytorgatását, és hogy építő kritikát kérünk. Ha a szavaknak van valami értelmük, akkor én is építő kritikát követelek, amikor a lényeges gondolatokra szeretném irányítani a figyelmet, de ennek az építő kritikának az égvilágon semmi köze ahhoz, amit ők követelnek. (Úgy van! Úgy van! *Taps.*) Vannak ezek között az elvtársak között, akik egy évtized óta hibát hibára halmoznak, de a rövid két hónapja tartó országos bíráló már megfekszi a gyomruk. (*Élénk taps.*) Már megálljt kiáltanak, nem szólva azokról, akik ha a politikai körülmények ezt megengednék, a legszívesebben az ügyészt és a rendőrséget hívnák! (Úgy van! Úgy van! *Taps.*) Optimista vagyok abban elvtársak, hogy ennek az elmúlt rendőrségi korszaknak egyszers-mindekkora vége szakadt és ha ma egy tisztességes ember a szocialista haza építésében a szavát hallatja, akkor tisztességtelen eszközökkel nem lehet többé elhallgattatni. (Úgy van! Úgy van! *Hosszantartó élénk taps.*)

Elvtársak! Én nagyon örülök a tapsnak, de nem fogok a beszédem végére érni. (*Felkiáltások: Nem baj, halljuk!*) Optimista vagyok abban is, hogy azért azok, akik ma gondolkodásunknak és politikai cselekvésünknek, egyszóval a szocialista demokráciának a fő kerékkötői, igen rövid időn belül el fognak távozni a színpadról. (Úgy van! Úgy van! *Élénk taps.*) (*Közbeszólás: Nagyon optimista, Déry elvtárs!*) De nem vagyok optimista abban, hogy a mögöttük soron következő kisebb kerékkötőktől megszabadulunk-e belátható időn belül. (*Taps.*) Amíg bírálóink szinte fő súlyával személyek ellen, a hibás politikai gyakorlat ellen fordul és nem vizsgálja meg azt szigorúan marxista-leninista módszerrel, vajon nincsenek-e eszméink rendszerében is bizonyos tévedések, addig óhatatlanul csak azt az egy sovány eredményt fogjuk elérhetni, hogy a rosszat egy kisebb rosszal cseréljük fel és hogy az ország szekerét sánta ver-

senyparipák helyett sánta számarak fogják húzni. (*Taps.*) Itt, Isten látja lelketem, nem szívesen védem meg mai vezető politikusainkat, de ha azt nézem, hogy ki mindenki támadja ma őket, olyanok, akik azelőtt szemöldökrántásra lépegettek és visszatartott lélegzettel figyeltek hátuk minden rezzenetére, de ma hirtelen elejtik őket, hogy helyükre kerülhessenek, ha ezt látom, akkor szinte kedvem kerekedik megvédeni a régit ez ellen a csírázó új ellen. (*Taps.*) Szinte-szinte az a meggyőződés kerekedik bennem felül, hogy tiszteletreméltóbb a régi tévedés, mint ez az új kapaszkodás. A feladat azonban az, elvtársak, hogy mindkettővel leszámoljunk. (*Felkiáltások:* Ez az! — *Élénk taps.*) A feladat az, hogy nemcsak az ő hibáikat, hanem a magunkéit is elemezzük és kigyomláljuk elsősorban azokat a hibákat gondolkodásunkban, amelyeket azért követhettünk el a múltban, mert a múltban is csak úgy, mint most, túlságosan a felületi jelenségekre függesztettük tekintetünket. Vizsgáljuk meg a mai helyzetet. A vitákban résztvevő és az azokat hallgató elvtársak nem figyeltek fel egy különös körülményre. Nem veszik észre, hogy csak azért vitázhatnak, mert, hogy úgy mondjam, felsőbb engedélyük van a vitára. Nem veszik észre, hogy többé-kevésbé önkéntelen protagonistái egy játéknak, amelyet nem ők terveztek. (*Közbeszólás:* Már nem! — *Felkiáltás:* Túlmege a játék a tervezőn!) 1500–2000 ember, nagyjából mindig ugyanazok, az egyik vitáról a másikra járnak és az egyik gyűlésen az egyik szakmai réteg, a másikon a másik adja ki keservét és ezzel többé-kevésbé meg is nyugszik, mert visszanyerte szólásszabadságát, bíráló szabadságát és vele együtt reményeit is. Puffogatjuk szavainkat, örömről telik bennük, mint egy gyermeknek a vásári trombitában és nem vesszük észre, hogy szavaink szavak maradnak, reményeink egyelőre meddők és a gyakorlati tények körülöttünk nemigen változnak. (*Közbeszólás:* Elég baj! — *Taps.*) Nem tudom magamtól elhárítani a gyanút, hogy mindez egy jól átgondolt lélektani terv keretében engedélyeztetik és támogattatik, mert ha a kazánban túlságosan megnőtt a gőz nyomása, akkor ki kell nyitni a szelepet. Megkaptuk a szólásszabadságot egy-egy óvatosan elhelyezett fék segítségével és most már lecsillapulva, sőt tetszelegve hallgatjuk a saját hangunkat, körös-körül az országban azonban nagyjából minden marad a régiben. Nem hozok fel példákat, erről a jelenlévők, mindegyikük a maga szakmájában többet tudnának, de mi lehet ennek mégis az eredménye? Az, hogy a cselekvés elsősülöttségi jogát eladjuk egy-egy jó szónoklat lehetőségéért. (*Taps.*) Mert vizsgáljuk csak meg, hogy milyen eredményre jutunk, ha személyeken keresztül mérjük le a mögöttük álló gondolatokat. A magam területéről veszem a példákat, egyrészt, mert

itt ismerem legjobban a szereplő személyeket, a legjobban az anyagot és ugyanakkor a legjobban a magam reakcióit az eseményekhez.

Révai, Darvas,²⁸ Horváth Márton elvtársak példáit vizsgálom. Előre kell bocsájtani, hogy bár teljes szókimondással és őszinteséggel fogok beszélni, nincs bennem ellenük irányuló semmiféle személyes indulat, legfeljebb egy régvolt indulat emléke, de túlságosan el vagyok foglalva a magam munkájával, hogysem időt fordíthatnék ilyesfajta emlékekkel való bibelődésre. Abban a majdnem indulat nélküli állapotban tehát, amelyben ma velük kapcsolatban leledzem, milyen vélemény, milyen ítélet alakult ki bennem a múlt, jelen és jövőbeni szereplésüket illetően?

Horváth Márton elvtárs az elmúlt esztendőök során gyakran változtatott pozíciót az irodalompolitika, sőt a politika vonalán. Szándékosan mondok pozíciót és nem véleményt, mert nem ismerem Horváth Márton elvtárs véleményét az általa képviselt véleményekről. (Zaj.) Horváth Márton elvtárs az utóbbi évek során több alkalommal abba a gyanúba keveredett, hogy úgynevezett jobboldali nézeteket vall, és ilyen alkalmakkor rendkívüli elismeréssel szolt az én munkásságomról. A közbeeső alkalmakkor azonban, amikor úgynevezett baloldali pozíciót foglalt el, a legélesebb, szinte becsületbevágó és már-már személyes biztonságomat veszélyeztető támadásokat intézett ellenem. (Közbeszólás: Milyen esetben?) Nem hallottam a közbeszólást! (Közbeszólás: Milyen esetben? Közbeszólás: És most?) Az előbbire közismert arisztokratizmusomnál fogva nem idézek példát, az utóbbira pedig csak az ismert decemberi párthatározatot²⁹ említem meg tanúnak, amelynek létrejöttében és kidolgozásában Horváth Márton elvtársnak tudvalevőleg szerepe volt és amely nyilvánvalóan egy irodalmi Rajk-pernek készítette elő a talajt. (Úgy van! Úgy van! Taps. Közbeszólás: Miért van ez még ma is érvényben? Közbeszólás: Micsoda? Horváth Márton, vagy a határozat? — Derűltség. — Közbeszólás: Mind a kettő!) Szerencsére a szovjetunióbeli és a külpolitikai események ennek a szép tervnek útját állták. Ha nincs XX. kongresszus Déry, Zelk és társai, ahogy a párthatározat sommásan nevezett bennünket a Rajk és társai példájára, mondom, ha nincs XX. kongresszus, akkor nem tudom, hogy ma hol van a lakóhelyem. (Közbeszólás: Vácon! Kistarcsán!³⁰) De XX. kongresszus szerencsére volt. Amikor azonban Horváth elvtársat az Írószövetség áprilisi taggyűlésén több író társam meginterjúvolta arról, hogy vajon mi lehet az oka nézetei hajlékonyságának, akkor Horváth elvtárs azt felelte, hogy ő a Központi Vezetőségnek tagja és az a kötelessége, hogy a párt minden-

kori határozatát képviselje. (*Zaj.*) Mit lehet erre felelni, elvtársak? Nem szándékozom a válasz jóhiszeműségében kételkedni. Ha a párt megváltoztatja álláspontját és akár többször is egymásután, akkor a központi vezetőségi tagoknak, a többi párthivatalnokoknak és az egyszerű párttagoknak, jóval fokozottabb mértékben kötelességük, hogy képviseljék és megvédjék a párt mindenkori álláspontját. Még akkor is, ha történetesen nem értenek egyet vele. Mi következik ebből? Nyitva hagyom a kérdést általános elvi síkon, de megfelelek rá *in concreto*: Horváth Márton elvtárs jelen és jövő szerepét illetően nincs benne bizalmam. (*Felkiáltások*: Nekünk sincs! *Pisszegés.*) Pontosabban: személy szerint, teljesen korrektnek tartom magatartását, de mint íróra nem merném rábízni az irodalom ügyét. (*Taps.*) Úgy hallom, hogy Horváth Márton elvtárs a múlt héten az Írószövetség vezetőségi ülésén önbírálatot mondott. Én magam nem hallottam, mert nem voltam jelen és itt zárójelek közt közölnöm kell az elvtársakkal magyarázatképp, hogy a decemberi párthatározat óta nem veszek részt az Írószövetség munkájában, nem tekintem magam az Írószövetség tagjának mindaddig, míg elégtételt nem kapok a párthatározat megalázó tévedéseiert. (*Élénk taps.*) Mondom, nem voltam jelen, de úgy hallom, Horváth Márton elvtárs funkcióját kötötte ahhoz, hogy az irodalomról vallott nézeteit képviselni tudja. Mégsem lehet benne bizalmam. Tegyük föl, Horváth Márton elvtárs továbbra is benne marad a Központi Vezetőségben és a párt nem fogadja el nézeteit. Mi történik akkor? Mint-hogy pártfunkcióról nem lehet lemondani, tehát Horváth Márton elvtárs kénytelen lesz továbbra is képviselni a pártvezetőség régi álláspontját, vagy esetleg egy új, még baloldaliabb, még merevebb álláspontot.

Eltársaim! Tisztelt Barátaim! Nem veszik itt észre, hogy itt valami személyen kívüli, valamilyen szerkezetbeli hiba akadt a kezeim közé? Mi ez a hiba?

Vagy vegyük Révai elvtárs esetét. Ha Horváth Márton elvtársban — személyi jóhiszeműségét feltételeztem — nem lehet bizalmunk, mert gyakran változtatja álláspontját, akkor Révai elvtársban azért nem bízhatom meg, mert túlságosan hű önmagához. (*Hollós Ervin*: Bízunk Révaiban és a pártban! Ne rágalmazza a pártot! *Hosszantartó nagy zaj.* — Halljuk! Halljuk!)

HUSZÁR TIBOR: Kérem elvtársak! ... (*Hollós Ervin*: Nem engedjük a párt vezetőit lejáratni!) Kérem az elvtársakat, hogy hallgassák meg Déry elvtársat. (*Taps.*)

DÉRY TIBOR: Elvtársak, én az elején azt mondtam, hogy engem nem zavarnek a közbeszólások. Valóban nem is zavarnek. (*Közbeszólás: De minket zavar ez a beszéd. — Hollós Ervin: Bennünket ez zavar!*) Meg lehet felelni. (*Közbeszólás: Magának mi köze az újságíráshoz? Nagy zaj és állandó közbeszólások. — Felkiáltások: Éljen Déry! Taps, majd ütemessé váló élénk taps és felkiáltások: Halljuk Déryt! Felkiáltások: Hollós menjen ki!*)

TÁNCZOS GÁBOR: Engedjék meg, kedves elvtársak, hogy a Petőfi Kör vezetősége nevében egy egészen rövid megjegyzést tegyek. Meg szeretném kérni az összes jelenlevő elvtársakat (*zaj és közbekiáltások*) ... fontossági sorrendet nem téve, ... hogy hagyjuk Déry Tibor elvtársat ... (*Nagy zaj, felkiáltások: Nem engedjük Révait! — Nagy zaj.*)

Csak egy kérdésem lenne. A jelenlevő hatezer elvtárs kívánja-e hogy mai vitánkat folytassuk? (Igen!) Én kívánom, a Petőfi Kör vezetősége kívánja, éppen ezért hagyjuk végig beszélni zavarás nélkül Déry elvtársat, mint ahogy végig hagyunk beszélni zavarás nélkül bárkit. (*Élénk taps.*) Déry elvtárs lehet, hogy úgy bírálja Révai elvtársat, ami sokaknak nem tetszik és mindenkinek jogában van ezt a kritikát visszautasítani. De mindenkinek jogában van Magyarországon mindenkit irodalmi, kulturális kérdésekben s jelen esetben, ahol a sajtó problémáiról van szó, megbírálni. (*Közbeszólás: A pártvezetőség határozatát nincs joga!*) (*Felkiáltások: Halljuk Déryt!*) Javasolom, adjuk vissza a szót zavartalanul Déry Tibor elvtársnak. (*Élénk taps.*)

DÉRY TIBOR: Elvtársak! Én a közbeszólásokhoz a következő megjegyzést teszem: én igen élesen, de igen tisztelttudoóan bírálok személyeket, ettől magamat nem hagyom eltéríteni. (*Élénk taps.*) Tag vagyok, a Kommunista Párt tagja és jogom van a bírálatra. (Úgy van! Úgy van!) Jogom van arra, hogy megbíráljam Révai elvtársat, vagy bárki mást, ugyanúgy, mint ahogy Révai elvtársnak joga volt és joga van ahhoz, hogy engem megbíráljon. (Úgy van! Úgy van! — *Élénk, hosszatarató taps.* *Közbeszólás: Sztálint szabad bírálni és Révait nem?*) Itt nincsenek rangkülönbségek, rangfokozatok, hogy X bírálhatja Y-t, de Y nem bírálhatja X-et. (Úgy van! Úgy van! *Taps.* — *Közbeszólás: Hollós menjen! — Taps. — Állandó zaj.*)

Elvtársak! Én tehát változatlanul fel fogom olvasni Révai elvtársról szóló bírálatomat, úgy ahogy azt megírtam. Arra kérem azokat az elvtársakat, akik nem értenek velem egyet, hogy ne csak közbekiáltásokkal mondják meg a véleményüket, hanem jöjjenek fel ide a pódiumra, indo-

kolják meg azt, hogy miért nincs igazam. (*Taps.*) Tehát folytatom. Mondom, hogy Révai elvtársban azért nem bízhatom meg, mert túlságosan hű önmagához. Vaskövetkezetességgel tart ki hibái mellett. (*Közbeszólás: És marxista meggyőződése mellett! — Közbeszólás: Szektás meggyőződése mellett!*) Nem feladatom itt Révai elvtárs írói arcképének megfestése, de tudom, hogy még ma is sokan vannak, akiket lefegyverez gondolkodásának bizonyos tagadhatatlan nagyvonalúsága és erőszakos bája. Helyénvalónak tartom felhívni a figyelmet arra, hogy gyakorolt politikusi munkája mindkettőt nélkülözi. Mit tartunk az olyan politikusról, akinek keze munkája csak gondolatainak fonákját valósítja meg? Mit tartunk az olyan kommunistáról, aki a valóságot rosszul ismeri? Művészetről, irodalomról, kulturáról beszélek, tehát arról a területről, amelyen Révai elvtárs szemünk láttára működött. Állítom, hogy Révai elvtárs nem ismerte a magyar valóságot. (*Közbeszólás: Bizonyítsa be!*)

HUSZÁR TIBOR: Kérem az elvtársakat, hogy türelemmel hallgassuk... (*Közbeszólás: Öt-hat embert kivéve úgy hallgatjuk! — Közbeszólás: Megígérte, hogy tisztelettudó lesz!*)

DÉRY TIBOR: Megígértem elvtársnő! Ez az állításom, hogy valaki nem ismeri a magyar valóságot, az becsületbevágó? (*Közbeszólás: Nem! Közbeszólás: Csak nem fedi a tényeket!*) Állítom, hogy nem ismerte a kortársi magyar irodalom lehetőségeit és bennük azokat az erőket, amelyek az ő erőszakos beavatkozása nélkül a saját jószántukból a szocializmus érdekében sorakoztak volna fel. Állítom, hogy Révai elvtárs gyakorlati munkája különbözött elméleti fejtegetéseitől. Állítom, hogy Révai elvtárs felelős a magyar irodalomnak és művészetnek azért a fokozatos elszorvasztásáért, amely a fordulat évében, 1948-ban kezdődött és egészen a legutóbbi időig tartott. (Úgy van! Úgy van! *Taps.*)

Helyénvaló volna, ha végre leszámolnánk egy tetszetős áligazsággal is, amellyel a dogmatizmus, a nemzeti önérzetet bűjtogatva állandóan hátbatámadja az igazságot. Kétségbevonhatatlan gazdasági és szociális eredményeink mintájára úgynevezett fiatal irodalmunk úgynevezett eredményeire hivatkozik. Véleményem szerint irodalmunk nem fiatal, mert már van vagy 800 esztendő. Azt tartom továbbá, hogy annak az irodalmi korszaknak, amely felszabadulásunk után kezdődött és amelynek a fiatal irodalmunk nevet adják, állítom, hogy nincsenek eredményei. Ha mégis megszületett ebben az időben egy-egy jó, sőt kiváló mű, az nem irodalompolitikánk következtében, hanem annak ellenére jött létre. (Úgy van! Úgy van! *Taps.*) Egyébként pedig eredmények dolgában úgy állunk,

hogy ha tegyük fel egy képzeletbeli utazó bármelyik régebbi korszakunkból mai irodalmunk művei közé érkeznék, körülbelül úgy érezné magát, mintha Gulliver az óriások birodalmából közvetlenül a törpék országába érkeznék. A helyzet annyiban is hasonló, hogy most is mint annak idején Lilliputban, kizárólag arról vitáztatnak bennünket, hogy vajjon a tojást a hegyesebb végén, vagy a vastagabb végén kell-e feltörni. Irodalmi politikánk szinte tévedhetetlen biztonsággal támadta a gyakorlatban mindazt, ami jó mégis született abban a korszakban és támogatta — bár olykor alig rejtett megvetéssel — mindazt, ami silány. Közismert dolog, hogy mások, érdemesebbek között, Révai elvtárs engem is támadott. Álszemérem volna ezt elhallgatni, de noha évekre kiütötte kezemből a tollat, ma már mint említettem, nincs bennem személyes indulat ellene. Ma már csak mosolyogva gondolok vissza arra, hogy amikor külföldön irodalompolitikánk közbelépésére egyetlen egy könyvemet nem lehetett kiadni — az egy Németország kivételével, egyébként a helyzet még ma is változatlan — mondom, hogy amikor könyveimnek minden külföldi kiadását hivatalosan megakadályozták, akkor Kínában megjelent könyvalakban Révai elvtársnak a *Feleletről* szóló több ív hosszú bírálata.³¹ (*Derült-ség.*) Maga a regény persze nem. Ennek a módszernek, ennek az irodalompolitikának a visszatérése nem kívánatos. (*Zaj.*) A magam nevében bejelentem, de azt hiszem, hogy író társaim, az egész magyar irodalom nevében is megtehetem, hogy ezt a fajta, az ilyen fajta irányítást többé nem fogadjuk el. (*Közbeszólások: Nem ám! Taps.*) — Révai elvtársban tehát nincs bizalmam, a fent mondottakat egy mondatba összegezve azért nincs, mert nem alkuszik, mondhatnám úgy is, hogy azonosítja magát tévedéseivel.

Más a helyzet Darvas elvtárssal. Ha egyéni érzelmeimre hallgatok, hármuk közül őt terhelném meg a legnagyobb felelősséggel. Révai elvtárs, Horváth elvtárs is elsősorban politikusok. (*Közbeszólás: Maga mit vállal?*)

TÁNCZOS GÁBOR: Az ilyen közbeszólókat ki fogjuk vezetni.

HUSZÁR TIBOR: Nagyon kérem a közbeszóló elvtársakat, tartózkodjanak a közbeszólásoktól. Mindenkinek lehetőséget fogunk adni arra, hogy kifejtse álláspontját. (*Közbeszólások: Idő!*)

DÉRY TIBOR: Tegye fel a kérdést elvtárs, hogy kívánnak-e tovább meghallgatni. Tessék megkérdezni. (Halljuk! Halljuk!)

Tehát Révai elvtárs és Horváth elvtárs elsősorban politikusok, Darvas elvtárs azonban mindenekelőtt író, akármennyit politizált is életében

és minthogy író, hármuk közül ő tudja a legpontosabban, vagy neki kellene a legpontosabban tudnia, nemcsak agyvelejével, de zsigerével, bőrének minden pórusával is, hogy mi forog kockán. Ha író, tudnia kellene. Meggyőződéseim szerint tudta is és mindvégig ez ellen a tudása ellen cselekedett. Valamennyi népművelési miniszterünk közül Darvas elvtárs hozta a legnagyobb csalódást a magyar irodalomra. Kétféle érdeket igyekezett szolgálni: az irodalom és a politika érdekeit, amelyek az elmúlt évtizedben megint csak nem voltak azonosak és megint csak a politika hibája, hogy nem lehettek azok és amikor lelkiismerete a kettő keresztútjába került, akkor mindig a meggyőzőbb hatalommal rendelkező politika javára döntött. Mint általában azoknál, akik két urat szolgálnak, döntései, egész magatartása az állandó lelkiismeretfurdalások nyomát viselték. Sajnos, Darvas elvtárs beérte ezzel és nem tudta magát rászánni arra, hogy levonja belőlük a kézenfekvő következtetést. Végiggondolva miniszteri pályáját, amelynek természetesen csak részleteit, a nyilvánosság elé kerülő töredékeit ismerem, úgy látom, hogy ennek a pályának minden szabad szemmel látható részlete, Darvas elvtárs minden cikke, beszéde, sőt ezen belül szinte minden mondata ennek a szerencsétlen kétlakíságnak a jegyében született. Író lévén, emlékeztetni szeretnék arra, hogy én a felsorolt három példáról mindig személyes véleményemet, egyéni ítéletemet mondtam, tehát író lévén és hozzáteszem, kommunista író lévén nem tagadhatom meg bizonyos együttérzésemet ezzel az emberi konfliktussal, bár meg kell állapítani, hogy szerintem mindezideig nem jutott el a megoldásig. Egy írószövetségi önbírálattal nem lehet megvásárolni a katarzist.

Tisztelt Elvtársak! Miért hoztam fel és miért időztem olyan sokáig névszerint megnevezett személyeknél, holott megjegyzéseim elején éppen azt kifogásoltam vitáinkban, hogy túlságosan is a külszínhez, azaz egyes személyekhez, egyes eseményekhez tapadunk? Példának hoztam fel e három elvtársról alkotott véleményemet annak a bizonyítására, hogy az egyes személyeket, az egyes eseteket tárgyaló bírálat önmagában nem elegendő és nem helyettesítheti azt az átfogó, a jelenségek lényegét kutató kritikai gondolkodást, amelyre okvetlenül szükségünk van, ha ki akarunk lábalni mai süppedékes helyzetünkből. Mert végeredményben mit találtam a személyi példák vizsgálatánál? Van itt, akitől azért vontam meg bizalmamat, mert túl gyakran változtatja nézeteit és álláspontját, van akitől azért, mert túl mereven ragaszkodik általam tévesnek ítélt meggyőződéséhez, van akiben azért nem bízom, mert maga sem bízik

magában. Három különböző eredmény, amelynek nincs semmiféle közös vonásuk, és amelyekből legfeljebb egyéni, emberi hibákra, vagy erényekre következtethettem, de nem jutok egy lépéssel sem messzibbre abbeli igyekezetemben, hogy felfedjem közös bajaink eredőjét. Teljesen nyilvánvaló számomra, elvtársak, amikor ezt a mi sokat szenvedett országunkat nézem és amikor összehasonlítom azt, ahol ma vagyunk azzal, ahol lehetnénk, amikor egyfelől a nép sebeit, másfelől erejét vizsgáljuk, teljesen nyilvánvaló akkor számomra, elvtársak, hogy jelenlegi gyakran áldatlan, gyakran nyomorúságos állapotunkat csak kis részben köszönhetjük emberek tévedéseinek. Ez is szerepet játszott természetesen és nincs sürgetőbb dolgunk, mint ezektől a konok tévedőktől megszabadulni. (*Taps.*) De meggyőződéseim, hogy a nemzet nagy többsége és pártunk túlnyomó nagy többsége egészséges, tisztességes, életerős emberekből és asszonyokból áll, akik mai hányattatásait semmi másnak nem köszönhetik, mint hogy nem tudnak velük bánni. Meg kell keresni szocialista rendszerünkben azokat a hibákat, amelyeknek következményeképp nemcsak a vezetés él rosszul a hatalmával, hanem mi magunk sem tudunk egymással azzal az emberséggel bánni, amelyet egymástól megérdemlünk. Szerkezetbeli hibákról van itt szó, amelyek szükségtelenül megnyirbálják az egyén jogait és feleslegesen növelik terheit. Mint író szólok ezekről a dolgokról, akinek egyetlen témája és anyaga az ember. Az én elégedetlenségem és az én bírálatom akkor kezd működni, amikor boldogtalannak látom az embert. Nem vagyok közgazdász, nem vagyok politikus és nem ártom magam egyik mesterségbe sem, de az emberszeretetem politizál. Abban a pillanatban jelzéseket és figyelmeztetéseket ad le, egyre hangosabban és egyre szenvedélyesebben, amikor szeretetem és mesterségem tárgya, az ember szükségtelenül szenvedni kezd. (*Taps.*) Szocializmust akarunk teremteni ebben a mi hazánkban és eközben megtörténik az a példátlan eset, hogy éppen azt felejtjük ki, sőt vonjuk ki a rendszerünkől, ami pedig a szocializmus alapja: az emberben való bizalmat. (*Taps.*) A mai vezetésnek talán legsúlyosabb hibája, hogy nem bízik az emberben, nem bíznak bennünk, a bizmatatlanságra építik gondolkodásukat, módszereiket, gyakorlatukat, lebecsülik azoknak az embereknek értelmi képességeit, akikkel meg akarjuk teremteni a szocializmust, nemcsak a tisztességüket, hanem az igazságérzetüket, egyszóval a nép erkölcsi erejét, hanem a gondolkodásra és az alkotásra való képességeit is. Mi lehet erre a felelet? Az, hogy megfelelünk ennek a várakozásnak. Az, aki rosszat vár az embertől, az rosszat kap, a bizmatatlanságra természetes emberi

védekezés méltónak mutatkozni rá, ha tolvajnak tartasz, hát akkor majd az leszek.

De mi, elvtársak, akik eredendően bízunk az emberben, bízunk népünkben és hazánkban és bízunk a magunk teremtettségében, nekünk most az a dolgunk, hogy megteremtjük azokat a feltételeket, amelyek között az ország megfoghatkozott élet- és munkakedve új erőre kap, a munkásságé csakúgy, mint a parasztságé és a mienk, az értelmiségé. Ennek egyetlen módja, hogy gondolkozunk. Gondolkodásunknak pedig az első lépcsője a bíráló. Bíráló természetesen az élő személyekről, akik rosszul végzik a dolgukat, de bíráló az eszméknek is, amelyek rossz munkájukat lehetővé teszik, sőt néha egyenesen kényszerítik őket a rossz munkára. A személyekről szóló bírálóunkban arra kérem az elvtársakat, hogy legyenek arányosak és méltányosak. Közembereinket, azaz párt- és kormányhivatalnokainknak túlnyomó nagy részét ne terheljük meg azaz a felelősséggel, amely elsősorban a vezető réteget illeti meg. (*Taps.*) Ne szedjük megint ártatlan áldozatokat, és a vezetőség bírálata közben ne feledkezzünk meg arról, hogy közülük sokaknak csak a beletörődés a vétkük, az, hogy jobb meggyőződésük ellenére vélt kötelességükből, vagy hűségéből egy rosszabb meggyőződés szolgálatába szegődtek. (*Taps.*) Abban a lelki állapotban, amelyben nagy országos bírálóunkat végig kell vinni a remény és a gyanú, a bizalom és az éberség között, mi az emberben való bizalomból induljunk ki, ahogy szocialistákhoz illik. (*Taps.*) Bizalomból mondom, ami azonban nem tűri el, hogy bekössék a szemét. (*Taps.*) Gondolkodásunknak teljes frontját pedig fordítsuk elveink és eszméink felé, ezeknek tüzetes kivizsgálására és ellenőrzésére gyűjtjük össze erőinket. A szocializmus alapján állunk, jogunk van erre. A szólásszabadság, amelyet most kaptunk, jelentsen most elsősorban gondolkodási szabadságot és igyekezzünk megvédeni mindkettőt akkor is, ha esetleg újabb kísérletek történének elfojtására. Az elmúlt években az a gyakorlat alakult ki, hogy rendszeresen megismétlődő időközökben, mint egy-egy karlsbadi kúrában, amely a könnyebb emésztést hivatott elősegíteni, fentről kijelölték az ország számára, a párttagság számára, hogy min gondolkodhatunk, mit bírálhatunk. Az a gyanúm, — említettem már —, hogy most is egy ilyen lélektani elterelést akarnak velünk végrehajtani. De elvtársak, ne feledkezzenek meg arról, hogy az egyszer már elnyert szabadságot megtartani könnyebb, mint az elvesztett újra megszerezni. Minden erőnkkel ragaszkodnunk kell ahhoz a törvény szerint kijáró szocialista jogunkhoz, hogy rendünkön belül megfontolt,

higgadt, lelkiismeretes bírálatunk alá vonhassunk mindent, amit arra érdemesnek, mindent, amit szükségesnek, odaválónak tartunk. Körömszakadtáig védjük meg ezt a jogunkat, semmilyen politikai manőverrel, frázissal ne engedjük elütni, mert ez az első feltétele annak, hogy tévedéseinket kiigazítsuk, mulasztásainkat pótolhassuk és megteremthessük az ember számára azt a gazdasági és szellemi szabadságot, amely szocialista hazánkban megilleti. Enélkül a szabadság nélkül az élet egy fabatkát sem ér. (*Taps.*)

Tisztelt Elvtársaim! Kedves Barátaim! Mi itt most a DISZ Petőfi Körében vitatkozunk az ifjúság vendégeiként. Nem szeretem a szónoki fordulatokat és nem ilyesféle hatásra pályázom, amikor azt mondom, hogy bízom az ifjúságban. Arra kérem a fiatalokat, a magyar ifjúságot, ne feledkezzék meg elődjéről, a márciusi ifjúságról. (*Élénk taps.*) 48-as ifjúságnak szoktuk nevezni, azt szeretném elvtársak, ha volna egy 56-os ifjúságunk is, amely e nemzetnek segítségére lenne a jövő meghódításában. (*Élénk, majd ütemessé váló taps.*)

HUSZÁR TIBOR: Kedves Elvtársak! Engedjék meg, hogy két megjegyzést tegyek. Az egyik megjegyzés az, hogy a DISZ Petőfi Körének vezetősége nevében újra és újra arra szeretném kérni az elvtársakat, hogy a hozzászólókat tekintet nélkül arra, hogy egyetértünk azzal, vagy nem értünk, hallgassuk végig és ellenérveinket hozzászólás formájában fogalmazzuk meg. Ezt a kérést többször megfogalmaztam, ne vegyék rosszszíven az elvtársak, ha újból és újból minden közbeszólás után ezt megfogalmazom.

A másik megjegyzésem személyes természetű megjegyzés volna. Én azt hiszem, hogy erre talán jogot formálhatnánk. Nagyon elgondolkoztató volt számomra mindaz, amit Déry elvtárs elmondott, nem is mernék vállalkozni arra, hogy rögtön mindezekre a gondolatokra, érzésekre, indulatokra válaszoljak. Ő őszinteségre hívott fel bennünket és énbőlölem meggyőződésből kikívánczik ez. Révai elvtárs személyét hozzászólásában Déry elvtárs, bár hangsúlyozta, hogy nem lép fel azzal az igénnyel, hogy értékeli, de kicsit mégiscsak értékelte. Többek között azzal a megfogalmazással is élt, hogy Révai elvtárs a magyar valóságot nem ismeri eléggé, maga is súlyos hibákat követett el és ezek mellett a hibák mellett makacsul kitart. Én azt hiszem, nincs szüksége Révai elvtársnak fogadatlan prókátorra, belőlem mégis nagyon kikívánczik: meg szeretném az elvtársaknak őszintén mondani, világosan látom magam is, hogy különösen 1948–1949 után Révai elvtárs munkásságára se maradt természete-

sen hatástalan mindaz, ami az országban végbement és őt mint vezetőt nyilván sokkal mélyebben terheli mindezért a felelősség. De ugyanakkor, elvtársak, én úgy érzem, hogy az a fiatal értelmiség, aki ma itt együtt vitatkozik, keresi a XX. kongresszus igazságát, és most sajtóról lévén szó, keresi azt, hogy milyenné kell formálni a mi sajtónkat, a kommunista sajtót, a teljes igazság kedvéért meg kell mondanom, hogy ez az ifjúság nagyon sokat tanult Révai József elvtárstól. (*Élénk taps.*) Meg szeretném őszintén mondani, mondom, hangsúlyozva, hogy egy pillanatra sem akarom elfeledni azt, hogy különösen 48 után, cikkekből, tanulmányokban, felelős beszédekben a XX. Kongresszus fényében sok mindent mélyen át kell értékelni, de mégis én Révai elvtárs Kölcsey-tanulmányából, Marx és a magyar forradalomról írt tanulmányából, Kossuth-tanulmányából³² éppen azt tanultam, amire most Déry elvtárs felhívott bennünket, hogy legyünk ezeknek a haladó hagyományoknak és a 48-as ifjúságnak ténylegesen hű követői. Az újságírásról lévén szó, azt is meg szeretném mondani, véleményem szerint nem szegényebb, hanem gazdagabb lenne a Szabad Nép, ha olyan cikkek, olyan publicisztika jelenne meg újra a Szabad Nép hasábjain, mint a „Tiszta vizet a pohárba”, az „Egy lépés előre, két lépés hátra”³³ és így tovább, és így tovább. Azt hiszem, hogy Révai elvtárs a magyar kommunista sajtó történetében nem egyszerűen negatív szerepet játszott. (*Taps.*)

Nem a hozzászólás igényével és ezért nem is a teljesség igényével mondtam mindezt el. Újra meg szeretném mondani, engem nagyon elgondolkoztat, amit Déry elvtárs mondott. Én nagyon bízom abban, hogy Révai elvtárs, ha ezt egészsége engedi, nyilván szólni fog azokról a tévedésekről, amelyeket a XX. kongresszus fényében nyilván ő is felismert, és én megmondom, nagy örömmel vettem a vasárnapi Szabad Népet kezembe, amikor József Attiláról Révai elvtársnak egy rövid, nem teljes, nem átfogó (*Közbeszólás: Későn!*) értékelése³⁴ jelent meg. Nem a hozzászólás igényével mondtam mindezt el, de ez őszintén kikíváncozott belőlem.

Fürjes János elvtárs, a Fejér megyei Néplap főszerkesztője, utána Nógrádi Sándor elvtárs kér szót. (*Felkiáltások: Szünetet!*)

FÜRJES JÁNOS: Kedves Elvtársak! Két percre szeretném türelmüket igénybe venni. Nem akarom elmondani azt, amire felkészültem, hanem Déry elvtárs felszólítására szeretnék neki egy gondolatra válaszolni. Igaz, hogy mi az elmúlt esztendőben sok mindenben eltértünk a lenini szellemtől, a leninizmustól, egyben azonban azt hiszem, hogy nem. Elvtársak! Nyissuk ki párttagsági könyvünkben a szervezeti szabályza-

tot. Azt hiszem, hogy senki sem mond ellent nekem, amikor azt mondom, hogy ez a szervezeti szabályzat lenini szellemű szervezeti szabályzat és éppen ezért csodálkozom mélységesen azon, hogy Déry elvtárs éppen a XX. kongresszus szellemére és a leninizmusra hivatkozva azért bírálta meg többek között Horváth Márton elvtársat és másokat, mert a szervezeti szabályzathoz híven eljárva, a pártegységet védve, (zaj) a Központi Vezetőség határozatát védte. (Zaj.)

Elvtársak! Ha másokat meghallgattak, a demokratizmus nevében nekem is jogom van elmondani a véleményemet. Éppen ezért csodálkozom azon, hogy a leninizmusra hivatkozva gúnyosan, lényegében megbírálja a leninizmus szellemében megírt és ma is érvényben lévő szervezeti szabályzatunkat és azokat az elvtársakat... (Nagy zaj és ellentmondás. A szónok befejezi felszólalását.)

HUSZÁR TIBOR: Elvtársak! Több oldalról érkezett olyan javaslat, hogy tartsunk egy rövid szünetet. (Felkiáltások: Nem!) Meg szeretném indokolni, hogy miért nem javasoljuk ezt. A demokrácia jegyében mégis két szót engedjenek meg. A terem túlszűfolt, rövid szünetet ilyen körülmények között tartani nem tudunk, a rend felborulna, nehéz lenne újra rendbehozni. (Úgy van! Úgy van! Taps.)

Nógrádi Sándor elvtárs kért szót, a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének tagja, utána Máté György.

NÓGRÁDI SÁNDOR: Kedves Elvtársak! (Taps.) Előre akarom bocsátani, hogy én igen rossz rögtönző vagyok és még igen gyenge szónok is, ezt, azt hiszem, hogy tudják rólam. A másik, amit meg akarok jegyezni, az az, hogy nem szabad elvitatni a jogot senkitől arra, hogy bíráljon személyre való tekintet nélkül bárkit, aki hibát követ el. (Taps.) Én kiegészíteném azt, amit Déry Tibor elvtárs mondott, amikor hangsúlyozza, hogy ő mint párttag bírált tisztelettudóan és megfelelően. A pártonkívüliekre is ki kell terjeszteni ezt az elvet. Ezt vallom. (Taps.) Gondolom, hogy az elvtársak tőlem azt várják, hogy egy kicsit visszakanyarodjak a témához, amiről szó van, a sajtóhoz. Nyilvánvaló, hogy az elmúlt időszak, én itt évekre gondolok, olyan volt, amelyben a sajtó nem teljesítette a feladatát. Amikor dogmatizmus van a politikában, akkor dogmatizmus van a propagandában is, akkor elkerülhetetlen az elszakadás a tömegektől, vagy legalábbis lazulása a kapcsolatoknak, a tömegekkel való kapcsolatoknak. És hogy ennek a sajtó kifejezője, tükre, képe, vagy akárminek neveznénk is, az minden kétségen felül áll. Én nem akarok nyilatkozni a múltbeli határozatokról, hanem [hivatkozom] arra a

világ-közszellemre, amely a XX. kongresszus kapcsán kialakul, (még akkor is helyesen mondanám, ha azt mondanám, hogy kezd kialakulni) és ennek a jegyében valami indul már a sajtó frontján is. Azért ma a sajtó már valamivel jobb a tájékoztatás kérdésében, jobban működik, mint az elmúlt időkben, jobban hallani belőle a dolgozó tömegek, az egész nép és azon túlmenően mindenkinek a hangját, aki rendes, becsületes hazafi ebben az országban. Jobban érezni. De hadd mondjam meg a magam nevében, azt hiszem, hogy ezzel egyet fognak érteni az elvtársak, hogy mi most még csak a kezdet kezdetén vagyunk a sajtómunka megjavításában. (*Taps.*) És ha ugyan még nem biztatjuk is, — magamat is értem ez alatt — (és majd azután még kitérek arra, amiről szó kell, hogy essék) kellő súllyal a sajtóban dolgozó elvtársakat arra, hogy jobban ismertessék az életet, hogy sokoldalúbban keressék a kapcsolatot az élettel, mint ahogy azt most megállapíthatjuk, akkor meg kell, hogy mondjam, hogy még ezen a téren is van sok javítanivaló a mi részünkről: még nem biztatjuk eléggé [őket]. Lehet, hogy egyes esetekben úgy érzik a sajtó területén dolgozó elvtársak, hogy visszahúzó erő is működésbe lép itt, vagy ott. De mi biztatni fogjuk az elvtársakat továbbra is és ezt nagyon komolyan gondoljuk.

Én a következőt akarom mondani: emellett meg kell adni mindenkinek a lehetőséget arra, hogy a sajtóban megjelenő egyes közleményeket bírálhasson. Én nem azt mondom, hogy mindig nyilvánosan, mert annak célja nem lenne, hogy nyilvánosan bíráljanak valamit, ami nem olyan általános értékű, vagy érdemű, hogy nyilvánosan kelljen bírálni de mondjuk újságírók közt, mondjuk beszélgetések során lapszerkesztő elvtársakkal. Itt mindjárt rá akarok térni arra, amit kifogásolok, természetesen okkal, gondolom, legalábbis meggyőződéseim szerint okkal. És annyiban mondom, hogy okkal, amennyiben ő általánosít, ha azt mondja, hogy vannak visszahúzó erők. Tardos Tibor elvtársnak a felszólalásáról van szó. Amikor ő felsorolta legalább azt a három tényezőt, vagy kritikai megjegyzést, vagy szólamot, amiről ő szólt, akkor kettőben — legalábbis a harmadikban nem úgy emlékszem — én magam találva éreztem magamat. Igenám, csak hogy a megfogalmazás nem volt egész pontos, de én erre nem fektetek súlyt, hogy mondjuk [csak] a kritikusat keresném valamilyen riportban. Én magam kijelentettem szűk újságírói, baráti körben egy tájékoztatás alkalmával nem is olyan régen, hogy Tardos Tibor elvtárs riportjával, ami a *Nők Lapjában* megjelent,³⁵ nem értek egyet. Meg is indokoltam, hogy miért. Persze nem akarom én nagyon sokáig

igénybe venni az elvtársak türelmét. De azért hadd mondjam meg, egyszerűen azért, mert azok között a viszonyok között, amelyek között azok a leánykák élnek, akikről szó volt, egészen más helyzetek is vannak, sőt azt mondhatnám hogy eléggé tömeges értelemben vannak más helyzetek. Magunk is megvizsgáltuk és akkor én megkockáztattam azt a bírálatot, de emellett kitaratok, vissza belőle semmit nem vonok, hogy ez a riport nem fejezi ki, nem tükrözi megfelelően az életet abban az üzemben sem és éppen ezért egyoldalú. Akkor megmondtam, hát én nagyon sajnálom, hogy megmondtam, meg kellett mondanom, de hát ha ki kell mondanom, én nem szoktam senkinek szája íze szerint beszélni, nem is kívánom, hogy akárki is akárkinek a szája íze szerint beszéljen, de megmondtam azt is, hogy ha az a tárcsa, amely a Szabad Népben egy Szilágyi nevű újságíró elvtársnő tollából megjelent³⁶ egy fiatal mérnököt illetően, úgy van megírva, hogy a beszélgetés valóban lefolyt a vonat kupéjában ahogy Tardos elvtárs erre, úgy emlékszem, erre válaszolt, megint csak nem neki adok igazat, hanem annak, aki a Szabad Népben írta azt a tárcát. Én ezt is megindokoltam, egyszerűen azért, mert mondom, hogy egy fiatal mérnök, aki csak egy fél éve mérnök és ennyit meg ennyit keres, de ő már azt követelné, hogy ilyen meg olyan kedvezményei legyenek, amik lehetetlenek, kielégíthetetlenek, akkor feltételenül igaza van annak, aki ezt megírja, hogy túlságosan sokat követel. A mi viszonyaink között az igények emelkednek, gyorsan emelkednek, különösen a kulturális és materiális igények és ezért ennek mi természetesen örülünk. De most nem is egészen a mi viszonyainkról beszélve, hanem általánosságban arról az időszakról, arról a bizonyos átmeneti korszakról, amikor a szocializmust építik, vagy pláne annak alapjait rakják le, akkor valahogy még korlátozottak az anyagi lehetőségek, hát a szüntelenül növekvő igényeknek és anyagi lehetőségeknek, vagy ezt másképp is ki lehetne fejezni, a termelt javak mennyiségének valahol találkoznia kell egy kompromisszumban, hát ezt lehet vitatni, de azért én azt hiszem, hogy nekem véleményt lehet mondani arról, hogy a vitában, a polémiában kivel érték egyet és kivel nem. Igényt nem tartottam arra, hogy velem egyetértsenek, ezt kifejezetten megmondtam a *Nők Lapja* szerkesztőjének is és a *Béke és Szabadság* szerkesztőjének, ahol szintén véleményt mondtam egy Méray Tibor által írt riportról, amivel szintén nem értettem egyet. Az elvtársak megmondták a véleményüket és mind a hárman azzal a tudattal mentünk el erről a beszélgetésről, hogy megmondtuk egymásnak a véleményünket szabadon, nyíltan. Én az elvtársaknak, ők meg nekem. És meg megmondom Méray Tibor elvtársnak, meg Tardos Tibor elvtársnak. (*Közbeszólás: De*

hogy hajszák lettek belőle, azt nem hozták le, Nógrádi elvtárs!) Ha ebből hajszát kezd valaki, akkor feltétlenül nagyon helytelenül cselekszik és ez nincs semmiképpen sem összhangban sem a párt politikájával, sem a XX. kongresszus szellemével és így tovább.

Meg akarom mondani, hogy a sajtótájékoztatást megjavítjuk. Ha a kezdet kezdetén vagyunk, akkor azt jelenti, hogy a pártszervek és a kormányservek részéről is még javítani fogják, mert még nagyon sokban kell javítani, csak a kezdetén vagyunk a dolgoknak, a sajtó tájékoztatást és szerintem a párt is meg a kormányservek is el fogják várni a magyar sajtótól, hogy hüen tükrözzék az életet, amiben élünk, hüen tükrözzék vissza azt, amit a dolgozó nép csinál, annak életét és azokat a hatalmas teljesítményeket, amelyeket a dolgozó nép bármelyik területen végez. Ezt el fogja várni a párt is, meg a kormány is. (*Közbeszólások: Idő!*) Hadd szóljak hozzá ahhoz a tényhez... (*Zaj.*) Hát kérem elvtársak, lehet szavazni. (Halljuk! Halljuk! — *Zaj.*)

A párt kérdéséről! Felvetette Tardos Tibor elvtárs, hogy az, ami történik, vagy azok, akik most irányítanak, vagy kritizálnak... én a szavakra nem emlékszem, a lényege ez, nem a párt. Azt mondja ő, a párt mi vagyunk. Igen, Tardos elvtárs, a párt mi vagyunk mindannyian. Az a sok százezer tagja a pártnak, az a párt. (*Élénk taps.*)

Meg kell, hogy mondjam, a sajtó elkövetett egy mulasztást. Az utóbbi hetekben több munkásgyűlés volt a legnagyobb üzemekben, szám szerint talán 15 vagy 20, ezenkívül még másfelé is voltak nagygyűléseken megnyilatkozások, viták a munkások között, pártonkívüliek is részt vettek benne, de a sajtó ezekről tudósításokat nem hozott. Nem az ő hibája, a mi hibánk. Azt mondtuk, hogy szerényen kell kezelni akkor a dolgot, ha a párt részéről valaki a vezető elvtársak közül kimegy. Márpedig az úgy van, hogy ezekben az esetekben is a tömegekről kellett volna írni, mit mondanak a gyárakban, az intézetekben, vagy az intézményekben is, milyen problémákat vetnek fel, mi a képe egy ilyen munkásgyűlésnek. Meg kell hogy mondjam az elvtársaknak, hogy az üzemekben, de másutt is, ahol dolgozók vannak, ugyanúgy, mint itt, felvetnek eget rengető kérdéseket, általános, országos kérdéseket. (*Taps.*) Még akkor is, amikor az életszínvonal kérdését vetik fel, elvi kérdést vetettek fel, mert a szocializmus építése során az életszínvonal emelkedését, állandó emelkedését biztosítani kell, csak azt látni kell, hogy ez elvi kérdés, ez nem piszlicsáré dolog. (*Taps.*) De nem ez a döntő most ebben a tételben, amit én most érintek, hanem az, hogy a lenini elvek szerint, a kommunista párt elvei

szerint, megalakulása óta, a párt nem egyszerűen csak a párttagságból áll, hanem a párttagság és a párt vezető szervei együttvéve, az a párt. (*Taps.*)

Áttérek arra a gondolatra, amit Déry Tibor elvtárs mondott el, akinek — nem kell, hogy mondjam, nem is akarom kimondani, hogy az írásait olvassuk, ismerjük és így tovább, nem erről van szó —, én tudom, hogy ő nagyon nagy meggyőződéssel beszélt, mert én ezt az ő írásaiból olvasom ki, hogy őszinte önmagához és őszintén beszélt, ha valakivel beszélt és ez nagyon megbecsülendő valami, többet azt hiszem nem kell, hogy mondjak. De amikor Déry Tibor elvtárs felveti azt, hogy itt van egy garnitúra, amely elkövette a hibákat, és az a garnitúra nem érdemli meg a bizalmunkat, (Úgy van! Úgy van!) akkor én azt mondom, hogy bírálni kell, ezzel vezettem be beszédemet, személyre való tekintet nélkül, de garnitúráról beszélni, az már más dolog. Én azt hiszem, hogy más dolog. A párt vezető szerve, ezt mindenki tudja, a párt Központi Vezetősége. Van kollektív felelősség, azt mindenki elismeri, Déry Tibor elvtárs is, elvégre lehet állítani, hogy a Központi Vezetőséget majd a következő kongresszuson [...] de egyszerűen kimondani, hogy a párt vezető garnitúrájában nincs meg a bizalmunk, ez lehet valakinek az egyéni véleménye, többeknek lehet az egyéni véleménye, (*Zaj.*) azonban ki kell, hogy jelentsem, elvtársak, hogy ez a vélemény azért, ha körülnézünk az országban, nem áll meg. (*Zaj, ellentmondások és taps.*)

Továbbmegyek. Ennek megvan a maga logikája Déry Tibor elvtárs felszólalásában, ez pedig az, amikor kimondja, és én nem csodálkoztam, amikor kimondta, azokról a törpékről vagy epigonokról vagy következőkről, vagy mikről, szóval nem emlékezem hogy miről, akik ezután következnek majd. Hát bocsánatot kérek... (*Déry Tibor: Az írókra mondtam, nem a politikusokra. Gulliver példáját az irodalomra hoztam fel, nem a politikusokra!*) Én értem, Déry Tibor elvtárs! Én arra visszaemlékezem nagyon jól, azonban szó volt a vezetőkről is, azokról, akik ezeknek a vezetőknek mit tudom én, az árnyékában ott voltak hosszú éveken keresztül anélkül, hogy megszólaltak volna, vagy anélkül, hogy hallatták volna kritikus hangjukat és most belőlük rekrutálódik valami más garnitúra vagy átformált garnitúra. Szóval Déry elvtárs, akárhogy nézem a dolgot, lehet hogy én tévedek és velem vitába lehet szállni eme konkrét dolog kapcsán, mégis csak az elvetése a párt vezetősége [sic] elvének is bizonyos értelemben. (*Közbeszólások: Nem! Nem!*) Hát honnan tudjam én előre, hogy a Központi Vezetőség mit fog határozni az egyik vagy

másik szervezeti kérdésben? (*Közbeszólás: Tagja!*) Nem tudhatom. Vagy hogy mit fog határozni majd egy későbbi kongresszus, amikor meg fogja választani a Központi Vezetőséget és egyéb vezető szerveit a pártnak, nem tudhatom. Azt hiszem, engem sem zavar a közbeszólás, habár én egy kicsit el vagyok szokva, mert katonáknál ez nincs.³⁷ (*Élénk derűltetés és taps.*)

Eltársak! Engedjék meg nekem: én megvédem a pártot. (*Élénk taps. — Zaj. — Felkiáltások: Ki ellen?*) Lehet, hogy mindjárt mondok valamit, hogy le fognak hurrogni, de ugyanakkor megvédem a párttagok jogát, hogy bíráljanak, hogy az igazukat megmondják. (*Taps.*) Meg kell hogy védjem a Központi Vezetőség jogát ahhoz, elvtársak, hogy határozatokat hozzon és végre amit az elvtársak is hiányolnak... (*Közbeszólás: Senki nem vonta kétségbe ezt a jogot!*) De engedjék meg, hogy befejezzem a mondatot, azután szívesen (*Közbeszólás: Belemagyaráz!*) válaszolok a közbeszólásra... Szóval, hogy a Központi Vezetőség határozatot hozhasson és amit sokan kívánnak az elvtársak közül, hogy vegye erőteljesen a kézbe a pártszervezeteknek azután az egész életnek irányítását a XX. kongresszus szellemében. (*Taps.*)

Befejezésül azt akarom mondani, kedves elvtársak, hogy az, ami az utóbbi időben tudomásunkra jutott, egyrészt a XX. kongresszus kapcsán jutott tudomásunkra, a Sztálin körül kialakult személyi kultuszból és az abból eredő borzasztó súlyos bajokról és amikor jobban, erőteljesebben tudatára ébredtünk azoknak a hibáknak, súlyos hibáknak, súlyos vétségeknek, amelyeket az elmúlt esztendőben elkövettünk, akkor mindannyian, a fiatalok is, az idősebbek is rettenetes erkölcsi csapást kaptunk. Ez így van, elvtársak, ezt nem tagadom és megértem, és azt hiszem, hogy velem együtt bárki, aki szívvel-lélekkel a párt, a dolgozó nép ügyét védelmezi, megérti, hogy indulatok is támadnak és még az indulatokból fakadóan is bírálják, bírálják helytelen dolgokat és megértik, hogy mondjuk ilyen forró hangulat alakul ki egy ilyen nagy jelentőségű kérdés tárgyalásánál, mint a sajtó, és egyáltalán az eszmei frontnak a munkája, a tájékoztatás munkája, én ezt nagyon jól megértem és azt hiszem, velem együtt a többi elvtársak is. Ebből a sajtó segítségével ki kell kerülni. (Úgy van! Úgy van!) A sajtó segítségével kell... (*Közbeszólás: A párt segítségével!*) Én értem, tudom azt, hogy ennek azután vannak konkrét feltételei, ezt én nagyon jól tudom. (*Közbeszólás: Ez a lényeg!*) De nézzük csak: én mellé beszelnék, ha nem mondanám azt, hogy tudom, hogy vannak konkrét előfeltételek és hogy ezeket azt előfeltételeket

meg kell teremteni. (*Élénk taps.*) Nem tudom abbahagyni anélkül, hogy ne emlékeztessem magamat is, az elvtársakat is arra, hogy a DISZ Petőfi Körében vannak most a fiatalok közt. Én nagyon jól tudom elvtársak, hogy mit jelent az, amikor a párt magával ragadja az ifjúságot a munkában, a tettben, a gondolkodásban, minden téren, ahogyan volt nálunk az átalakulás utáni, a felszabadulás utáni első években. Én nagyon jól megértem és szeretném, ha az ifjúság is valahogy tudatára ébredne, hogy csak átmeneti állapot, amely megfosztotta őt attól a nagy lendülettől, amely megvolt akkor, amikor elmentek a Duna-Tisza csatornát építeni, Jugoszláviába vasutat építeni és mindenfajta nagy igényeskedés nélkül, hanem lelkesen úgy, ahogy az ifjakhoz, az ifikhez, tehát a kommunista és szocialista értelmiségi ifikhez méltó. (*Közbeszólás: Ez már erkölcsi elégtétel.*) Ezért a sajtó segítsen az ifjúságnak, én ezt kérem. A sajtó segítsen az ifjúságnak abban, hogy tudatossá váljék benne az átmeneti állapot. A pátosza a munkának, az életnek, a tettnek, a gondolkodásnak meg fog jönni feltétlenül, ebben segítsen a sajtó, kérjük a segítségét. (*Taps.*)

HUSZÁR TIBOR: Máté György elvtárs következik, utána Horváth Márton elvtárs (*Közbeszólás: Segítsen a párt! Segítsen a központ!*) kért szót, utána Nemes György.

MÁTÉ GYÖRGY: Kedves Elvtársak! Én decemberben Lengyelországban jártam és Varsóban, valamint Lengyelország más városaiban, meglepve láttam, hogy az újságárus bódék előtt sorbanállnak az emberek újságért és azt is, hogy a délutáni lap megjelenése előtti időben már egy félórával előbb az emberek ólálkodnak az újságstandok előtt és várják, hogy megérkezzék a délutáni lap. (*Zaj — Mozgás.*) Magyarországon a felszabadulás után... (*Zaj.*) Magyarországon ilyen jelenségeket legfeljebb a Rökk Szilárd utcában lehet látni, a *Népsport* szerkesztősége előtt, amikor a totózók várják az eredményeket, vagy talán az utóbbi hetekben némelyik hetilap érdekes számánál. Nálunk nagy érdeklődést a sajtó iránt először ma látok és ez az érdeklődés is más természetű, mint amilyen Lengyelországban volt, amelyet Lengyelországban láttam. Mi az oka ennek a különbségnek? Azt hiszem, hogy azok az emberek, akik Lengyelországban sorbanállnak lapokért, eljöttek ma nagy számban ide azért, hogy halljanak arról, amit a mi lapjaink nem írtak meg és amit a lengyel lapok megírnak. (*Taps.*)

Kedves Elvtársak! A magyar sajtó mai és itt már sok felszólaló által vázolt rossz helyzetét én egyetlen műfajon keresztül akarom megmutatni,

és ha szerkesztőként alcímet adnék felszólalásomnak, az volna az alcíme „Publicisztikánk tündöklése és nyomora.”

Kedves Elvtársak! A publicisztika egyéni hangú, önálló szellemű prózai véleménynyilvánítás időszerű dolgokban. Ennek a publicisztikának ragyogó hagyományai vannak Magyarországon, olyan újságíró hagyományai, akiknek világnézetét a történelem ugyan nem igazolta, de szakmai kiválóságukat nagyon sokan őrzik ma is emlékezetükben, akik valaha olvasták műveiket. Csak néhány ilyen nevet hadd soroljak fel: Bartha Miklós, a Magyarország nagyszerű publicistája,³⁸ Tóth Béla, az *Esti levelek* írója,³⁹ aki éveken keresztül a *Pesti Hírlapnak*⁴⁰ szerzett hatalmas népszerűséget munkáival, vagy Bródy Sándor, aki 12 kötetben jelentette meg *Fehér Könyv* című sorozatában⁴¹ publicisztikai munkáit. Beszélhetek Feleky Gézaról, a *Világ* kiváló vezércikkírójáról,⁴² vagy a kommunista sajtó nagyszerű hagyományairól, Alpári Gyuláról,⁴³ Lékai Jánosról⁴⁴ és másokról.

A nyugati burzsoá sajtónak ma is számos olyan kiváló publicistája van, akiknek nevét és munkásságát az egész világ ismeri, mint pl. Walter Lippman,⁴⁵ vagy Genevieve Tabouis,⁴⁶ akiknek eszükben sincs, hogy a tőkés rendet megbolygassák, de bizony Tabouis asszony kiabál az algériai háború ellen és Walter Lippman bírálja erősen Dulles külpolitikájának egyik-másik vonását. Mi az, ami vonzó ezekben az írásokban az olvasó számára? Az, hogy az olvasó sok mindent nem ért, de ezek művelt, képzett, elmés emberek, akik felvilágosítást adnak nekik kétségeikben. Az ilyesfajta publicisztika tette népszerűvé a többi között a mai lengyel sajtót is. Miért sorvadt el úgy a magyar publicisztika nálunk, hogy ma, hogy ha valaki nagyon sematikusakat akar mondani, akkor azt mondja, hogy olyan mint egy vezércikk.

Az egyik a mi papírgazdálkodásunk. Ez a gazdálkodás helytelen. Néhány adatot ezzel kapcsolatban. Magyarországon az 1956. évi országos papírfelhasználásra a következő terv van: napilapokra jut 11 ezer tonna, csak kerek számokat mondok. Folyóíratra kétezer tonna, könyvekre és brosúrákra 8 ezer tonna, tájékoztató nyomtatványra és plakátra 1500 tonna, vegyes nyomtatványokra és sokszorosított termékekre 14000 tonna, papírfeldolgozó ipari termékekre 47000 tonna, egyéb iparnak 20000 tonna, egyéb célra 14000 tonna.

Kedves Elvtársak! Mint látjuk, újságra, sajtóra Magyarországon megdöbbentően kevés papír jut és ha itt mi indítanánk most egy országos mozgalmat, hogy az egyéb célra menő papírt felajánljuk a sajtó

számára, még akkor is rendkívül kevés lenne és nem egy ilyen országos mozgalomra van szükség, hanem arra, hogy azok, akik elosztják a papírt a sajtónak sok papírt és több papírt adjanak.

Eltvársak! A mai sajtónak többségében négy vagy hat oldal áll rendelkezésre s ezt a négy vagy hat oldalt tudvalevőleg nagyrészt a muszanyag, a kötelező anyag, a híryanag elviszi. Éppen ezért komoly és tartalmas írásokra jóformán semmi hely, vagy nagyon kevés hely van csak.

Kedves Elvtársak! Amikor erre a felszólalásomra készültem, megnéztem a *Pesti Napló* című burzsoá lap 1929. július 7-i vasárnapi számát. Találomra ragadtam ki ezt az egy lapot. A *Pesti Napló* 1929. július 7-i száma, a 80. évfolyam 151. száma 48 oldal terjedelmű volt, mint általában a *Pesti Napló* vasárnapi számai, az idősebbek emlékeznek rá, ára 32 fillér volt. Összeírtam, hogy miből állt ez a lap. Négy publicisztikai oldal volt benne, hét oldal közölt híreket, hét oldal közölt nyilatkozatokat, interjúkat, többek között Chaplintól,⁴⁷ Jules Romainstól⁴⁸ és Mező Ferentől.⁴⁹ Öt közgazdasági oldal volt, négy oldal foglalkozott a színházzal és a sporttal, három oldal adott riportokat, szépirodalmat közölt öt oldal, ami között olyan neveket találunk, mint Lengyel Menyhért,⁵⁰ Karinthy Frigyes,⁵¹ Ambrus Zoltán,⁵² vagy Földi Mihály.⁵³ A jövő hétre a következő írókat ígérte: Karinthy Frigyes, Tersánszky Józsi Jenő⁵⁴ és Révész Béla⁵⁵ egy-egy írását. 13 oldal hirdetést közölt a *Pesti Napló*. Mindez, elvtársak, a gazdasági válságban vergődő fehérterrorista horthysta Magyarországon, tehát ott, ahol a szabad szót elfojtották. A *Pesti Napló* nem volt irreális lap, volt remittendája is és a benne közölt írások ellen, mai szemmel különösen, de akkor is nagyon sok kifogást lehet emelni. Mégis elvtársak, jó üzlet volt ez a *Pesti Napló*, meggazdagodtak rajta a tulajdonosok. A másik, amiért ilyen terjedelmet és ilyen színvonalat, persze a maga szempontjából adott, az volt, hogy a burzsoázia mindenáron meg akarta nyerni az olvasót. A mi agitációnk, elvtársak, hosszú idő óta, különösképp a fordulat éve óta elszokott attól, hogy harcoljon azért, hogy megnyerje az olvasót. (*Taps.*)

Vajon nálunk, a mai Magyarországon elképzelhető-e elvtársak, hogy olyan irodalmi anyagot adjon egy lap, mégha a terjedelmétől el is tekintünk, egy napilap, mint a viszonylag régi időhöz képest a *Pesti Napló* adott?

Hadd mondjak egy példát itt az Írószövetség életéből, hogyan állunk mi ma az irodalom és a sajtó viszonyával, amelyek a magyar sajtó haladó hagyományaiban igen nagy részt foglalnak el. Én három évvel ezelőtt is

funkcionárius voltam az Írószövetségben. Abban az időben, ha valamilyen ügyben javaslatot kellett tenni, egyszerűen elővettük a tagnévsort és dúskáltunk a neveken. Mi történt közben? Szalonképtelenné váltak először az úgynevezett lukácsisták. Utána szalonképtelenné váltak a sematikusok az írókongresszuson, utána szalonképtelenné váltak az ellensematikusok, később a parnasszistákra járt a rúd, majd a pesszimisták kerültek a vezető állásra alkalmatlanok listájára. Utána a jobboldali írók ellen volt egy hatalmas fellépés, majd most végül az a néhány író, aki maradt, a szektások, azok ellen is most már⁵⁶ ... Ha akadna olyan írószövetségi vezetés, amely nagyon mellre szívja ezeket a támadásokat a különböző irányzatú írók ellen, ma már az a helyzet, hogy senkinek írását nem lehetne közölni. A lapok szerkesztőségeiben vannak még, akik nagyon komolyan veszik mindezeket a dolgokat és ez is egyik oka, hogy nemigen közölnek íróktól műveket.

A másik okról csak röviden akarok beszélni, mert előttem már elmondották: ezek a személyi kultusz kihatásai az újságírára is. A személyi kultusz kihatásairól már előttem beszélt Tardos elvtárs, Tábori elvtárs. A lényeg az, hogy az újságírónak nemigen lehetnek egyéni gondolatai, nemigen vannak egyéni gondolatai, hanem ahogy csúnya újságírói nyelven mondani szokták kiriportozza, kicikkezi vezetőink megnyilvánulásait és ezeknek lényegében illusztrációját adja. Elvtársak, ha megnézzük legnevesebb és legjobb publicistáink utolsó 11 évbeli munkásságát, mondjuk Horváth Márton elvtársét, Parragi György⁵⁷ elvtársét, Méray Tibor elvtársét, Boldizsár Iván⁵⁸ elvtársét, akkor azt hiszem, hogy nagyon kevés olyan munkát találunk köztünk, amely megállja az idők próbáját, aminek megmaradtak a gondolatai, amely valóban egyéni, valóban ma is érvényes és ma is elgondolkoztató gondolatokat tartalmaz.

Kedves Elvtársak! A mi publicisztikánkból ipar lett, előregyártott elemekből összegyártott cikkek gyűjteménye. (*Taps.*) Lényegében mindegy, hogy miről szólnak, olyanok, mint néhány év előtt a plakátok voltak, egészen mindegy volt, hogy fogpaszta reklám, vagy békekongresszusi hirdetmény volt, lényegében ugyanazok a mosolygó emberek voltak rajta. A nagy agitatív erejű publicisztikából így lett a százazrek sótalan és fűrészipor-ízű kenyere. (*Taps.*)⁵⁹

Kedves Elvtársak! Hogyan lehet ezen változtatni? Én nem akarok ismétlésekbe bocsátkozni, meg kell adni a népi demokrácia minden hívének a proletárdiktatúra szólásszabadságát. (*Taps.*)

Kedves Elvtársak! Én Déry Tibor elvtárs felszólalásának jó részével egyetértek, de nem értek egyet azzal a megjegyzésével, hogy az, hogy ma vitatkozni lehet, abban valamilyen hátsó gondolat, valamilyen suskus van. Elvtársak, én úgy látom, hogy a forradalmi marxista-leninista gondolat ma az egész világon támadásban van a dogmatizmus ellen. (*Taps.*) Az, hogy a mi vitáink élénke, az hogy ma ilyen sokan összejöttünk, az ennek a támadásnak egyik része. Ma az újságírókra is az a feladat hárul, a kommunista publicistákra és újságírókra, hogy ebben a támadásban kürtösök legyenek. Vannak, akik sápítoznak és megijednek attól, hogy a vonat megy, mert megszokták, hogy ez a vonat hosszú időn keresztül állt. Azt hitték, hogy ez a vonatnak a szerepe, hogy álljon és most ijedten látják, hogy megy a vonat. Én nagyon egyetértek Nógrádi elvtárral, hogy a vonat csak most indult el és nemsokára a kezdeti lassú menetét robogásra fogja váltani. (*Taps.*) Ez a vonat arra való, hogy robogjon, a kommunizmus vonata arra való, hogy vonja maga után a történelmet és azoknak, akik félnek ettől a mozgástól, ettől a robogástól, azoknak csak azt lehet mondani, hogy kár volt akkor vonatra szállniok, mert a vonat az bizony ilyen. A szerkesztőségeknek pedig ösztönözni kell a sajtót, amely előtt ma olyan példák állnak ebben a támadásban, ebben az előrehaladásban, olyan művek, olyan publicisztikai művek, mint amilyenek Hruscsov és Togliatti elvtársak munkái.

Befejezésül elvtársak, engedjék meg, hogy még egy személyi ügyet elmondjak. Kihasználok azt, hogy többségükben itt vannak legnagyobb lapjaink szerkesztői és párttitkárai. Én 1947 és 1950 között három esztendőn keresztül a Szabad Nép személyzeti ügyeit is intéztem. Ebben a minőségemben sokan fordultak annak idején hozzám, hogy adjak véleményt az újságírókról. Gondolom, az akkor adott véleményeim közt sok helyes van, de én ezekre a véleményekre már nem emlékezem. Emlékezem azonban arra, hogy szemléletem, ahogy az embereket néztem, téves nézetek által volt eltorzítva, és ezért kérem a lapok szerkesztőit és párt-szervezeteinek titkárait, ha ilyen általam adott vélemény akad kezükbe, tekintsék ezt a véleményt tárgyaltannak. (*Taps.*)

HUSZÁR TIBOR: Horváth Márton elvtárs (*Taps.*) a Szabad Nép szerkesztő bizottságának vezetője, a Központi Vezetőség tagja kér szót, utána Nemes György, Vas Zoltán, Méray Tibor, Kuczka Péter. Azután bejelentem a többit.

HORVÁTH MÁRTON: Tisztelt Elvtársak! Órákon keresztül folyik a kommunista sajtó és a mai magyar sajtó bírálata. Ez a bírálat rendkívül

éles és ez a bíráló véleményem szerint is rendkívül indokolt. A világ legtermészetesebb dolgának tartom, hogy akkor, amikor napirendre kerül a kommunista sajtó fejlődésének kérdése, akkor ennek a bírálóknak az éle nemcsak általános, nemcsak a *Szabad Nép* utóbbi munkája — utóbbi alatt az utóbbi néhány évet érve —, az utóbbi néhány évének munkája ellen irányul, hanem személy szerint többek közt az én munkám ellen is. Nekem döntő részem volt a kommunista sajtó munkájában, irányításában, igen nagy részem volt, ez a kérdés is felvetődött itt, irodalmi életünk irányításában is. Szeretném elvtársak, s éppen ezért nem személyes kérdés, ha erről is nyilatkozhatnék, sőt bevezetőben akarok erről nyilatkozni.

Eltársak! Az a bíráló, amit-többek közt Déry elvtárs velem szemben felvetett, nagyon sok mindenben indokolt és igazságos bíráló. (*Taps.*) Nem akarok, elvtársak, amikor itt állok és beszámolok erről a munkáról, a szervezeti szabályzat pontjai mögé bújni. Nem akarok, elvtársak, amögé a kijelentés mögé sem bújni, amit Déry elvtárs idézett és amelyik magától értetődően teljesen megfelel a valóságnak, olyan kijelentés mögé, hogy a Központi Vezetőség határozatait hajtottam végre. Mindannyian tudjuk és az elmúlt évek alatt még a *Szabad Népből*, még az elmúlt évek *Szabad Népéből* is ez nagyon világos volt, voltak ellentétes vonásai politikáinknak, voltak határozatok, amelyek előző határozatokat megsemmisítettek és azokkal szakítottak, különböző erők működtek a pártban, nemcsak a XX. kongresszus óta, hanem a XX. kongresszust megelőző évek alatt is, és viszonylag könnyű volna erre az idézetre vagy erre a hivatkozásra támaszkodva azt mondani, hogy az én magatartásomat az jellemezte, hogy a Központi Vezetőség álláspontján a párt pillanatnyilag kialakított politikáját minden részletében magamévá téve ilyen értelemben léptem fel az irodalom, vagy a sajtó területén.

Eltársak! Magától értetődik — és egyetlen kommunista, aki a pártban dolgozik és aki felelős helyen dolgozik, nem mondhat egyebet — magától értetődik, hogy ez lényeges tényező, de nem az egyetlen tényező. Én mint a Központi Vezetőség tagja nem akarok erre hivatkozni, de mint bizonyos tapasztalatokkal rendelkező kommunista, természetesen használok a fejemet is és ez sok gondot, problémát okozott nekem különböző jelenségekben a mi politikai és kulturális életünkben. 1953 júniusának pillanatától nagyon sematikus az én politikai helyzetemnek alakulása. Teljes mértékben és döntő módon a XX. kongresszus — magától értetődik — arra készítetett engem is, mint nagyon sok más elvtársat

is, hogy elkezdje — legalábbis, én nem merek többet mondani, mint hogy elkezdje — politikai tevékenységének, politikai munkájának alapos felülvizsgálatát. En azt hiszem, elvtársak, hogy, különösen a XX. kongresszus után, aki ugyanazokat a nézeteket hangoztatja és tartja, amit a XX. kongresszus előtt hangoztatott és tartott, az lehetséges, hogy hű marad önmagához, de hűtlenné válik a marxizmushoz és hűtlenné válik a nép ügyéhez. (*Taps.*)

Elvtársak! Lehetséges, én nem vagyok ebben egészen biztos, hogy Déry elvtárs bírálatának volt egy gúnyos vonása is, de elvtársak, én ezzel a gúnyos vonással nem akarok foglalkozni. Ha volt is ebben egy ilyen vonás, ezt a részét méltatlannak tartanám magamhoz, hogy ezzel a részével foglalkozzam, azzal, hogy valamiféle ilyen konjunktúra jelenségnek, vagy konjunktúra — kimondom — konjunktúra-lovagnak tüntetett fel ezzel. Én nem tudom, mondom, hogy akart-e ilyen látszatot adni ennek, én ezzel nem akarok foglalkozni. Benne volt a magatartásomban az, hogy az elmúlt években a párt politikájában valóban ellentétes jelenségek, ellentétes erők léptek fel és nem volt előttem teljesen tiszta és teljesen világos az, hogy a párt igazi érdeke mit jelent, mit követel meg tőlem. Ez volt az egyik forrása ennek. A másik forrása az, hogy kétségtelenül egy egész sor területen olyan jelenségek voltak, hogy az új, a demokratikus fejlődés követelményei nem tisztán jelentkeztek, hanem elvegyülve különböző olyan törekvésekkel, amelyeket nagyon nehéz lett volna és nagyon nehéz lenne a jövőben is magunkévá tenni. (*Zaj.*) Hogy példát mondjak, elvtársak, nekem sok vitám volt Déry elvtárssal, nekem is volt vitám Déry elvtárssal, nem egyszer bíráltam én is az irodalmi tevékenységét, de mindig — ezt állítom — minden egyes alkalommal, amikor irodalmi tevékenységéről beszéltem, mint egy kiváló magyar író tevékenységéről beszéltem és bírálatom is ilyen jellegű volt. Ugyanakkor egy sor esetben Déry elvtárs politikai fellépésével szemben rendkívül élesen léptem fel, mert nem tudtam egy sor esetben egyetérteni a politikai fellépéseivel, hogyha e között ellentét van, annak az oka az, hogy nem egyszer ellentét volt abban, amit Déry elvtárs mint művész, mint író alkotott, és amit mint politikus alkotott és mint politikus lépett fel. Nem állítom azt, hogy nem keveredtek mindebbe szubjektív tényezők, nem állítom azt, elvtársak, hogy szubjektív hibák az én részemről nem keveredtek ebbe: de aki nagy, nehéz küzdelmek árán, szembenézve a saját munkájával, munkánk eredményeivel és eredménytelenségeivel, hibáival és ilyen úton keservesen, mindig megmondja azt, amit gondol, helyesnek

tart a párt érdekében, hogy ha így jut keresztül és így győz azon, hogy tényleg felismerve azt, ami helyes, felismerve azt, ami a párt érdeke és a párt érdekének megfelelően, a párt egységének, fegyelmének megfelelően, a nép érdekének, a nép ügyének megfelelően hozza meg elhatározását, lehet, hogy az elmúlt évek alatt az ingadozást mutatott, de az az ingadozás egyúttal útkeresés volt, ez az útkeresés többé-kevésbé minden magyar és nem magyar kommunistának útkeresését is jellemezte. Alig van valaki akire ez ne volna elmondható. (Zaj.) (Közbeszólás: De azok nem a Központi Vezetőség tagjai!)

Eltársak! Akkor, amikor a párt alapvető hibákra mutatott rá, akkor, amikor a párt alapvető kérdésekben módosítja a maga politikáját, ilyen körülmények között ez a változás nemcsak elképzelhető, hanem kötelező a Központi Vezetőség tagjaira nézve is. (Taps. — Zaj.)

Eltársak! Ugyanakkor amikor ezt elismerem és magamévá teszem, meg kell mondani azt, hogy sok mindennel nem értek egyet abból, amit Déry elvtárs itt elmondott. Ő arról beszél, hogy valamiféle propaganda manőver volna az, hogy sorozatosan ezekre a vitákra itt összegyűlünk. Elvtársak, mi kommunisták tudjuk, hogy mit jelent dobogót adni ilyen éles vitáknak, tudjuk, mit jelent ilyen megnyilatkozási és propaganda lehetőséget adni különböző álláspontok számára. De elvtársak, nem azért engedi, nem azért teszi lehetővé... (Nagy zaj. — Felkiáltások: Ez az! Engedi! — Nagy zaj. — Közbeszólás: Arról beszélt! — Közbeszólás: Ez az! — Zaj.) azért teszi lehetővé és azért engedi a Központi Vezetőség ezt (Élénk ellentmondások! — Felkiáltások: Hallatlan! — Nagy zaj.)... azért engedélyezi és teszi lehetővé a Központi Vezetőség az ilyen jellegű vitákat, mert bízik a kommunistákban, bízik az elvtársakban, bízik azokban, akik megjennek és felszólalnak ezekben a vitákban, bízik abban, hogy lehetnek különböző nézetek és álláspontok és itt ebben a teremben rendkívül élesen mutatkoztak meg az éles bírálat hangjai, de bízik abban és személy szerint meg vagyok győződve arról, hogy ezt a bírálatot, ezt a vitát, ezt az éles vitát a párt szeretete, a népi demokrácia szeretete, a szocializmus szeretete diktálja. (Élénk taps.) Semmiféle olyan manőverről, ami ilyen vitákat lehetővé tesz, nem lehet szó, elvtársak. De lehet szó arról, hogy igenis az, amit itt Déry elvtárs jelszóként hangoztatott, a bizalom a népben jelszava kezd érvényesülni a mi körülményeink közt és eddig igenis bizonyítéka és nem elterelő manőver az, hogy ilyen jellegű vitákra ebben a teremben is összejöhetünk. (Taps. — Közbeszólás: Azt hallottam, hogy megbírálták a Szabad Nép cikkét, amely helyesnek

tartotta a Petőfi Kör munkáját.⁶⁰ Igaz ez?) A Szabad Nép cikkeit különböző oldalról bírálják és nagyon érthető az, hogy a Szabad Nép cikkeit bírálják. Ezen az estén is többek közt azt hiszem, kialakult az, hogy a Szabad Nép cikkei nem mindig tekinthetők szentírásnak. (*Közbeszólás: Igaz! Kuczka Péter: Csak az igazi jó írásokat tekintsék szentírásnak, mint amit a Petőfi Körrel írt a Szabad Nép!*)

HUSZÁR TIBOR: Hallgassuk végig türelemmel Horváth elvtárs felszólalását. Kuczka elvtársnak szót adunk.

HORVÁTH MÁRTON: Ugyanakkor, amikor hangsúlyozom ezeknek a vitáknak rendkívül pozitív vonásait és jellegét, meg kell ezt is mondani, mert nem volnék őszinte, ha ezt elhallgatnám, az én véleményem szerint nem teljesen helyes kép alakult ki a mai kommunista sajtó helyzetéről és állapotáról. Én a magam részéről, elvtársak, lehetséges, sőt biztos, hogy sokuk véleményével ez nem egyezik, nem tudom csak negatívumokkal jellemezni a magyar sajtó és a kommunista sajtó jelenlegi helyzetét, sőt az elmúlt évek alatti helyzetét sem. Olyan kép alakult itt ki a magyar újságírásról, a magyar sajtó munkájáról, mint hogyha a Ludas Matyit hajtogatnák és nagyon sokan — megmondom őszintén — lehet nevetni, egy ilyen hosszú ülésen az emberek a fáradság következtében is nagyon hálások egy-egy szellemességért, de nem értek egyet azzal, ami nem egyszer felületes módon és azért, hogy egy-egy csattanó jól csattanjon és helyén legyen, azért tényleg inkább a humorizálás irányába terelődik egy egész sor felszólaló. (*Ellentmondások. — Zaj.*) Nekünk, elvtársak, a legkomolyabb dolgot kell látnunk ebben és nem csak a jókedvünk miatt jöttünk [ide]. (*Közbeszólások: Nem ám!*) Azért én megmondom, elvtársak, ami a kommunista sajtót illeti, ha van valami, amire támaszkodhatunk minden hibája mellett és amit hagyománynak tekinthetünk, [az] nem elsősorban a Pesti Napló előbb említett 42 oldalas vasárnapi száma. Sok tanulnivalónk van abból is, de igazán tanulnivalónk van attól a Szabad Néptől, amelyik idestova 15 évvel ezelőtt jelent meg a fasizmussal vívott háború idején Magyarországon és igenis tanulnivalónk van attól a Szabad Néptől is, amelyik 1945-től kezdve a 40-es évek folyamán itt Magyarországon megjelent és a kommunista újságírás hírnökeként jelentkezett ebben az országban. (*Taps.*)

Mi volt az oka, elvtársak, annak, hogy 15 évvel ezelőtt néhány száz példányban a rosszul nyomott sokszorosított újságlapoknak olyan óriási hatása volt, mert nem túlzok... (*Közbeszólás: Igazat írt!*) Azért, elvtársak, hogy ezek az újságlapok a leghívebben, a leghívebben kifejezték a

párt helyes népfront-politikáját, a nemzeti összefogás politikáját, a béke, a demokrácia, a függetlenség jelszavait, a nép alapvető érdekeit. (*Taps.*) És ez volt az oka annak, hogy azokat a rosszul nyomott néhány száz példányban megjelenő újságszámokat szárnyrakapta az egész népi mozgalom, amely a háború ellen fordult és szóban terjesztette minden szavát, minden igazságát, ami megjelent. (*Közbeszólás: Ettől tért el a Szabad Nép!*) Mi az oka annak, hogy 1945 után, amikor a kommunisták nem valami nagyon jól bekonferálva legálisan jelentkeztek ebben az országban, igenis nem utolsósorban a *Szabad Nép* munkája következtében, a pártnak a szava olyan súlyt kapott? Az volt az oka, hogy kifejezte a párt helyes politikáját, a helyes népfront politikáját, kifejezte a nép alapvető érdekét a felszabadulás után. Megmutatta az igazságot, megmutatta a tényeket. (*Zaj.*) Nem vitás, ne felejtjük el azt, amikor indokoltan, ezerszer indokoltan nagyon bíráljuk az utóbbi években a *Szabad Nép* munkáját, hogy egyik forrás, egyik legdöntőbb forrás, amikor mi ki akartunk jutni abból az ürességből, egyhangúságból, abból a rossz, az újságírói munkát, a kommunista újságírói munkának ilyen hivatalnoki munkává való sekélyesítéséből, amikor ki akarunk jutni ebből, hogy a *Szabad Nép* saját tradícióira, az illegálitás és a 40-es évek tradícióira hivatkozik. (*Közbeszólás: Elherdálták az örökséget!*) Ez az egyik forrás, amire támaszkodni kell, jelenleg is.

A másik forrás, amire támaszkodnunk kell, az, hogy a mi olvasóink megváltoztak. A mi népünk öntudata, műveltsége, tehát olvasóink öntudata, műveltsége, ítélőképessége nagy mértékben, kommunista nevelőmunka következtében óriási mértékben megnövekedett ebben az országban. Rendkívül elviselhetetlen feszültség alakult ki a kommunista sajtó munkája és népünk igényei között. Ezt az igényt ki kell elégítenünk minden erőnkkel.

A harmadik forrás, amire támaszkodunk és támaszkodhatunk, elvtársak, erről nagyon sok szó esett, nem akarok erről sokat beszélni, a nemzetközi munkásmozgalomnak az a történelmi új korszaka, amit a XX. kongresszus jelentkezése hozott magával.

Elvtársak! Nem akarok itt a *Szabad Népre* vonatkozólag, a kommunista sajtóra vonatkozólag programot adni. Ez a program, amit a kommunista sajtó csinál és csinálhat, annyit ér, amennyire naponta jelentkezik az olvasók szeme előtt. Minden erőnkkel azon leszünk és ebben teljes mértékben mind meg vagyunk róla győződve, hogy minden olyan kommunistának a nézetét fejezem ki, aki alkalmazni akarja és a leg-

messzebbmenően akarja alkalmazni a mi körülményeinkre a XX. kongresszus tanításait. Minden erőnkkel azon leszünk, hogy megjavítsuk és reális képet adjunk a Szabad Népen keresztül a magyar belpolitika, a gazdaság, a külpolitika, a nemzetközi kérdések területén. Ma még a Szabad Nép nem elégíti ki ezt az igényt. (*Közbeszólások: Mikortól? — Felkiáltások: Ki akadályozza meg? — Közbeszólások: Mi a biztosíték?*) Az elvtársak azt kérdezik, hogy miért nem elégítik ki ezt az igényt? (*Közbeszólás: Mikor?*) Sok mindenben múlik ez, elvtársak. (*Élénk ellentmondások. — Zaj. — Halljuk! Halljuk! — Közbeszólás: Nem mellébeszélni!*) Múlik azon, hogy a XX. Kongresszus magyar alkalmazása és tanulságai egy rendkívül átfogó, rendkívül mélyreható, rendkívül sok erőfeszítést és igenis küzdelmet jelentő feladat, egy olyan feladat, amelynek nem értünk a végére. (*Közbeszólás: Ki ellen küzd?*) Aki azt állítja, hogy a Magyar Dolgozók Pártja, vagy a Szabad Nép, vagy a Központi Vezetőség nem kezdte el ezt a feladatot, az vak. (*Néhányan tapsolnak. — Zaj. — Közbeszólás: A Togliatti-beszédét miért nem közölték? — Közbeszólás: Miért cenzúrázzák Togliattit? — Halljuk! Halljuk! — Zaj.*) Ehhez a feladathoz, ennek a feladatnak elvégzéséhez az kell, hogy leszámoljunk a saját hibáinkkal, (*közbeszólás: Az kéne!*) az kell, hogy számot vessünk tényleg, hogy mit csináltunk rosszul, az kell, hogy eltökélten, a legteljesebb határozottsággal (Úgy van!) bekapcsolódjunk, magunkévá tegyük (*Közbeszólás: Mikor?*) a nemzetközi munkásmozgalomnak azt a hatalmas előrevivő áramlatát, amely igenis a mi pártunkban is megvan. (*Nagy zaj. — Felkiáltások: Semmi konkrétum! — Közbeszólás: Ne felemásan csinálják! — Közbeszólás: Miért nem hozták akkor rendesen a Togliatti-beszédet?*)

Elvtársak! Vannak viták, lehetnek viták, szerencse, hogy vannak viták, (*derűltég — közbeszólás: Ez nem szerencse kérdése!*) és szerencse, hogy ezek a viták a párton belül is folynak, a kommunisták közt is folynak. Ezekből a vitákból is meg kell születnie annak a helyes iránynak, annak a helyes politikának teljes konkrétságával, ami bennünket tényleg előrevishet. De az is helyes, elvtársak, hogy a viták közben a kommunisták közti szükséges bizalom teljes mértékben meglegyen, ne a bizalmatlanság, hanem a bizalom jelszavával dolgozzunk együtt. (*Nagy zaj.*) Szükség van arra, elvtársak, hogy a párt egysége, a párt ereje, a párt felzárkózása a Központi Vezetőség mögé teljes mértékben meglegyen. (*Nagy zaj.*) Mert minden jószándék, minden akarat, amelyik a XX. kongresszus magyar alkalmazását akarja, annak feltételei és biztosítéka a párt ereje, határozottsága, egysége a szabad viták mellett. (*Nagy zaj. — Közbeszólás:*

lások. — Zaj. — Hosszantartó élénk, majd ütemessé váló taps és ütemes, hosszantartó felkiáltások: Éljen a párt! — Közbeszólás: Legyenek hűek a párthoz!)

Eltársak! Én magam, sok más elvtárs is elkövetett hibákat, (zaj) de azok, (közbeszólás: Elegünk volt! — közbeszólás: Ezek bűnök voltak! — közbeszólás: Le kell vonni a konzekvenciát!) akik most kioktatnak engem és másokat abban, hogy mi a párthűség és a párt iránti kötelesség, hogy mi a nép iránti hűség, a nép iránti kötelesség, azok tanulhatnak azoktól az elvtársaktól, akik, hogyha hibákat is követnek el, de a legnagyobb határozottsággal küzdenek és fognak küzdeni a jövőben is a párt... (Taps.) Az indokolt bírálatot elfogadom, de a kioktatást nem fogadom el. (Nagy zaj.) A kérdésekre... a bizalmatlanságra pedig elvtársak, nekem és mindenkinek, minden kommunistának, az egész pártnak tettekkel kell válaszolni. (Felkiáltások: Lássuk! — Taps.)

HUSZÁR TIBOR: Kedves Elvtársak! Több javaslat érkezett az elnökséghez. Nagyon merem remélni, hogy ezt közbeszólások nélkül tudom végigmondani. Az első a következőképp szól: Kérjük az elnökséget, intézkedjék, szüntessék meg a fényképezést. (Helyeslés. — Taps. — Hosszantartó zaj.) Szeretném Önökkel közölni... (Kuczka Péter: Filmmezhetnek is!) Szeretném az elvtársakkal közölni a javaslatot. Nem mi írtuk. Ha az elvtársakat nem zavarja... (felkiáltások: Nem zavar! — nagy zaj) akkor a fényképezéseket (közbeszólás: Melyik sajtónak fényképeznek?) kérem, hogy hagyjuk dolgozni és senki se érezze magát zavarva. (Taps.) Lehet, hogy én nem értettem meg pontosan a XX. kongresszus szellemét, mert úgy látszik, a fényképezés is elvi kérdés és ehhez is hozzá kell szólni.⁶¹ Elvtársak, a cédulát a jelenlévő elvtársak írják, én felolvastam. (Zaj.)

A másik javaslat: olyan javaslat érkezett, hogy tíz percre korlátozzuk a további hozzászólásokat. (Helyeslés. — Közbeszólás: Kivéve Vas Zoltánt!) A vitavezetőknek az a véleményük, ne szabjunk meg tízperces határidőt. (Taps. — Helyeslés.) De kérjük meg a hozzászóló elvtársakat, az ismétlésektől lehetőleg tartózkodjanak. Tömören fogalmazzák meg mondanivalójukat. Egyértetennek ezzel? (Igen! — Taps.)

Nemes Görgy elvtárs, utána következik Vas Zoltán. (Közbeszólás: Mi lesz a fényképezéssel? — Derűlttség. — Állandó zaj.)

NEMES GYÖRGY: Kedves Elvtársak! Szeretném megfogadni Horváth Márton elvtárs tanácsát és nem kívánom a tréfa irányába terelni a vitát. Egy olyan kérdésről szeretnék beszélni, amely úgy érzem, hogy rendkívül komoly és amely eddig itt nem nagyon került szóba, nevezé-

tesen arról a kérdésről, hogy hogyan és milyen káderpolitika érvényesült a magyar sajtóban az elmúlt 11 esztendő alatt és különösen az elmúlt 7–8 esztendő során. Gondolom, hogy akadnak talán olyanok, akik úgy vélik, hogy ez a múltban való vájkálást jelenti. Én kijelentem, hogy én igenis a múltból is akarok beszélni, úgyhogy gondolom, hogy egyszer most már végre szembe kell nézni azzal, hogy mi történt itt egy sereg baloldali, haladó polgári, antifasiszta újságíróval, mi történt azokkal a kommunista újságírókkal, akik a felszabadulás után nevelődtek ki és mi van a mi utánpótlásunkkal, hogyan van biztosítva, mit csinálunk a fiatal újságíró nemzedékkel. Mielőtt ennek a kérdésnek illusztrálásához fognék, engedjék meg, anélkül hogy a melegvizet fel akarnám találni, hogy egy elvi kérdést felvessek, nevezetesen azt, hogy ki is az újságíró a mi viszonyaink között, a szocialista építés viszonyai között.

Az én megítélésem szerint ennek három ismérve van. Az egyik az a bizonyos rátermettség, újságírói alkat, újságírói készség, újságírói szem, gyorsaság és egyéb tulajdonságok, amelyek meg tudják különböztetni a lényegest a lényegtelenről, amely képes arra, hogy a jelenségeket újságírói szempontból értékelje. Olyasmi ez, mint ahogy elképzelhetetlen, hogy egy zeneelőadó művésznek ne legyen magával hozott manuális készsége, vagy egy festőnek ne legyen különös készsége a színek és a formák iránt. A második és a harmadik — már megszerezhető tulajdonság. A második: a kulturáltság, az irodalmi tudományok, a politikai kulturáltság, a nyelvkultúra és az a különös dolog, amiről nagyon sokszor megfélekedtünk, hogy írni csak úgy lehet, ha olvasunk, aki nem szereti a könyvet, az nem is tud írni. Talán emlékeznek néhányan arra, hogy a negyvenes évek elején megjelent Illyés Gyulának egy könyve „Csizma az asztalon” címmel,⁶² amelyben alaposan leszedte a keresztvizet az akkori újságírókról, mindenekelőtt azoknak kulturáltságáról és azt kell mondani, szégyen ugyan, hogy az akkori polgári újságíró kulturáltsága mégis magasabb fokon állt, mint a maiaké. Egy idősebb újságíró kollégámmal való beszélgetés során közölte velem azt, hogy fiatal újságírókat kérdezett meg arról, hogy tudják-e például, hogy ki az a Grünwald Béla,⁶³ vagy Mocsáry Lajos,⁶⁴ vagy én magam megkérdeztem fiatal újságírókat, hallották-e Csernátorny Lajos,⁶⁵ Purjesz Lajos,⁶⁶ vagy a Máté elvtárs által idézett Bartha Miklós nevét és a legtöbbjük nem is hallotta ezt a nevet.

A harmadik tulajdonság megítélésem szerint egy szocialista újságíró számára az ideológiai felkészültség, a marxista-leninista szemlélet, az események, a jelenségek önálló kommunista fejjelel való megítélése. Nem arra

a politikai felkészültségre gondolok, amelyben bizonyos szemináriumokon éveken át tanultuk, hogy az ilyen, vagy olyan kongresszus mikor volt és hány tanácskozási, vagy szavazati joggal rendelkező küldött volt. Én azt hiszem, kedves elvtársak, ha a három tulajdonság közül kettő, vagy egy hiányzik, igazi kommunista újságíróról nem beszélhetünk. (*Közbeszólás: És az erkölcs!*) Az nem csak újságírói tulajdonság, az mindenkinek kötelező! (*Taps.*)

Talán valaki felveti joggal azt a kérdést, hogy mi van a negyedik tulajdonsággal, vagy tényezővel, az osztálypolitika kérdésével. Én azt hiszem, hogy az osztálypolitika egy munkás-paraszt államban valóban legfontosabb és mindenekelőtt a párt sorainak erősítésénél kell tekintettel lenni erre, de az nem jelenti, nem jelentheti azt, hogy különösen kulturális, de akár a gazdasági élet területén is a funkcióba helyezés egyetlen ismervé a munkás-paraszt származás legyen. A helyes osztálypolitika tekintetbe veszi, hogy minél több munkás és paraszt kerüljön fontos posztokra, de ezeknél sem mellőzhető a szakmai képzettség, ez a mi területünkön, az újságírás területén azt jelenti, hogy a helyes osztálypolitika minden módon segíti a munkás-paraszt kádereket, de tőlük is meg kell kívánni az újságírói készség, a műveltség és az ideológiai felkészültség hármasságát, amelyek közül az első nem, a másik kettő szorgalommal és szívóssággal elsajátítható. A helyes osztálypolitikával emellett — úgy vélem — nem ellentétes az sem, ha az értelmiségi, vagy az úgynevezett egyéb kategóriába⁶⁷ tartozó — de rátermetség, műveltség és ideológiai szilárdság szempontjából alkalmas újságírók is tevékenykednek a sajtó területén. (*Közbeszólások: Idő!*) Sajnos ezt a két dolgot mellőztük az elmúlt években, egyrészt szétszórtunk, tökretettünk egy sereg rendes, becsületes, tehetséges újságírót a szocializmus építése során növekvő osztályharc hamis elmélete szellemében, másrészt az újságírásba tereltünk egy sereg olyan fiatal embert, akinek se hajlama, se felkészültsége nem volt ehhez a munkához, sőt, ami súlyosabb bűn, kedve sem. Nem is tettük lehetővé, hogy azt, amit lehet elsajátítsák, ellenben gyors-talpaló módszerrel, mint még nem egy területén a kulturális életnek, próbáltunk vezető és kevésbé vezető kádereket tenni az újságírás különböző területeire. Az eredmény: számos tehetséges újságíró pártunkivüli, vagy kommunista, kire könnyedén rásütöttük a polgári, sőt kispolgári jelzőt, elkerült a sajtó területéről, vagy éveig dobálták, vagy alacsony beosztásban ügyködött, vagy rosszabb esetben börtönbe került, még rosszabb esetben halállal lakolt, ki tudja miért. Másoknak, a fiatalok közül sokak-

nak, kényszeredetten vállalt kenyere lett az újságírás, többen meghasonlottak önmagukkal, mert olyat kellett csinálniuk, amihez sem képességük, sem kedvük nincs. Az elmúlt 7–8 év alatt ez a helytelen, szűklátókörű káderpolitika alaposan szétzilálta a magyar sajtó újságíró-állományát és a mérlege: rengeteg sérelem az idősebbekben, rengeteg konfliktus a fiatalokban. Engedjék meg, kedves elvtársak, hogy a bevezetőt tényekkel illusztráljam. (Halljuk! Halljuk! — *Taps.*)

Van egy sereg úgynevezett régi, vagy régibb újságíró, van köztük kommunista, kizárt párttag, volt kiskapó, szociáldemokrata, parasztpárti, polgári demokrata, vagy csak egyszerűen pártonkívüli, akik nem voltak fasiszták, szemben álltak a fasiszmussal, akik a felszabadulás után a sajtó területén működtek és ma vagy nincsenek egyáltalán a sajtóban, vagy valahol a sajtó periferiáin igen-igen alacsony kis, eldugott beosztásban működnek. Nem tarthat a teljesség igényére a dolog természetéből következően az a futtában összeállított és itt abc sorrendben felsorolni kívánt lista, amely körülbelül 50 ilyen újságíró nevét tartalmazza. (Halljuk! Halljuk!) Antal Gábor, Antalffy Gyula, Aranyossi Pál, Balla Antal, Bálint Imre, Baternay Béla, Békés István, Boldizsár Iván, Bónyi Adorján, Boross Elemér, Bihari Mihály, Dallos Sándor, Dutka Mária, Dessewffy Gyula, Déri Imre, Erdődy Elek, Erdődi János, Feleki László, Főthy János, Felkai Ferenc, Gergely István, Gyöngyösi Nándor, Gelléri Andor, Hárs László, Horváth Győző, Horváth Zoltán, Horváth Zoltán II., Innocent Vincze Ernő, Izsáki Margit, (*Közbeszólás: Izsáki a Magyarság munkatársa volt! Nyugalom! Közbeszólás: Nincs nyugalom!*) De igen, nyugdíjban van. Juhász Vilmos, Kellér Andor, Kemény István, Kóla Margit, Kőszegi Imre, Korcsmáros Nándor, Klamár Gyula, Kunszery Gyula, Kugel Ernő, Lestyán Sándor, Magyar Pál, Máté Iván, Mátrai-Betegh Béla, Mesterházi Lajos, Maron Ferenc, Millok Sándor, Mester Sándor, Nádass József, Nádor Jenő, Nagy Andor, Pakots György, Pálóczi-Horváth György, Pánczél Lajos, Pusztai Béla, Petur László, F. Rácz Kálmán, Relle Pál, Révész Mihály, Rónai Mihály András, Roóz Rezső, Simándi Béla, Staud Géza, Supka Géza, Szabó István, Szakasits Árpád, Száva István, Szegő Pál, Szerdahelyi Sándor, Szirmai Rezső, Újvári Imre, Vámos Magda, Vázsonyi Endre, Vozári Dezső.⁶⁸

(*Zaj.*) Kérek egy ki türelmet. Folytatom a névsort. (*Közbeszólás: Vásárhelyi⁶⁹ hol van?*) Nem tudom, kedves elvtársak! Arról a pazarlásról be [kell] számolni, amely a *Népszavánál*, a *Magyar Nemzetnél*, az *Esti Budapestnél*, a *Rádiónél*, a *Magyar Távirati Irodánál* történt különösen

a fordulat éve, vagy pontosabban 1948–49 után. Talán lesz aki ebben az irányban kiegészíti az én további mondanivalóimat, de én azt hiszem, meg kell nézni a legfontosabb lapokat, a legfőbb kádertermelő központot, a *Szabad Népet*, ahol az új újságírók, a kommunista újságírók nagy tömege bukkant fel a felszabadulás után és nagy részük — most csak a tehetségekről és becsületesekről beszélek, — ilyen vagy olyan címen kipenderült onnan az éberség zászlaja alatt, a bizalmatlanság, az ellenség elleni mesterségesen feszített osztályharc jegyében, a személyi kultusz nyomasztó és az emberséget semmibevevő légkörében. Nem a *Szabad Nép* őskorának — hőskorának is nevezhetnénk — úgynevezett nem újságíró kádereire gondolok, akik hamarosan különböző területre kerültek, persze volt köztük is, aki börtönbe jutott, nem gondolok olyan elvtársakra, akik a *Szabad Nép* kezdetén jelen voltak, ott voltak, mint Friss István, Gács László, Kálmán András, dr. Kende István, Mód Aladár, Mód Aladárné, Sándor Pál, Varga Edit⁷⁰ és mások. Ellenben szeretném feltenni a kérdést és szeretnék rá részben válaszolni, hogy mi lett azzal a bizonyos — hogy az irodalompolitikában használatos kifejezést kölcsönvegyek — derékhaddal, azzal a bizonyos kommunista újságíró derékhaddal, amely a *Szabad Népből* nőtt ki. Ezzel kapcsolatosan én azt hiszem, szükséges néhány szót szólni a *Szabad Nép* akkori felelős szerkesztőjéről, Horváth Márton elvtársról, aki épp előttem állt itt a mikrofon előtt. Én mint tanú bizonyítom és tanúsítom azt, hogy az új kommunista újságíró káderek felfedezésében senkinek olyan nagy érdeme nincs, mint Horváth Márton elvtársnak. Ez tény. (*Taps.*) Nem tudok arról, hogy milyen szerepe volt Horváth elvtársnak abban, hogy ezek a kommunista káderek, jobbra általa felfedezett tehetséges kommunista káderek elkallódtak, szétszóródtak, többen köztük az újságírásból és a pártból is kikerültek. (*Közbeszólások: Válaszoljon!*) Én azt hiszem, hogy Horváth elvtárs talán tud valamit erről, én nem tudok.

Szeretnék ezzel kapcsolatban is néhány névvel szolgálni. Azok az újságíró elvtársak, akik a *Szabad Nép* indulása idején 1945–46-ban ott voltak, időközben az 1949-ig terjedő időszak alatt különféle módon elhelyezésre, áthelyezésre, feljebb-kerülésre eljutottak onnan, ezek közül engedjék meg, hogy felsoroljam a következők neveit: Baló László, Barabás Tibor, Bars Sári, Bodó Béla...⁷¹

Ezekon kívül a későbbi évek során, még mindig 1949 előtt, de már 1946 után, 1947 körül kerültek a *Szabad Néphez* olyan elvtársak, akik ugyancsak — mint erre rá fogok térni — elkerültek a *Szabad Néptől*,

ezek közt vannak olyanok, akiknek azután több éves börtön jutott osztályrészül, van köztük olyan is, akit a börtönben megöltek, ezek Ádám György...⁷²

Azt hiszem, elvtársak, hogy nem tart ez a névsor sem teljességre igényt, az emlékezetem nem tökéletes, könnyen lehet, hogy jónéhány elvtársat még kihagytam, de azt hiszem, hogy a legfontosabb — ha megengedik — annak megvizsgálása, hogy mi történt az úgynevezett, a *Szabad Nép* szempontjából úgynevezett fordulat éve, 1949 után, amikor az történt, sokan talán emlékeznek rá, hogy eltávozott a *Szabad Nép* éléről Révai József elvtárs, aki, úgy emlékszem, népművelési miniszter lett és Horváth Márton elvtárs, aki a párt agitprop-osztályának vezetője lett. Ezt követően kezdődött meg igazán a *Szabad Nép* kádereinek tervszerű, vagy szinte tervszerűnek tűnő kiszórása. (*Közbeszólás: Ki volt a főszerkesztő?*) Ebben az időben az volt a vélemény, ezt a *Szabad Nép* szerkesztő bizottságának akkori vezetője hangoztatta (*Közbeszólás: Ki az?*) — ismerik az elvtársak, Betlen Oszkár elvtárs — hogy a *Szabad Néptől* nem bukik le senki, idejében felismerjük, hogy valami baj van vele, és idejében el is távolítjuk. Mondanom sem kell, hogy mit jelentett ez azoknak az elvtársaknak a számára, akik még ott voltak a *Szabad Népnél* és mit jelentett azoknak az elvtársaknak a számára, akik már nem voltak a *Szabad Népnél*. Egyébként ennek a politikának jegyében távolítódott el különböző formában, különböző ürüggyel még több, mint két tucat elvtárs. Ha megengedik, ezzel a névsorral külön szeretnék foglalkozni, ez az 1949 elején a *Szabad Nép* szerkesztőségi státuszába tartozó 57 elvtársnak a neve. Ebből az 57 elvtársból Révai és Horváth elvtársakat leszámítva 55 elvtársból, nem hiszem, hogy valaki el tudná képzelni, hogy hányan vannak ma a *Szabad Népnél*. (*Közbeszólás: Hárman!*) Kilencen vannak, elvtársak, és ha jól tudom a számokat, 46-an nincsenek ebből a névsorban [már ott]. Én nem akarom ezt a névsort teljességében felolvasni, de ha megengedik, hogy azokat az én szubjektív megítélésem szerint tehetséges (a sajtóban helyenként egyik-másik persze működik is, de nagyon sokan nem, majd erre is rátérek) tehetséges és rátermett kommunista újságírók nevét, jó két tucatot felsorolok, mint akiket a *Szabad Néptől* röpitettek el...⁷³

Azt hiszem, hogy ebből a névsorból már össze lehet állítani egy szerkesztőséget. Sajnos az a helyzet, hogy ebből a névsorból, amit felsoroltam jónéhány elvtárs egyáltalán nincs is a sajtó területén, sőt, mint azt nagyon sokan tudják a pártban sem. Mert bizonyos elvtársak megíté-

lése alapján nem dolgozik a sajtóban, a legjobb tudomásom szerint nincs is szerkesztőségben Fazekas György, Kallós Ilus, Gimes Miklós, Jurmics László, Kende Péter, Kornai János, Kulcsár Mihály, Lőcsei Pál, Révész József, és a fel nem soroltak közül még Rudas Éva, Sárjai Tibor, Vásárhelyi Miklós, Venéczy János.

Most az is elég ismeretes, mert ez már a közelmúlt, hogy a későbbiek során is, a 49 után odakerült elvtársak közül is jónéhányan kikerültek a *Szabad Néptől* különféle címen. Ezt nem tudom, magam nem lévén már ott, kellően figyelemmel kíséreni, de néhány nevet itt is megemlítek: ilyen Fehér Lajos, Lénárt Gábor és Novobáczky Sándor elvtársak neve, ide sorolhatom Fekete Sándor elvtárs nevét is, aki a *Szabad Népnél* van, de mint ismeretes, degradált funkcióban.⁷⁴

Azt hiszem, ha a régi újságírókról áttérünk az új újságírókra, az újságírók nevelése kérdésére, én azt hiszem, hogy a káderhelyzet ott sem jobb, vagyis az egyik oldalon mutatkozik, bármilyen szomorú ez, meg kell állapítani, egy sereg elpazarolt újságíró káder, a másik oldalon pedig mutatkozik a nem kielégítő utánpótlás, hogy legalább ezeknek az elpazarolt kádereknek a helyét megfelelő elvtársakkal töltöttük volna be. Aki újságírásban tevékenykedett az elmúlt évtizedben, tud arról, hogy több kísérlet történt arra, hogy szervezeten megoldjuk a újságíró-nevelést. Így indultak annak idején tanfolyamok a *Szabad Népnél*, a Magyar Újságírók Szövetségénél, a Budapesti Pártbizottságnál volt kétéves újságíró iskola, végül mindezek betetőzéséül megteremtik az Eötvös Loránd Tudományegyetem újságíró tanszékét. Kétségtelen, ezt a tények bizonyítják, jónéhány tehetséges újságírónk van. Én nem tudok olyanról, lehet, hogy engem meg tudnak cáfolni, aki tanfolyamon, vagy egyetemen sajátította volna el az újságírást. Az újságírást — ez egy ilyen mesterség, vagy hivatás — alapvetően a szerkesztőségekben lehet elsajátítani. Erről meggyőződtem engem a többi között nemrégiben nálunk járt egyik szovjet újságíró, aki a *Komszomolszkaja Pravda* rovatvezetője és ő is ugyanilyen tapasztalatáról számolt be, hogy a szovjet újságírók nagy része, jöllehet van köztük, aki újságíró egyetemre, vagy a pártfőiskola újságíró tagozatára járt, alapjában a szerkesztőségekben nevelődött ki.

Mi a helyzet jelenleg a mi újságíró továbbképzésünk szempontjából? Az, kedves elvtársak, hogy van egy újságíró tanszékünk, amely hivatott volna arra, hogy emberileg és szakmailag új újságírókat neveljen ki. Ez az emberi és szakmai nevelés négy elvtársra van bízva az újságírói tanszéken: ezek Mihályfi Ernő elvtárs, Sárkány László, Láng István elv-

társ, Solt Andor elvtárs.⁷⁵ Köztudott az is, nem árulok el titkot, hogy Mihályfi elvtársnak ez a funkciója, azt hiszem, a 11. funkciója jelenleg, amelyet betölt. (*Közbeszólás*: a 21.!) Én 11-ről tudok. Lehet, hogy több. Nyilvánvaló, hogy ő, aki egyébként kitűnő és gyakorlott szerkesztő és újságíró, ezt a funkcióját nagyon mellékesen, hatod-nyolcad, vagy tizenegyed rangúan végzi, vagyis gyakorlatilag az én tájékozódásom szerint az újságírók szakmai és emberi nevelése a már imént említett három tanszéki [elvtársra] van bízva. (*Közbeszólások*: Boldizsárt a tanszékre!) Azt hiszem, hogy ezek közül az elvtársak közül egyik sem rendelkezik azzal a három képességgel és tulajdonsággal, amit a felszólalásom elején bátorkodtam megjelölni, (*taps*) ami az újságíró hivatás kritériuma. Az egyik újságíró alkatú ember, köztük ketten, Sárkány és Láng elvtársak a Műszaki Egyetemen tanultak, mintegy bizonyoságul annak, hogy érdeklődésük a műszaki tanulmányok iránt vezeti őket. Ami Sárkány elvtársat illeti, elnézést kérek, nem akarok erről beszélni, de ha közbeszólt az elvtárs, szeretném zárójelben megjegyezni, hogy Sárkány elvtárs volt az, aki a *Szabad Nép* imént említett időszakában rengeteg kádert távolított el a *Szabad Néptől* és ma ő az, aki a legutóbb megjelent hivatalos propagandista *Pártélet* című lapban kioktat minden pártaktivistát és funkcionáriust, hogyan kell a káderekkel emberségesen bánni⁷⁶ és ő az, akire rá van bízva a magyar újságírás utánpótlásának nevelése. (*Taps.*)

Felvetődik az a kérdés, hogy nevelhetők-e az újságíró tanszéken, vagy az egyetemen új újságírók? Szerintem nem! (*Közbeszólás*: Nem!) Általában engedjék még meg, hogy felvessek ezzel kapcsolatosan egy kényes kérdést, nézzünk szembe ezzel a kényes kérdéssel. Újságíróvá, vagy szerkesztővé válik-e valaki azzal, hogy újságíróvá, vagy szerkesztővé nevezte ki, vagy a párt, vagy a minisztérium. (*Közbeszólás*: Nem.) Úgy gondolom, kifejtem az erről szóló véleményemet. Úgy gondolom, hogy az illető kaphat MUOSZ tagkönyvet, fizetését újságíró kollektív szerződés szerint folyósíthatják, szerkesztő elvtársnak szólíthatják és mégsem újságíró ettől még. (*Zaj.*) Nagyon kérem, ha itt van Matusék Tivadar elvtárs,⁷⁷ ne haragudjék rám, akit egyébként semmi okom bántani, mert amikor tavaly külföldön hetekig együtt voltunk, becsületes, derék elvtársat ismertem meg benne, de fel kell vetnem az úgynevezett Matusék-kérdést, ami kicsit szimbólum is az újságírók körében. (*Taps.*) Nemrég egy szerkesztői értekezleten bent a pártközpontban elhangzott, hogy egy fiatal újságíró elleni rosszakaratról, gonoszkodásról van szó, amikor Matusék elvtárs emlékezetes, a *Szabad Népből* jónéhány héttel ezelőtt megjelent

cikkét...⁷⁸ Higgyék el elvtársak, én nem tudom, Matusek elvtárs... hogy senki, én legalábbis így vagyok értesülve, hogy senki személy szerint nem haragszik Matusek elvtársra, de ő képviseli és nemcsak ő azt a kinevezett szerkesztő típust, aki az imént említett három ismervből legalább eggyel, de esetleg kettővel sem rendelkezik és ő lesz gyakorlat nélküli külföldi tudósító delegátus újságíró nemzetközi találkozón, akinek iránymutatásul szánt cikkében fülbirizgáló magyartalanságok vannak, akinek cikkében nyomtatva megjelenik az, hogy „nem-e”, azt újságírók nem hajlandók újságírónak tekinteni. (*Közbeszólás: Még korrektornak sem! — Taps.*)

Kedves Elvtársak! Én több, mint négy évig voltam mozgalmi funkcionárius és soha nem éreztem, hogy kevesebb vagyok, mint egy gyakorló újságíró, de ha azt mondták volna nekem, hogy menjek el szolfézszt tanítani, nem vállaltam volna. (*Taps.*) Miért hiszik egyesek, hogy az újságírás könnyebb, mint a szolfézs, miért folytatjuk azt a gyakorlatot, hogy kinevezéssel teszünk meg valakit újságírónak, holott nem, vagy még nem felel meg a három követelménynek. Ezzel az illetőt is lejáratjuk és káderpolitikánkat is. Sajnos, nem minden funkcionárius Marx, vagy Lenin, akik otthonosan mozogtak az újságszerkesztésben. Párt-, tömegszervezeti, vagy mozgalmi funkcionáriusnak lenni a legnagyobb dolog, de nem minden funkcionárius alkalmas az agitáció sajátos újságírói művelésére. Én azt hiszem, hogy ezzel a kérdéssel végre egyszer szembe kell nézni.

Ezek után pedig befejezésül engedelmet kérek arra, hogy néhány javaslatot tegyek. (Halljuk! Halljuk!) Az első úgy szól, hogy kutassa fel a párt illetékes osztálya és a Népművelési Minisztérium azokat az újságírókat, akik a fordulat éve, vagy pontosabban 1948–49 után elkallódtak, az újságírás területéről elterelődtek, vagy onnan kimaradtak, vagy degradálták őket, azokat a becsületes szocialista ügyünket szolgálni kívánó újságírókat, akiknek tollára, tapasztalatára szüksége lehet a népi demokráciának. Ezenkívül szükségesnek tűnik, hogy tegyük meg a rehabilitálást azoknak az újságíróknak ügyében, akik ugyan nem szenvedtek börtönt, akiknél nincs szó olyan súlyos vonatkozású dolgokról, mint akik börtönt szenvedtek, mégis sérelmet szenvedtek és rehabilitálni kell. Név szerint, anélkül, hogy minden nevet felsorolnék, gondolok itt elsősorban Fazekas György, Gimes Miklós, Haraszi Sándor,⁷⁹ és Vásárhelyi Miklósrá. (*Élénk taps.*)

Második javaslatom az volna, hogy az újságírást kényszerből, kinevezésre, vagy párthűségből vállaló, de ott képességeit, meglévő képességeit

kifejteni nem tudó elvtársakat más politikai, vagy szakmai területre irányítsuk. (*Taps.*)

A harmadik javaslatom az volna, hogy a tehetséges fiatal, kezdő, elsősorban munkás- és parasztszármazású újságírókat, de más, értelmi-ségi és kispolgári újságírókat is a szerkesztőségekben gyakorlott újságírók patronálása alatt fejlesszük ki igazi újságírókká. (*Taps.*)

A negyedik javaslat az volna, amely kapcsolódik ehhez: szüntessük meg az újságíró tanszéket és oldjuk meg az utánpótlás kérdését úgy, hogy kössük ugyan [egyetemi végzettséghez] mert ma már nem lehet egyetemi végzettség, vagy annak megfelelő kulturális színvonal nélkül valaki kommunista újságíró, de oldjuk meg a kérdést úgy, hogy a különböző egyetemeken, irodalmi szakon, a történelmi szakon, az agráregyetemen, a jogász-karon, a közgazdasági egyetemen, vagy műszaki egyetemen tanuló utolsó éves hallgatókból azokat, akiknek kedvük, készségük és hajlamuk van az újságírásra, válasszuk ki a szükségletnek megfelelően és 20–30–40 fiatalembert, diplomáik megszerzése után, mint gyakornokokat irányítsuk szerkesztőségekbe, ahol a gyakorlatban sajátítják el az újságírást. Közben semmi akadálya nem lehet, hogy valahol — legalkalmasabban gondolom a MUOSZ-ban rendezett újságíró egyéves tanfolyamon — a legszükségesebb újságírói elméleti ismereteket sajátítsák el és közben különös hangsúlyt fอดítsunk, vagy vessünk arra, hogy mindenekelőtt egy világnyelvet megtanuljanak és még — ez az én rögeszmém — gyorsírást is tanuljanak meg.

Befejezésül három mondatot szeretnék mondani. Magas színvonalú, a szocialista újságírásra rátermett, művelt, ideológiailag fejlett újságírók kellenek. Sok minden reform szükséges még a sajtóban, de úgy érzem a legfontosabb, hogyan bánunk a meglévő káderekkel és hogyan neveljük ki azokat, akik utánunk jönnek, elvégre a legfontosabb itt is az ember, és azt hiszem, hogy az újságíró szintén ember. (*Taps.*)

VAS ZOLTÁN: Elvtársak! (*Élénk taps.*) Először veszek részt a Petőfi Körnek ezeken a vitáin. Ide azért jöttem el, mert tényleg mint újságíró is nagyon érdekel az a probléma, ami a sajtón keresztül, az újságírókon keresztül érdekli a pártot, érdekli az országot, az egész közvéleményt. S meg kell, hogy mondjam, különösen a parlamenti szokásokhoz kapcsolódva, s remélem az is el fog következni, hogy tényleg a parlamenti jó szokásokhoz fogunk kapcsolódni a demokrácia jogán, a szabadság jogán. (*Élénk taps.*) Nemes György szavait hallgatva és általában az itt folyó vitát hallgatva, van ebben felemelő, de van ebben tragikus is. A felemelő

az, elvtársak, hogy itt vagyunk párttagok, pártonkívüliek pártunk és országunk sorsáért aggódva, építve, felemelő, hogy szabadon vitatkozunk, elmondjuk véleményünket, élesen csattannak a kardok, a szellem kardjai, a fegyverek, de ugyanakkor — meg kell mondjam — tragikus is. Az a felsorolás, amit itt Nemes elvtárs felsorolt tényleg tragikus, úgy hogy fel kell vessük a kérdést magunkban, hogyan is jutottunk ide, hogy Nemes elvtárs ezt a listát felolvashatta. Sok tekintetben elvtársak, ez a mai vitánk is a magja, hogy pártunkról, országunkról, de inkább pártunkról beszéljek, miért és hogyan jutott abba a helyzetbe, amelyben ma van. A nehézségek közepette nyíltan kell erről beszélni és éppen ahogy elmondjuk ezeket a kérdéseket, ebben már meglátjuk a kiutat is, a perspektívát is, hogy merre kell haladni.

Azt, hogy miért és hogyan jutottunk ide, túl hosszú volna elmondani, de meg kell, hogy mondjam nyíltan elvtársak, hogy a győzelem évéig nekünk olyan pártunk volt és olyan sajtónk volt, amely harcos volt, eszmei volt és amely csatában edződött meg és éppen ezért mindannyian szívesen olvastuk, vártuk a *Szabad Népet*, erőt, útmutatást kaptunk minden számából, és harcra sorakoztunk a *Szabad Nép* szava nyomán, a párt szava nyomán, a szocializmus építése nyomán, hogy a szocializmus győzelme útján előrejussunk. Nem beszélhetünk itt fejlődésről, túl hosszú lenne, de elég azt mondani, amit Nógrádi elvtárs is elmondott, Horváth elvtárs is elmondott, hogy dogmatikussá vált sok tekintetben, nagyon sok tekintetben a párt és ez, elvtársak, dogmatikussá tette a sajtónkat is, olyanná, elvtársak, hogy fokozatosan a mi sajtónk eltávolodott attól a harcos gondolattól, erőtől, amely a fordulat évéig fűtötte, eltöltötte.

Itt felvetették az elvtársak, Tardos elvtárs, Déry elvtárs, hogy új márciusra van szükség és ha új márciust mondanak, Adyt is idézték, nyilván az új március gondolata mellett és mögött az új forradalom gondolata van. Én azt kell, hogy mondjam, elvtársak, hogy a legnagyobb fordulat, ami felért egy új márciussal, azzal az új márciussal, amiről Tardos elvtárs és Déry elvtárs beszélnek, itt van és teljesen helytelen volna, önmagunknak ártanánk elvtársak, ha elfogadnók Déry elvtársnak azt az elméletét, hogy itt csak egy szelep kinyitásáról van szó. Nem, elvtársak, történelmi fordulat ez, amely 1954-ben kezdődött, (*közbeszólás*: 1953-ban!) 1953. júliusában kezdődött és hála Istennek elvtársak, hogy elkezdődött. (*Derűltség és taps.*) (*Közbeszólás*: Nagy Imre kezdte!) A párt kezdte, elvtársak! (*Taps.*) A XX. kongresszus, elvtársak, lehetőséget adott nekünk, hogy sok tekintetben folytatva 1953. júniusát, és ez a

legnagyobb pozitívum és ezt ismeri félre Déry elvtárs, hogy megengedte nekünk, lehetővé tette nekünk, hogy sok tekintetben újból kommunisták legyünk és a mi pártunk igazi kommunista párt, harcos kommunista párt legyen. (*Élénk taps.*)

Eltársak! Hozott-e eredményeket a XX. kongresszus? Hozott-e eredményeket 1953. júniusa? Elvtársak! Az, hogy itt vagyunk, hogy népünk és pártunk ügyeiről beszélünk, vitatkozunk, az eredménye az, hogy Nemes elvtárs felsorolhatta a törvénytelenségek sorozatát, amit jóvá kell tenni, ez is a XX. kongresszus szelleme, 2 évvel ezelőtt nem fordulhattott volna elő! (Úgy van! Úgy van! *Taps.*) Azt, hogy a rehabilitáció terén igen komoly eredményeket értünk el, elvtársak, nem lehet vitatni. (*Közbeszólás.*) Engem nem zavarnak akármilyen közbeszólással, mi régi kommunisták megszoktuk, szeretünk is így csatázni, vitázni. (*Taps.*) De azt hiszem, az elvtársak nem tagadhatják, hogy még mindig új szellem van, új szellem indul. (*Közbeszólások: Hol?*) Pusztán az a tény, hogy pesti tréfát mondjak el, elvtársak, hogy ezelőtt 3 évvel, 4 évvel valamennyien azt mondták, nem merem mondani, hogy mondtuk, (*derűtség*) hogy ha reggel hat órakor kopognak az ajtómon, azt akarom, hogy a tejes jöjjön és ne más valami intézmény. (*Taps és derűség.*) Úgyhogy, elvtársak, igenis sok történt. (*Derűtség.*) De elvtársak, csak rajtunk kommunistákon és a párton, meg a népen múlik, hogy a már eddig elért eredményeket hogyan fejlesszük tovább, hogy olyan szocialista országot teremtsünk és olyan szocialista demokráciát, amely Lenin demokráciája és magasabbrendű minden rendű burzsoá demokráciánál. (*Élénk taps.*) Ezt akarja-e a párt? Ezt akarja-e a dolgozó nép? Azt hiszem, hogy nem lehet másképp válaszolni, mint igen. (*Közbeszólás: Ezt akarja-e a vezetés?*) Meg kell mondanom, hogy a párt ereje, a párt szelleme mindig kölcsönhatáson múlik. Ha esetleg a vezetők — és most általános elvi szempontot szegezek le (*derűtség*) — nem is akarnák, a párt ereje mindig fogja és tudja biztosítani a nép és a párt akaratát. (*Élénk taps és helyeslés.*)

Eltársak! Mindenki, aki a pártért van, aki félti a pártot, aki azt akarja, hogy érvényesüljön a XX. kongresszus szelleme, egyre mindig nagyon vigyázzon, hogy ne essen egybe a követelése, az akarata, a párttal szembeni kritikája a reakció és az ellenség akaratával és támadásával. (*Taps.*)

Én, aki ha megengedik az elvtársak, kivéve az ilyen szélsőséges hangot, mint amit Déry elvtárs sok tekintetben és Tardos elvtárs... (*Nagy zaj.*) Türelem elvtársak! Engedelmet kérek, én nagyon örülök a tapsok-

nak, nagyon örülök a szidásnak. Türelem, elvtársak, én meg fogom azt is magyarázni, hogy miben... (Zaj. — Halljuk! Halljuk!) Az, hogy kicsendül belőlük, hogy új márciusra van szükség, új forradalomra... (Úgy van! Úgy van!) Türelem, elvtársak! Az én véleményem az, hogy a mi pártunk, a mi kommunista pártunk együtt a tagsággal, együtt a néppel, éppen azért, mert együtt magukkal felismertük azokat a tragikus tévedéseket, súlyos hibákat, amelyeket a párt elkövetett, ki fogja tudni javítani. (Nagy zaj.) Elvtársak, a felelősség kérdése rendben van, ha felvetették. (Zaj. — Halljuk! Halljuk!) Hruscsov elvtárs emlékezetes beszédében... (Közbeszólás: Amely a magyar sajtóban még ma sem jelent meg⁸⁰! — Úgy van! Úgy van! — Taps.) ... azt mondja, hogy Sztálinnak a tragédiája — ezt a kifejezést használja —, hogy hitt azokban a módszerekben, amelyeket alkalmazott, és meg kell, hogy mondjam, elvtársak, hogy a mi tragédiánk is, de ha megengedik, az önök nevében is nyilatkozom, (közbeszólás: Nem!) az, hogy sok tekintetben a mi tragédiánk is, hogy így gondolkoztunk, ahogy gondolkoztunk. (Közbeszólás: De ma már nem!) Az elvtársak azt mondják, hogy ma már nem! (Állandó zaj.) Elvtársak, a legnagyobb fordulat az és ezt még egyszer szeretném kihangsúlyozni — hogy ma felismertük azt a tragédiát és azt a tragikus helyzetet, amely pártunkat esztendőnkön keresztül, az elmúlt esztendőnkben a vezetés terén is... (Zaj.) Ez az, elvtársak, amit meg kell változtatni, meg kell változtatni a párt és a magyar nép érdekében. (Taps. — Állandó zaj.)

Elvtársak! Felsoroltak itt az elvtársak egy sor tennivalót! (Közbeszólás: Kongresszust!) Ezek a tennivalók mulhatatlanul nagyok, mulhatatlanul nagyok politikai téren, gazdasági téren, ideológiai téren, irodalmi és művészeti téren egyaránt. Nagy dolog az, elvtársak, a XX. kongresszus szellemében és ezt el kell érni elvtársak, hogy többé elő ne fordulhasson és nem szabad előfordulnia, s ha előfordul, akkor az újságírók bűne, hogy máig nem hívták össze az újságíró közgyűlést. (Nagy zaj.) Az újságírószövetség egy demokratikus szervezet. Ki hívja össze a közgyűlést? (Közbeszólás: A szövetség titkára közölte, hogy a felsőbb szervek február elsejére fűjták le!) és elvtársak, ezt a demokráciát az újságírói életben éppen úgy következetesen meg kell valósítani, mint az ország minden szervezetében, beleértve a parlamentet is! S meggyőződésem elvtársak, hogy az ember — persze abban a helyzetben nincs mindig, hogy a közvetlen tervekről, közvetlenül nyilatkozzék, elég nagy baj, elvtársak, hogy a Központi Vezetőség ülése különböző okok miatt nem tartatott meg. (Közbeszólás: Miért? — Közbeszólás: Miért hallgat a sajtó róla?) De

meggyőződése, elvtársak, hogy az ami van, a következő hibában leledzik: nekünk igen is arra van szükségünk, hogy ennek a demokratizálódási folyamatnak, szabadság folyamatnak a Központi Vezetőség álljon az élére és legyen ennek a vezetője. (*Élénk hosszan tartó taps.*)

Eltársak! Azt is meg akarnám mondani, hogy könnyebb a rosszat napok alatt elintézni, végrehajtani, mint a jót végrehajtani. (*Kuczka Péter: Harcoljon érte, Vas elvtárs!*) A párt és a nép feladata, hogy mindent elkövessünk ennek a demokratizálási folyamatnak meggyorsítására, megsürgetésére és érvényesítésére. (*Állandó zaj.*) Mert hiszen itt a következőkről is szó van, megint csak replikázva a közbeszólásra. Itt nemcsak arról van szó elvtársak, hogy Sztálin halálával új fordulat következett be, nemcsak erről van szó, nem lennének marxisták, ha ezt elfogadnánk. A Szovjetunióban és itt is a gazdasági aléptímeny követeli meg a politikai feléptímeny szocialista voltát, igaz szocialista, demokratikus voltát. Arról is van szó, elvtársak, hogyha a demokratikus szervezetek és az alsóbb szervezetek jogokat követelnek, teljes joggal követelik, mert mi, kommunisták neveltük őket kommunistáknak és érzik magukban a felelősséget, hogy ők ezeket a feladatokat, teljes joggal végre is tudják hajtani és ez a nagyszerű a XX. kongresszus szellemében, ez a nagyszerű abban a fordulatban, amely elkövetkezett és amelynek elmélyítése, végrehajtása a soronlévő feladat, amit végre kell hajtani. (*Taps.*) Mert, elvtársak, feltétlenül igaz és együtt kell harcolni a központi vezetésnek, a pártnak, a népnek azért, hogy itt érvényesüljön a kollektív szellem, a kollektív vezetés, de elvtársak, a kollektív vezetés (*közbeszólás: Kollektív felelősség!*) kollektív felelősség. Érvényesíteni kell, elvtársak, hogy egymagában az, hogy a Központi Vezetőség helyes határozatokat hoz, nem elég, (*zaj*) ezeknek a határozatoknak olyanoknak kell lenni és ezt kell elérni, amely azonos a magyar nép érdekeivel, a magyar nép sorsával, a magyar nép jövőjével. (*Úgy van! Úgy van!*) (*Taps.*) És elvtársak, nekünk az ilyen szellemű kollektív vezetés, az ilyen szellemű, a néppel együtt való kollektív vezetés érvényesüljön. Nekünk arra van szükségünk elvtársak, hogy nekünk olyan rendőrségünk legyen, olyan ügyészségünk legyen, olyan kormányzati hatalmunk legyen, (*zaj*) amely soha, de soha nem engedi meg, hogy olyan események történjenek, amelyek megtörténtek és amelyeket jóvá kell tenni. (*Zaj.*)

Eltársak! Én be is fejezem, ha megengedik. Meggyőződése az, elvtársak, hogy 1953. június és annak nagy történelmi igazolása, befejezése, a XX. kongresszus új szakaszt nyitott meg népünk történetében és csak

rajtunk múlik, az elvtársakon múlik, (*közbeszólás*: Éljen Nagy Imre!) hogy a XX. kongresszusnak ezt a szellemét, hogyan fogjuk a magyar nép javára, a párt javára, a mi szabadságunk javára érvényesíteni és együtt az elvtársakkal mondom, hogy nekünk politikai és gazdasági téren olyan szakaszra, ha úgy tetszik új szakaszra van szükség, (*taps*) amely a népért van, amely olyan országot teremt, melyben szabadon lehet élni és büszkén, boldogan, dicsőséggel fogja magát minden magyar magyarnak vallani. (*Taps.*)

HUSZÁR TIBOR: Kérem a hozzászólókat, Méray Tibor Kossuth-díjas újságíró után Kuczka Péter. (*Zaj.*) Én szívesebben beszélek hangosabban, az elvtársakat pedig kérem, hogy egy kicsit halkabban beszéljenek. Méray Tibor Kossuth-díjas újságíró, utána Kuczka Péter, utána Losonczy Géza. (*Taps.*) Elnézést kérek elvtársak, Méray elvtárs következik. (*Közbeszólás*: Mondja el azt, amit eddig nem mondhatott el!)

MÉRAY TIBOR: Egy kérdéssel szeretnék foglalkozni, de azzal kissé részletesebben: az újságíró és az igazság kérdésével. (Halljuk! Halljuk! — *Taps.*) A magam nevében beszélek, de azt hiszem, nyugodtan szólhatok annak a nemzedéknek a nevében is, amelyhez tartozom. 22 éves voltam akkor, amikor a Szabad Nép szerkesztőségébe kerültem. A szerkesztőség gerincét, ugyanilyen fiatal, kezdő, 20–22–24 éves emberek alkották. Fiatalkok voltunk tele hittel, lelkesedéssel, sok hibával és gyengeséggel is, de lobogó szenvedéllyel, hogy a pártot szolgáljuk, az igazságot szolgáljuk. Az igazságra esküdtünk fel, és ez számunkra egy volt az eskütétellel a pártra, a szocializmus ügyére. Elkezdtünk dolgozni. Az élet legközepébe vetettük magunkat és olyan könnyűnek látszott minden 1946–48-ban. Minden, amit az életben találtunk, minket igazolt, a mi igazunkat igazolta. Olyan könnyen megvalósítható volt az a mondás, az a tétel, amelyet akkor mi Sztálin nevéhez kapcsolunk: az igazat írjátok. És mégis miközben írtuk a meggyőződésünk szerinti igazságot és igen sok igazságot, ezekben a harcokban a fejlődés során, ahogy mentünk előre, voltak olyan buktatók, amelyek megvoltak és amelyeket észre sem vettünk és később ezek a buktatók egyre erősebbekké váltak. Láttunk valamit az életben és arra gondoltunk, hogy megírjuk és akkor azt mondták nekünk: jó, ez így rendben van, de talán ezt a részletet ne írjuk meg, erről jobb, ha hallgatunk. Azután egy másik ilyen esetben azt mondták, hogy magasabb szempontból jobb, ha ezt aláhúzzuk, vagy azt elhanyagoljuk, az ügy érdeke azt kívánja, hogy ennek, vagy annak az embernek csak a rossz tulajdonságairól írjunk, a jó tulajdonságairól hallgassunk. Azt mondták: emeld ki ezt,

hangsúlyozzad azt. Persze kiemelni és hangsúlyozni egy cikkben, vagy riportban kell és helyes. De itt bizonyos olyan szempontokról volt szó és egyre inkább olyan szempontokról, amelyeknek egy része és nem kis része azóta helytelennek, károsnak és hazugnak bizonyult és kiemelések, hangsúlyozások, szempontok és elhallgatások tömegében egyre jobban összezsugorodott az igazság és az igazság helyére sémák jöttek, olyan sémák, hogy az egész magyar nép egységesen áll épülő-szépülő új életünk mellett, egy emberként követjük, szóval mindaz, ami a nagy felállások és az ütemes tapsok újságírói nyelvre történő lefordítása volt.

Mi, elvtársak, — becsületes, kommunista újságírókról beszélek — sohasem akartunk hazudni, mi mindig meg voltunk győződve arról, hogy az az igazság, amiről írunk, ha nem is naturalista igazság, de valami magasabb értelemben vett igazság. Sohasem történt meg — legalábbis mondom, a becsületes emberekről beszélek — hogy valamit láttunk és az ellenkezőjét írtuk volna meg, de a baj ott van, hogy már eleve úgy láttuk a dolgokat, ahogyan látni kellett és ahogy látni — idézőjelbe teszem — helyes volt. Emlékszem fiatal kezdő koromból is, hogy úgy küldtek ki engem és másokat és nem is küldtek, már úgy mentünk ki egy üzembe, hogy innen egy pozitív riportot fogunk hozni és történhetett ott bármi, lehetett ott bármi, különösen ha mondjuk a kerület azt mondta, hogy az egy jó üzem, akkor az újságírónak úgy kellett hazajönni, hogy hozta a pozitív riportot. Az egész látásmódunk eltorzult, elferdült és ezzel a látásmóddal együtt eltorzult maga az igazság is.

Egy példa. Talán ma kivételesnek hat, de higgyék el, tipikus volt. A régi „szabadnépesek” — elég nagy számmal vannak itt — emlékezni fognak rá. Ha az április 4-i, május 1-i időjárásjelentésben az szerepelt, hogy változó felhőzet, néhány helyen eső, akkor ezt kegyetlenül kihúzták az időjárásjelentésből. (*Derűtség.*) Április 4-re és május 1-re a meteorológiai tudomány még felhőket sem jelenthetett. (*Derűtség.*) Ez ma, elvtársak, nevetségesnek látszik, de én nem tréfaként mondom el. Ami a szörnyű és ami a legszörnyűbb, hogy ez annak idején a mi számunkra nem nevetséges, hanem természetes volt. Ez volt a természetes, a helyes, az igaz és mondom az, hogy ez bennünk kialakult, hogy mi így alakultunk, ez az, amit a legszörnyűbbnek tartok.

S azután jöttek 1949 iszonyatos eseményei, a Rajk-ügy, ártatlan kommunisták bebörtönzése, kivégzése. Addigra a mi agyunk tökéletesen berendezkedett erre a gondolkodásmódra és szeretnék megint egy példát mondani, valamit, amit még soha sehol senkinek nem mondtam el. 1948

márciusában történt. Az egyesülési kongresszus alkalmával, talán emlékeznek rá az elvtársak, a Hősök terén egy népgyűlés volt,⁸¹ ahol Rákosi és Szakasits elvtársak beszéltek, összeölelkeztek, bizonyosan emlékeznek rá. (*Közbeszólás:* Igen!) Itt erre a gyűlésre ki voltam küldve újságíróként, olyan emberként, akinek a bevezetőt kellett írnia, a kopfot, azt, hogy milyen a hangulat, milyen a lelkesedés. A tömeggyűlésre eljött egy jugoszláv szakszervezeti küldöttség, amelyik éppen Magyarországon tartózkodott. Azt hiszem, itt a teremben lévő Pongrácz Zsuzsa⁸² volt a mikrofonnál az emelvényen és azt mondta, hogy üdvözljük a körünkbe érkező jugoszláv elvtársakat. Erre a tömeg ütemesen rákézdte: Sztálin, Titó, Rákosi. Én megírtam a bevezető hangulatképet és bevettem ezt a jelenetet is. Losonczy [Géza] elvtárs volt aznap az ügyeletes szerkesztő. Olvasta ezt a bevezetőt, rendben találta, leadta a nyomdába. Már nyomták a lapot, amikor megérkezett Horváth [Márton] elvtárs. Nem nevetség, elvtársak, és Horváth elvtárson se gúnyolódni akarok, elolvasta ezt a bevezetőt, nagyon megharagudott és nagyon leszidta Losonczy elvtársat. Én nem értettem, hogy miért. Azért, mert Horváth elvtárs is tudta már és Losonczy elvtárs is tudta már, hogy a jugoszláv párttal, hogy úgy mondjam, bajok vannak és teljesen jószándékúan, Horváth elvtárs, aki — biztos vagyok — meg volt győződve arról, hogy így van, ki akarta venni a lapból ezt a hibát, kivetette ezt az egy sort és az addig kinyomott példányokat eldobatta. Nem sokkal később talán, — de elég sokkal később, talán két évre rá, Losonczy elvtársat letartóztatták. Én, aki elég közről ismertem, kutattam magamban, hogy vajon miért. Megmondom itt előre, a modorában voltak olyan vonások, bizonyos fölényesség, ami nekem nem tetszett, de gondoltam, ez nem lehet ok arra, hogy valakit lecsukjanak. (*Derűlség.*) Mégis semmi olyat, ami ellenséges, vagy ellenségre valló, nem találtam Losonczy elvtárs magatartásában és akkor eszembe ötlött ez a régi, kétéves jelenet és hirtelen, mintha megvilágosodott volna az agyam, íme ez volt az az ember, aki még 1948-ban be akart [valamit] csempészni a Szabad Népbbe.

Elvtársak! Tragikus dolog ez a magam szempontjából, tragikus. Soha senkinek erről nem beszéltem, nem tettem róla jelentést, magamban hittem el, hogy bűnös egy ember, aki ártatlan és akit itt akarok megkövetni, azért a gondolatért, hogy egyáltalán feltételeztem róla a bűnösségét. (*Taps.* — *Közbeszólás:* Más is megtehetné! — *Élénk taps.* — *Közbeszólás:* Aki nemcsak gondolatban!...)

Még egy esetet el szeretnék mondani, ami Koreában történt velem. Panmidzsonban voltak a fegyverszüneti tárgyalások⁸³ és egyik nap oda-érkezett egy jugoszláv újságíró. Dél felől jött, természetesen másképp nem juthatott volna el Panmidzsonba. Ez a jugoszláv újságíró azonnal odajött hozzánk, elkezdett velünk, lengyel, koreai, kínai, magyar újságírókkal a legudvariasabban beszélgetni. Én azonnal tudtam, hogy ez ennek a provokátornak a csele, a trükkje, aki be akar minket hálózni. Egy ideig hallgattam én is és a többiek is, normálisan folyt a beszélgetés köztünk és utána szinte koncentráltan, ott, az egész világsajtó szeme láttára, nekimentünk, lehordtuk a sárga földig, imperialista ügynöknek, ennek, annak, amannak. Ő továbbra is viszonylag udvarias volt. Ezekután írtunk erről a dologról és úgy írtunk, hogy milyen sötét gazember ez, hogyan provokált ez és bizony a magunk szerepét nagyon kiszépitve, nagyon finoman, és olyan pártszerű formában írtuk le, hogy mi ott képviseltük ugye az igazságot. Eltorzult ez az eleve bennünk lévő igazságnak hitt valami hazugsággá, bennünk is és az újságírói munkában is. Ezt, elvtársak, azért mondom el, mert a Szabad Nép vasárnapi cikke, amelyik a Petőfi-kör vitáiról szól⁸⁴ felszólította az itt szereplőket, az itt felszólalókat az önbírálatra. Azért mondom el ezt itt és azért mondtam el sok más hasonlót nemcsak én, hanem az írók valamennyien, az Írószövetség taggyűlésein, mert számunkra az önbírálat, nem kívülről adott parancs, hanem belső szükségyszerűség. (*Taps.*) Mert úgy érezzük, amíg ezt az önbírálatot nem mondjuk el, addig nem állhatunk nyugodtan a nép elé, a magyar nép elé. (*Taps.*) S ahhoz, hogy dolgozhassunk és becsületes módon dolgozhassunk, elengedhetetlen ez az önbírálat. 1953 júliusa változást idézett elő és talán felesleges ezt ma itt hangsúlyozni, amikor a júniusi határozatnak éppen a harmadik évfordulója van. (*Taps. — Közbeszólás: Mikor jelenik meg?*⁸⁵) Ki előbb, ki később rájött arra, az írók közül, az újságírók közül igen sokan, hogy június szellemében változtatni kell a munkánkon és azóta írásainkkal, tetteinkkel, felszólalásainkkal ezen igyekeztünk. Voltak, akik előbb megértették, voltak akik későn, megmondom, úgy, ahogy van, én elég későn, 1954 nyarán. Horváth elvtárs például — itt van egy dolog, amit ő nem akar megérteni, vagy nem tud megérteni — nálam sokkal hamarabb megértette június jelentőségét. És éppen az a fájdalmas, hogy azután ő, aki előbb tudta, hogy miről van szó, kanyarodott vissza [1955] márciusban és azután megint [most] júniusban. Ez az a kacsaringó, amit el kellene egyszer itt, vagy máshol mondani. 1954 októbere, az a bizonyos októberi határozat⁸⁶ volt az, amely igen sokunknak nagyon komoly lökést jelentett ahhoz, hogy előrelépjunk, ah-

hoz, hogy kinyíljon a szemünk. Megmondom, én ezt a határozatot ma is, ha nem is hibátlannak, de jelenlegi Központi Vezetőségünk legmáradandóbb értékű határozatának tartom. (*Élénk taps.*) És amit itt nem értenek az elvtársak talán az elnökségben, az az, hogy ennek a határozatnak a létrehozásánál olyan elvtársak, mint Horváth Márton elvtárs, aki az első felszólaló volt ezirányban, mint Kovács István elvtárs,⁸⁷ mint Vas Zoltán elvtárs, mint Berei Andor⁸⁸ elvtárs szívvel-lélekkel támogatták Nagy Imre elvtársat. (*Élénk, majd ütemessé váló taps.*) Ha nem így van, mondják meg.

Eltársak! Semmiféle új személyi kultusz híve nem vagyok, ez a határozat a Központi Vezetőség határozata volt, de a meghozatalában voltak élenjáró elvtársak, és azt hiszem, megérdemlik, hogy a nevüket megemlítsük. (Halljuk! Halljuk! — *Taps.* — *Közbeszólás:* Ha a rágalmakat visszavonják!)

Eltársak! Akkor az októberi határozat után a Szabad Népnél taggyűlés volt, amit én a kommunista sajtó életében jelentős eseménynek tartok.⁸⁹ (*Közbeszólás:* Az ország életében!) Ha megengedik, egy kicsit részletesebben szólok erről, (Halljuk! Halljuk!) mert ez a kezdete és magyarázata sok mindennek, ami a sajtó területén történt. Az egyik első felszólaló ezen a taggyűlésen én voltam és ne vegyék szerénytelenségnek, ha az akkori felszólalásomból idézek egy részletet, a legélesebb részletet, azért, mert ez volt az egyik oka annak, hogy én és még sokan mások adminisztratív módon elkerültünk a Szabad Nép szerkesztőségéből. Akkor frissen, ugyanaznap, amikor az októberi határozat megjelent, a taggyűlésen a következőket mondtam:

„Érthetetlen volt számunkra — 1954. nyarára utaltam — a Központi Vezetőség legutóbbi ülését megelőző helyzetben sok minden. Amikor erről beszéltünk egymással nem egyszer szobáinkban, beszéltünk erről elég nyíltan, aggodalommal, talán a folyosón is beszéltünk erről és akkor azt mondták, hogy ez folyosói fecsegés. Amikor mondtuk, hogy egyik-másik intézkedést nem értjük meg, azt válaszolták, hogy ez kispolgári ingadozás. Amikor azt mondtuk, nem értjük meg, hogyan fér össze a júniusi programmal ez a terv, amely az életszívonalat akarja csökkenteni, olyan választ kaptunk, hogy nem lehetünk szentimentálisak, hogy ez igenis az új politika érdekében van. Amikor azt vetettük fel, hogy nem látjuk világosan, mi a helyzet a rehabilitáció ügyében, hogy az utcán találkozunk és mások is találkoznak olyan elvtársakkal, akik le voltak tartóztatva és akik megkapták most párttagsági könyvüket, mert kiderült, hogy becsü-

letes elvtársak, amikor erre magyarázatot kértünk, azt a választ kaptuk, hogy az ellenség uszályába kerültünk, ha ezt a kérdést feszegetjük. Ami bennünket a *Szabad Népnél* erősen aggasztott és fájt nekünk, hogy mindenről hallgatunk, hogy ezek a pozitív intézkedések, mint a rehabilitáció és az olyan negatív intézkedések, mint az életszínvonal csökkentéséről szóló terv, mindez suba alatt történt. Nálunk ez érthetően különösen fájt, mert az első szemrehányás mindenki részéről elsősorban a *Szabad Nép* felé irányul, miért hallgat, miért nem beszél erről a *Szabad Nép*?

Azt hiszem, hogy ebben mi komolyan felelősek vagyunk, elsősorban a szerkesztőbizottság, természetesen magamat is beleértve, komolyan felelősek vagyunk, mert nem küzdöttünk, nem harcoltunk jobban a párt politikájának megmagyarázásáért, megértéséért, a párt helyes politikájáért a *Szabad Népnél* és általában a sajtóban. Ezt a határozati javaslat is megállapítja, de egyoldalúan, mert nemcsak magunk vagyunk ezért felelősek, különösen felelősek ezért azok a felső szervek, amelyek nem segítettek, nem támogattak bennünket ebben, hanem nem egy esetben fékeztek ilyen irányú törekvéseinket. A nyár folyamán [1953] júliust kellett féltetni a párt egyes intézkedéseivel szemben, a mostani Központi Vezetőségi ülés azonban megmutatta, hogy a párt és július egy és nem lehet elválasztani, nem kell az egyiket a másiktól féltetni. Megmutatta ezt a gyűlés, amely külön erőt ad mindnyájunk számára, hogy a pártban nagy vitákban és harcokban is, de győz az egység, a pártnak megvan az ereje, hogy helyes úton vezessen minket tovább. Az elmúlt tíz év megedzett bennünket, helytelenül jár el az, aki tőlünk, a párt egyszerű tagjaitól félti a pártot, vagy aki nélkülünk, a hátunk mögött akarja irányítani a pártot. (*Taps.*) A párt mi vagyunk, mi párttagok és pártvezetők és mi együtt fogunk előremenni. Minket, akiket a tíz év megedzett és akiknek június kinyitotta szemét, nem lehet megijeszteni többé sem fegyelmi fenyegetéssel, sem lekispolgározással, sem asztalcsapkodásokkal megfélemlíteni (Úgy van! Úgy van! — *Közbeszólás*: Hollós elvtárs!). Azt az időt éljük, amikor mi csapunk az asztalra (*Közbeszólás*: Ez az! *Élénk taps.*) és azt mondjuk, hogy a Központi Vezetőség határozataival felfegyverkezve következetesen kell haladnunk a Központi Vezetőség által megjelölt úton. Lehet, hogy nagy szó, amit használok, de nagy idő is ez a történelmi helyzet, ebben az országban a megtisztulás viharára van szükség, amely alulról felfelé (*taps*) felülről lefelé következetesen megtisztít a piszoktól, a szennytól, az ellenállástól és minden rossztól. (*Taps.*)

Ezt a vihart nem lehet fuvallatokban adagolni. (*Élénk taps.*) A vihar rombol is és termékenyít is, ennek a viharnek le kell rombolnia mindazt, ami rossz és rothadt, és életre kell keltenie mindazt, ami jó, új élettel kell megtöltenie ami új, előremutató. A mi országunkban, a mi rendszerünkben ez az utóbbi a több. Ha arról van szó, hogy tisztító viharra van szükség, akkor ennek végig kell mennie felülről lefelé az egész országon, az egész párton, az egész népen. A felső vezetésben még mindig tapasztalhatunk olyat, ami fenyegetőzés a párttagság irányába, ami nem más, mint kétkulacsosság, hogy más a szó és más a tett. (Úgy van! Úgy van! — *Taps.*) Milyen hitelük lehet egyes vezetőknek, ha megtudjuk, hogy hibáikért nem vonják le a következményeket? (Úgy van! Úgy van! — *Taps.*) Tudjuk, hogy sok súlyos hibát követtek el és most ők azok, akik mások elsepréséről beszélnek. Ilyen módon nem jutunk előre, de szükség van a megtisztulásra a mi funkcionáriusaink közt is, az államapparátusban is. Nem arra gondolok, ne legyen félreértés, hogy most le kell váltani funkcionáriusainkat többségükben. Nem leváltásokat értek én tisztuláson, hanem tisztulásra van szükség a fejekben, a lelkekben, a funkcionáriusok között és az államapparátusban, ott is véget kell vetni a kiskirályoskodásnak, az embertelenségnek, a fanyelvnek, amelyen egyes funkcionáriusok beszélnek, véget kell vetni az elszakadásnak a tömegtől, a bürokráciának, a hajlongásnak, a biciklista módszereknek. Véget kell vetni annak, hogy funkcionáriusaink kizárólag a termelés kérdésével foglalkozzanak, legyenek a funkcionáriusok — funkcionáriusok.

Ennek a tisztító viharnek végig kell mennie a tömegek között is. Mindnyájan beszélünk és tudunk róla, hogy Magyarországon mennyi a lopás, csalás, átejtés, fúrás, lógás az üzemekben, a falvakban, az állam becsapása talán még soha nem volt akkora mint most, a kapitalista fegyelem, ami az éhség, a korbács, a szurony fegyelme volt, véget ért, de még mindig nincs meg a szocialista fegyelem. Nekünk küzdenünk kell a tömegek között is ezek ellen a visszaélések, lopások, bérctalások, táppénzcsalások ellen. Biztos, hogy becsületes emberek között, és ez az ország többségét jelenti, ez nem lesz népszerűtlen feladat, de az is biztos, hogy ebben csak úgy léphetünk fel, ha következetesen tesszük személyre való tekintet nélkül, ha végigcsináljuk. (*Taps.*) A nép becsületes emberekből áll, akik dolgozni akarnak, többet, jobban, olcsóbban termelni, építeni akarnak, szocializmust akarnak építeni, de nekünk meg kell mutatni, tettekkel meggyőzni őket, hogy ez a szocializmus nem azonos azokkal a hibákkal, azzal a bajjal, azzal a rothadással, amit nem egy esetben azo-

nosítanak vele, mert mi nem elég élesen különítjük el magunkat tőle.”
(*Taps.*)

Ez egy részlet volt az akkori felszólalásomkból, lényegében ez volt, és még néhány hasonló jellegű felszólalás. Az, hogy a szerkesztőbizottság tagjai például írásban tiltakoztak Darvas elvtárs túllícitálás cikkének⁹⁰ közléséért, amiért (*Közbeszólás: Amiórt önkritikát gyakorolt!*) amiért — úgy hallom — Darvas elvtárs most önkritikát gyakorolt, ezek voltak azok a tényezők, amelyek miatt bennünket a Szabad Néptől eltávolítottak. (*Közbeszólás: Ki?*) Hozzá szeretném tenni, hogy például Farkas Mihály a Politikai Bizottság előtt nekem szegelte, hogy legyen meg bennem a bátorság, hogy visszavonjam a „tisztító vihar” kifejezést. Felszólított, hogy legyen meg a bátorság bennem a gyávaságra. Én nem voltam erre hajlandó és a többi szerkesztőbizottsági tag, aki ott volt, Novobáczy [Sándor] elvtárs, Fehér Lajos elvtárs, Fekete Sándor elvtárs ugyancsak fenntartotta a maga felszólalását és álláspontját. (*Taps.*)

Eltársak, nem azért mondom el, hogy a mi bátorságunkkal itt kérkedjek, mert ez olyan kötelesség volt a részünkről, ami meggyőződésünkből fakadt. (*Közbeszólás: Hallja, Horváth Márton?!*) Pedig azért mondom, mert Mocsár elvtárs felszólalt és valaki közbekiáltott, hogy beszéljen a múltjáról. Én Mocsár elvtárs távoli múltjáról nem tudnék semmit sem mondani, sem jót, sem rosszat, de azt tudom, hogy azon a taggyűlésen tavaly májusban, amelyben a mi eltávolításunkat, hét újágró eltávolítását a Szabad Néptől bejelentették, ő üdvözölte ezt az elhatározást és kijelentette, hogy szégyelli magát és örökké szégyellni fogja magát, amiért a Szabad Népnél ez az októberi taggyűlés lezajlott és ez így fog bekerülni a párttörténetbe, mint jobboldali elhajlás. (*Fujjózás és füttyülés — Zaj.*) Addig — addig szégyellte magát, amíg felszégyellte magát a szerkesztőbizottságba. (*Taps és derűltég.*) Amit egyébként meg szeretnék jegyezni, hogy nem irigylem tőle, mert annál nagyobb taposómalom, mint a Szabad Nép szerkesztőbizottsága kevés van az országban, de ha ő örökké szégyelli magát, akkor hadd mondjam meg, hogy én és még sokan örökké büszkéek leszünk arra, hogy ott voltunk ezen a taggyűlésen. (*Élénk, majd ütemessé váló taps. — Közbeszólás: A párttagság is büszke lesz rájuk! — Taps.*)

Hadd mondjam el röviden az akkori idők jellemzéseképp, hiszen itt vannak Horváth és Komor elvtársak, akik ott voltak, ha nem így van, akkor mondják meg, egyébként én reméltem, hogy Horváth elvtárs erről a dologról itt beszélni fog, (*felkiáltások: Áh! — elfelejti ő azt!*) hogy miért

dobálták ki az embereket a Szabad Nép szerkesztőségéből. (*Közbeszólás*: És máshonnan is!) Én erről beszélek, mert ezt saját magam láttam és átéltem. Szilvási Lajos elvtársat,⁹¹ egy fiatal és igen tehetséges újságírórt azért dobtak ki, mert egy másik elvtársnőnek négy szemközt olyan kijelentést tett (*Közbeszólás*: Denunciálás!) nem tudom annak a nevét, (*Közbeszólás*: Pándiné!⁹²) olyan kijelentést tett négy szemközt, hogy Gerő elvtárs súlyos hibákat követett el a gazdaságpolitikában! (*Nagy zaj*.) Szilvási elvtársnak Kövesi elvtárssal együtt — Kövesit ismerik biztosan, ő írta a Szlota-riportot⁹³ az volt a bűnük, hogy elkezdtek nyomozni újságírói munkaképpen egy ügyben, egy Antolik nevű ember ügyében, aki a Metallimpex igazgatója volt. Elvtársak, én megmondom, hogyan és mint. (*Állandó zaj*.) Ez az Antolik, a Metallimpex igazgatója volt, Kövesi és Szilvási kiderítették róla, hogy többmillió károkat okozott az országnak. De tekintve, hogy ez az ember Farkas Mihály sógora volt, (*fujfogás és fűtyülés*) ezért Kövesi és Szilvási elvtársakat, mint ideológiailag még nem elég fejlett embereket (*Élénk derűtség*. — *Felkiáltás*: Ki volt az? — Horváth Márton felé.) kihajították a Szabad Néptől. Kihajították Kende Péter elvtársat,⁹⁴ akinek egyetlen bűne az volt, hogy párttitkár volt akkor, amikor ez a bizonyos októberi taggyűlés lezajlott és a jegyzőkönyvet sokszorosítva el akarta küldeni a Központi Vezetőség mindegyik tagjának. Egyébként ez nem következett be, nem tudom, Horváth elvtárs bizonyosan emlékezni fog erre a vitára. (*Derűtség*.) Azért nem következett be, ... itt azt mondják az elvtársak, hogy rövidebben beszéljek, (*Élénk felkiáltások és taps. Közbeszólások*: Nem! — *Élénk taps*. — *Ütemes felkiáltások*: Halljuk! Halljuk!) ... azért nem következett be, mert Horváth elvtárs javaslatára ezt a jegyzőkönyvet először csak Nagy Imre elvtársnak küldtük el, megvallom, és Farkas Mihálynak, aki akkor pártirányítónk volt.⁹⁵ (*Közbeszólás*: Jó helyre!)

Eltávolították Fehér Lajos elvtársat, aki régi becsületes illegális kommunista, azon nem nagy számú emberek közé tartozik, aki fegyverrel a kezében verekedett a Horthy-fasizmus ellen, eltávolították Kornai elvtársat, Laky [Teréz] elvtársnőt, Novobáczky [Sándor] elvtársat, Lénárt [Gábor] elvtársat, Pataki elvtársat, aki ezekben az időkben Kínában volt egyébként, de amikor hazajött, akkor egy pár dologban nekünk adott igazat, és azt hiszem, hogy Betlen elvtárs nem nagyon kedvelte őt, úgyhogy elég szép szórás volt ez akkoriban. Olyan elvtársak ezek, akik nagyrészt akkor hat-nyolc, sőt tíz éve dolgoztak a Szabad Népnél. Ez, elvtársak, azt hiszem, sem őket, sem másokat nem tántorított el attól, hogy az igazság

mellett dolgozzunk, és küzdjünk tovább. Igazság, igazság és megint csak igazság, enélkül nincs kommunista újságírás, nem az autó, nem a váltott sofőr, nem a külön üzlet, nem a magas fizetés és nem a protokoll-lista teszi a kommunista újságírót, (*élénk taps*) hanem az, hogy az igazságért, a párt igazságaért, és ami ettől elválaszthatatlan, a nép igazságaért harcol.

Hadd mondjam meg elvtársak azoknak, akik a pártszerűséget szeretik velünk szembehelyezni, hogy nem lehet pártszerű, ami nem igaz és az igazság nem lehet pártszerűtlen. (*Élénk taps.*) És azzal kapcsolatban valami, amit úgy neveznék, hogy az igazság adagolása. Ez a szalámi-politika helyes lehetett a kisczardák ellen, ez a szalámi-politika helyesnek bizonyulhatott akkor, amikor hazugságokat kellett elhíttetni, először csak egy kicsit, azután még többet, de az igazságot nem lehet szalámiképpen szeletekben adagolni. Nem lehet Rajk Lászlóról 1953-ban azt mondani, hogy titóista, trockista és nem tudom még milyen áruló, 1955 novemberében azt mondani, hogy nem igaz ugyan, de rendőrségi provokátor és 1956-ban azt mondani, hogy Rajk László elvtárs. (Úgy van! Úgy van — *Élénk hosszantartó, majd ütemessé váló taps. A közönség felállva hosszasan tapsol.* — *Felkiáltások: Gyilkosok!*)

Meg kell érteni azoknak, akik ezt teszik, hogy a saját hitelüket ássák alá. (*Nagy zaj.*) Meg kell érteni azoknak, akik bizalomról beszélnek, hogy ilyen jelenségek után a nép és a párttagok egyszerű tömegei elvesztették a bizalmat. (Úgy van! Úgy van! — *Taps.* — *Élénk hosszantartó taps.*) Nem a pártban, és nem a szocializmusban veszítették el a bizalmukat. (Úgy van! Úgy van! — *Hosszantartó élénk taps. Ütemessé váló taps és felkiáltások: Éljen a Párt! — Közbeszólás: Meddig fekszik Rajk László a temetőárokban? — Közbeszólás: Szobrot neki! — Közbeszólás: És a többiek?*) Én nem vonom kétségbe senkinek a szubjektív jóhiszeműségét. (*Felkiáltások: Mi igen!*) Én elhiszem azt is, amit Vas elvtárs úgy mondott, hogy egyik-másik ember tragikuma ez vagy az a tett, de jobb, ha csak egy-két ember tragikuma valami, mintha egy nemzet tragikuma. (*Élénk hosszantartó taps.*)

Eltársak! Két fél igazság nem egyenlő az egész igazsággal. Mi a teljes igazságot akarjuk tudni és hirdetni, csak így lehetünk kommunisták, csak így lehetünk kommunista újságírók és ez nem egyszerűen az értelmiségiek szűk körének a követelése. (*Taps.*) Elvtársak! Ez nem túlzás! Az egész magyar nép jogos igénye és követelése. (Úgy van! Úgy van! — *Taps.*) Az igazságról beszéltem, elvtársak, de az igazság csak ott szárnyal szabadon,

ahol szabadság van, és ha mi azt akarjuk, hogy a sajtó az igazságot írja, akkor a márciusi fiatalok első követelésével kell itt a Petőfi Körben kiállnunk azzal, amit a népi demokratikus alkotmányunk is biztosít: szabad sajtót követelünk. (*Taps.*) Mindjárt, hogy ne legyen félreértés, nem a párttól független, hanem a pártért küzdő szabad sajtó, nem az anarchia, (*taps*) nem a sztálinizmus, hanem a leninizmus szabadságát, a szocializmus szabadságát. (Úgy van! Úgy van! — *Élénk hosszantartó taps.*) Nem a nép ellenségeinek, hanem a népnek a szabadságát. (Úgy van! Úgy van! *Taps.*) A dogmatizmustól, az önkényeskedéstől, a hazugságtól, tehetetlenségtől megszabadított sajtót! (*Taps.*) És bár több, mint egy évszázad telt el azóta, én is arra szeretnék hivatkozni, amivel Tardos Tibor elvtárs kezdte a maga felszólalását. A körülmények, azt hiszem mindnyájan tudjuk és felesleges részletezni, sokban különbözők, nagyon sokban különbözők, mégis hadd fejezzem be ezt a felszólalást Petőfi örökszép szavaival, amelyeket a sajtószabadság kivívásának, a csodálatos március 15-ének napjára visszaemlékezve írt:

„Szabad sajtó!... Már ezentúl
Nem féltelek, nemzetem...

...

Inkább szurony a szívekben,
Mint bilincs a kezeken!”⁹⁶

(*Élénk hosszantartó, majd ütemessé váló taps.*)

HUSZÁR TIBOR: Kuczka Péter elvtárs, Losonczy Géza elvtárs kért szót. (*Közbeszólás: Beszéljen Kuczka!*)

KUCZKA PÉTER: Kedves Elvtársak! Először néhány apróságot szeretnék elintézni. Én magyar állampolgár vagyok, a Hazafias Népfront tagja. Ezenkívül a *Magyar Nemzet*nek is előfizetője. (*Derűlttség.*) Ezzel kapcsolatosan van valami mondanivalóm, de hogy ezt megmondjam, előbb két apróbb történetet mondok el. Egy alkalommal a *Szabad Nép* kiküldött engem — ritkán írtam és ritkán írok oda — hogy írjak az ország egyik kiváló traktoristájáról riportot. Én ezt elvállaltam, kimentem, a riportot megírtam. A riport egyik fő, jelentős része az volt, amely arról szólt — én nagyon emberinek találtam ezt a mozzanatot —, hogy a traktoristához, illetőleg a kombájn-vezetőhöz kiment egy alkalommal a földművelésügyi miniszterhelyettes és megkérdezte, hogyan van, hogyan dolgozik, mit csinál és vitt neki termoszban limonádét. Most a traktorista visszautasította a limonádét és azt mondta, hogy nem iszik limonádét, ő magyar ember, bort iszik és erre a miniszterhelyettes, szerintem nagyon

helyesen, kiöntötte a limonádét és bort hozatott és a traktorista azt megitta és nem tudom hány százalékkal még többet teljesített. (*Derűltség.*) Nagyon kedves mozzanat volt, emberi mozzanat, még a miniszterhelyettes szerepe is nagyon tetszett benne és ezt megírtam. Ez jelentette tulajdonképpen az életet ebben a riportban, de ezt a mozzanatot kihúzták a *Szabad Népnél*. (*Közbeszólás: Kicsoda?*) Majd a végén. Mondtam, hogy a *Magyar Nemzet* előfizetője vagyok. (*Derűltség.*)

A másik, amit mondani akarok, 1953 végén történt, amikor irodalmi viták voltak egy versemmel kapcsolatban.⁹⁷ Egy emlékünnepevényen előttem ült egy elvtárs, aki hátrafordult és a versemről szólva komor mosollyal kijelentette, vidáman mosolyogva, kicsit vidáman kijelentette, hogy márpedig ha te ilyeneket fogsz írni, le fogunk taglózni, mint az ökröt. (*Közbeszólás: Ki volt az?*) A két személy ugyanaz volt, a *Magyar Nemzet* jelenlegi felelős szerkesztője, Komor elvtárs. (*Fujjzás.*) És éppen ezért, mint a Népfront tagja, amelynek hivatalos lapja a *Magyar Nemzet* és mint a *Magyar Nemzet* előfizetője bejelentem azt a szerény, de határozott véleményemet, hogy Komor elvtársat nem tartom alkalmasnak a *Magyar Nemzet* felelős szerkesztői szerepére. (Úgy van! Úgy van! *Taps.*)

Mielőtt a lényeges mondanivalómra térnék, egy másik részletkérdést hozok fel. Szeretnék vitába szállni Nógrádi elvtárral, Tardos elvtárs cikkével, illetve riportjával kapcsolatban. Amikor megtudtuk, vagy megtudtam, hogy ekörül a riport körül milyen nézetek vannak és hogy milyen hajsza, verekedés, vagy vita folyik e körül a riport körül, akkor egy nap Tardos Tiborral együtt kimentem az Egyesült Izzóba, mert kíváncsi voltam arra, hogy kinek van igaza. Tardos Tibornak van-e igaza, vagy pedig azoknak, akik nem értenek a riportjával egyet. Egészen konkrétan akkor Szabó elvtársra gondoltam, az Egyesült Izzó DISZ-bizottságának titkára, aki a *Nők Lapjában* egy válaszcikket írt.⁹⁸ Az Egyesült Izzóban Tardos Tibor cikke után megjelent Gerő Ernő elvtárs, aki, mint mondják az Egyesült Izzóban, nem azért ment, hogy ezzel a cikkel, vagy ennek hatásával foglalkozzék, de kétségtelen, hogy erről a cikkről is ejtett néhány szót. A DISZ-bizottság titkára, Szabó elvtárs, aki itt van valahol a teremben, amikor megkérdeztem tőle a beszélgetés során, hogy most végülis kivel ért egyet, azzal a cikkel-e, amit Tardos írt, vagy a sajátjával, illetőleg mit gondol, kinek a cikkében van több igazság, az övében-e, vagy Tardoséban, és őt helyes volt megkérdezni, mert mégis a DISZ-bizottság titkára, tudja, hogy milyenek az üzemben a fiatal leá-

nyok problémái. Tudja is. Tudja nagyon jól, ismeri a problémákat. Azt mondta, hogy ne tegyek fel ilyen meleg kérdést. Végülis azt mondta, hogy lényegében Tardos cikkének van igaza, ő csak a formája ellen emelt kifogásokat, de a lényegében igaza van és a további tárgyalások során a személyzeti osztályon való körülnézés után kiderült, hogy olyannyira van Tardosnak igaza, és olyannyira mondható ez a probléma általánosnak, hogy az üzemben kétezer leány közül 600-an vannak körülbelül, akik ágyrajárók, vagy albérletben laknak, akik közül a hármat Tardos részére a DISZ-bizottság kiválasztotta. Hatszázan vannak tehát leányok egyedül Budapesten (*Közbeszólás: És csak az Egyesült Izzóban!*) és az üzem most soronlévő ötéves tervében harcolnak egy ötvenszemélyes leányszállásért. Még nem tudják, nem tudtak határozott választ adni arra, hogy az ötvenszemélyes leányszállás meglesz-e.

Még valamit. Nógrádi elvtárs azt mondta, hogy őneki személy szerint nem tetszett ez a cikk. Ha Nógrádi elvtárs, mint olvasó mondja ezt, akkor szerintem semmi baj nincs. Egy probléma azonban van akkor, ha Nógrádi elvtárs, mint az Agit.-Prop. Osztály vezetője és sajtóügynök a pártban az irányítója mondja ezt, akkor nem úgy veszik, gondolom nem úgy veszik, mint egy egyszerű olvasó magánvéleményét, akkor ez a vélemény gyűrűzik tovább, akkor ennek a véleménynek mindenféle hatása van és akkor furcsa dolog ez és nem jó dolog ez, ha a cikk körül általában olyan hangulat, a megjelenéstől kezdve olyan hangulat alakul ki, hogy például tudtommal az első napon, amikor a cikk megjelent — a jelenlevő Kukucska elvtárs⁹⁹ felvetette azt a problémát, hogy talán be kellene zúzni a *Nők Lapjának* ezt a számát. (*Közbeszólás: Újságíró a Kukucska?*) Én nem töled hallottam, Kukucska elvtárs; megmondhatom Neked nyugodtan; Tardos Tibortól. (*Kukucska: Tardos elvtárrsal én nem beszéltem! — Zaj.*) Nem baj, elvtársak, ha a hozzászólások egyenként vannak, akkor én tudok válaszolni. (*Derűltég.*) De hozzá kell még tenni, hogy György elvtárs,¹⁰⁰ — úgy hívják az illetőt — a *Szabad Néptől* szintén ki lett küldve azért, hogy megvizsgálja ennek a helyzetnek a valóságát. No most, a *Nők Lapja* ellen úgy tudom, hogy ma azt a vádat emelték, vagy azt a kifogást emelték, hogy nem közölte György elvtársnak a cikkét, amelyben Tardosnak ellentmond, és ezért a sajtószabadságot sértette meg. Mármost a *Nők Lapja*. (*Derűltég.*)

Még valamit ehhez hozzá lehetne tenni. Hogy mennyire igaza volt Tardos Tibornak, arra lehetne idézni azokat a leveleket, amelyek Tardos nevére érkeztek és amelyekből itt egy kivonat-féle van nálam. Én nem

hiszem, hogy az elvtársak kívánják, hogy ebből a kivonatból én felolvassak. (Nem! Nem!) Annyit mondhatok, hogy a kivonatban a levelek... (Közbeszólás: Küldje el Nógrádinak!) Odaadhatom Nógrádi elvtársnak, oda fogom adni. (Taps.) — (Odalép Nógrádi Sándorhoz és odaadja.) A levelek eredetije Tardos Tibornál látható. (Zaj.)

Eltársak! Mindenekelőtt azt szeretném megmondani, hogy ez a vita nagyon tetszik nekem. De nincs mindenkinek olyan speciális oka a tetszésre, mint amilyen nekünk íróknak, írószövetségi tagoknak van. Tudniillik nálunk a viták most már unalmassá váltak, illetőleg viták nálunk már nincsenek, mert 300 ember van egy ember ellen: Gergely Sándor¹⁰¹ ellen. (Élénk derűtség és taps.) Az ilyenfajta vita igazán nem lehet érdekes. Itt viszont — és ennek örülünk egy kicsit — a közbeszólásokból, a tapsok megoszlásából és a szenvedélyesebb kitörésekből is, Kalmár elvtárs, azokból arra következtetek, hogy nem ért mindenki egyet az elmondottakkal, illetőleg tovább megyek, biztos vagyok benne, hogy nem ért mindenki egyet, még a helyeket is ki tudnám jelölni, hogy körülbelül hol vannak, akik nem értenek mindenben egyet. Például elvtársak, itt, hogyha felnézek itt (*jobboldalra mutat*) ezen az oldalon az erkélyen jelentős számban vannak olyan elvtársak, elvtársnők, akik nem értenek egyet és ott is jobbra és én elsősorban azért, mert közülük nagyon sokkal a pártfőiskolán együtt voltam, 1951-ben és azért is, mert többségükben pártmunkások, pártfunkcionáriusok és harmadsorban azért, mert én szeretem meggyőzni az embereket a mi igazságunkról, a leninizmus igazságáról, éppen ezért most elsősorban hozzátok szeretnék beszélni elvtársak, akikkel együtt voltunk pártiskolán, és akiket még úgy látszik, meg kell győzni egy és más általánosan is elfogadott igazságról. (Halljuk! Halljuk!) Úgy szeretnék beszélni, mint ahogy szemináriumokon beszélgettünk együtt. (Derűtség.)

Kicsiny és szegény nép vagyunk. Fájdalmas hibákkal és nehéz küzdelmekkel teli történelmünkben nem tudtuk megszerezni azt az előfeltételt, amely a kis népeket is képessé teszi, hogy nemcsak kiemelkedő egyedeikben, hanem tömegükben az emberi haladás élén járjanak. Voltak lángoló dicsőséges pillanataink, de ezeknek fénye csak még komorabbnak mutatta a körülöttünk gomolygó évek sötétségét. Jártunk már Európa élén, de annál nehezebb volt elviselni nyomasztó elmaradottságunkat. Vannak halhatatlan költőink, és hőseink, de sorsuk és életútjuk mindig arra figyelmeztet bennünket, hogy hányan zuhantak vissza a mélységbe, hogy hány tehetség, hány nagyratörő egyéniség pusztulhatott el számon

kívül maradva és hogy hány jó ész lett vaddá, hogy nem művelték, hogy jobban nem nevelték. A Hortobágy poétája sorsa nem egy elkeseredett költő nyomasztó látomása, hanem évszázadok mulasztásait feltáró vízió.

Gazdag és nagy nemzetek és népek, amelyek megírták az emberi fejlődés nagy állomásait, könnyelműbbek lehetnek nálunk, többet kísérletezhetnek, keresve a társadalom javát, mint mi. Akinek többje van, az néha pazarolhat is, mi ezt nem tehetjük. Szegény és kicsi nép vagyunk és e nép részének lenni, gondolkozni és előretörni itt nálunk tízszeres felelősséget jelent és a szocialista nálunk százszoros felelősséget hordoz a vállán. Nem dobhatunk ki számlálatlan milliókat és milliárdokat az ablakon, mert nálunk minden fillér tízszer többet ér. Nem nyomhatunk el egyetlen jószándékú gondolatot, nem törhetünk derékba egyetlen tehetséget sem, mert nálunk minden gondolatra, minden jószándékú gondolatra és minden tehetségre százszor nagyobb szükség van. A mi felelősségünk a nép sorsáért felmérhetetlen. Joggal követel tőlünk sokat a szabolcsi, a fejér megyei paraszt, joggal követel többet az Egyesült Izzóban dolgozó ifjúnunkás leány, vagy a Csepelen dolgozó esztergályos, a borsodi tanító, vagy Budapesten az egyetemi tanár, nagy vizsgáztatók ők és mi, leninisták nem bukhatunk meg ezen a vizsgán, nem bukhatunk meg szüleink és testvéreink előtt. Felelőtlen vita, felelőtlen harcok, felelőtlen kötélhúzás és felelőtlen kísérletezések nálunk megengedhetetlenek. Nem pazarolhatunk anyagot és pénzt, nem pazarolhatunk emberséget, hitet, akaratot és bizalmat.

1945-ben kaptunk valamit: a szabadságot. Nem ingyen kaptuk, szenvedtünk és kínlódtunk érte eleget, még akkor is, ha nem voltak nálunk tömeges felkelések és hatalmas partizánharcok. Sohasem felejtsük el és ne felejtse el soha a világ, hogy a Lenin vezette októberi forradalom után a magyar [1919.] március 21-e volt a második. (*Taps.*) Felelősségünket ez méginkább növeli. És hol tartunk ma? Nézzünk csak vissza és nézzünk körül: eleget tettünk-e kötelességünknek, jól vizsgáztunk-e népünk előtt, megtartottuk-e ígéreteinket, beváltak-e a hozzánk fűzött remények, Szinte mindegyik kérdés, szónoki kérdés, de azért én tovább kérdezek. Jön-e utánunk a falvak népe, hallgatnak-e ránk a gyárakban, mit mondanak rólunk azok, akik garázsban laknak, és mit a vásárcsarnokban sorakozó asszonyok? Bele kellene hallgatózni a levegőbe, főleg azoknak kellene belehallgatózni a levegőbe, akik a vas és az acél országaról beszélnek. Életszínvonalunk egyre jobban lemarad, még a mostani ötéves terv számai is azt mutatják, hogy viszonyítva más népi demokráciákhoz,

például Csehszlovákiához, az életszínvonalunk igen jelentősen lemarad. Amikor április 4-én tűzijátékot dobálunk a Gellért-hegy felett az égre, amikor nem mondunk ki, szemérmesen titkolunk, illetve titkolnak mindenki előtt nyilvánvaló igazságokat, amikor mint a tapintatos szülők a gyermekek előtt idegen nyelven kezdenek beszélni, hallgatózzanak bele a levegőbe, hogy nem hallják-e ki az országnak csöndes, halk morajából a quousque tandem-et?¹⁰² (*Taps.*)

Nem vagyok pesszimista, nem becsülöm le elvégzett munkánkat, nem becsülöm le eredményeinket. Optimista vagyok, tudom, hogy vannak eredményeink. Még akkor is jók ezek az eredmények, ha egy részük csak arra volt jó, hogy a jó igényeket, a kibontakozás igényeit, az ember egyéni fejlődésének igényeit növeljék, de most mulasztásainkról beszélünk és furcsa lenne, hogyha valaki arra a kérdésre, hogy eleget tettünk-e a demokrácia nevelésében azt válaszolná, hogy felépítettük Sztálinvárost. Révai elvtárs egyik könyvének a címe, „Élni tudtunk a szabadsággal.” Én azt hiszem, hogy ezzel a címmel vitába lehet szállni. Nyugodtan vitathatjuk és nyugodtan mondhatjuk azt, visszanézve az elmúlt 12 évre, hogy nem tudtunk mindig élni a szabadsággal, hogy nem éltünk jól a szabadsággal és gyakran visszaéltek a szabadsággal. Persze a fokozatok közt hatalmas különbségek vannak és ezek a különbségek félreállásra kell, hogy késztessenek egyeseket (Úgy van! Úgy van! *Taps.*) nagyobb felelősségre, jobb munkára, igaz szavak kimondására, igaz feladatok elvégzésére másokat. Itt gyorsan megjegyzem, elvtársak, hogy büszke vagyok, hogy az Írószövetség pártszervezetének tagja vagyok. Azért vagyok erre büszke, mert tudomásom szerint az egyetlen hely Magyarországon, ahol a XX. Kongresszus után személyi változás történt, a Magyar Írók Szövetsége. (*Taps.* — *Közbeszólás:* És az Esti Budapest, lehet követni! — *Közbeszólás:* Bár én is büszke lehetnék!¹⁰³) Majd lesz Te is. Rengeteg munka az, ami ránk vár, becsületünket kell visszaszerezni, a szó hitelét kell visszaszerezni, a reményt és bizalmat kell visszaadnunk az embereknek, hibákat kell jóvátennünk és ezek nem kis feladatok, ugyanakkor, amikor tovább kell építeni a szocializmust, meg kell mondanunk az ország népének az egyszerű igazságot, nagyon nehéz helyzetben vagyunk, sok gond és nehézség vár ránk, nem szabad a régi délibábok helyére új délibábokat festegetni.

Ez minden kommunista előtt világos. Miért nem ez történik mégis? Miért játszunk még mindig, miért nem beszélünk a nép előtt világosan, titkaink vannak a nép előtt, rejtegetni kell előttük valamit? Nekünk

nem lehet rejtegetnivalónk! Nagyon sokat mulasztottunk, nem mértük fel az ország helyzetét, nem tudjuk pontosan, hogy mi is van nálunk. Horthyéknak nem volt szükségük az ország felmérésére és ebben semmi csodálatos nincs, de mi nem tudhatjuk felépíteni a szocializmust az ország helyzetének, az igazságnak legtökéletesebb ismerete nélkül. Nem bízhatjuk magunkat a véletlenre és tudománytalan fecsegségre, a tiszta és egyszerű igazságra van szükségünk. (*Közbeszólás: Idő!*) Rögtön befejezem. (Halljuk! Halljuk!) Nem engedhetjük — azért mondom én el ilyen általánosságokat is, mert mondtam, hogy olyan elvtársakhoz szólok elsősorban, akik ezeket az általánosságokat sem értik. (*Zaj.*) — Hogy bárki bármilyen indokkal akadályozzon bennünket felelősségteljes munkánkban. Az indok ma már, hónapokkal a XX. kongresszus után csak személyi indok lehet, a nép érdeke a feladatok elvégzését és az igaz beszédet követeli és a személyi kultuszt fenntartani sem nyíltan, sem burkoltan nem lehet többé. (*Taps.*) Nem hiszünk a dogmákban és ami bennünket egykor a kommunizmus ügye mellé állított, a gondolkodás és az alkotás csodálatos szabadságának látomása, ma megtisztul a rárakódó portól és salaktól, egy ráfestett giccs alól előkerülő Rafael-kép nem kedves nekünk annyira, mint a megtisztulóban lévő marxizmus-leninizmus.

Mégegyszer erre a vászonra nem lehet giccset pingálni. (*Taps.*)

Itt hosszan akartam — de kihagyom ezt a részletet — beszélni arról, hogy az ország felmérésében, tudományos felmérésében történt-e valami és arról, hogy 1945–48 között olyan helyeken, mint a *Valóság*¹⁰⁴ című folyóirat, egy csomó kitűnő kezdeményezés volt erre vonatkozóan. De ma nem mondhatjuk, én azt hiszem, hogy nincs olyan ember ebben az országban, aki bátran merné állítani magáról, hogy ő a munkaterületének minden részét és a más területéhez való minden kapcsolatát pontosan ismeri. Pazaroltunk itt is és a pazarlásunk újabb pazarlás lett, mint ahogy a magyar dzsentri pazarolt, aki mulatozás közben beugrott a nagybögőbe, szétlőtte a tükröt. Dzsentri-szokás volt ez és ez annál is inkább nem helyes, mert az ilyen mulatozás vége a végrehajtó, a dobpergés, a magányos pisztolylövés szokott lenni. A vitákból is egy kicsit sok volt, megmondom azért, mert kevés a tett, azért sok a vita. (*Taps.*) Azért sok a vita, mert Vas elvtárs is elmondta például azt, hogy a párt egyetért ezekkel a vitákkal, csak egy dolgot nem látott pontosan, hogy a Központi Vezetőség, illetőleg a Politikai Bizottság mennyire ért egyet ezekkel a vitákkal, mennyire ért egyet a XX. kongresszussal. Ezt nem látjuk világosan. (*Taps.*) Mert azok a nyilatkozatok, amelyeket erre vonatkozóan

hallottunk, az a határozat, vagy határozatok, amelyeket erre vonatkozóan olvashattunk, ezek nem adnak számunkra teljes tiszta képet, annál inkább nem, hogyha a tetteket vizsgáljuk meg és megkérdezzük azt, hogy az országot érdeklő fő kérdések közül melyekre kaptunk a tettekben teljesen egyértelmű választ. Az életszínvonal kérdésével kapcsolatban tudjuk-e pontosan, hogy az életszínvonal emelkedése az utolsó években milyen volt? Tudjuk-e pontosan, hogy a következő öt éves tervben milyen lesz az életszínvonal emelése, és végrehajtható lesz-e viszonyítva, ahogy az előbb mondtam, a körülöttünk lévő népi demokráciákhoz, mondjuk Csehszlovákiához képest.

Vagy itt van például a rehabilitáció kérdése. Én, elvtársak, úgy gondolom, hogy a rehabilitáció addig nem rehabilitáció, míg a sajtóban meg nem jelent. (Úgy van! Úgy van! *Taps.*) Én nem tudom elfogadni (*Közbeszólás:* A júniusi határozattal együtt!) a szóbeszédet. Lenin egyik beszéde figyelmeztet arra, hogy aki a vitákban szavakban hisz — nem tudom szóról szóra, de lényegében — az ostoba. Nem a szavak érdekelnek most már, hanem a dokumentumok, a nyomtatott dokumentumok az ország színe előtt.

Hát itt jutok el nagyon lassan a sajtó kérdéséhez. Ezzel kapcsolatosan, ha már többen beszéltek itt a száz évvel ezelőtti eseményekről, én is egy idézetet szeretnék felolvasni, egy 111 éves idézetet abból a kitűnő gyűjteményből, amelyet Lukácsy Sándor¹⁰⁵ csinált Irinyi irataiból. Egy idézet a napi sajtó feladatairól szól, és azt hiszem, hogy aláírhatjuk mi is: „Tudatni komoly, de könnyű nyelven minden bel- és külföldi érdekes hírt és kiterjedni eképp a tudásnak minden ágára. Értesíteni a polgárokat jogaik mibenlétéről, felvigyázni a kormány, megye, város és minden aprócska kényúr tetteire, bepanaszolni közönség előtt, ha érdekel bír, minden jogtalanságot és méltatlanságot, elmondani a nemzet minden hiányait, vágyait, szükségét és szenvedélyeit, megtámadni minden hibát, minden visszaélést, a saját pártjának tagjai által követettet is, sőt ezen esetben még sokkal szigorúbban, mert ez növeli leginkább a pártnak erkölcsi tekintélyét. (*Taps.*) Védni az igazságot, a nemzeti nagyságot, tekintetet érdeken kívül, és a jólétet, szabadságot és a rendet. Előre megemlíteni, egyszerűsítve előadni, kifejteni, megbírálni és tárgyaltatása alatt is éber figyelemmel kísérni minden törvényjavaslatot és napi kérdést. Feljelenteni a közvéleménynek minden zsarolást, gonosz szándékot, titkos sóhaj, elrejtett gondolatokat.” (*Zaj.*) Elvtársak! Én magamat szívesen lerövidítem, de Irinyit nem. (*Közbeszólás:* De ne ol-

vasd fel!) De felolvasom. „Feljegyezni az eseményeket és azoknak indító okait, azaz hírlapba iktatni azokat, hogy majd egykoron bőséges anyaggal bírhasson a történetíró. Elbeszélni a nemzetnek örömét, fájdalmát, tanácsot adni a kormánynak, beszélni a közvélemény nevében, de beszélni a közvéleménynek is és mindezt tenni nem néha, de tenni csüggedés és halogatás nélkül, minden nap írni fóliánsokat anélkül, hogy valaki különös írói nevet vívhatna ki, dolgozni szakadatlanul, sőt rögtönözve anélkül, hogy méltánylással lehetne számolni, szembeszállni mindennel, aki és ami hibás, nem gondolva előítélettel, gúnnyal, rágalommal és akárminő ellenségeskedéssel és középpetet a részvétlenség és közönyösségnek, folytonosan lobogó lelkesedésünek, éber és rugékony lelkünek lenni, nem tántorítani soha még az örvény szélén sem és legyőzni a folytonos munka minden unalmát és fáradalmait. Eképp küzdeni, tudósítani, világosítani, tanítani igazán bátran és becsületesen. És beszélni, midőn még nem beszéltek, midőn mások már nem beszélnek, beszélni mindig, beszélni újra és beszélni szakadatlanul — ez az időszaki sajtó feladata.” (*Taps.*)

Én nagyon sajnálom, hogy az elvtársak,... Több felszólalásban arról volt szó, hogy a márciusi fiatalok útját, hogy egy elődünknek, egy márciusi fiatalnak... (*Zaj.*) Egyenként kérem a hozzászólásokat, akkor válaszolok. Itt jutottam el a mai vita anyagához.

HUSZÁR TIBOR: Eljutottunk fél kettőig.¹⁰⁶

KUCZKA PÉTER: A sajtó és a tájékoztatás kérdéseihez. Nem megengedhető például, hogy Hruscsov elvtárs ismert beszédét a személyi kultusz kérdéseiről csak néhány kiválasztott elvtárs ismerje teljes terjedelmében. Nálunk csak néhány kiválasztott, de nyugaton kivétel nélkül mindenki, mert ott a kapitalista sajtó és a könyvkiadás milliós példányszámban publikálta az egészet. (*Közbeszólás:* Azok megbízhatók! — *Közbeszólás:* Ellenség hangja!) Mi csak egy ifjúsági kiadást, egy szelidített és megbékült változatot kaptunk belőle. (*Közbeszólás:* Éretlenek vagyunk!) Ki kell adni Magyarországon is az egészet. Ismerje meg az egész felnőtt nép. De nemcsak erről van szó. Olvasta-e valaki az utóbbi évek legfontosabb párthatározatait? (*Közbeszólás:* Nem!) Kinek van a kezében egy könyv, amely a fontos és sorsdöntő határozatokat tartalmazza? A második kongresszust¹⁰⁷ ki lehetett adni, a párthatározatok egy gyűjteményét ki lehet és ki kell adni ma is egyet. Ki kell adni a júniusi határozatot, az októberit és a többieket, vagy talán titkolni kellene ezeket a határozatokat azok előtt, akikről szó van bennük, az ország népe és a párt tagjai előtt? (*Közbeszólás:* Végre kell hajtani!) Pedig a nemzetközi munkásmoz-

galom eseményeit sem ismerjük eléggé, a Togliatti-beszédet, az angol, francia, amerikai munkásmozgalom fontos nyilatkozatait és dokumentumait, ezek sem jutnak el hozzánk, vagy csak megcsonkítva. (*Közbeszólás: Lapot a Tartós Béke*¹⁰⁸ helyett!) Fel kell számolni azt a koncepciót, hogy az ország nagy része ellensége a szocializmusnak, azt a koncepciót, amely szerint az ország nagy része, az építő és verejtékező munkások és parasztok — gyermekek. Ismereteket és tudást akarunk, dokumentumokat és igazságot.

Kicsiny és szegény nép vagyunk, ezzel kezdtem, kicsiny, de nagy lehetőségeink vannak. Lehetőségeinkkel élve nagy és gazdag nép leszünk és akarunk lenni, ebben senki sem akadályozhat meg bennünket. (*Taps.*)

HUSZÁR TIBOR: Időközben egy kérés érkezett az elnökséghez. Fekete Sándor elvtárs azzal a kéréssel fordult hozzánk, hogy adjunk neki szót.

FEKETE SÁNDOR: Kedves Elvtársak! Most jöttem Bukaresten át egyenesen Moszkvából és egyenesen a Petőfi Kör gyűlésére.¹⁰⁹ (*Élénk taps.*) Barátaim azt javasolták, mondjam el három mondatban a legfontosabb benyomásaimat Titó elvtárs moszkvai és bukaresti látogatásával kapcsolatban. Megpróbálom a következő három mondatot. (*Közbeszólás: Többet is!*) Először is komolyan és felelősségteljesen mondhatom, hogy a Szovjetunióban eltöltött másfél hónap alatt arra a megdönthetetlen meggyőződésre jutottam, hogy a Szovjetunióban feltartóztatlanul halad előre egy forradalmi megújulás, olyan megújulás, amelyet már semmiféle erők nem tudnak feltartóztatni. (*Élénk hosszantartó, majd ütemessé váló taps.*)

Másodszor, a jugoszláv elvtársakkal folytatott hosszú és őszinte elvtársi beszélgetés során arra a szilárd meggyőződésre jutottam, azt az örömteli felfedezést tettem, hogy a nemzetközi munkásmozgalomnak ez a kiváló és ragyogó élcsapata, a Jugoszláv Kommunista Szövetsége teljesen szolidarizál azzal a harccal, amelyet a magyar párt és a magyar nép legjobbjai folytatnak a forradalmat beszennyező, a nép ellenségeinek segítő szektáság, dogmatizmus, szolgaszellem ellen. (*Élénk hosszantartó taps és éljenzés, felkiáltások: Hurrá!*)

Ennek ellenére arra a harmadik meggyőződésre jutottam, hogy harcunkat a XX. Kongresszus nagy igazságtevésének magyarországi alkalmazásáért sem Moszkvában, sem Belgrádban nem fogják eldönteni, ezt a harcot nekünk itt Magyarországon kell megvívni. (*Élénk hosszantartó, majd ütemessé váló taps.*) Azt hiszem, akkor fog ez a harc győzni, ha az

egész ország és az egész párt úgy fog küzdeni a forradalom nagy megújulásáért, mint a Petőfi Körnek ez a mostani gyűlése. (Úgy van! Úgy van! *Élénk taps.*)

HUSZÁR TIBOR: Losonczy Géza elvtársat illeti a szó.

LOSONCZY GÉZA: Elvtársnők! Elvtársak! Abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy mondanivalóim javarésztét elmondották már itt mások. Ennek ellenére engedjék meg, hogy részben a mai vitához egy néhány megjegyzést tegyek, részben pedig a vita tulajdonképpen tárgyával kapcsolatban elmondjak egy-két gondolatot, amit elmondtam volna, nemcsak mint vitavezető, hanem úgy is, mint e vita egyik felszólalója.

Minek tulajdonítható még ez a Petőfi Kör történetében is szokatlanul nagy érdeklődés, amely a jelenlegi vita iránt megnyilvánult? A vita tárgyának, vagy talán az előadók személyének, vagy talán valamilyen más körülménynek? Azt hiszem, hogy a vita iránti szokatlanul nagy érdeklődés elsősorban a jelenlegi helyzettel magyarázható, az általános helyzettel és ezen belül a tájékoztatás és a sajtó helyzetével, amely egyben kifejezője annak, hogy hol tartunk jelenleg a XX. Kongresszus szellemének megvalósítása útján.

Az itt felmerült kérdések politikailag alapvetően tisztáztak egy kérdést, amelyet ennyire élesen az én tudomásom szerint nem vetettek fel még a Petőfi Kör eddigi vitáin, ez pedig az elmúlt 6–8 esztendő periodizálásának kérdése. Hogy 1949 és 1953 között pártunk egy hibás és szektáns úton járt, erről beszél a mindeddig közzé nem tett júniusi határozat. Ugyanakkor az, hogy 1953 júniusa óta a XX. Kongresszusig egységes volt-e az utunk, folyamatos és töretlen volt-e júniusi út, mint hallottuk nem egyszer állítani, vagy pedig ezen az úton törést jelentett 1955, arra vonatkozóan itt ezen a vitán hallottunk először világos és félreérthetetlen állásfoglalást. Ha nem látjuk 1955 szerepét a maga valóságában, tehát mint törést a júniusi úton és egy olyan fordulatot, amely tartalmazta 1949–1953 restaurációjának igen lényeges elemeit, akkor lényegében nem tudjuk világosan áttekinteni a mögöttünk lévő periódust és ennek következtében nyilvánvalóan nem tudnók helyesen felmérni az előttünk lévő feladatokat sem. Az az éles és kemény bíráló hang, amelyet Déry Tibor elvtárs ütött meg itt, azt hiszem feltétlenül jogosult mindazoknak a szemében, akik az elmúlt évek valóságos kultúrtörténetét ismerik és ezen belül azt a sorsot, amely más írókkal, igen számos íróval együtt Déry Tibor elvtársnak is osztályrészül jutott. Lehet beszédének és felszólalásának egyik-másik részével nem mindenben egyetérteni, de hogy

ez a felszólalás egy író részéről, aki a nyilvánosságtól és ezen belül is a sajtónyilvánosságtól őt és a magyar kulturát érintő alapvető kérdésekben jó öt esztendeje el volt zárva, annak erkölcsi jogosultságát kétségbevonni nem lehet, foglaljon — ismétlem — bárki bármiképpen állást ehhez a beszédhez, én a magam részéről minden lényeges pontjában egyetértek ezzel a felszólalással. (*Élénk taps.*) Megvallom, számomra szubjektíve mindig jólesik, valahányszor vezető funkciót betöltő elvtársaink részéről hallja az ember azt, hogy nincs olyan erő, amely vissza tudná rántani politikánkat, a pártot a XX. kongresszus előtti periódusba. Jólesett hallanom ezt ugyancsak a Petőfi Kör rendezésében történt régi harcosok és fiatal értelmiségiek találkozásánál¹¹⁰ Kiss Károly elvtárstól és azt hiszem, hogy minden ilyen kijelentésnek megvan a maga pozitív értéke és hiba volna ezt nem értékelni eléggé. Nekünk azonban az elmúlt 6–7 év tapasztalatai alapján, amikor a párt nemcsak elindult a júniusi úton és ért el eredményeket ezen az úton, hanem bizonyos visszahúzó erők hatására megállt és visszafordult ezen az úton az 1949–53-as, már a júniusi határozat által elítélt periódushoz, hibákhoz, azt hiszem, hogy az volna elsősorban a teendőnk és minden kérdést, így a sajtó és tájékoztatás kérdését is elsősorban abból a szempontból kellene vizsgálnunk, hogy mi nyújt maximálisan biztosítékot az illető területen egy újabb szektáns, sztalinista restauráció ellen. (Úgy van! Úgy van! *Taps.*) Ha megvizsgáljuk az 1953 júniusa és 1955 tavasza közti periódust, akkor a megállás, illetőleg a törés igen számos forrása és oka közt, azt hiszem, hogy különös hangsúllyal megállapíthatunk két elemet, két tényezőt. Az egyik az, hogy 1953 júniusa után nem történt meg — éppen azért, mivel a dogmatizmus kellőképpen nem volt felszámolva, noha óriási csapást mért rá a júniusi határozat, — a soronlévő elvi problémák, a gazdasági élet, a kulturális élet, a bel- és külpolitika elvi kérdéseinek megfelelő tisztázása.

Másrészről, hogy június sorsát nem sikerült eléggé letenni a párttag-ság százezreinek és a dolgozó nép millióinak kezébe. Ezeket a tényezőket, elemeket is számba kell nekünk venni, amikor arról van szó, hogy hogyan szilárdítsuk meg június szellemét és a XX. kongresszus szellemét most ebben a periódusban, hogyan tegyük a XX. kongresszus szellemét véglegessé és visszavonhatatlanná. E szempontból kívánnék a sajtó és a tájékoztatás néhány problémájáról szólni.

Konkrét példákkal illusztrálták előttem és ebben a tekintetben semmiféle vita nem volt, egyetlenegy felszólaló és egy másik felszólaló között sem, hogy a tájékoztatás állapota, a mai sajtóban messzemenően

nem kielégítő, sem belpolitikai, sem külpolitikai, sem pedig gazdasági és kulturális tekintetben. Én nem akarom ezeknek a példának számát tovább szaporítani. Inkább egy szempontot az elmondottakhoz hozzátennék: nem kielégítő morálisan sem. Engedjék meg, hogy erre vonatkozólag egy-két példát említsek. Itt van a Nagy Imre-kérdésnek a sajtóban való tárgyalása 1955 folyamán. Tagadhatatlan, hogy pártunkon belül ma is vannak nézeteltérések ennek a kérdésnek a megítélésében, bár az is vitathatatlan, hogy a XX. kongresszus óta mind szélesebb és szélesebb rétegek vélekednek vagy látnak valóban tisztábban ebben a fontos problémában. Én most nem is a kérdés érdemi részéhez akarok hozzászólni, de mindenképpen fel akarom vetni a sajtómorál, a sajtóerkölcs szempontjából azt, hogy lehetséges-e, helyesebben erkölcsös-e támadni valakit anélkül, hogy meghallgatnók és véleményének, védekezésének ugyanolyan nyilvánosságot biztosítanánk, mint az ellene elhangzott támadásoknak. (Úgy van! Úgy van! — *Élénk taps.* — *Közbeszólás:* A Központi Vezetőség sem hallgatta meg! — *Közbeszólás:* A jelenlegi körülmények közt hogyan lehetséges Rajk-per? *Közbeszólás:* Ezért kell, hogy a gyilkosok...)

Vitás kérdések merültek fel itt a párt és a Népfrent, a szövetkezet-fejlesztés, a nehézipar fejlesztése és más kérdésekben. Egyesek, akik figyelemmel kísérték a sajtót, úgy mondják, hogy Nagy Imre személyét és politikáját még az áprilisi határozaton¹¹¹ is messze túlmenően támadta a pártsajtó és a nem pártsajtó az 1955-ös év folyamán. (Úgy van!) De miért nem lehet eleget tenni a sajtóerkölcs és a nép ama követelésének, hogy hallgassák meg ebben a kérdésben Nagy Imrét is, mivel kétségtelen, hogy anélkül... (Úgy van! Úgy van! — *Élénk, majd ütemessé váló taps.* — *Ütemes felkiáltások:* Vissza a pártba! — *Percekig tartó taps és ütemes felkiáltások:* Vissza a pártba! *Hosszantartó nagy zaj.* — *Élénk taps.* — *A karzaton felállnak az emberek. Nagy zaj.* — Halljuk! Halljuk!)

Felvetődik az a kérdés, hogy annak idején, amikor a Központi Ellenőrző Bizottság Nagy Imre elvtárs kizárását elhatározta, erről az elhatározásáról szóló közlemény miért nem jelent meg a párt központi lapjában, miért kellett megjelennie a *Pártépítés* c. folyóiratban?¹¹² (*Közbeszólás:* Rossz a lelkiismeretük!) Ugyanezzel a kérdéssel kapcsolatban szeretném egészen röviden megemlíteni a *Szabad Népből* 1956. április 15-én „A pártdemokrácia fejlesztéséért” c. cikk egyes részleteit, amelyben anélkül, hogy idéznének a szóban forgó elvtársaktól, megbélyegzik őket, mint olyanokat, akik a XX. kongresszus utáni taggyűlésen pártellenes felszólalásokat mondtak, azzal, hogy céljuk nem az építő bírálat, hanem

zavarkeltés és a hisztéria volt. (*Közbeszólás: Kapott igazságot Litván?*) Meg akarom említeni, hogy az én tudomásom szerint a cikk szerzője sajnálkozását fejezi ki emiatt a cikk miatt.¹¹³ (*Nagy zaj.*) Ezt az említett két példát is csak azért hoztam fel, számtalan más egyebet lehetne felhozni, hogy a vita eredményeihez, eddigi eredményeihez hozzátegyem még azt az előbb említett szempontot, de igen nyomatékosan, hogy véget kell vetni ennek az igen rossz értelemben vett pártos újságírásnak és vissza kell térni a tárgyilagos, a lenini értelemben vett pártos újságíráshoz, amikor mindenkinek, akit támadunk, joga van arra, hogy pontosan megjelöljék minden összefüggésével együtt, meghamisítás nélkül, hogy mit mondott az illető (Úgy van! Úgy van!) és mindenkor módot adjanak neki arra, hogy állást foglalhasson ahhoz a cikkhez, amely az ő megtámadását tartalmazza és amennyiben valótlan tartalmaz, helyreigazítást kérhessen. Vissza kell térni itt is e tekintetben is a normális sajtóerkölcshöz. (Úgy van! Úgy van! *Taps.*)

Külpolitikai tekintetben egy kérdést szeretnék megemlíteni: a Togliatti-nyilatkozat kérdését, amelynek a sajtóban meg nem jelenése számomra is rejtélyes. Itt nem pusztán arról van szó, hogy a Togliatti-beszédet meglehetősen rövidítve és azok szerint, akik a teljes szöveget ismerik, egy és más ponton nem teljesen híven közölte a *Szabad Nép*.¹¹⁴ Nem látszik teljesen érthetőnek ez az intézkedés, hogy amikor az *Unitában* emlékezetem szerint vasárnap múlt egy hete, hogy megjelent ez a cikk, nálunk mégis csak jó négy-öt nappal, vagy még többel később közölték ezt a cikket. Továbbá az a „tanács” [sem érthető] a *Szabad Nép* melletti sajtóhoz, tehát a *Népszavához* és a *Szabad Ifjúsághoz*, hogy ők még ezt a kivonatos szöveget se közöljék. Ilyen körülmények között nyilvánvaló, hogy — most hem beszélve a XX. kongresszus külföldi tovagyrűzéséről, arról a körülményről, hogy egész csomó párt foglalt már állást arról, hogy Hruscsov elvtársnak a XX. kongresszuson mondott beszédét, amelyet nálunk csak egy meglehetősen szűk körrel ismertettek, hivatalos szövegben tegyék közzé, hogy kikerüljenek abból a kínos helyzetből, hogy a burzsoá hírügynökségek nyomán kellett nekik is közölni sajtójukban, s így tovább. Azt hiszem, hogy ez a néhány tény-kiegészítés ahhoz, amit az elvtársak itt a vitában felhoztak, már önmagában véve is elég világosan tükrözi, hogy igen-igen komoly teendőink vannak még, hogy az újságokból nálunk Magyarországon szavahihető, hiteles hírközlő orgánumok váljanak. Nem beszélve [arról a] sajtáságos titkolózásról, amelynek indokoltsága már nem is látszik teljesen világosnak.

Én nem akarom itt felvetni azt a kérdést, amelyet itt az elvtársak felvetettek, az 1949–53-as periódusban mártírhaltalt halt emberek temetését és nevének közzétételét a sajtóban. Rákosi elvtárs a Sportszarnokban mondott beszédében megbélyegezte az angol szociáldemokrata vezetők eljárását, akik Hruscsov elvtársnak provokatív formában vetették fel a Kelet-Európában bebörtönzött szociáldemokraták ügyét.¹¹⁵ Én ebben a kérdésben Hruscsov elvtárssal és Rákosi elvtárssal teljesen egyetértek. Rákosi elvtárs itt megjegyezte még azt: „Noha az illetők már akkor szabadlábon voltak”.¹¹⁶ De az emberben felmerül a kérdés, hogy amennyiben az országok közti információk kicserélését nem kémkapcsolatokra, vagy követségi jelentésekre építjük, akkor valójában honnan tudhatták volna az angol szociáldemokraták, hogy a magyarországi bebörtönzött szociáldemokraták szabadlábon voltak? (*Élénk taps.*) E tekintetben is vissza kellene térni — ismétlem — a teljesen normális újságszerű tárgyközléshez. Ez egy rendkívül fontos politikai esemény volt, ugyanúgy mint a szóbanforgó elvtársak teljes rehabilitálása az elmúlt időkben. Ezekről az eseményekről a sajtónak, a délutáni sajtónak aznap, a reggeli sajtónak másnap teljesen normálisan hírt kellene adnia, ugyanúgy, mint ha a Togliatti-beszéd megjelenik vasárnap reggel, akkor már a hétfői lapban egy rövid tudósítás benne lehet, a keddi lapok pedig szerkesztőbizottságaik belátása szerint hosszabb, vagy rövidebb, de mindenesetre hű kivonatokat adhatnak az egész beszédből és mindarról, ami ezzel kapcsolatban fontos.

Szeretném ezzel kapcsolatban felvetni, hogy hogyan állunk jelenleg a tájékoztatás és a sajtó vonalán a párt- és az állami irányítás kérdésében. Hadd bocsássam azt előre, hogy vita énköztem és egy olyasvalaki közt, aki állítja, hogy szükséges a párt- és állami irányítás, természetesen ebben az elvi kérdésben nincs. Ellenben fel kell itt vetnem ennek az irányításnak a tartalmát az adott helyzetben és a módszereit. Tartalmilag az a kifogásunk a jelenlegi irányítás ellen, hogy nem egyszer nem a XX. kongresszus szellemében történik, mint az előbb említett Togliatti-élet is bizonyítja. Más példákat is idézhetnénk, példának okáért a Petőfi Kör vitáinak közlésével kapcsolatban. (Úgy van! Úgy van! *Taps.*) (*Közbeszólás: Közvetítsék, mert a munkásokat érdekli!*) Módszereinkben a jelenlegi sajtóirányítás ezért nem helyes, mivel túlságosan operatív és beavatkozó jellegű, ahelyett, hogy inkább elvi lenne. Én azokkal az elvtársakkal értek itt a vitában egyet, akik hangsúlyozták, hogy a XX. kongresszus után, illetőleg óta lehetetlen észre nem venni gondosan figyelő szemnek

a magyar sajtó hangjában egy fontos változást, mégpedig a kongresszus szellemében. Tény, hogy igen-igen számos olyan kérdés, amelynek még az érintése is tabu volt, az 1955-ös esztendő folyamán került megtárgyalásra a sajtóban, a hang igen jelentős mértékben felfrissült, bár meg kell mondan, hogy számos lapnál ez az előretörés igen gyakori visszalépésekkel párosult. Az egyik legüdösebb kezdeményezésnek ebben a tekintetben a már említett Politikai Bizottsági és miniszterelnöki sajtótájékoztatókat tartom. Néhány hete, talán 4-6 hete léteznek ezek a sajtótájékoztatók, amelyek teljes mértékben új jelenségek a magyar sajtó életében. Hallatlan jelentőségük abban van, hogy csírájukban véleményem szerint magukban rejtik egy sokkal magasabbrendű, nem adminisztratív, nem beavatkozó sajtóirányításnak a lehetőségét. Ha Ács elvtárs,¹¹⁷ vagy pedig a miniszterelnök¹¹⁸ összehívja a vezető újságírókat és a valóságnak megfelelően informálja, valamint informálódik tőlük, ha a sajtó kérdését baráti jellegű eszmecserén lehet tisztázni, akkor nyilvánvaló, hogy hovatovább feleslegessé fog válni az agitációs osztály egy, vagy másik munkatársának, vagy funkcionáriusának úgyszólván napi beavatkozása a sajtó életébe. A beavatkozások közt előfordulnak helyesek és jók, de hangsúlyoznom kell, hogy nem egyszer hátráltató, visszahúzó tényezőként, elemekként szerepelnek. Ezeken a vitákon igen sokszor felvetődött az a probléma, hogy a bizalom igen megrendült az utóbbi időkben. Véleményem szerint a közelet különböző területein és a népben a bizalom olyan mértékben fog helyreállni, amilyen mértékben Központi Vezetőségünk bizalmat kölcsönöz a népnek és a [párt] különböző szerveinek. Amilyen mértékben rájuk bízta az ország gazdasági, politikai ügyeinek intézését, amilyen mértékben nem tekinti őket kiskorú gyermekeknek és szívesen tájékoztatja őket, amennyiben a lapok szerkesztőbizottságai saját belátásuk szerint működhetnek az állandó kisebb-nagyobb operatív jellegű beavatkozástól mentesen, kétségtelen, hogy olyan mértékben fog növekedni a sajtó önálló hangja, olyan mértékben lesz hívebb a hírközlés és a közügyek megtárgyalása tekintetében a magyar sajtó.

Általában szükség volna magának a sajtó jellegének egy részletesebb és fontosabb megvitatására. Itt az ideje szakítani azzal az elképzeléssel, hogy az újság nem egyéb, mint a párthatározatok illusztrálásának és népszerűsítésének a szerve. Igen hosszú ideig ez volt a felfogás, most kezd előtérbe nyomulni az a másik felfogás, hogy emellett a sajtó a közvélemény szerve is, amelynek hasábjain mindenféle probléma megvitatása teljesen jogosult. Máté elvtárs foglalkozott itt bizonyos klasszikus újság-

írói műfajok, így a publicisztika meglehetősen elsorvadásával. Mi ennek az oka? Véleményem szerint alapvető oka az, hogy az ország politikai helyzetének előbb vázolt alakulása során az újságírók tényszerűen és elemző módon nem nyúlhatnak hozzá az ország élete politikai alapproblémáihoz. Lehet-e vajon elemző módon történetileg is tényszerűleg tárgyalni olyan hallatlan fontos kérdést, hogy csak néhányat említsek, mint a magyar-jugoszláv viszony, a Rajk-ügy, a Nagy Imre-kérdés, a XX. kongresszus után kialakult problémák, a személyi kultusz kérdése, az ország alapvető gazdasági kérdései, valóban őszintén és az igazságnak megfelelően a bürokrácia elleni harc és a racionalizálás kérdése és így tovább és így tovább. Mindaddig, míg ebben a tekintetben egy igen lényeges és alapvető változás nem történik, addig nyilvánvaló, hogy az újság, úgy is mint hírközlő szerv, amelytől tárgyilagos és tényszerű, gyors és pontos hírszolgálatot lehet várni, úgy is, mint a közügyek megvitatásának szerve, valódi hivatását betölteni nem fogja tudni.

Eltvársak! Szeretnék egy-két dolgot, ami a vitában nem merült fel, megemlíteni azzal kapcsolatban, hogy a magyar sajtó milyen kórosan és torzul fejlődött a személyi kultusz következtében az elmúlt 6-7 év alatt. Az iparban, a közlekedésben, a mezőgazdaságban az 1938-as békeesztendőt szoktuk kiinduló pontnak tekinteni és előrehaladásunkat, vagy helyzetünket ehhez az esztendőhöz szoktuk hasonlítani.

Hogyan állunk a sajtó terén 1938-as vonatkozásban? Vegyük először a napilapokat az egész országban. 1938-ban az egész országban 60 napilap volt, 1956-ban 21. Budapesten 1938-ban 21 napilap jelent meg, ezek közül 14 reggeli és 7 napközi lap, 1956-ban 5 napilap. Vidéken 1938-ban 39 napilap jelent meg, 1956-ban 16 napilap. A vidéki hetilapok száma 1938-ban 216 volt, jelenleg 1956-ban 3. A hétfői lapok száma Budapesten 1938-ban 6, jelenleg 1956-ban egyetlen egy sem, illetőleg a Szabad Nép hétfőn megjelenő száma.

Külön kívánom megemlíteni, bár ezt 1938-as adattal illusztrálni nem tudom, hogy 1947-hez viszonyítva, amikor volt kb. 6-7 politikai hetilapunk, jelenleg 1956-ban egyetlenegy sincs. De hogy a jelenlegi állapot nemcsak 1938-hoz képest jelent visszaesést, hanem előzőleg is hosszú-hosszú évtizedekre visszamenőleg, azt illusztrálja a következő néhány szám. Mint említettem, Budapesten jelenleg, 1956-ban 5 napilap jelenik meg. 1949-ben 8 napilapunk volt, 1946-ban 9, 1938-ban, mint említettem, 21, 1913-ban, az első világháború előtti esztendőben 24, 1868-ban,

egy évvel a kiegyezés után 10, 1848-ban pedig 8 magyar nyelvű napilap volt.

Meg kívánom említeni azt, hogy oldalterjedelem tekintetében a magyar sajtó a második világháború háborús esztendei alatt sem volt olyan inséges és nyomorúságos helyzetben, mint ma. A második világháború előtt a budapesti napilapok átlag oldalterjedelme hétköznapi 12–20 oldal, vasárnap 20–32 oldal volt, a *Pesti Napló*, a *Budapesti Hírlap* és a *Pesti Hírlap* heti mélynyomósos melléklettel jelent meg. A háború alatt, amikor sajtókorlátozás volt, egyetlen budapesti lap sem jelent meg hétköznapi 8–10 oldalnál kisebb terjedelemben. Ma, tudjuk, hogy a *Szabad Ifjúság*, a *Népszava* és az *Esti Budapest*¹¹⁹ hetenként egyszer-kétszer négy oldalon jelenik meg, más alkalmakkor 6 oldalon jelenik meg, vasárnap 8 oldalt.

Megemlítem még a papírfelhasználással kapcsolatban a következőket. 1956-ban az ország hazai összes papírtermelése, hozzászámítva az importot és a készletet 124 millió tonna nagyjából, ebből napilapra 11 millió tonna jut csupán, tehát ennek mindössze egytizede, folyóiratokra az adatok szerint 6 millió [tonna], a könyv és brosúra — kár, hogy ezt a kettőt együtt veszi a kimutatás — 8 milliót kap. Összesen tehát ez a három kulturális kategória — napilapok, folyóiratok, könyvek és brosrák — kb. 25 millió tonnát vesznek igénybe az évi 124 millió tonnából.

Ezzel kapcsolatban hadd említsek meg egy kérdést, amit különösen fontosnak tartok, bár ez a jelenlegi helyzet korántsem ebből az egy szempontból tarthatatlan és káros, ez pedig a művészettel és az irodalommal való kapcsolat. 6–8 oldalas lapon nem lehet rendes és normális szépirodalmi rovatot nyitni, nem lehet a művészettel kapcsolatot létesíteni rendszeresen és megfelelő terjedelemben. Eltekintve azoktól a szubjektív okoktól, amelyek az irodalommal való viszony megromlására vezetnek, az elmúlt időkben itt van még ez az objektív ok is, amely egyik oka a magyar napilapok és a magyar sajtó hallatlan elszürkülésének, ama hagyomány megsemmisülésének, amely a múltban pedig megvolt és amelyet okvetlenül helyes hagyománynak kell értékelni, nevezetesen az irodalom szoros kapcsolata a sajtóval.

Mindezek alapján néhány gyakorlati javaslatot szeretnék tenni a sajtó vonatkozásban. Azt hiszem, nem túlzott követelés az, hogy 15 évvel a felszabadulás után, tehát 1960-ra elérjük a napilapok és hetilapok és folyóiratok száma, oldalterjedelme tekintetében az 1938-as színvonalat, példányszám tekintetében [pedig] meghaladjuk. Még erre az évre javasol-

nám egy új néplap megindítását ahhoz hasonlóan, mint amilyen a *Friss Újság* volt megszüntetése előtt. Nyilvánvaló, hogy jelenleg mind a *Szabad Nép*, mind a *Szabad Ifjúság*, mind a megyei lapok és a budapesti lapok színvonala nem néplap-színvonal, ezért volna elsősorban egy új néplapra szükség akkor, amikor a sajtó-struktúra kiegészítéséről beszélek. Feltétlenül szükséges volna még az ősszel két új hetilap megindítása. Ezek a viták is mutatják, hogy mennyi probléma, mennyi kérdés halmozódott fel az emberekben, mennyi a vélemény, amely egyetlenegy helyen sem található lenyomtatásra és megvitatásra. A hetilapok, amelyek nem elsősorban hírközlő szervek, hanem a közügyek megvitatásának szervei, volnának a legalkalmasabbak ilyen szükséglet kielégítésére. [Továbbá szükséges] az összes meglévő lapok oldalterjedelmének emelése egy-két hónapon belül hétköznap 8, vasárnap 12 oldalra, és az *Esti Budapest* országossá tétele.

Feltétlenül szükség volna az itt már elhangzott követelések közül különös nyomatékot adni az újságírószövetség kérdésének. Vas elvtárs az újságíróknak tett szemrehányást amiatt, hogy az újságírószövetség közgyűlését mind a mai napig nem hívták össze, noha az alapszabályok erre köteleznék a vezetőséget. Nem ez ennek az oka. Az újságírók egyszerűen nem tudják a kérésüket hol is kifejezni, mivel az újságírószövetségben lényegileg semmiféle olyan fórum nincs, ahol az újságírók a maguk közös ügyeit megbeszélhetnék. (Úgy van!) Az újságírószövetség elnöksége, vagy az elnökségben lévő irányadó és hangadó csoport az alapszabályoknak és a törvényességnek valami teljes leftymálásával, állandóan halogatja a közgyűlés összehívását, függetleníti magát a tagság akaratától — nem tudni, csak sejteni, hogy mi okból. Kíváncsios volna, hogy tekintettel az előttünk lévő két nyári hónapra, még ez év szeptemberében teljes tisztújító közgyűlést tartson a Magyar Újságírók Országos Szövetsége. (*Taps.*) Új alapszabállyal, új szervezeti szabályzattal. (*Közbeszólás: Új vezetőséggel!*) Emellett tekintve azt, hogy az újságírók különböző pártszervezetekben vannak szétparcellázva, javasolnám vagy közös pártaktíva megteremtését az újságíró-szövetségen belül, vagy pedig közös pártszervezet megteremtését. (*Taps.*)

Szeretném a teendők közt megemlíteni még a nyomda- és papíripar általános felülvizsgálását, a nyomdaipari dolgozók helyzetének a megjavítását, az önálló újságíró szakszervezet létrehozását, szintén még az ősz folyamán. (*Taps.*)

Szeretnék szóvátenni még egy-két kérdést, ha szabad úgy mondani, történeti vonatkozásban, a jelenleg kialakult sajtóhelyezettel kapcsolat-

ban, aminek azt hiszem nagyjában-egészében minden lényeges vonása a vita során megvilágítást nyert. Én az előbb az 1938-as hasonló adatokat hasonlítottam össze az 1956-os sajtóadatokkal. Ez nem tükrözi egészen híven a fejlődést. 1945-ben és 1946-ban, a felszabadulás után a magyar sajtó fejlődése nagyjában-egészében helyes utakon indult el, a lapstruktúra is egészében egészségesnek volt mondható. Mikor következett be a törés ebben a tekintetben? A törést 1949 hozta a sajtó államosításával. Szeretném néhány vonatkozásban elemezni ezt a tényt, tekintve, hogy a sajtó egész további fejlődésére és a jelenlegi helyzetre vonatkozóan igen nagy a jelentősége. A sajtó államosítása mint olyan tény, amely felszámolta azt az állapotot, hogy magánkézből, burzsoá kézből lehessen napilap, hetilap, vagy folyóirat, óriási történelmi jelentőségű vívmánya és győzelme a népi demokratikus forradalomnak. De ugyanakkor nem kellett volna szükségszerűen együttjárnia száz-, vagy százharminc heti- és napilap megszűnésével. Hogy-hogy nem, mégis ez a kettő egybekerült. Nyilvánvaló, hogy összefüggésben volt a sajtóreformnak ez az összekapcsolása a napilapok és hetilapok megszüntetésével, azzal a szektáns sztalinista szellemmel, amely annak az egész korszaknak uralkodó vonása volt és amely nem vette tekintetbe, hogy akkor, amikor a koalíciós pártok elhalása felé halad az irányzat, ez nem jelentheti egyben egy olyan szemlélet érvényesülését, hogy a napilapoknak és hetilapoknak más funkciója nincs. Ezek a napilapok és hetilapok, a párt-sajtó szerves részei voltak a magyar kultúrának, a magyar haladó kultúrának és kétségtelen, hogy ez a helytelen szemlélet, amelynek következtében az államosítást egy óriási méretű lap-megszüntetéssel és ennek kapcsán újságírói munkanélküliséggel kapcsolták össze, gyökeresen helytelen lépés volt egy olyan periódusban, amikor szavakban hirdettük a nemzeti hagyományok figyelembevételét, a gyakorlatban azonban teljesen megfeledkeztünk arról.

Szeretném hangsúlyozni, hogy amikor ezekről a kérdésekről beszélek, akkor önkritikusan szólok, tekintve hogy ebben a periódusban vezető helyet töltöttem be, vagy az egyik vezető helyet töltöttem be a magyar sajtó irányításában. Nem láttam ezekben a kérdésekben tisztán, és ez vezetett ahhoz, — a magam részről természetesen ezzel a felfogással nem álltam egyedül — hogy ebben az esztendőben, tehát egy olyan ténnyel kapcsolatban, mint amilyen a sajtó államosítása volt, indult meg igen sok tekintetben a magyar kultúra e szép ágának, a magyar sajtónak egy igen nagymérvű hanyatlása, amely a mai napokra, napjainkra, mint az előbbi összehasonlításból kitűnik, hallatlan méreteket ért el. Különös fáj-

dalommal tölt el ebből a periódusból, hogy a napilapok és a hetilapok megszüntetésével kapcsolatban igen sok kiváló újságíró vált legalábbis hosszú időre átmenetileg kenyértelenné, amire semmivel sem szolgált rá, mivel hosszú idő óta és kipróbáltan barátja volt pártunknak, híve a népi demokratikus és szocialista átalakulásnak. Bár meg kell jegyezni, hogy igen gyakran az egyéni jószándék akkor már az egyre inkább elhatalmasodó bürokrácia falaiban elakadt, mégis fájdalom azt az embertelenséget, amellyel ezeket az újságíró elvtársakat és elvtársnőket kezelték és hadd használjam fel ezt az alkalmat arra, hogy kijelentsem efelett őszinte sajnálkozásomat és minden készségemet, hogy bárcsak minél előbb jóvátehető legyen mindaz, ami még ebből a periódusból mind a mai napig elintézetlenül maradt, az utóbbi talán már nem teljesen, vagy részben sem az én hibámból.

Mivel az előbb említettem a magyar sajtó helyzetével kapcsolatban egy-két olyan példát, amellyel rá akartam világítani arra, hogy fokozottabban, vagy teljesebben érvényesíteni kell a sajtómorált, ugyanebből a periódusból engedjenek meg egy olyan példát felhozni, amely velem kapcsolatos. (Halljuk! Halljuk!) A Népművelési Minisztérium kollégiuma 1949 őszén emlékezetem szerint több ülésen foglalkozott a magyar zenepolitika, ezen belül az Operaház kérdéseivel. Megvitatásra kerültek ott a zenekultúra és ezen belül az Operaház elvi és igen sok tekintetben gyakorlati kérdései is, amelynek kapcsán határozat született és a határozat egyik része az volt, hogy ezt a határozatot a *Szabad Nép* számára cikkben nekem kell megírni. Ez a cikk annak idején meg is jelent,¹²⁰ és valószínűleg a jelenlévők közül is, azok közül is, akik nincsenek jelen, vannak olyan zenészek, zenei érdeklődésű emberek, vagy általában a kultúra iránt érdeklődő emberek, akik emlékeznek erre. Ez a cikk számos alapvetően helytelen megállapítást tartalmaz, elsősorban, amit főleg sajnálok, a halhatatlan magyar géniusszal, Bartók Bélával kapcsolatban. Elolvastva azt a cikket, éppen ma délután, készülve erre a mai felszólalásra, noha a cikket én írtam és természetesen akkor egyetértettem vele, megdöbbenett nemcsak a tartalmi helytelensége, hanem az az iskolamesteri, álpedagógiai fölény, amely megállapításaiból sugárzik és amellyel kapcsolatban nekem most, amikor első ízben van alkalmam a Petőfi Kör jóvoltából a széles nyilvánosság előtt fellépni,¹²¹ szégyenkezéssel kell bocsánatot kérnem Bartók Béla halhatatlan emlékeitől. (*Taps.*) Ennek önmagában véve a sajtóhoz és az eddig tárgyalt kérdésekhez nincs különösen köze. Visszagondolva azonban a szóbanforgó kollégiumi ülésekre, meg kell említeni,

hogy ezeken az üléseken résztvett az Operaház akkori és jelenlegi igazgatója, dr. Tóth Aladár¹²² is, aki ott számos felszólalásában próbálta meggyőzni a kollégiumot arról, hogy ezek helytelen dolgok és Bartók Bélának végül haza kell találnia a magyar nép fővárosába és a magyar népi demokráciába. Utána volt egy megbeszélés a pártban, ahol Tóth Aladár már könnyes szemmel fejtegette, hogy mégis lehetetlen dolog, mivel nem zenészekről lévén szó, primer esztétikai, zeneesztétikai kategóriákkal nem tudhatott nálunk érvelni, könnyes szemmel kérte, hogy ne folytassuk ezt a politikát és ne irtsuk ki Bartók Béla egyes műveit, így a *Csodálatos mandarint* az Operaház színpadáról. Minden hiábavaló volt, meggyőzni nem sikerült azokat, akiknek a kezében, így — hangsúlyozom — az én kezemben is, ezeknek a kérdéseknek elintézése abban az időben összpontosult. De vajon miután az én cikkem megjelent, miért ne jelenhetett volna meg elvileg Tóth Aladár elvtársnak más véleményt képviselő cikke, amely rögtön elvetette volna ennek az egésznek dogmatikus és parancsoló ízét. Természetesen ilyen körülmények között Tóth Aladár elvtárs bizonyára nem is gondolt arra, hogy a sajtó hasábjai az ő számára is nyitva vannak és az ő álláspontjának is van jogosultsága, sőt, mint utólag mindenki előtt kiderült, elsősorban az ő álláspontja volt ebben a kérdésben a helyes. Meg kell említeni, hogy a kollégiumi ülésen csak igen-igen pártszerűségből értett egyet ezzel a határozattal Mihály András elvtárs, akinek ez a „bizonytalansága” később még számos kellemetlen órával és következménnyel is járt. Magammal kapcsolatban még — ha már ennél a kérdésnél tartunk, — szeretném megemlíteni, hogy sajnálattal gondolok vissza az emberi magatartásnak egy bizonyos eltorzulására ebből a periódusból, amely nem is lehetett másként olyan embereknél, akik lényeges pontokon nem tudtak szembenállni kritikailag ennek a korszaknak hibáival.

Egyéb kérdésekről, mint a nevemmel igen gyakran összekapcsolt selejtlista-ügy és könyvek bezúratása, önkritikailag nem tudok nyilatkozni, mivel ehhez a kérdéshez semmi közöm.¹²³ (*Közbeszólás: Tudjuk!*)

Visszatekintve erre a periódusra, amelynek talán érdemeiben, de hibáiban mindenesetre részünk volt, nekem is, sok más száz és sok más ezer elvtársammal együtt, szeretne az ember felsóhajtani a nagy proletárköltő, Benjámin László versének egyik sorával: „És mint érted én, óh szegénylős világ, lesz ki értünk is szegényli magát?”¹²⁴

A továbbiakban szeretnék (*Közbeszólás: Röviden!*) néhány befejező szót mondani (*Közbeszólás: Ráérünk!*) egy pár olyan kérdéssel kapcsolat-

ban, (Halljuk, halljuk! *Taps*) amelyek itt a vitában felmerültek és csak közvetve kapcsolódnak a sajtó kérdéséhez. A mai helyzettel kapcsolatban is számos felszólaló említette, hogy előrehaladásunk egyik legfőbb gátja, hogy létezik az ország közéletén belül egy szektáns ellenzéke a XX. kongresszus vonalának, (Úgy van! Úgy van!) amelyik a kongresszus útján való előrehaladásunkat ott, ahol tudja, akadályozza. (*Közbeszólás: Magnetonnal is!*) De legyen szabad ehhez hozzátennem azt, hogy figyelemmel kísérve az eseményeket, az a véleményem, hogy ezeknek a szektáns erőnek az ereje nem számszerűségükben van, nem elvi fölényben, vagy ehhez hasonlóknak (*Közbeszólás: Hatalmukban!*), hanem elsősorban a leninista erők igen gyakori határozatlanságában van, alapvető elvi dolgokban. Biztos, hogy ha a Központi Vezetőségünkben, általában a párton belül is és a Központi Vezetőségben lévő lenini erők az eddiginél is bátrabban és határozottabban fordulnak a párttagsághoz és az ország népéhez és szólnak hozzá: Magyar nép, légy segítségünkre a XX. kongresszus vonalának megvalósításában így, így és így, biztos, hogy a XX. kongresszus vonala is sokkal erőteljesebben, sokkal gyorsabban fog haladni előre, mint ahogy eddig történt.

Hadd hivatkozzam befejezésül Nógrádi elvtárs szavaira, aki megállapította itt, hogy a sajtónak abban a hatalmas átalakulásában, amelyet a XX. kongresszus egyelőre hozott már a tényekben is, de főként még lehetőségeiben egyik döntő előrehajtó erejének, sajtónak, a tájékoztatásnak kell lennie. Ezért kellene minden erővel odahatni, hogy mindazok az előrevívő gondolatok, amelyek a vita során eddig felmerültek, ténylegesen meg is valósuljanak. Különös hangsúllyal kívánom itt megemlíteni a sajtóból eltávolított újságírók kérdését, közülük elsősorban azokat, akiket galád módon még foglalkozásuk folytatásából is eltiltottak. Elsősorban ezeket kell rehabilitálni és visszahozni a sajtóhoz. Ahogy képtelenség és nem egyeztethető össze az emberek erkölcsi érzékével az, ha egy magas szakképesítésű orvost azzal büntetnek, hogy foglalkozásától eltiltanak, ugyanilyen képtelenség, hogyha Vásárhelyi Miklóst, Gimes Miklóst, Fazekas Györgyöt, Boldizsár Ivánt, vagy más elvtársat a sajtótól távolartanak. (*Zaj.*) Nekem az volna a javaslatom, hogy mivel itt az elnökségnél még vagy hatvan-hetven felszólalás van, elvtársak vannak, akik nem tudták elmondani hozzászólásukat, sokkal többen, mint amennyien itt szót kaptak, javasolni lehetne azt (*Közbeszólás: A sajtóban!*), és mivel a Petőfi Kör egyéb rendezvényei miatt ezt a közgazdász vita és a törénészvita példájára nem tudja egy következő estén is folytatni, talán

fel lehetne kérni az újságírószövetséget arra, hogy ugyanilyen keretben mondjuk egy héten belül folytassa ezt a jelenlegi vitát. (*Élénk ütemes taps. — Közbeszólás: Az üzemi dolgozókat is hívják meg!*)

HUSZÁR TIBOR: Érkezett egy javaslat, amelyet kötelességemnek tartok ismertetni. „Javaslom, hogy a DISZ Petőfi Köre kérjen lapengedélyt és indítsa meg a fiatal értelmiség politikai hetilapját. (*Élénk taps.*) Bizonyára sok újságíró, tudós vállalkozna arra, hogy írjon ebbe a lapba.” (*Felkiáltások: Hangosabban!*) A továbbiakban Kornai elvtárs, a javaslat szerzője felkéri a vita vezetőit, a jelenlévő képviselőit a párt Központi Vezetőségének, hogy ezt a javaslatot az illetékes fórumok előtt tolmácsolják. A Petőfi Kör vezetésével ezt a javaslatot megtárgyaljuk és továbbítani fogjuk, Nógrádi elvtársnak is jeleztük és megígérte, hogy ezzel a javaslattal foglalkozni fog.

Másik megjegyzésem a bocsánatkérés lenne. Több mint 70 hozzászólás, illetve hozzászólási kérelem fekszik előttem. Az elnökség tagjaival igyekeztünk a legbecsületesebben kiválogatni a legfontosabb és a legjelentősebb hozzászólásokat. Lehet, hogy ez nem sikerült teljesen, ezért mi a magunk részéről Losonczy elvtárssal egyetértésben már előzetesen is beszéltünk róla, azt javasoljuk hogy ez a vita folytatódjék együtt az újságírószövetséggel. Ezt leleveleztük, sőt Tánczos elvtárs közvetlen diplomáciai tárgyalásokat folytatott Vadász elvtárssal.¹²⁵ Az újságírószövetség is egyetért ezzel, egyik-másik elnökségi tagjának is kikértük a véleményét, úgyhogy ezt a vitát folytatni fogjuk és az első szó ezeket az elvtársakat illeti. (*Közbeszólás: A Sportcsarnokban!*)

Azt hiszem, hogy a DISZ Petőfi Kör vezetősége eddig kiérdekelte az elvtársak bizalmát. (*Taps.*) Nem akarom az elvtársakat félrevezetni és azt mondani, hogy hétfőn, vagy kedden, amikor sem a teremmel, sem egy sor más feltétellel nem rendelkezünk, de a leghatározottabban ígéretet tehetünk, hogy néhány napon belül folytatjuk a vitát. (*Közbeszólás: A Sportcsarnokban!*)

Ezzel, elvtársak, a mai vitát befejeztük.

Jegyzetek

A Petőfi Kör ún. sajtóvitájának jegyzőkönyvét Szikossy Ferenc volt parlamenti gyorsíró, 1956-ban az ELTE gyorsírója készítette. A vita másnapján Hollós Ervin, akkor a DISZ Központi Vezetőségének titkára, a DISZ KV székházába rendelte Szikossyt és a stenogram azonnali áttételére szólította fel. Miután a gépirat elkészült, Hollós Ervin a gyorsíró jegyzeteit, magát a stenogramot és a gépiratot magához vette és attól fogva szigorúan bizalmasan kezeltette. A jegyzőkönyv — fejlece szerint — 20 példányban készült stencilen. Ebből egyet Hegedűs András, akkor az MDP Politikai Bizottságának tagja, a Minisztertanács elnöke kapott. E példány a jelen közlés alapja. Egy példányt a Párttörténeti Intézet Archivuma E.Gy.C-V-4.290. fond. 90. egység számon őriz, amelyből azonban hiányzik négy oldal (98, 100, 103, 111), Fekete Sándor és Losonczy Géza felszólalásának részletei. A többi 18 példány sorsát nem ismerjük. (A jegyzőkönyvek „zárolásáról” ld. az MDP Agit-Prop. osztályának jelentését a *Dokumentumok* között.)

Az elkészült jegyzőkönyvet akkor, 1956-ban, sem a vitavezetők, sem a felszólalók, sem a DISZ Petőfi Kör tovább-működő vezetősége nem kapta meg. — Jelen közlés során csupán néhány név-elhallást kellett javítani, ill. a Nemes György felszólalásában elhangzott névsorokat kiegészíteni az ő eredeti kézíratos feljegyzése alapján.

A jegyzőkönyv korabeli, Hegedűs B. András által összeállított függelékét (az elnökséghez küldött napirendi javaslatok, kérdések és megjegyzések leiratát, azok névsorát, akik időhiány miatt nem kaptak szót), valamint néhány az elnökséghez küldött cédula fotómásolatát a kötet függelékében, a *Dokumentumok* között közöljük.

A sajtóvita jegyzőkönyvéből — a már említett szórványos idézeteken kívül — első alkalommal a *Beszélő* c. szamizdat folyóirat 1986. 3.(18.) száma közölt hosszabb részletet: kilenc felszólalás szövegét. A tervezett teljes szamizdatkiadás nem valósult meg. A teljes szöveg a jelen közlést megelőzően 1989 januárjában, a *Kapu* c. folyóirat különszámaként jelent meg Bihari László „szerkesztésében” — jegyzetek és egyéb apparátus nélkül, az összes korabeli tévedés, elhallás és hiány változatlanul hagyásával.

¹ Utalás a Kossuth Klub Múzeum utcai, ill. a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Dimitrov téri épületére, ahol a Petőfi Kör korábbi vitái voltak.

² Ld. Révai József: „Százazrek kenyere”. *Szabad Nép*, 1948. szept. 19. (Mégfogalmazásában: a *Szabad Nép* legyen százazrek, milliók kenyere.) Révai József (1989–1959) kommunista politikus, 1945 után évekig a párt fő ideológusa, a kulturális terület irányítója — így a sajtóé is. 1945–53 között tagja az MKP majd az MDP Politikai Bizottságának, azon belül a legszűkebb négytagú vezetésnek (Rákosi

Mátyás, Gerő Ernő és Farkas Mihály társaságában). 1953 júniusában kimaradt a PB-ből, ahová csak 1956 júliusában került vissza. 1945–50 között a *Szabad Nép* főszerkesztője is volt.

- 3 Ld. A Központi Vezetőség határozata a párt népnevelő munkájának megjavítására. *Pártépítés*, 1954. 2. sz. 1–9.o. A határozat IV. rész 5. pontja foglalkozott a sajtóval. Legfontosabb gondolata: „A sajtó és a rádió agitációs munkájában a legfontosabb feladat, hogy színesebben, változatosabban, nemcsak a hibák őszinte feltárásával, hanem az elért eredmények hangsúlyozásával is mozgósítson az új szakasz politikájának végrehajtására.”
- 4 Az 1956 januári dunaharaszti földrengésről van szó.
- 5 Valószínűleg Lenin 1913-ban írott, „A Párt szervezete és a pártos irodalom” c. írásáról, pontosabban annak egy formulájáról van szó, mely szerint az irodalmat az egyetemes pártmunka „kerékévé és csavarjává” kell tenni. A „tétel” második fele arról szól, hogy ugyanekkor ez az a terület, amely nem tűri az uniformizálást, s csak a legszélesebb körű önállóság alapján művelhető. Az ötvenes években a pillanatnyi helyzettől függően hol az első, hol a második felét hangsúlyozták. Csupán 1956-ban mutattak rá egyesek — pl. Lukács György —, hogy Lenin feltehetően nem a szépirodalomról, még csak nem is az egész sajtóról szól, hanem a párt-sajtóban dolgozó publicisták feladatairól.
- 6 A második ötéves terv irányelveinek vitájáról van szó, amely 1956. május 9-én és 22-én zajlott a Petőfi Kör rendezésében. Jegyzőkönyvét ld. sorozatunk I. kötetében.
- 7 Alsop, Joseph Wright (1910–) és Alsop, Oliver (1914–1974) amerikai újságírók, a *New York Herald Tribune* munkatársai voltak. Whitman, Walt (1819–1892) amerikai költő.
- 8 A vita este fél hétkor kezdődött. Már este hatkor be kellett zárni a kaput, mert a színházterem megtelt. A tömeg a kaput betörte, s az udvarra és a lépcsőházba tódult. (Ld. kötetünk függelékében a képeken.) A hangosítást „menet közben” oldották meg.
- 9 A Petőfi Kör filozófusvitáján mondotta, ld. sorozatunk II. kötetében a 73. oldalon.
- 10 Zsdanov, Andrej Alekszandrovics (1896–1948) szovjet politikus, 1934-től a Központi Bizottság titkára, 1939-től a Politbüro tagja, Leningrád párttitkára. A sztálini kultúrpolitika irányítója.

- 11 Révai egészségi állapota 1953-ban megromlott; ez egyik oka volt visszavonulásának.
- 12 *Szabad Ifjúság*: a Dolgozó Ifjúság Szövetsége (DISZ) központi napilapja 1950–1956 között.
- 13 Tisza István (1861–1918) politikus, 1913–1917 között Magyarország miniszterelnöke.
- 14 Bethlen István (1874–1946) 1921–31 között magyar miniszterelnök.
- 15 Betlen Oszkár (1909–1969) vezető kommunista újságíró, 1951–54 között a *Szabad Nép* főszerkesztőhelyettese, 1956-ban főszerkesztője.
- 16 Az 1953. júniusi programról ld. a partizántalálkozó 10. sz. jegyzetét e kötetben. 1954 őszi események: 1954. október 1–3. között ülést tartott az MDP Központi Vezetősége. Nagy Imre miniszterelnök támadást indított az ülésen az új szakasz (ld. előbb) gazdaságpolitikáját bírálók ellen, akik mögött Rákosi Mátyás, a párt első titkára és Gerő Ernő állott. A testület egyhangú támogatásáról biztosította Nagy Imrét, aki az ellentétekről 1954. október 20-án nagy cikkben számolt be a *Szabad Nép*-ben. (Nagy Imre: „A Központi Vezetőség ülése után”. *Szabad Nép*, 1954. október 20.) Ekkor, s még néhány hétig úgy tűnt, hogy Nagy Imre politikai irányvonala megerősödik, s egy mélyebb reformfolyamat veheti kezdetét. November végére viszont mind több jel mutatta, hogy a helyzet megváltozott, és újra a Rákosi-vezette erők alakítják az eseményeket. A történések hátterében döntő szerepet játszott a szovjet vezetés, amely megvonta addigi támogatását Nagy Imrétől és fékezni igyekezett az 1953 utáni változásokat. Végül 1955 márciusában a Központi Vezetőség elítélte Nagy Imre „jobboldali elhajlását” — ezzel gyakorlatilag visszavonta az új szakasz politikáját, s többé-kevésbé restaurálta az 1953 előtti Rákosi-féle politikát.
- 17 Márkus István (1920–) szociográfus, szociológus. 1945 után a *Valóság* c. folyóirat szerkesztője, 1948–51 között a Közgazdaságtudományi Egyetem oktatója. 1956 után 10 évi börtönre ítélték, 1963-ban szabadult.
- 18 Nem világos, melyik márciusi határozatról esik szó. Az 1955-ös márciusi határozatról ld. e vita 16. sz. jegyzetét. 1956. március 14-i határozatában az MDP Központi Vezetősége állást foglalt az SZKP XX. kongresszusával kapcsolatban, úgy ítélve meg, hogy az igazolta az MDP 1953 óta követett politikáját (beleértve az 1953-as döntéseket lényegében elvető, azokat „jobboldali elhajlásnak” minősítő 1955 márciusi határozatot is!).

- 19 A *Szabad Nép* következő vasárnapi száma (1956. július 1.) nem közölt cikket a sajtó és az újságírás kérdéseiről — közölte viszont a Petőfi Kört a sajtóvita kapcsán elítélő határozatokat (ld. kötetünk *Függelékében* a dokumentumok között).
- 20 Palmiro Togliattinak, az Olasz Kommunista Párt főtitkáranak a *Nuovi Argumenti* c. folyóirat kérésére adott nyilatkozatát az SZKP XX. kongresszusáról és Sztálinról a magyar sajtó csak rövidítve közölte (ld. *Szabad Nép*, 1956. június 22.). Ez nagy felháborodást keltett. A teljes szöveget végül az *Anyag- és Adatszolgáltatás* c. belső terjesztésű pártfolyóirat közölte 1956. 7. számában.
- 21 Ld. e vita 4. sz. jegyzetét.
- 22 1956 márciusában a Duna magyarországi alsó szakaszán az árvíz gátszakadásokat okozott, és a Mohácsi-sziget víz alá került.
- 23 Cyrankiewicz, József (1911–1989) 1947–52 és 1954–70 között Lengyelország miniszterelnöke, 1970–72 között államfője.
- 24 Dulles, John Foster (1888–1959) az Egyesült Államok külügyminisztere 1953–59 között.
- 25 A második ötéves terv sajtóvitájáról van szó, amely a terv irányelveinek közlése nyomán bontakozott ki. (Az irányelveket a *Szabad Nép* 1956. ápr. 27-i száma közölte.)
- 26 Révai Józsefről ld. e vita 2. sz. jegyzetét.
- 27 Déry Tibor felszólalásának szövege e közlést megelőzően megjelent a *Világosság* c. folyóirat 1989. 2. számában és a *Literatura* 1989. 1–2. számában. „Ítélet nincs” c. visszaemlékező kötetébe Déry fel kívánta venni felszólalása szövegét, ám erre az akkori cenzurális viszonyok miatt (a visszaemlékezés részletei 1969-ben jelentek meg először a *Kortársban*) nem volt lehetősége, jöllehet a beszédben szereplő nevek csak kezdőbetűkkel szerepeltek és az utolsó bekezdést Déry kihagyta. Ez utóbbi szövegváltozat megjelent Déry Tibor: *Börtönnapok kordaléka. Önéletrajzi jegyzetek* c. kötetében (Bp. Múzsák, 1989. 139–147.o.).
- 28 Darvas József (1912–1973) író, politikus. A népi írók csoportjához tartozott, 1945 után a Nemzeti Parasztpárt alelnöke. A Rákosi-rendszer kiemelkedő kultúrpolitikus, 1947–53 között több miniszteri funkciót töltött be, 1953–56 között népművelési miniszter volt. 1959-től haláláig az Írószövetség elnöke.
- 29 Az 1955. novemberi-decemberi, az irodalommal kapcsolatos párthatározatról ld. a partizántalálkozó 28. sz. jegyzetét e kötetben.

- 30 Vácott országos börtön, Kistarcsán pedig internálótábor volt.
- 31 Déry Tibor „Felelet” című négykötetesre tervezett regényének első két kötete jelent csak meg 1950–52-ben. Révai Józsefnek a második kötetéről írott bírálata nyomán („Megjegyzések egy regényhez”. *Társadalmi Szemle*, 1952. 8–9. sz.) bontakozott ki az ún. Déry-vita, mely a regényben kimutatható „hibás pártábrázolás”, „individualista moralizálás”, stb. elítéléséből az egész magyar irodalmat érintő „vitává” szélesedett. Ennek legfontosabb dokumentuma az 1952. őszi ún. Előadói Iroda-vita jegyzőkönyve (*Vita irodalmunk helyzetéről*. Bp. Szikra, 1952.).
- 32 Révai József: „Kölcsey Ferenc”. Uő.: „Marx és a magyar forradalom”. Uő.: „Kossuth Lajos”. In: Révai József: *Marxizmus, népiesség, magyarság*, Bp. Szikra, 1949.
- 33 Révai József: „Egy lépés előre, kettő hátra”. *Szabad Nép*, 1948. febr. 8. (Ld. még Révai József: *Élni tudtunk a szabadsággal*. Bp. Szikra, 1949.)
- 34 Révai József: „József Attila”. *Szabad Nép*, 1956. június 24.
- 35 Tardos Tibor: „Egyedül Budapesten”. *Nők Lapja*, 1956. június 7.
- 36 Szilágyi Éva: „Londoni mozaik, angliai útijegyzetek”. *Szabad Nép*, 1956. június 21.
- 37 Utalás Nógrádi Sándor korábbi katonai beosztására (a néphadsereg politikai főcsoportfőnöke volt altábornagyi rendfokozatban, vö. rövid életrajzát a kötet végén).
- 38 Bartha Miklós (1847–1905) politikai író és szónok, függetlenségi párt képviselő.
- 39 Tóth Béla (1857–1907) író, újságíró. „Esti levelek” c. sorozata 1899-től a *Pesti Hírlapban* jelent meg; kötetben (*100 esti levél* címmel) 1903-ban.
- 40 *Pesti Hírlap* — politikai napilap, 1841–44 között Kossuth Lajos szerkesztette. 1878–1944 között a Légrády Testvérek kiadásában megjelenő olcsó, nagy példányszámú, népszerű napilap.
- 41 Bródy Sándor (1863–1924) író, újságíró. Az említett mű: *Fehér Könyv*. Írja, szerkeszti és kiadja Bródy Sándor. Bp. 1900-tól. (A *Fehér Könyv* irodalmi és publicisztikai folyóirat volt, melynek minden számát Bródy írta — ez volt az első ilyen vállalkozás a magyar irodalomban.)
- 42 Felek Gyéza (1890–1936) újságíró, esztéta. 1920–26 között a *Világ* c. polgári radikális politikai napilap (megj. 1910–1926) szerkesztője.

- 43 Alpári Gyula (1882–1944) újságíró, kommunista politikus, a KMP alapító tagja, a Tanácsköztársaság külügyi népbiztosahelyettese. 1921–32 között a Komintern *Isprekorr* c. (Internationale Presse Korrespondent) lapjának szerkesztője. Német koncentrációs táborban halt meg.
- 44 Lékai János (1897–1925) író, kommunista újságíró, a KMP alapító tagja, 1919-ben az *Ifjú Proletár* c. lap szerkesztője.
- 45 Lippman, Walter (1889–1974) neves amerikai publicista, 1931–67 között a *New York Herald Tribune* vezércikkírója.
- 46 Tabouis, Geneviève (sz. 1892) francia baloldali újságíró.
- 47 Chaplin, Charlie (1889–1977) angol származású amerikai színész, rendező, forgatókönyvíró, a burleszk legnagyobb klasszikusa.
- 48 Romain, Jules (1885–1972) francia regényíró, költő, 1936–41 között a Nemzetközi PEN Club elnöke.
- 49 Mező Ferenc (1885–1961) tanár, sporttörténész. Az 1928-as olimpián aranyérmet nyert az epikai művek kategóriájában.
- 50 Lengyel Menyhért (1880–1974) drámaíró.
- 51 Karinthy Frigyes (1887–1938) író, költő, kritikus, műfordító.
- 52 Ambrus Zoltán (1861–1932) író, kritikus, újságíró.
- 53 Földi Mihály (1894–1943) író, újságíró. 1918–39 között a *Pesti Napló* munkatársa, majd szerkesztője.
- 54 Tersánszky Józsi Jenő (1888–1969) író.
- 55 Révész Béla (1876–1944) író.
- 56 A „lukácsistákat” — Lukács György tanítványait — az 1949–50-es Lukács-vita után szorították háttérbe. Az irodalomban jelentkező szematizmus ellen a magyar írók első kongresszusán (1951. április 27–30.) lépett fel Révai József és Darvas József, az Írószövetség akkori elnöke. Ellenszematikusoknak az 1952-es Déry-viták során nevezték azokat, akik a szematizmus elleni fellépést „félreértve” a formai tökéletességet az ideológiai tartalom elé helyezték. Szematistáknak az 1953-as júniusi programot követően azokat az írókat hívták, akik a valóság hiteles feltárására törekedtek elsősorban a magyar falu és a szövetkezeti mozgalom ábrázolásában. Jobboldaliaknak az 1954/55 fordulóján kialakult íróellenzék képviselőit nevezték

hivatalos közlemények, így az irodalomról szóló 1955 novemberi központi vezetői határozat. „Maradék, szektás” írókon az 1955-ös határozat nyomán az Írószövetség vezetőségébe került, a Rákosi-politikát támogató személyek értendők, akikkel szemben az Írószövetség 1956 márciusi-áprilisi párttaggyűlésén, ill. az *Irodalmi Újság* 1956. tavaszi nagy vitasorozatán léptek fel a reformkommunista ellenzékhez tartozó írók és kritikusok.

57 Parragi György (1902–1963) újságíró. 1945 előtt a *Magyar Nemzet* munkatársa, 1945 után évekig szerkesztője. 1953-tól az Elnöki Tanács tagja.

58 Boldizsár Iván (1912–1988) író, publicista. 1947–51 között külügyi államtitkár, majd a *Magyar Nemzet* szerkesztője. 1956 őszén a *Hétféi Hírlap* szerkesztője.

59 Utalás Révai József *Szászrek kenyere* c. cikkére, v.ö. 2. sz. jegyzettel.

60 Az említett cikk: „A szellem napvilága”. *Szabad Nép*, 1956. június 24.

61 A hallgatóság aggódik, hogy a fényképeket az ÁVH szervei számára készítik. Az elnökséghez küldött cédula szerint: „Aki beleszól, azt lefényképezik! Titakozunk!” Valójában a vitán a fényképeket — vagy azok legtöbbjét — az MTI, illetve a párizsi *Photo Magnum* munkatársa, Erich Lessing készítette.

62 Illyés Gyula: *Csizma az asztalon*. Bp. Nyugat é.n. (A könyv VIII. fejezete, „A szellemi nagyhatalom” szól a sajtóról.)

63 Grünwald Béla (1839–1891) politikus, történész, publicista. 1876-tól országgyűlési képviselő.

64 Mocsáry Lajos (1826–1916) író, publicista, politikus; Deák-, majd függetlenségi párti képviselő.

65 Csermátony Lajos (1823–1901) újságíró, politikus, Kossuth titkára, 1848–49-ben a *Márciusi Tizenötödike* c. lap szerkesztője. Emigrált, a kiegyezés után Deák-párti lapok munkatársa.

66 Purjesz Lajos (1881–1925) újságíró, polgári radikális lapok (*Egyetértés*, *Világ*) szerkesztője.

67 „Egyéb” kategória: 1956 előtt a káderlapokon ebbe a származási kategóriába tartoztak — a káderpolitika szempontjaitól függően változó tartalommal — a nem munkás, nem paraszt, nem értelmiségi és nem X (= osztályellenes, kizsákmányoló) származásúak.

68 A névsort Nemes György 1988. november 19-én és 1991. június 19-én két írásbeli közlései alapján pontosítottuk, amiért ezúton mondunk köszönetet. Az eredeti

leiratban egyes nevek tévesen szerepelnek, ill. a gyorsíró a felolvasást a zaj, a számára ismeretlen nevek, stb. miatt nem tudta pontosan követni. Az alábbiakban a listában szereplő személyek újságírói pályájáról közlünk néhány adatot. Az életrajsi adatok összeállításában nyújtott segítségért itt mondunk köszönetet Ember Máriának és Vásárhelyi Miklósnak.

Antal Gábor (1922–), 1945-től a *Magyar Nemzet* majd a *Haladás* munkatársa. Az ötvenes években elbocsátották és az *Új Élet* c. lap munkatársa lett, később visszatért a *Magyar Nemzet*hez.

Antalfy Gyula (1912–) 1940-től 45-ig a *Kis Újság* munkatársa, 1947–49-ben felelős szerkesztője. 1950–55 között *Magyar Nemzet* munkatársa, 1955-ben elbocsátották. 1958–76 között ismét a *Magyar Nemzet* olvasószerkesztője.

Aranyosi Pál (1887–1962) illegális kommunista, 1945 után a *Szabadság* munkatársa, majd a *Jövendő* (a Magyar-Szovjet Társaság lapja) szerkesztője. 1947–50 között a Magyar Újságírók Országos Szövetsége főtitkára.

Balla Antal (1886–1953) 1945 előtt a *Pesti Hírlap* munkatársa, 1945–46-ban kigazdapárti politikus, tájékoztatásügyi miniszter, 1946-tól a *Kis Újság* felelős szerkesztője.

Baternay Béla (1917–1963) 1945 előtt a *Pester Lloyd*, 1945 után a *Szabad Szó* munkatársa.

Bálint Imre (1896–1954) 1945 után a *Világ* munkatársa, 1949-től haláláig az *Értelmes Szótár* egyik szerkesztője.

Békes István (1900– ?) 1945 után a *Jövendő* c. hetilap munkatársa, 1949–51-ben a Vidám Színház igazgatója.

Bónyi Adorján (1892–1962) 1945 előtt a *Pesti Hírlap* munkatársa, 1946-tól a *Hírlap* felelős szerkesztője, majd a *Kis Újság* olvasószerkesztője 1952-ig. 1956 után az *Érdekes Újság* munkatársa.

Boross Elemér (1900–1971) író, 1945–46-ban az Írószövetség főtitkára, majd színházi dramaturg. 1949-ben nyugdíjazták.

Bihari Mihály (1892–?) író, újságíró (Pomonyban).

Dallos Sándor (1901–1964) író, a *Talpalatnyi Föld* c. film forgatókönyvírója. 1945 előtt a *Magyarország*, majd az *Új Magyarország* munkatársa, 1945–49-ben a *Hírlap*, 1949–53-ban a *Magyar Nemzet* munkatársa.

Dutka Mária (1906–1973) művészeti kritikus, művészettörténész, a *Magyar Nemzet* munkatársa; 1955-ben elbocsátották, 1957-ben került vissza a laphoz.

Desseffy Gyula (1904–) 1939–1946 között a *Kis Újság* munkatársa, főszerkesztője, kigazdapárti politikus. 1947-ben emigrált, 1951–56 között a Szabad Európa Rádió magyar osztályának igazgatója.

Déri Imre 1945 előtt a *Világ* publicistája.

Erdődy Elek (1889–1959) 1945 előtt a *Kis Újság*, majd a *Magyar Nemzet* munkatársa, részt vett az ellenállásban. 1945–47-ben a *Kossuth Népe* szerkesztője.

Erdődi János (1909–) író, 1939–1948 között a *Népszava* kulturális rovatvezetője.

Feleki László (1909–1989) 1945 előtt a *Nemzeti Sport*, 1945 után a *Népsport* munkatársa, 1949-től főszerkesztője. 1954-ben leváltották, ettől kezdve a *Ludas Matyi* munkatársa 1968-ig, nyugdíjba menetelég.

Fóthy János (1893–?) író, újságíró.

Felkai Ferenc (1894–1972) író, újságíró, 1945–48 között a *Kossuth Népe* c. napilap főszerkesztője.

Gergely István (1906–1977) 1945 előtt az *Esti Kurír* munkatársa, 1945 után a *Népszava*, majd a *Világosság* felelős szerkesztője, 1949–51 között a *Képes Figyelő* munkatársa. 1951-ben letartóztatták, 1955-ben szabadult. 1956 után a Minisztertanács Tájékoztatási Hivatala osztályvezetője.

Gyöngyösi Nándor felvidéki kommunista újságíró, 1945 után rövid ideig az Újságírószövetség főtitkára volt.

Gelléri András (?) (1901–1968) 1922–38 között a *Színházi Élet* munkatársa, társulajdonosa, 1949–44-ben a *Film, Színház Irodalom* főmunkatársa. 1944-ben deportálták, 1945 után a *Színház* c. lap munkatársa, 1950-ben az Atheneum Könyvkiadó képszerkesztője, majd az *Irodalmi Újság* tördelőszerkesztője. 1957-től a *Füles* főszerkesztője.

Hárs László (1911–1978) költő, író; 1945 után a Szociáldemokrata Párt kulturális osztályvezetője, 1949-ig a *Népszava*, a *Világosság* szerkesztője.

Horváth Zoltán (1900–1967) történész, szociáldemokrata politikus. 1945 után a *Népszava* rovatvezetője, 1947-ben a *Világosság* főszerkesztője, 1948-tól a *Népszava* felelős szerkesztője. 1949-ben letartóztatják, 1956-ban rehabilitálják. A *Népszava* főszerkesztője lett, 1956. november 1-től nyugdíjas.

Horváth Zoltán II. 1945 előtt és után a *Magyar Nemzet* munkatársa volt; az 1950-es évek elején elbocsátották.

Horváth Győző 1945 után a Magyar Rádió munkatársa volt; az ötvenes évek elején elbocsátották.

Innocent Vincze Ernő (1903–?) 1945 előtt a *Budapesti Hírlap*, az *Újság* színházi és zenekritikusa. 1945 után a *Kis Újság*, a *Hírlap* munkatársa.

Izsáki Margit (1899–1977) 1932–39 között a *Magyarország*, 1939–44 között a *Magyar Nemzet* munkatársa, az első magyar bűnügyi riporternő. 1945 után a *Kossuth Népe*, a *Szabadság*, az *Asszonyok*, a *Világosság* munkatársa. 1950-től az MTI-ben dolgozott.

Juhász Vilmos (1899–1967) író, műfordító. 1945 előtt az *Újság*, a *Vigilia* munkatársa, 1945 után a *Szabad Szó* munkatársa, majd a szegedi egyetem tanára. 1949-ben az Egyesült Államokba emigrált.

Keller Andor (1903–1963) író, újságíró. 1945 előtt a *8 Órai Újság*, a *Reggel*, a *Népszava* munkatársa. 1945 után a *Világosság*, majd 1948-ig a *Szabadság* munkatársa.

Kemény István 1945 előtt az *Újság*, 1945 után a *Magyar Nemzet* munkatársa. Az ötvenes évek elején elbocsátották. (Nem azonos Kemény István szociológussal.)

Kóla Margit kilitét nem sikerült felderíteni.

Kőszegi Imre (1903–?) író, műfordító. 1945 előtt a *Magyar Nemzet* munkatársa, 1945 után a *Világ*, a *Szabad Szó* szerkesztője. 1957 után kiadói szerkesztő.

Korcsmáros Nándor (1881–1959) író, az első világháború előtt Fiumében, a két világháború között különböző magyarországi lapoknál munkatárs. 1945 után újságíró, majd hivatalnok. 1956-ban emigrált.

Klamár Gyula 1945 előtt és után egyaránt a *Kis Újság* munkatársa; még a lap megszűnése előtt elbocsátották. 1956-ban emigrált, a *Bécsi Napló* alapító szerkesztője.

Kunszery Gyula (1906–1973) költő, irodalomtörténész. 1945 előtt és után a *Magyar Nemzet* munkatársa. 1947-ben a Demokrata Néppárt országgyűlési képviselője; mandátumáról lemondott. 1955-től az *Új Ember*, a hatvanas évektől az *Élet és Irodalom*, az *Élet és Tudomány* és a *Magyar Hírlap* munkatársa.

Kugel Ernő 1945 előtt és után a Magyar Távirati Iroda munkatársa. Az ötvenes évek elején elbocsátották.

Lestyán Sándor (1897–1956) író; 1945 előtt a *Friss Újság* munkatársa, 1945–47 között a *Budapest* c. folyóirat felelős szerkesztője. 1949–50-ben a *Friss Újság* főszerkesztője.

Magyar Pál (1918–) 1945 előtt az *Est-lapok*, 1945 után a *Magyar Nemzet* munkatársa. 1955-ben elbocsátották. 1956 után az *Élet és Tudomány*, *Új Tükör* munkatársa.

Máté Iván a *Népszava* munkatársa, 1948-ban elbocsátották. 1956 után Miskolcon a megyei napilap szerkesztőségében dolgozott.

Mátrai Betegh Béla (1914–) 1945 előtt a *8 Órai Újság* stb. munkatársa, 1945 után a *Magyar Nemzet*nél dolgozik. 1955-ben elbocsátják.

Mesterházi Lajos (1916–1979) író; 1950–55 között a Művelt Nép főszerkesztője, innen eltávolítják; 1957–59 között az *Élet és Irodalom* főszerkesztője.

Maron Ferenc (1912–1974) 1945 előtt a *Kis Újság* és a *Magyar Nemzet* munkatársa. 1945 után a *Kis Újság* rovatvezetője, majd az MTI, a *Független Magyar*-

ország c. hetilap munkatársa. 1952 után fordító, majd a Művek Nép olvasószerkesztője. 1965-től a *Hétféi Hírek* segédszerkesztője.

Millok Sándor (1887–1959), 1941–44 között a *Népszava* felelős szerkesztője; 1945 után hazahozatali kormánybíró, a BSZKRT elnöke. 1948-ban kizárták az SZDP-ből, a közéletől visszavolt.

Mester Sándor (1875–1958) 1945 előtt a *Pesti Napló* munkatársa, majd felelős szerkesztője.

Nádass József (1897–1975) költő, író. 1945–48 között a *Népszava* rovatvezetője, a *Kortárs* c. folyóirat szerkesztője. 1956 után az *Élet és Irodalom* munkatársa.

Nádor Jenő (1892–1970) 1945 előtt a *Nap*, a *Világ*, az *Újság* munkatársa, 1945 után a *Fővárosi Napló* főszerkesztője, a *Népszava* munkatársa.

Nagy Adorján (1888–1956) színész, színházi szakíró. 1945 előtt a *Magyar Szemlébe*, a *Színháztudományba* írt.

Pakots György (1903–1976) 1945 előtt az *Est-lapoknál* dolgozott, 1945–49 között a *Világ* főmunkatársa. 1950–56 között tisztviselő.

Pálóczi-Horváth György (1908–1973) 1945 előtt a *Pesti Napló*, a *Független Magyarország* (Bajcsy-Zsilinszky lapja) munkatársa. A háború alatt Törökországban és Észak-Afrikában a brit titkosszolgálatnak dolgozott. 1947-ben hazatért, a Rádió munkatársa lett. 1949-ben letartóztatták, 1954-ben rehabilitálták. A Történettudományi Intézet munkatársa, 1956-ban az *Irodalmi Újság* munkatársaként dolgozott. 1956-ban emigrált, a londoni *Irodalmi Újság* főmunkatársa.

Pánczél Lajos (1897–1971) író, filmtörténész. 1945–48 között a *Mozsi Élet* szerkesztője. 1951-től az MTI főmunkatársa.

Pusztai Béla a Magyar Rádió munkatársa volt.

Petur László (1904–1973) 1945 előtt egyebek mellett a *8 Órai Újság* munkatársa, 1945–49 között a *Képes Figyelő* szerkesztője. 1951–64 között az *Élet és Tudomány* szerkesztő bizottságának tagja.

F. Rácz Kálmán (1910–) író, műfordító. 1938–44 között az *Újság*, 1945 után a *Szabadság* munkatársa, 1949–50-ben az Írószövetség titkárhelyettese. 1952–57-ben a Népművelési Intézet osztályvezetője.

Relle Pál (1883–1955) 1945 előtt és után (1949-ig) a *Világ* munkatársa, 1948–51-ben a *Színház és Mozsi* felelős szerkesztője.

Révész Mihály (1884–1977) szociáldemokrata politikus, 1906–1948 között a *Népszava* belső munkatársa, 1945–48-ban országgyűlési képviselő, az MTI főszerkesztője, 1948–50 között a Magyar Munkásmozgalmi Intézet főmunkatársa. 1956-ban a *Népszava* főszerkesztője.

Rónai Mihály András (1913–) író, 1945 előtt a *Pesti Napló* munkatársa. 1956 előtt a *Magyar Nemzet*-be írt.

Roós Rózsa (1879–1963) 1945 előtt a *Magyar Hírlap* felelős szerkesztője, 1945 után az *Új Élet* szerkesztője.

Simándi Béla (1899–1969) költő, író. 1945 után a *Kis Újság* olvasószerkesztője, 1948–52 között szegedi lapoknál dolgozik. 1953-tól az OTP sajtóosztályának munkatársa.

Staud Géza (1906–) színhástörténész, 1945–50 között a Színiakadémia tanára, 1954-től a Színháztudományi Intézet tudományos munkatársa.

Supka Géza (1883–1956) régész, művészettörténész, polgári radikális politikus. 1945 előtt a *Pester Lloyd*, a *Magyar Hírlap* stb. munkatársa, 1945–49 között a *Világ* főszerkesztője.

Szabó István 1944-ig a *Magyar Nemzet*, 1945 után a *Népszava* munkatársa. 1948-ban elbocsátották, könyvkiadói lektorként dolgozott. 1956-ban emigrált, a Szabad Európa Rádió munkatársa lett.

Szabasi Árpád (1888–1965) szociáldemokrata politikus. 1939–44 között a *Népszava* főszerkesztője, 1938–41-ben és 1945–48-ban az SZDP főtitkára. 1948-ban az MDP elnöke lesz, 1948–50 között köztársasági elnök, ill. az Elnöki Tanács elnöke. 1950-ben letartóztatták, 1956 márciusában szabadult. 1958–60-ban a MUOSZ elnöke.

Száva István (1907–1970) 1945 előtt a *Népszava* munkatársa, 1945–48 között felelős szerkesztője. 1950-ben letartóztatták, 1956-ban rehabilitálták. 1956 őszén a *Hétfői Hírlap* felelős szerkesztője.

Szegő Pál kilétét nem sikerült felderíteni.

Szerdahelyi Sándor (1884–1961) 1920–48 között a *Népszava* munkatársa. 1948-ban nyugdíjazták.

Szirmai Rózsa (1901–1966) író, 1945 előtt *Az Est* szerkesztője, 1945 után a *Világosság*, a *Szivárvány*, az *Új Hírek* szerkesztője.

Ujvári Imre (1902–1962) 1945 előtt legális kommunista folyóiratok munkatársa. 1945 után a *Szabadság*, a *Szabad Nép*, a *Magyar Nemzet* munkatársa. 1950–52-ben a *Színház és Művészet* rovatvezetője.

Vámos Magda (1907–) író, újságíró. 1938-tól a *Magyar Nemzet* munkatársa. 1950-ben koholt vádakkal letartóztatják, internálják. 1953-ban szabadult, 1957-ben rehabilitálják.

Vászonyi Endre (1906–1986) 1945 előtt az *Újság*, 1945-ben a *Szabadság* munkatársa. 1945–48-ban Budapest Székesfőváros Irodalmi Intézetének igazgatója.

Vozári Dezső (1904–1972) költő, műfordító. Felvidéki baloldali lapok munkatársa, 1938–45 között szovjet emigrációban élt. 1945 után a *Szabad Nép* munkatársa, 1947-től az MTI prágai, berlini, bécsi tudósítója.

69 Vásárhelyi Miklósról van szó.

70 Frias István (1903–1978) közgazdász, kommunista politikus. 1945 előtt szovjet emigrációban élt, 1945 után az MKP (MDP) osztályvezetője. 1954-től 1974-ig a Közgazdaságtudományi Intézet igazgatója.

Gács László (1903–1968) újságíró, kommunista politikus. Az illegális KMP egyik vezetője, 1945 után szakszervezeti vezető. 1951–1954 között hamis vádak alapján börtönben volt, 1956-ban rehabilitálták. 1957–62 között a Magyar Rádió és Televízió kormánybiztosa, majd elnöke, ezt követően az Országos Takarékpénztár vezérigazgatója.

Kálmán András (1915–1950?) orvos; 1945 előtt svájci emigrációban élt, majd a Népjóléti Minisztérium munkatársa. A Rajk-per egyik mellékperében 15 évi börtönrre ítélték. A börtönben öngyilkos lett.

Kende István (1917–1988) történész, kommunista politikus. 1944-ben az illegális KIMSZ titkára. 1945 után a kommunista ifjúsági mozgalom egyik vezetője; 1949-től a Népművelési Minisztérium film-, majd színházi-főosztályát vezette, népművelési miniszterhelyettes. 1955-től az MSZBT főtitkára. 1956 után a *Nép-szabadság* munkatársa, 1963-tól az MKKE-n egyetemi tanár.

Mód Aladár (1908–1973) történész, politikus. 1945 előtt illegális kommunistaaként a háborúellenes mozgalom egyik vezetője. 1945 után a kommunista párt központi apparátusában dolgozott, 1954–61 között a TIT főtitkára, egyetemi tanár.

Mód Aladárné (1914–) közgazdász; a háború előtt az Egyesült Izzó tisztviselője, 1949-től nyugdíjazásáig a Központi Statisztikai Hivatal főosztályvezetője.

Sándor Pál (1901–1972) filozófus, egyetemi tanár. 1919-től a KMP tagja, 1931–33-ban a párt legális folyóiratának, a *Társadalmi Szemlének* szerkesztője. 1945 után a *Szabad Nép*-nél dolgozott, 1950–54 között börtönben volt, majd az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda igazgatója. 1959-től az ELTE bölcsészkarának tanszékvezető egyetemi tanára.

Varga Edit vegyészmérnök, 1945–47-ben a *Szabad Nép* munkatársa, majd a Pártközpontban dolgozott, később a Kőbányai Gyógyszergyár vezérigazgatója.

71 E névsort — akárcsak a 68. sz. jegyzetben szereplőt is alább a 72. és 73. sz. jegyzetekkel jelölteket — Nemes György már említett írásbeli közlései alapján rekonstruáltuk. Az eredeti gyorsírói jegyzőkönyv a neveknek csupán töredékét tartalmazza (azok egy részét is elhallásokkal) a 68. sz. jegyzetben már említett

technikai okok miatt. Nemes György 1988-ban a *Szabad Nép* munkatársi gárdájáról egy összesített listát készített, mintegy azokat, akiket beszéde e helyén három különféle csoportban megemlített. Az egyes csoportokra külön-külön már nem emlékezett. Így a csoportok rekonstrukcióját a kötet szerkesztői végezték, elsősorban Vásárhelyi Miklós közlései alapján, akinek segítségéért ezúton mondunk köszönetet.

A *Szabad Nép* induló munkatársi gárdájához a jegyzőkönyvben említetteken kívül a következők tartoztak: Révai József (főszerkesztő), Horváth Márton (felelős szerkesztő), Losonczy Géza (főmunkatárs), Friess István, Mód Aladár, Mód Aladárné, Sándor Pál, Szegedi Emil, Kovai Lőrinc, Hamvas H. Sándor, Nemes György, Csátár Imre, Hegedűs Bite Dániel, Vásárhelyi Miklós, Pongrácz Zsuzsa, Gáti István, Balog Éva, Varga Edit, Horváth Tibor, Fenyő Béla, Gombó Pál, György István. (A sorrend Nemes György említett levele alapján.)

72

Az 1946–47 folyamán a *Szabad Nép*hez került, de onnan még 1949 előtt távozott munkatársak listája a következőképpen rekonstruálható: Markos György, Földes Mihály, Faskecs György, Kálmán Endre, Gács László, Kálmán András, Kende István, Hajdu Endre, Fehér Klára, Szekeres György, Szervánszky Endre, Vozári Deseő, Dobó János, Erdős Péter, Gömöri Endre, Keszi Imre, Futó Ilona, Izsák Erika, Szabó Rózsa, Kelemen Imre, Nemes László, Reismann János, Ujvári Imre, Basch Tibor, Bencze Pál, Sándor András, Vági Ferenc, Gordon Györgyné, Pelbárt Oszkár, Csóhány Gabriella, Holka Vilmos, Király István, Mágori Varga Erzsébet, Makai György, Márkus László, Gyenis Albert, Kassitzky Ilona, Révész József, Száva István, Tatár Imre, Várkonyi Tibor.

73

Az 1949-ben a *Szabad Nép* szerkesztőségében dolgozó, azt követően különböző időpontokban onnan távozó, illetve eltávoztott munkatársak rekonstruált névsora a következő: Komját Irén, Gimes Miklós, Kende Péter, Kornai János, Dobosy Imre, Löcsei Pál, Máté György, Patkó Imre, Kallós Ilus, Gál Pál, Lénárt Gábor, Novobáczky Sándor, Lendvai Pál, Árkus István, Baktai Ferenc, Fehér Lajos, Grandpierre K. Endre, Jurmics László, Horváth József, Kürti László, Rohonyi Katalin, Láng György, Laky Teréz, Lukács László, Méray Tibor, Molnár Miklós, Rudas Éva, Sárai Tibor, Siklósi Tibor, Szabó László (sakk nagymester), Szilágyi Edit, Tardos Tibor, Vadász Ferenc, Venéci János, Zágoni Ferenc.

Nemes György a jegyzőkönyv tanúsága szerint „jó két tucát” nevet sorolt fel e helyen. A rekonstruált névsorban ennél többen szerepelnek. Rudas Éva, Sárai Tibor és Venéci János nevét Nemes később említette (ld. a jegyzőkönyvet); az áttekinthetőség kedvéért itt is feltüntettük őket.

- 74 Fehér Lajos (1917–1981) kommunista politikus. Résztvett a Márciusi Front-mozgalomban, majd az illegális KMP munkájában. 1944-ben a fegyveres ellenállás egyik vezetője, 1945 után a politikai rendőrség helyettes vezetője. 1948–54 között a *Szabad Föld* felelős szerkesztője, 1954–55-ben a *Szabad Nép* szerkesztő bizottságának tagja. A szerkesztőségben Nagy Imre politikájának egyik támogatója. 1956 novemberétől az MSZMP KB, később a PB tagja, 1975-ig. 1962–74 között miniszterelnökhelyettes.
- Lénárt Gábor (1922–) újságíró, a *Szabad Nép* munkatársa, 1954–55-ben eltávolították, a *Termelőszövetkezet* c. lap munkatársa, a forradalom után Nyugat-Németországba emigrált.
- Novobáczky Sándor (1924–1989) újságíró, a *Szabad Nép* munkatársa. 1956 után 10 hónap börtönbüntetésre ítélték.
- 75 Mihályfi Ernő (1898–1972) újságíró, lapszerkesztő, kisgazdapárti politikus. A 30-as években a *Magyarország*, majd a *Független Magyarország* szerkesztője. 1945 után kisgazdapárti képviselő, számos tisztséget töltött be. 1956-ban népművelési miniszterhelyettes, az Elnöki Tanács tagja, a HNF elnökségi tagja, stb. 1956 után ismét miniszterhelyettes rövid ideig, majd a *Magyar Nemzet* főszerkesztője.
- Láng István fizikus, 1945 után egy ideig *Szabad Nép*, majd a Pártközpont agit-prop osztály sajtó-alesztály vezetője.
- Solt Andor 1953–56 között az ELTE Újságíró Tanszékének adjunktusa.
- Sárkány László korábban a *Szabad Nép* gazdasági rovatvezetője volt, szerkesztő bizottsági tag; jelentős szerepe volt a lapnál történő 1949–50-es tisztogatásokban.
- 76 Sárkány László: „A kommunista pártvezető”. *Pártélet*, 1956. 5. sz. 13–21. old.
- 77 Matusek Tivadar az MDP KV póttagja, a *Szabad Nép* szerkesztő bizottságának tagja volt.
- 78 Matusek Tivadar: „A pártdemokrácia fejlesztéséért”. *Szabad Nép* 1956. ápr. 15. A cikk támadta Litván György, Lukácsy Sándor és Szilágyi Józsefné párttaggyűlési ill. aktívaülési felszólalásait, amelyekben személyében támadták Rákosi Mátyást.
- 79 Haraszi Sándor (1897–1981) újságíró, illegális kommunista, 1945–48 között a *Szabadság* c. napilap szerkesztője. 1950-ben letartóztatták és hamis vádakkal halálra ítélték. 1954-ben szabadult, rehabilitálták és a *Béke és Szabadság* c. hetilap szerkesztője lett. Nagy Imre híveinek legszűkebb csoportjához tartozott. 1955 végén az íróellenzék memorandumának fogalmazásáért kizárták a pártból, állásából elbocsátották. 1956 őszén az Újságírószövetség ideiglenes elnöke. 1956. november 1-én a *Népszabadság* főszerkesztője lesz. Romániába deportálták, 1958-ban hatévi börtönbüntetésre ítélték forradalom alatti tevékenysége miatt a Nagy

- Imre-per mellékperében. 1960-ban szabadult, az Akadémiai Kiadó lexikonszerkesztőségében dolgozott.
- 80 Hruscsov ún. titkos beszédéről van szó, amely az SZKP XX. kongresszusának végén zárt ülésen hangzott el 1956. február 25-én. Hivatalosan csak 1988-ban publikálták szövegét.
- 81 A Magyar Kommunista Párt és a Magyarországi Szociáldemokrata Párt „egyesülési kongresszusa” — egyben a Magyar Dolgozók Pártja I. kongresszusa — 1948. június 12–14-én ülésezett Budapesten. A kongresszushoz kapcsolódott a Hősök terén tartott nagygyűlés, ahol Rákosi Mátyás és Szakasits Árpád mondott beszédet.
- 82 Pongrácz Zsuzsáról ld. 71. sz. jegyzetet.
- 83 A koreai háború 1950. június 25-én tört ki és 1953. július 27-én a panmidszoni fegyverszünet aláírásával ért véget.
- 84 Ld. 60. sz. jegyzet.
- 85 Az 1953-as júniusi KV határozat közléséről ld. a partizántalálkozó 10. sz. jegyzetét e kötetben; annak idején az ülésről csak egy rövid közlemény jelent meg, a pártszervezetekben is csak a határozat egy erősen rövidített kivonatát ismertették.
- 86 Az 1954. októberi KV-határozatról ld. e vita 16. sz. jegyzetét.
- 87 Kovács István (1911–) kárpótlásigénylő, kommunista politikus. 1942–43-ban az illegális KMP titkára, részt vett az ellenállásban. 1945 után az MKP, majd az MDP KV tagja, 1949–53-ban a KV titkára, a PB tagja. A pártszervezési munka irányítója, Rákosi egyik fő híve. 1955. áprilistól ismét PB tag és KV titkár. 1954–56 között a Budapesti Pártbizottság első titkára. A forradalom alatt a Szovjetunióba menekült, ahonnan 1958-ban tért haza. Ezt követően minisztériumi osztályvezető.
- 88 Berei Andor (1900–1979) közgazdász, kommunista politikus. Szovjet emigrációban élt 1945 előtt, 1945–56 között az MKP (MDP) KV tagja. 1954–56 között az Országos Tervhivatal elnöke. 1956-ban Moszkvába menekült; hazatérése után a Kossuth Könyvkiadó igazgatója, a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem tanára.
- 89 A *Szabad Nép* pártszervezetének nevezetes taggyűlését 1954. október 20–23-án tartották. A jelenlévő munkatársak elsöprő többsége felszólalásaiban kiállt Nagy

Imre politikája mellett és élesen támadta a Rákosi-féle irányvonalat, mely akadályozni igyekezett a kormányfő törekvéseit elsősorban gazdaságpolitikai téren. A felszólalók sürgették a törvénysértések kivizsgálását, s követelték a tájékoztatásból a hazugságok és torzítások száműzését. A taggyűlés határozatát megküldték a KV-nak és megkísérelték más pártszervezetekhez is eljuttatni. A Rákosi-csoport nem sokkal később bekövetkező megerősödése idején, majd az 1955 tavaszi restaurációt követően a felszólalók többségét eltávolították a pártlaptól; közülük legtöbbien aktívan részt vettek a pártellenzék tevékenységében.

- 90 Darvas József: A túllicitalásról. *Szabad Nép*, 1954. nov. 21.
- 91 Szilvási Lajos (1932–) újságíró, író. 1954–55-ben a *Szabad Nép* munkatársa. 1956-ban az *Igazság* c. lapnál dolgozik. 1956 után író.
- 92 Pándiné kilétét nem sikerült megállapítanunk.
- 93 Kövesi Endre: A „nagyvonalú” Szlota és cinkosai. *Szabad Nép*, 1954. szept. 30. Kövesi írása egy szakmailag képzetlen, szélhámos munkásigazgatóról szól, aki azonban politikai kapcsolatai révén egyre feljebb emelkedik. Riportja nyomán Szlotát letartóztatták (*Szabad Nép*, 1954. okt. 2.). 1956-ban Kövesi forgatókönyve alapján Várkonyi Zoltán játékfilmet forgatott a Szlota-ügyről *Keserű igazság* címmel; a közvetlenül a forradalom után elkészült filmet azonban betiltották, s csak a 80-as években mutatták be.
- 94 Kende Péter (1927–) politológus, újságíró. 1949–54 között a *Szabad Nép* munkatársa. 1956-ban a *Magyar Szabadságnál* dolgozik, a forradalom leverése után az *Október Huszonharmadika* c. illegális lap egyik szerkesztője. 1957 elején emigrál, Párizsban egyetemi tanár. 1978–89 között a *Magyar Füzetek* főszerkesztője.
- 95 Farkas Mihály 1954-ben a KV titkáráként a sajtó felelőse is volt.
- 96 Az idézet Petőfi Sándor „15-ik Márczius 1848” c. verséből való.
- 97 Az említett irodalmi viták Kuczka Péter „Nyírségi Napló” című versciklusáról folytak, amelynek négy darabja 1953. november 7-én jelent meg az *Irodalmi Újságban*. A versek — ill. az 1953-as falusi állapotok leírása — miatt a szerzőt „pesszimizmus”, „burzoá objektivizmus”, stb. miatt támadták a sajtóban és irodalmi ankétokon.
- 98 A *Nők Lapja* riportját ld. e vita 35. sz. jegyzetében. A válaszcikk: Szabó Tibor: „Egyedül Budapesten?” *Nők Lapja*, 1956. június 14. (Szabó Tibor az Egyesült Izzó DISZ-titkára volt.)

- 99 Kukucska János 1956-ban az MDP KV agit-prop osztályának helyettes vezetője volt.
- 100 Valószínűleg György Istvánról van szó.
- 101 Gergely Sándor (1896–1966) író, 1945–51 között az Írószövetség elnöke. 1953 után az irodalmi életben kialakuló kisletszámú sztálinista csoport egyik vezető alakja.
- 102 Quo usque tandem, Catilina, abutere patientia nostra? (Meddig élsz még vissza, Catilina, türelmünkkel?) Cicero Catilina elleni első beszédének kezdősora.
- 103 A közbeszóló Szirmai István (1906–1969), aki 1955-ös rehabilitációja után (1953-ban tartóztatták le és még az év végén kiszabadult) 1956-ban az *Esti Budapest*, az MDP Budapesti Bizottsága délutáni lapjának főszerkesztője lett.
- 104 *Valóság*: 1945–46-ban a MADISZ irodalmi és kritikai folyóirata, szerkesztője Szabó Zoltán, felelős szerkesztője Márkus István. 1947–48-ban, megszűnéséig a NÉKOSZ adta ki Lukácsy Sándor szerkesztésében. A folyóirat szociológiai és szociográfiai érdeklődése kezdettől fogva igen erőteljes.
- 105 Lukácsy Sándor (1923–) kritikus, irodalomtörténész.
- 106 Hajnali fél kettőről van szó.
- 107 Az MDP II. kongresszusa 1951. február 24 – március 2. között ülésezett Budapesten.
- 108 *A Tartós Békéért, Népi Demokráciáért* a Kommunista és Munkáspárt Tájékoztató Irodájának (Kominform) hetilapja. Utóbbi 1956-os feloszlásakor a lap is megszűnt.
- 109 Fekete Sándor a *Szabad Nép* munkatársaként Tito jugoszláv elnök moszkvai útjáról tudósított.
- 110 A „partizántalálkozó”-ról van szó 1956. június 18-án. Jegyzőkönyvét ld. e kötetben.
- 111 Az 1955. áprilisi KV határozatról történik említés; ennek alapján fosztották meg Nagy Imrét párt és állami tisztségeitől. A pártból azonban ekkor még nem zárták ki.
- 112 A központi lap a *Szabad Nép*. Nagy Imre pártból való kizárását a *Pártépítés* 1955. 12. számában közölték.
- 113 Ld. e vita 77–78. sz. jegyzetét.

- 114 Togliatti beszédére vonatkozólag ld. e vita 20. sz. jegyzetét.
- 115 Rákosi Mátyás utolsó nyilvános szerepléséről, a nagybudapesti pártaktíva előtt 1956. május 18-án mondott beszédéről van szó. Az angol szociáldemokraták magyar elvtársaikért Hruscsov és Bulganyin 1956 áprilisi angolai látogatása alkalmából emelhettek szót.
- 116 1956 márciusában szabadult többek között Szakasits Árpád, Marosán György, Kelemen Gyula, Schiffer Pál, stb.
- 117 Ács Lajos (1922–1968) közgazdász, kommunista politikus. 1954–56 között a PB tagja, a KV titkára.
- 118 A miniszterelnök akkor Hegedűs András volt.
- 119 A *Szabad Ifjúság* a DISZ központi napilapja, a *Népszava* a Szakszervezetek Országos Tanácsának napilapja, az *Esti Budapest* pedig a budapesti pártbizottságé.
- 120 Losonczy Géza: „Az Operaház legyen a népé”. *Szabad Nép*, 1950. február 5.
- 121 Utalás arra, hogy Losonczy Géza 1951–54 között börtönben volt.
- 122 Tóth Aladár (1898–1968) zenekritikus, zenetudós, 1946–1956 között a Magyar Állami Operaház igazgatója.
- 123 1950-ben a Népművelési Minisztériumban — ahol Losonczy államtitkár volt — egy minden addiginál részletesebb, 3000-nál több címet tartalmazó jegyzéket készítettek a könyvtárak selejtezéséhez, amelyet azonban a könyvkereskedelemre is alkalmaztak. A „selejtlista” hamarosan kijutott Nyugatra, s az ügyből botrány keletkezett. (Vö. Lukácsy Sándor: „Boldogult funkciókoromban”. *Hírmondó*, 1985. 19. sz. Varga Sándor: *A magyar könyvkiadás és könyvkereskedelem 1945–1957*. Bp. Gondolat, 1985. 237–251. old.)
- 124 Benjámin László: „József Attila fejfája” c. nem sokkal korábban írott versének utolsó sorai.
- 125 Vadász Ferenc (1916–) író, újságíró 1950–57-ben az Újságírószövetség főtitkára. 1956 után az *Esti Budapest*, majd a *Népszabadság* munkatársa, utóbbinak rovatvezetője.

FÜGGELÉK

Dokumentumok

„Partizántalálkozó”

A „partizántalálkozó” hiányzó felszólalásainak felidézése

Kiss Károly (megnyitó beszéd):

Néhány rövid szóban a párt 19-es, Horthy-korszakbeli és felszabadulás utáni munkájáról beszélt.

Ismertette a párt harcainak, tevékenységének legfontosabb szakaszait 1945 előtt és a felszabadulás utáni időben.

Máté György:

Hangoztatta, hogy a XX. kongresszus szellemében gyökeres változásra van szükség a párt módszereiben.

„A munkások azért hallgatnak, mert üldözik az üzemben a bírálatot és nem torolják meg a bírálát elnyomóit.”

Beszélt arról, hogy mi foglalkoztatja üzemük munkásait. A politikai aktivitás hiányáról szólt, arról, hogy a hallgatás oka: a bírálát elnyomása egyes vezetők részéről. A munkáosztály meg akarja és meg is tudja oldani az előttünk álló nehéz gazdasági kérdéseket; minden erejével azon lesz, hogy sikerüljön eredményesen véghezvinni akár a műszaki fejlesztéssel, akár az üzemek fokozott önállóságára való áttéréssel kapcsolatos feladatokat. A nehézségek megszüntetéséről szólva hangsúlyozta: a párt és a nép egysége az első. Ehhez az kell, hogy világosan és egyértelműen elhatároljuk magunkat az 1949–53-as időszak hibáitól és törvénytelenségeitől. Hasonlóan szükséges az üzemek munkásellenőrzése új formáinak kidolgozása is.

Andrásfi Gyula..

Hosszabb előadásban ismertette a rákospalotai és újpesti kommunisták harcait s egy kérdésre válaszolva elmondotta, hogy József Attila mindvégig hűséges, áldozatkész katonája volt a kommunista mozgalomnak. »Mélyen fáj nekik — mondta —, hogy bár a munkások és a párttagok többsége szerette és becsülte, egyesek rágalmazták, sőt kommunista lapban megjelenhetett róla az, hogy fasiszta költő. Emlékszem rá, könnyel a szemében mutatta meg nekünk azt a lapot.«

»A fiatalság aktívabban vegyen részt a politikai életben és legyen sokkal kritikusabb.«

Újhelyi Szilárd (zárszó):

A népfront-politikáról beszélt. Aláhúzta, hogy az egészséges népfront-politikában a népfront szerepe nem korlátozható közvetítő tennivalókra. A párt vezető szerepe akkor érvényesülhet igazán, ha a népfront, tehát a nép körében keletkező kezdeményezéseknek, a nép valóságos problémáinak megoldásának élére áll. Hangsúlyozta: végérvényesen fel kell számolni azzal a helytelen magatartással, hogy más-más mértékkel ítéljük meg a »balról« illetve »jobbról« elkövetett hibákat. Véleménye szerint a rehabilitáció fogalmát is szélesebben kell értelmeznünk, hiszen a helytelen politikával egész rétegeket, a középparasztságot, az értelmiséget, sőt magát a munkásosztályt is nemegyszer megsértettük. A nép bizalmának megszilárdítására megvan a lehetőség — mondotta. A nép bizalma azé, akinek a szíve tele van a XX. kongresszusból következő feladatok hiánytalan megoldásának őszinte szándékával.

»Vajon olyan hajtószíj-e a népfront, amely csak egy irányban mozog, kizárólag a párt politikájának levitele' a feladata? Azt hiszem, a népfront akkor tölti be valódi tartalommal feladatát, ha valóban a hozzáértő, dolgozó nép okos gyülekezetévé' válik és segít a pártnak, hogy a tömegek mozgásának, politikai igényeinek spontán folyamatait a mainál sokkal alaposabban tanulmányozhassa és felhasználhassa« — mondotta nagy taps közben.

»Meg kell szüntetni a kettősséget, a bal- és jobboldali hibák elkövetőivel szemben egyféle mértéket kell használni.«

Mező Imre (zárszó):

Több felszólalóval vitázott. Hangsúlyozta, hogy helyes, ha a bírálat erős, szenvedélyes, de kifogásolt bizonyos szubjektív körülményeket. »A párt és tömegek kapcsolatát az elmúlt időkben megsértettük, hogy ez rendbejöjjön, szükség van vitára, élességre« — hangoztatta, majd — kifogásolva, hogy egyes felszólalásokból hiányzik a tényszerű alap — számos olyan intézkedést sorolt fel, amelyek mind azt mutatják, hogy elindultunk a XX. kongresszus mutatta úton és mert minden lépésünk megfontolt, máris értünk el eredményeket. A többi között utalt az árszállításra, egyes alacsony bérek felemelésére, a munkaidő-csökkentési intézkedésekre, azokra a kezdeti lépésekre, amelyeket a decentralizálásért, a tanácsok fokozott önállóságának megvalósításáért, a bürokrácia elleni küzdelemben tett a párt és a kormány.

Leszögezte, hogy a hasonló vitákat folytatni kell, de — véleménye szerint — jobban kell előkészíteni. Hibának tartja, hogy a felszólalók teljesen eltekintettek a XX. kongresszus végrehajtása érdekében hozott számos intézkedéstől, az e téren vitathatlanul tapasztalható eredményektől. Biztosította a megjelenteket, hogy felvetett kérdéseiket eljuttatják a párt vezető szerveihez.

»Van már több, a XX. kongresszus szellemében fogant intézkedésünk. Nyílt, szenvedélyes, de objektív viták kellenek. Csak a viták vihetnek előre.«

Kiss Károly (zárszó):

Leszögezte, hogy a felmerült kérdések jelentékeny részével egyetért, egy másik részével — s ezekben az esetekben a felvetés egyoldalúságával — azonban nem. Nincsen olyan erő — mondotta a továbbiakban —, amely a pártot, a mozgalmat visszahúzhassa arról az útról, amelyen a XX. kongresszusból adódó feladatok végrehajtása tekintetében elindult. Még csak az első lépések történtek meg — hangsúlyozta —, s a következőkben még további határozott lépésekre van szükség ahhoz, hogy megszilárdítsuk a népnek a pártba vetett bizalmát. Biztosította az egybegyűlteket, hogy a XX. kongresszus szellemében legyőzzük a további nehézségeket, s ebben ez a vita, hibáival együtt is, segít.

»Őszintén megmondom, jó csomó kérdésben nem értek egyet néhány felszólalóval« — mondta és ismertette azokat az intézkedéseket, amelyeket a párt a régi harcosok anyagi megbecsülésére hozott — »Tudom azonban, hogy minden megállapításukat, minden kritikai megjegyzésüket a párt féltése, szeretete diktálta« — mondotta, majd így fejezte be szavait: »Nincs olyan erő, amely visszahúzza a pártot a XX. kongresszus előtti időszakba!«

»A nagy lépések még hátra vannak. Nemcsak a párt és a tömegek, hanem a párttagok közti kapcsolatot is meg kell erősíteni.«

»Még ha lenne is visszahúzó erő, de olyan erő nincs, amely a XX. kongresszus elveinek győzelmét meg tudná állítani!«

(Az összeállítás a következő tudósítások alapján készült: *Magyar Nemzet*, 1956. jún. 20.; *Népszava*, 1956. jún. 19. és 20.; *Szabad Ifjúság*, 1956. jún. 19. és *Béke és Szabadság*, 1956. jún. 26.)

Szenvedélyes vita a jövőért

A meghívó *beszélgetést* jelzett. A valóság *vitát* hozott. Szenvedélyes, őszinte vitát és bírálatot, személyekre való tekintet nélkül. A DISZ Petőfi Körének hívására ezer volt partizán, illegális pártmunkás és fiatal értelmiségi gyűlt össze a Néphadsereg Központi Tiszti Házában. Tapasztalt pártmunkások, akik legtöbbet tettek a szabad Magyarországért és értelmes ifjak, akik legtöbbet tehetnek a boldog jövőért.

Néhány bevezető szó hangzott el, majd felállt valaki és elmondta, hogy az üzemben miért hallgatnak a munkások. Felállt valaki és elmondta, hogy egyes vezetők mennyire elszakadtak a munkástömegektől. Valaki könnyezve követte meg ártatlanul kivégzett harcostársainak emlékét. Valaki elmondta, hogy a XX. kongresszus óta több okos intézkedés történt, de ez csak a kezdet kezdete. Valaki felállt, de utána is és előtte is arról beszéltek, hogy minden múltbeli és eljövendő eredmény alapja a bizalom, a bizalom a pártban, a vezetésben.

Nem lehet a délutánból éjszakába nyúló vita forró hangulatát, minden mondanivalóját e rövid összegzésben visszaadni. Csak néhány tanulságra szorítkozhatunk.

A régi gárda

A személyi kultusz időszaka mennyi erőt, mennyi tapasztalatot, tudást tölt félre, hallgatott és hallgattatott el! Harcok tüzeiben edzett férfiak, nők, kipróbált forradalmárok beszéltek a küzdelmes korról, amikor a sokszor szektás, helytelen utasítások ellenére a nép sűrűjében sztrájkokat, tüntetéseket robbantottak ki, hatalmas szimpatizáns tömeget vontak az illegális kommunista párt köré. Ki tudja, hogy mi történt *valójában* a 20-as, 30-as években Magyarországon? Felhasználtuk-e *kellően* a magyar munkásmozgalom tapasztalatait mai munkánkban? A tudása és ereje teljében levő volt ifjúmunkásokat és az annyi vihart, nehézséget kiállt, bölcs öregebbeket — *a régi gárdát* megfelelő, irányító poszton találjuk-e? Sok a mulasztás, pedig mennyi tettvágy él bennük! Többen szóvá tették, hogy 11 év alatt össze sem hívták őket, hogy a párt történetének megírásához nem kérték ki véleményüket, hogy csak formálisan becsülik meg munkájukat. Pedig nem a diszoklevelek és a kitüntetések számítanak! Egyikőjük ezt mondta: »*Valahogy úgy fest a dolog, hogy a felszabadulás előtt ránk volt szüksége a pártnak, most pedig mintha csak nekünk lenne szükségünk a pártra. Mert mi nem tudunk a párt nélkül élni.*«

A XX. kongresszus tanítása: bontakoztassuk ki szabadabban, szélesebben a tömegek, a nép alkotóerejét. Mi lehet sürgetőbb annál, mint-hogy mindenekelőtt a munkásmozgalom bátor harcosainak, hőseinek rengeteg tapasztalatát, tudását és törhetetlen hűségét állítsuk maradéktalanul ügyünk szolgálatába.

Az 1949–53-as időszak

A találkozón talán minden egyes felszólaló beszélt a *Rajk-per*ről. Az 1949-es évet fordulópontnak jelölték meg, mert ettől kezdve harapódzott el a bizalmatlanság, a mindenkiben ellenséget keresés, helyrehozhatatlan törvénysértések történtek, háttérbe szorultak a régi bér- és sztrájkhar-cok szervezői, a spanyol polgárháború a partizáncsaták katonái. Hadd idézzük e mondatot a vitából: *»Egyik oldalon volt a Rajk-per, a másik oldalon a helytelen gazdasági intézkedések, az egészségtelen centralizáció, az értelmiség lebecsülése, a tömegek véleményének háttérbe szorítása.«* A felszólalók népünk igazságérzetét szólaltatták meg, amikor azt sürget-ték, hogy történjék meg a Rajk-per ártatlan elítélteinek *teljes és nyil-vános rehabilitációja*. De nemcsak erről volt szó. Azért is fel kell mielőbb tárnunk, mégpedig elvi mélységgel és elvi őszinteséggel az 1949–53-as időszak történetét, mert ez további előrehaladásunk, a teljes bizalom helyreállításának *alapja*. Csak akkor kerülhetjük el a jövőben a közel-múlt sajnálatos eseményeit, ha tudjuk, hogy a nép hallatlanul nagy és kimagasló eredményeket hozó erőfeszítése mellett *miért* torlódott annyi súlyos akadály a szocializmus útjába.

A bizalom

A bizalom, igen, ide torkollott minden szó. Megszilárdítani a pártban a bizalmat, amelyet az elmúlt évek megcsorbitottak — ez volt a tanács-kozás közvetlen célja, a felszólalók ehhez keresték az utakat-módokat, eb-ben adtak tanácsot. A párthoz és a szocializmushoz fűződő nagy szeretet fogalmazta az olykor nyers, de teljes szívvel és meggyőződéssel mondott szavakat is.

A csepeli dolgozó: *»A munkások azért hallgatnak, mert üldözik az üzemben a bírálókat és nem torolják meg a bírálókat elnyomókat.«* A-volt vasas *»ifi«*: *»A munkásmozgalom vezetői annak idején osztoztak a mun-kásosztály sorsában, ugyanolyan lakásban laktak, ugyanazokban a bol-tokban vásároltak. A vezetőknek együtt kellett élniük a tömegekkel.«* Az egyetemi tanár: *»Olyan korhoz értünk, amikor nincsen helye a toldozás-foldozásnak. Ki kell nyitni az ablakot, hadd áramolják be a XX. kong-resszus levegője!«* A volt partizán: *»A fiatalság aktívabban vegyen részt*

a politikai életben és legyen sokkal kritikusabb.« A pártfőiskolai tanár: »A bizalmat nem lehet egy személyre korlátozni.« A zeneszerző: »A jövőben azt tartjuk szem előtt, hogy csak az a kommunista cselekedet, ami igaz, ami becsületes.« A vidéki munkás: »A mi pártunk minden igazságot elbír. A sajtó ne becsülje le a dolgozók értelmi színvonalát.« A minisztériumi tisztviselő: »Meg kell szüntetni a kettősséget, a bal- és jobboldali hibák elkövetőivel szemben egyféle mértéket kell használni.« A párttitkár: »Van már több, a XX. kongresszus szellemében fogant intézkedésünk. Ez még távolról sem elégséges. Nyílt, szenvedélyes, de objektív viták kellenek. Csak a viták vihetnek előbbre.« A Központi Vezetőség tagja: »A nagy lépések még hátra vannak. Nemcsak a párt és a tömegek, hanem a párttagok közti kapcsolatot is meg kell erősíteni.« Tudósításunkat az ő szavaival fejezzük be:

»Még ha lenne is visszahúzó erő, de olyan erő nincs, amely a XX. kongresszus elveinek győzelmét meg tudná állítani.«

(Béke és Szabadság, 1956. június 26.)

Djukan, Julius:

BESZÉLGETÉS A BUDAPESTI HIDAKNÁL.

Budapestnek a hét dunai híd városának más nagyvároshoz hasonlóan megvan a maga jellegzetessége. Most nem gondolok a Duna melletti szépségére, a sok, háborútól megviselt épületre, nem gondolok a szép Népstadionra, sem Csepelre. Gondolom, hogy minden városnak megvan a maga belső arculata, a maga különleges személyisége.

Itt Budapesten a kávéházak és a bennük folytatott beszélgetések adják ezt meg. Azt mondják, hogy mióta Budapest létezik, lakói szeretnek a kávéházba járni, hogy ott üldögélve, elbeszélgetve kicseréljék gondolataikat a legújabb eseményekről, legyen az katonai válság, vagy ciprusi kérdés. Itt hallani a legújabb híreket tekintet nélkül arra, hogy az ujságok hozták-e vagy sem.

A Dundo Morojé előadása utáni reggel a fekete mellett lehetett leggyorsabban hallani színészeink óriási sikeréről. Sokkal gyorsabban, mintsem a kritika az ujságokban megjelent. A kávéházban lehetett például hallani nem is

olyan régen, amikor a volt miniszterelnök, Nagy Imre születésnapját ünnepelte, hogy ennek az embernek a háza előtt, akit mint ismeretes kidobtak a pártból, nagyon sok fekete Limousine kocsi állott, - hogy a gratulálókat hozza.

A kávéházi asztalok mellett, ahol a budapesti lakosság legkülönbözőbb kategóriájú, foglalkozású és nézetű rétegei, köztük sok kommunista találkozik, érdekes beszélgetést folytatnak.

Viták a vitákról.

A múlt napokban, június utolsó napjaiban különböző vitákról beszéltek legtöbbit. Ez volt a témája a füstös kávéházi beszélgetéseknek éppúgy, mint az utcai és a villamoson folyt társalgásnak.

Legtöbbit beszéltek az utolsó két hónapban folytatott vitákról, amelyekre leginkább irányult a pestiek figyelme és érdeklődése: a viták jellemzője az általános kritika, a korábbi pártpolitika elítélése és az a kívánság volt, hogy gyorsabban és határozottabban menjenek azon az úton, amelyet az SZKP XX. kongresszusa nyitott meg.

Látszólag tudatosan és határozottan tört ki a magyarokból és a párt tagjaiban országszerte világosan kifejezésre jutott, hogy határozottabban kell érvényesíteni az új politikai irányt, el kell vetni a régi koncepciót és tudatosítani az új út irányát. Nagyon jellemző, hogy a Hungária kávéházban a szomszéd asztalnál ülőktől bocsánatot kellett kérnem, hogy hallgatóztam, mert hallottam, hogy Titót emlegetik.

Ketten beszélgettek Titó szovjetunióbeli és romániai útjáról. Az egyik arról beszélt, hogy milyen lassan teszi magáévá az új politikát Magyarország és utána kérdezte, hogy Titó miért Románián és Magyarországon keresztül utazott, melyik út vezet Belgrádból közelebb Moszkvába. A másik nagyon elégedetten beszélt arról, hogy Titó elvtárs milyen meleg fogadtatásban részesült az orosz emberek részéről, amiről a Szabad Népben értesültek. Űszintén úgy nyilatkozott, hogy az SZKP és JuKSz viszonya új korszakot nyit a világ összes kommunista pártjai között.

Ez egy beszélgetésre emlékeztet, melyet az MDP egyik titkárával, Kádár Jánossal folytattam Pesten. Őt nem rég rehabilitálták és sokan úgy hiszik, hogy nemsokára ismét magasabb pártvezetésre választják meg. Értékelve Titó útját, kiemelte annak általános jelentőségét és hozzátette, hogy a nép és a párt egészében kívánják az új politikát. Jugoszlávia felé is, és hogy ezek az erők lehetetlenné teszik azokat, akik ezt az új politikai változást nem kívánják őszintén, vagy készen vannak arra, hogy új uton járjanak, de nagyon lassan és határozatlanul.

Rajk László feleségének beszéde.

Habár mintegy tizenöt nap el is telt azóta, még mindig sokat beszélnek a régi kommunisták és az ifjúsági szervezet "Petőfi Klubja" összejöveteléről, amelyen Rajk László felesége is beszélt.

Pesten hisznek abban, hogy ez a vita nagyjelentőségű volt, mert megmutatta, hogy a régi kommunisták annak dacára, hogy éveken keresztül üldözve és bebörtönözve voltak, nem veszítették el hitüket a pártban és a szocializmusban, sőt ellenkezőleg a vita hangja az volt, hogyan segítsék a pártot, hogy új úton járva megszabaduljon a sztálini dogmatizmustól, megerősítse kapcsolatait a tömegekkel és felépítve a demokráciát megteremtse a gyorsabb szocialista temetőt Magyarországon.

Mit hallottam erről a vitáról? Mi játszódott le ezen az értekezleten?

A párt veteránjai nyíltan és egyértelműen beszéltek arról a légkörről és üldözésekről, amelyben a Rajk per után volt részük, arról, hogy a spanyol harcosok többsége és a háború előtti kommunisták nagy része börtönbe voltak vetve és, hogy mennyien haltak meg várva a rehabilitációt. Ebben az időben nem volt kellemes régi kommunistának lenni. Erről azért beszélek, - ahogy maguk mondták, - hogy tanulság legyen és ilyen helyzet ne ismétlődhessék meg.

Hajdú Gyula egyetemi tanár, valamikor a Kun Béla-kormány tagja, a politikai vezetésnek arról a szörnyű következményéről beszélt, amelyik - mint mondta - egy elmaradott afrikai nép rettenetes szokására emlékezteti: az öreg emberek

ket kicsalogatják a kunyhó küszöbe elé, hogy a bivalyok és szamarak agyongázolják. Különös figyelmet vont magára Szerényi Sándor, aki arról beszélt, hogy őt valószínűleg nem ismerik névszerint, de ha megmondja, hogy ő Sas, akiről a párt történetében is megemlékeztek. Ő mint 24 éves fiatalember 1929-ben titkára lett az illegális Magyar Kommunista Párt Központi Bizottságának. "Ma pártonkívüli vagyok, 10 évet voltam Sztálin alatt börtönben Oroszországban, olyan hibákkal vádolva, amelyben lényegében ártatlan voltam, pedig munkánkban volt eredmény és érdem is. Én nem keresek pozíciót, sem autót, csak annyit, hogy a pártban legyek, hogy tudjak segíteni."

A többi felszólaló kiemelte, hogy a háború után a vezetőség nem hívta a régi kommunistákat, hogy velük tanácskozzon, még akkor sem, amikor a magyar munkásmozgalom történetét irták, pedig ők tudtak erről a legtöbbet. Azt kívánták, hogy erősebb legyen a bizalom a népben is, amely egészében a szocializmus felé hajlik. Az egyik felszólaló azt mondta, hogy helytelen lenne azt mondani, hogy ezek a viták csak értelmiségi beszélgetések. A munkások - mondta - talán kevésbé fejezik ki megjegyzéseiket, de azért hangosan szidják a régi politikát és csak a XX. kongresszus határozatainak keresztülvitele segíthet, hogy kik a felelősek az előző politikáért és hibákért, akik nagyon sok kommunistát kivégeztek, akiket ezért teljes felelőségre kell vonni. /taps/

Rajk Lászlónénak az emelvényen való megjelenését - ahogy a jelenlevők mesélték - feltűnő kb. 10 percig tartó taps kísérte. Rajkné minden kertetelés nélkül beszélt arról, hogy milyen volt az élete a börtönben, amelyikben öt évig volt ártatlanul megölt férje miatt. "A gyermekem öt hónapos volt mikor becsuktak, ahol sokkal nehezebb volt a helyzetem, mint a Horthy börtönökben. Legközelebb már öt éves és öt hónapos gyermekemmel találkoztam újra" - mondta. Kérte férje teljes rehabilitását, állami temetést és nyílt beszédet a régi terrorisztikus módszerekről. A terem rengett a helyesléstől.

A rehabilitációról Pesten nagyon sokat beszélnek. Ez Magyarországon fontos társadalmi, politikai probléma. Nem

szabad elfelejtenünk, hogy a Rajk-per utáni években úgy számítják, hogy kb. 5.000 párttag járt szerencsétlenül /legtöbbje vezető funkcionárius/. Sokan kiszabadultak, némelyik visszakérült a pártba, esetleg kisebb funkcióba is.

De Pesten nyíltan beszélnek arról, amit különben az öreg kommunisták és fiatal értelmiségiek értekezlete is mutatott, hogy a rehabilitálások félmegoldás módján folynak, nincs rehabilitáció ártatlanul elítélt egyéneknél nyilvánosan, nyomtatásban nép színe előtt. Ezt energikusan kívánta a Szabad Nép is; ezért az emberek teljes rehabilitációt akarnak. Nem privát levelekben és sürgönyökben, vagy esetleg enélkül is, hanem a gyakorlatban és nyilvánosan. Az ilyen rehabilitációt tekintik a magyarok teljesnek és nyíltan tagadják és elítélik azt a politikát, amit korábban Sztálin befolyása alatt folytattak.

Az ilyen huza-vona és az ilyen rehabilitáció aláássák a berkekben a hitet és sokan ezt úgy veszik, mint az új orientáció keresztülvitelében való huza-vona példáját, amely a XX. kongresszus után észrevehető volt Magyarországon.

Mert az ártatlanul elítélt emberek rehabilitációja nyilvánosan, össze van kötve a kommunista kritikával és önkritikával, a régi politika okainak éskövetkezményeinek analizálásával, ezért sokan úgy veszik, hogy a rehabilitáció követelése kikérdezése lenne egyes emberek politikai hovatartozásának. Az ettől való húzódozást, vagy félmegoldást úgy értelmezik, hogy ez az új irányelv ellen szól, vagyis, hogy a régi az új előtt csak annyit enged, amennyire éppen kényszerül.

Mindez a vitán kihívta Kiss Károly szavait, aki az MDP KEB-nek az elnöke, aki a régi kommunisták és az ifjú értelmiség összejövetelén a következőkkel fejezte be beszédét: "A nagy lépések még előttünk vannak. Ha volnának is erők, amelyek visszafelé húznak, nincs olyan erő, amely megállíthatná a XX. kongresszus eszméinek megvalósulását Magyarországon."

Ebbe fektetjük reményünket.

Gondok és félelmek.

Nyílt kritika, amely a régi politikáról folyik; a kívánságokkal nem számoló "realisabb" megvalósítása a demokráciának, amely nem gondol az erőkkkel, egyéni frázismegnyilvánulások, - ez mind kihívta a párt sok tagjának félelmét. Sokan kérdezték, különösen, amikor az első hírek érkeztek a kellemetlen pozsnani eseményekről, hogy vajon a dogmatikus erők, a régi politika képviselői és azok, kik az ő eszméjük után az új politikát elfojtják nemcsak formálisan és nagy huza-vonával akarják a maguk számára kihasználni a következő szituációt.

A huza-vona dacára a pesti beszélgetésekben az az általános meggyőződés dominál, hogy nem lehetséges - ahogy az elmúlt napok több vitáján is kiemelték, - ezt a megújulást titokban megállítani.

És ez biztos.

(Politika (Belgrád) 1956. július 3., korabeli fordítás)

Kun Imre: Levél Tánczos Gáborhoz

DISZ "Petöfi Kör" Tánczos Elvtársnak.

Budapesti DISZ. Bizottság.

Kedves Tánczos Elvtárs!

A portára hétfőn leadott meghívót megkaptam és hétfőn este én is ott voltam a Tiszti-házban megtartott vitán. Sajnos nem volt módomban véleményemet kifejteni az ott elhangzottakkal kapcsolatban, ezért ezuton fűzök néhány gondolatot a találkozó vitájához.

A "Petöfi Kör" vitáiról.

Igen örvendetes, hogy az emberek végre szabadon elmondhatják véleményüket fontos kérdésekről a nélkül, hogy ezért bántódásuk esnék, hogy a tömegek beleszólhatnak saját jövőjük kimunkálásában. Helyes, hogy a DISZ fiatal értelmisége ezen vitasorozat keretében lehetőséget nyújt a magyar társadalom formálásában igen jelentős szerepet játszó embereknek arra, hogy véleményt mondhassanak népünk életének

legfontosabb kérdéseiről. Napjainkban mind élesebben vetődik fel a kérdés: legyőzi-e az új a régit, a haladó, a megcsontosodottat, vagy marad minden úgy ahogy volt, topogunk egyhelyben. Amint a legutobbi vita tanulsága bizonyítja, jó úton haladunk az új győzelme felé. Végül is nem lehet majd megakadályozni, hogy a XX. kongresszus napsugarai betörjenek a mi ablakainkon is.

Amit hiányolok a viták szervezésével kapcsolatban, hogy kevés munkás vesz részt bennük. Bár a "Petöfi Kör" fiatal értelmiségiekből tevődik össze, helyes lenne a vitákba bátrabban bevonni gyári munkásokat. De ha erre nem lenne lehetőség, jó lenne a vita eseményeiről, egyes jelentősebb részleteiről tájékoztatni az intézmények, üzemek DISZ szervezeteit, néhány-lapos sokszorosított írásos tájékoztatót kiadni részükre.

A vitában felvetődött néhány kérdéssel kapcsolatban:

Egyik sokat vitatott kérdés a dogmatizmus volt. Sokan beszéltek arról, hogy milyen károkat okozott pártunk életében a dogmatizmus, mit jelentett ez az illegalitás idején, mit jelent most, kik voltak főként dogmatikusok; a vezetők, vagy az egyszerű pártmunkások stb.

Ugy vélem, ebben a kérdésben világosabban kellene állást foglalni és meg kellene mondani, hogy a dogmatizmus minden időben tudatlanságot, hozzánemértést, a valóság ismeretének teljes hiányát jelenti. Görcsös ragaszkodás a régihez. Mindez abból fakad, hogy a dogmatikus nem képes számításba venni a jövő követelményeit, nem képes annak megfelelni. Éppen ezért, hogy pozícióját megtarthassa külön ideológiát kreál saját igazolására. Az ilyen emberek megtalálhatók úgy a felső, mint az alsó vezetésben, párttagok között éppúgy, mint párton kívüliek között. A kár, melyet tevékenységükkel okoznak természetesen akkor a legnagyobb, ha ezt mint vezetők követik el.

Az ilyen emberek legnagyobb tragédiája az, hogy szentül meg vannak győződve tevékenységük helyességéről. Ugy igyekeznek magukat igazolni, hogy az általuk megfélemlített és különböző adminisztratív eszközökkel kordába szorított emberek formális véleményét tálalják, melyeket megerősítenek a

karrieristák és talpnyalók hadával. A tömegeket nem tájékoztatják, mert nem biznak bennük. Ha az értelem szót kér, letorkolják. Ha kell, a legvadabb eszközökkel, mert másképpen nem tudnák helyzetüket tartani. Ez vonatkozik a dogmatikusokra általában. A mi dogmatikusainknak is megvannak a saját jellegzetes vonásaik.

Nagyon sok szó esett a vitában a bizalom kérdéséről. Ugy vélem, nincs sok latolgatni-való azon, hogy bizzunk-e olyan emberekben, akik:

- 1./ kommunista harcosok vérért ontották ki.
- 2./ beléfojtották a szót a tömegekbe,
- 3./ ellenségeskedés légkörét honosították meg a pártban, az egész országban.
- 4./ öncélú terveikkel, intézkedéseikkel csaknem csödbe vittek a népgazdaságot, az országot.

Egyesek sokat hivatkoznak arra, hogy "még nem építettünk szocializmust, hogy még tapasztalatlanok", stb. Ebben az esetben sokkal óvatosabbnak, sokkal elővigyázatosabbnak kellett volna lenni. Az az ember, aki nehéz terepen sötétben jár, helyesebb, ha lassabban megy. Aki ilyen körülmények között rohan, az vagy bolond, vagy ellenség, vagy mazochista. Ugy gondolom, hogy néhány millió ember sorsát egyik fajtára sem bízni.

A bizalom tehát megingott. Nézzük meg miben és kiben?

Mint az egyik budapesti nagyüzem pártfunkcionáriusa bátran merem állítani, hogy a tömegek bizalma sem a pártban, sem a szocializmus ügyében nem ingott meg. Megingott azonban néhány vezetőben, akik letértek a marxizmus-leninizmus útjáról. És hogy mennyire az objektív fejlődés törvényszerűségein épültek fel a marxi-lenini tanítások, bizonyítja az a tény, hogy annyiban fokozódik a nép aktivitása, bizalma a szocializmus ügyében, amennyiben sikerül a régi rossz módszerek felszámolása, az ezt alkalmazó személyek közömbösítése, visszatérés a helyes útra.

Ezért nagyon fontos fellépni minden olyan tendencia ellen, amely a párt egésze ellen, a szocializmus győzelmébe vetett hit ellen irányul. /Ezért nem értek én sem egyet Hajdu elv-

társ felszólalásával/ Ha helyt adnánk a párt egésze, párt-szerű, igazi marxista-leninista vezetők ellen irányuló tevékenységnek, akkor utat nyitnánk az anarchiának, a burzsoá restaurációnak. Ebben az országban a Párt a vezető erő, amelynek töretlen energiájára, szilárdságára szükség van. Az átalakulás roppant nagy munkája nem mehet egyszerre, csak lépésről lépésre, minden lépés helyességét ellenőrizve. Ha azt másként csinálnánk ismét súlyos hibákat követhetnénk el. Igaza volt Mező elvtársnak abban, hogy nem szabad lebecsülnünk az eddig történeteket. Kezdetnek -ha nem is elég- de valami.

Befejezésül, csupán annyit elvtársak, hogy sokat tanultam ezen a vitán és nagyon megerősödtem. Érzem azt is, hogy ezek a viták másokat is megerősítettek és még sokakat fog-nak megerősíteni. Biztos vagyok abban, hogy ez a szellem,- amely a XX kongresszus talajából nőtt ki,- hamarosan át-itatja majd az egész pártot, egész népünket és akkor el-mondhatjuk Petőfivel, hogy "bár felül a gálya, alul a víz-nek árja, mégis a víz az ur". A nép, a történelem formálója megkapja méltó jogait, amit agya, kétkeze munkája után méltán megérdemel.

Elvtársi üdvözlettel:

Kun Imre

A Május 1 Ruhagyár P.V.B. szerv.titk-a.
volt partizán.

Elvtársak! Küldjete a többi vitákra is a gyárba a P.B. nek 2-3 meghívót!

Partizántalálkozó

MECHÍVÓ

A DISZ Petőfi Köre megrendezi

**A VOLT PARTIZÁNOK ÉS ILLEGÁLIS PÁRTMUNKÁSOK BARÁTI
TALÁLKOZÓJÁT A BUDAPESTI FIATAL ÉRTELMISÉGIEKKEL**

A beszélgetést vezetik: ANDRÁSFY GYULA

KISS KÁROLY

UJHELYI SZILÁRD

A találkozó ideje és helye: 1956. évi június hó 18, hétfő este 6 óra

Magyar Néphadsereg Központi Tisztiháza (V. Váci-u. 38.)

DISZ Petőfi Kör

Az elnökség

A tanácskozás elnöksége. A szónoki emelvényen Rajk Lászlóné

A közönség egy része

Sajtóvita

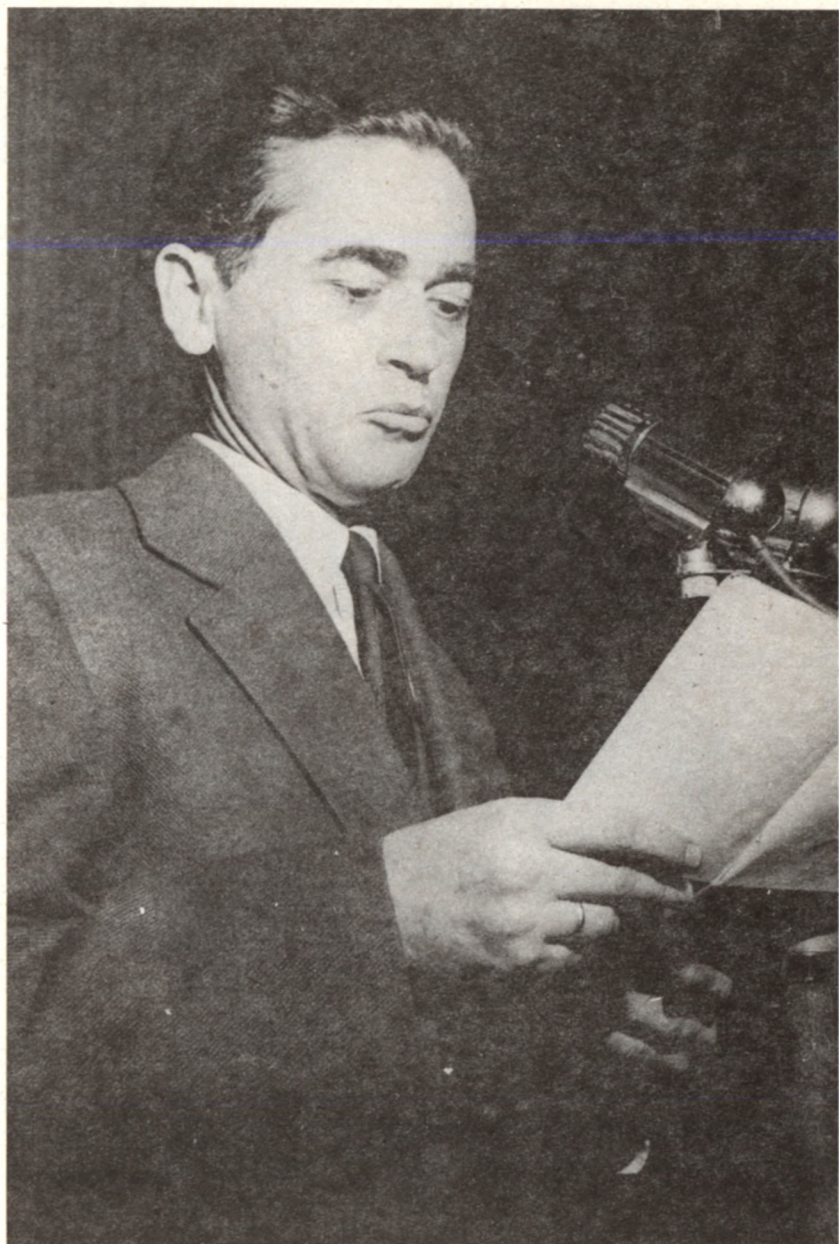
As elnökség

(balról jobbra: Komor Imre, Horváth Márton, Hollós Ervin, Hussár Tibor, Tánczos Gábor, Losonczy Géza, Nógrádi Sándor)

Tánczos Gábor és Losonczy Géza az elnökségben

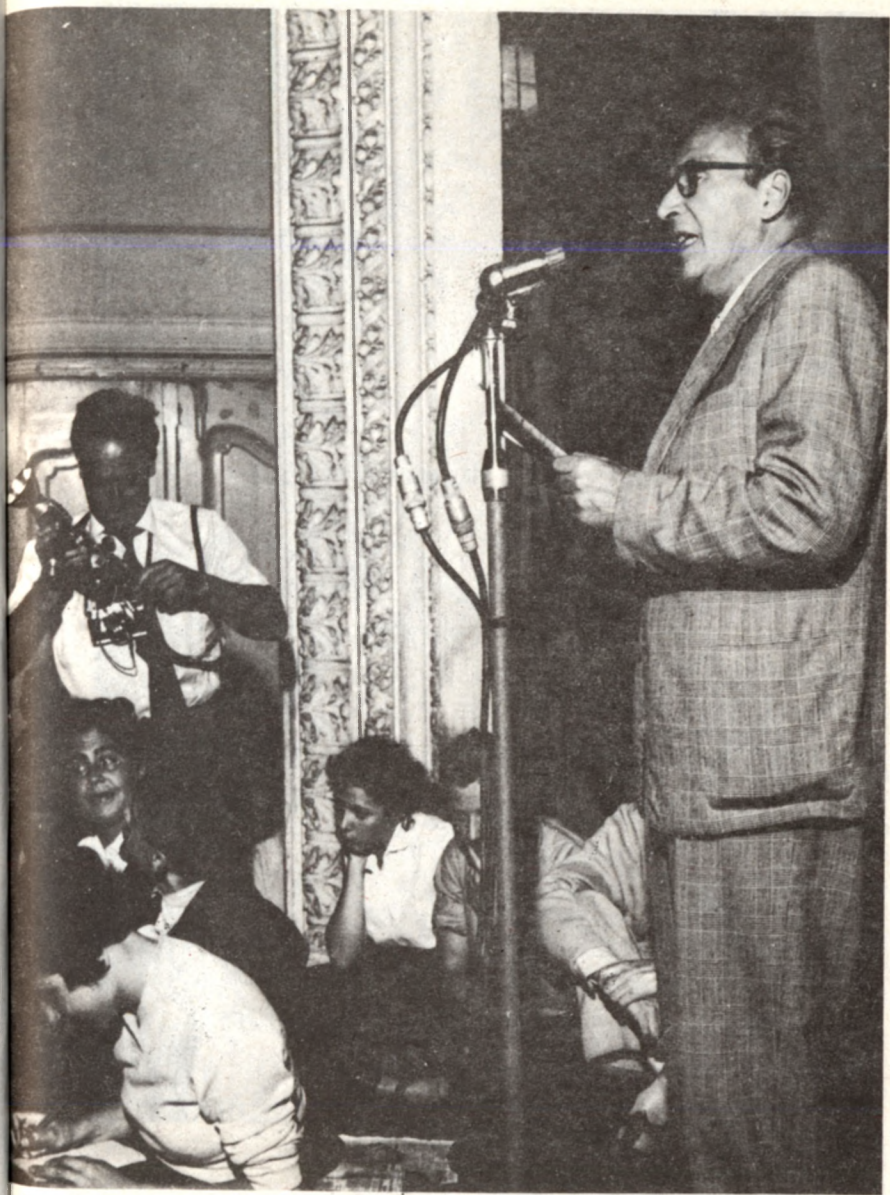

Mocsár Gábor

Tardos Tibor

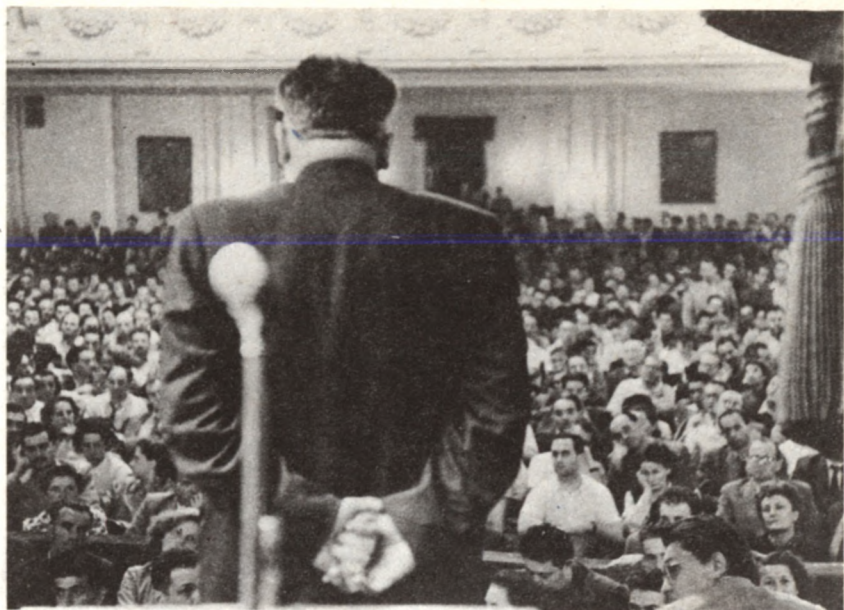
Méray Tibor

Déry Tibor

Nógrádi Sándor

Nógrádi Sándor a köszönéssel szemközt

Fekete Sándor

Horváth Márton

Tardos Tibor közbesszól

Szakasits Árpád és Lukács György a hallgatóság soraiban

A hallgatóság

Horn Miklós jegyzetel

A hallgatóság

A közönség a Tisztiház udvarán

A kint rekedt közönség a Tisztiház előtt

Előköszöner

Aki beleszól, azt becsüské-
zik!

Tiltakozunk!

Hussár elvtárs!

Te a Dörg-feliró-
lás folyamán többször
felvilágítottad a hallga-
tóságot, hogy ~~az~~ államvé-
delmi felirólás formá-
jában mondja el.

Azonnapien ez nem
csak tőres kijelentés
volt, elhozték kérem, hogy
öt perces felirólásra
azt is nem lehető-
séget.

Krassó György

As elnökségnek juttatott cédulákat a vita befejezése után elsősorban
azért vettem magamhoz, hogy a bizonyára nagy számban jelen volt ál-
lamvédelmiseknek ne kerüljenek a kezébe. A 35 éve őrzött papírokból
néhányat közlünk.

Huszar - nek

vagy

Huszar - nek

az ilyen elnöklésről, amely
is teljesítheti a jelenkori
szerepét — : lehull, lehulló
a demokratizmus alá. —

Paras, az ilyen emberek túl
csenge legények akkor, hogy
befogadják zűrés szímet !

Belk. Döln

Függelék
a sajtóvita jegyzőkönyvéhez.

I.

Napirendi javaslatok

1./ A napirend előtti javaslat a vitevezetőkhez:

Az eddigi tapasztalatok alapján láthatjuk, hogy a Petőfi Kör vitái széleskörű érdeklődést váltanak ki, s a jelenlévők köre messze túlterjed az egyes szakmai csoportokon. Különösen áll ez a jelenlegi vitára, hiszen a sajtó és a tájékoztatás kérdései nemcsak az újságírókat és a rádió riportereket, hanem az egész olvasóközönséget érdeklő problémák. Természetes, hogy egy ezres nagyságrendű hallgatóságból hozzászólásra a nagy tömegben jelentkezőket a vitavezetőség szelektálja, de kíváncsatos lenne, ha - már csak egymás jobb megismerése végett is - értesülnénk arról, kik szeretnének hozzászólni.

Javasoljuk tehát a következőket: a vita megkezdése előtt s az egyes felszólalások befejezése után a vitavezetőség közölje a felszólalásra korábban jelentkezettek, illetve az utolsó közlés óta jelentkezettek nevét. /13 aláírás/

2./ Elvtársak! Nem lenne úgy helyes és igazságos, ha a vitavezetők válaszolnának és előbb azok kapnának szót, akik jelentkeztek? Nem hamisíthatja meg ez a módszer a vitát? Tisztelettel kérdezi: Zelk Zoltán.

3./ Az ilyen elnökléstől, amely így taktikázik a jelentkezés sorrendjével -: lehull, lehullott a demokratizmus álarca. Persze, az ilyen emberek túl gyenge legények ahhoz, hogy befoghassák pörös számát. Zelk Zoltán.

4./ Ugy gondolom helyes lenne közölni a hallgatósággal, hogyan kell most itt szót kérni. Emellett ismertetni kellene az elnöknek, hogy eddig kik kértek szót. Így a hallgatóságnak módja lenne a vitavezetőt ellenőrizni. Lőcsei [Pál].

5./ Kérjük az elnökséget, hogy rendezőgárdisták segítségével vezessék a mikrofonhoz a közbekiabálókat, hogy ne tud-

ják provokációkkal megzavarni eddig rendben lefolyt vitáink sorozatát. Horváth Józsefné, Kovács Júlia.

6./ Tekintettel az idő előrehaladottságára, és a még hátralévő sok-sok felszólalásra, kérjük a vitát holnap, vagy holnapután este lefolytatni. /19 aláírás./

7./ Javaslom a téma fontosságára, és a nagyszámu felszólalóra való tekintettel, hogy ezt a vitát holnap folytassuk. Szó lehet arról is, hogy mához egy hétre, ugy ez legyen a napirendi pont. Kozák Miklós mérnök, Műgyetem.

8./ Mivel éjjél van és így már csak két-három felszólalásra kerülhet sor, javaslom, hogy legkésőbb 1 órakor fejezzük be az értekezletet és néhány nap mulva folytassuk.

9./ Javaslom, hogy a zavaró közbebeszólókat vezessék ki, annál is inkább, mert a közbeszólásokat csak a terembe ülő kisebbség hallja. Nagy Balázs.

10./ Mondjátok meg azt is, hogy a szövetségi vitában szót kapnak, akik jelentkeznek. Vadász [Ferenc]. /A Magyar Újságírók Szövetségének főtitkára./

II.

Beküldött kérdések.

1./ A kormányprogramkor, sőt a márciusi határozatkor is azt mondták, hogy nem lesz baja annak, aki a kormányprogramért kiáll. Nos, 30-40 újságíró fejébe került. Nekem is. Velünk mi lesz? Olvashatatlan aláírás.

2./ A hallgatóság eddig nem kapott választ arra a kérdésre: Mi a helyzet Nagy Imrével? Kérjük, hogy a Központi Vezetőség valamely jelenlevő tagja reflektáljon erre a kérdésre. Nem lehet nem meghallani, vagy nem tudomásul venni a jelenlevők nagy részéből a felmerülő kérdést, ez semmibevevése lehetne az embereknek. Gál.

3./ Horváth és Mocsár elvtársaktól hallani szeretnénk mit fog a Szabad Nép írni az itt elhangzottakról! /12 aláírás/

4./ Nem kívánok felszólalni, ha két kérdésre választ lehet kapni: Mi van a pár hónapja elindult "szocialista humanizmussal", amiről újra néma csend van. 2./ Mi van Ember Györggyel és a becsületes emberi hang leveleivel. Az üzemekben nagyon várjuk, hogy ismét hallhassuk. Kertész Kálmán.

5./ Mi az oka annak, hogy a Szabad Nép a XX. kongresszus eredményeként könyvelte el azt, hogy az RM-ben visszahelyezték Marinák László elvtársat vezetőnek, akkor, amikor Marinák elvtárs visszahelyezése már két éve megtörtént? Máté György [mérnök].

6./ Megfelel-e a valóságnak az, hogy Hruscsov elvtársnak a kongresszusi beszámolója sokkal részletesebb volt, különösen Sztálin hibáival kapcsolatban, és ezt a beszámólót a nyugati lapok folytatólagosan leközzölték. Mi a beszámoló rövidített részét ismertük meg a sajtó által, amely a Szabad Nép-ben és később kötetben is megjelent.

Kérdés, miért nem tudhatták a pártfunkcionáriusok, az aktívák, a párttagok azt, amit a nyugati lapok már részletesen leközzöltek.

Szintén a tájékoztatás hiányával függ össze, hogy bizalmas levél tartalma - amely a sztálini politika bírálatával van összefüggésben - a parlamentben 1.800 legmagasabb beosztású párt és állami funkcionárius előtt lett ismertetve, akik között voltak pártonkívüli állami hivatalok és intézmények vezetői is.

Kérdés: Ami egy pártonkívüli előtt lett ismertetve, arról miért nem tudhatnának a pártegység gerincét kitevő funkcionáriusok és a párttagok összessége.

Mikor és melyik folyóiratban fogja a sajtó leközzölni Togliatti elvtárs teljes szövegű nyilatkozatát, amelynek tudvalevően csak egyes kivonatos részei jelentek meg a Szabad Nép-ben, míg a nyugati lapok erről sokkal bővebben vannak informálva. Ferenci Pál Ruházati Exportcikk Nyagykereskedelmi Vállalat igazgatója.

7. Vas Zoltán kezéhez! Mi a véleménye az ország gazdasági helyzetéről és ki a felelős ezért?

III.

J a v a s l a t o k

1./ Tekintettel a Petőfi Kör vitaestjeinek nagy politikai jelentőségére, másrészt hivatalos hírközlésünk jelenlegi állapotára, teremtsen a Petőfi Kör vezetősége szervezeti és anyagi lehetőséget arra, hogy fő vidéki városaink, vidéki

tudományos és kulturális intézményeink értelmiségi ifjúságának képviselői résztvehessenek rendszeresen a vitákon. Kerekes Gábor a Debreceni Opera társulat magánénekese.

2./ Javaslom, hogy a DISZ Petőfi Köre kérjen lap engedélyt és indítsa meg a fiatal értelmiség politikai hetilapját. Bizonyára, sok újságíró, író, tudós vállalkozna arra, hogy írjon ebbe a lapba. Kérem, hogy a vitavezető elsősorban Horváth elvtárs foglaljanak állást: támogatnák-e a Petőfi kör lapengedély-kérését? Ha anyagi nehézségek merülnének fel, akkor indítson a Petőfi kör előzetes előfizetés gyűjtést, hadd derüljön ki; hányan kívánnák olvasni ezt a lapot. Kérem a Petőfi kör vezetőségét, a nyilvános vitaeseteken időről-időre számoljon be, hogyan áll a lapengedély ügye. Kornai János.

3./ Hozzák ki holnap szórul szóra Méray elvtárs felszólalását nyomtatásban. Kérem a javaslatot a jelenlévőkkel ismertetni.

4./ Javaslát az elnökséghez, kérem felolvasni! Losonczy elvtárs éppen most beszélt arról, hogy több és jobb újságokra van szükség, milyen jó lenne, ha volna egy újságja a fiatal értelmiségnek, amely többek között - a Petőfi kör üléseiről is beszámolna. Legyen lapja a Petőfi körnek. Vizsgálja meg ennek lehetőségét a kör vezetősége.

5./ 1./ A "tájékoztatás" az igazságnak meg nem felelően a Rájk ügyben nagyon is megvolt. Most az igazságnak megfelelő tájékoztatás teljesen hiányzik. Megérett a helyzet egy Fehér Könyvre / vagy Fekete?/ az összes rehabilitáltakról, Péter Gábor és kisebb társai tevékenységéről. 2/ Javaslom, Közvélemény Kutató Intézet szervezését, erős társadalmi ellenőrzésű vezetéssel. 3./ Javaslom, Magyar-Lengyel, Magyar-Csehszlovák, Magyar-Román, Magyar-Bolgár, Magyar-Jugoszláv társaság megszervezését. Miért nem kaphatók a magyar nyelven megjelenő Jugoszláviai lapok? 4./ Napilapjaink külalakja /Magyar Nemzet, Népszava/ röviden szólva botrányos. A Szabad Nép mellett egyetlen nagyformátumu lapunk a Tájékoztató Iroda lapja volt. Illő lenne, ha most a Népfront lapja nagy formátumu lapot kapna. Ditrői Ákos építészmérnök.

6./ Hozzászólás a magyar sajtó problémáival kapcsolatban. Két dologhoz szeretnék hozzászólni egész röviden: 1./ a Petőfi kör eddigi vitáit sokszorosítsák, /litografálva/ és adják ki. 2./ Egy új ifjúsági lap kiadását javaslom, a Petőfi kör kiadná az értelmiségi ifjúsági egy új lapját, a lap hetenként jelenne meg minden érdeklődési kört kielégítő rovatokkal. Miért javaslom ezt a lapot? Nagyon sok ok kényszerít erre, először is helyes, ha új utat kezdünk: öntsünk tiszta vizet a pohárba és ezzel a bizalmat megnyerjük. Indulásnál úgy a lap nevének, mint az új szerkesztőbizottságnak hitele legyen, mert *Nomen est omen*. Ezzel a fejlődést meg tudnák gyorsítani. Másodszor az újság foglalkozzon az ifjúság valódi problémáival és így váljon vonzóvá, legyen a viták orgánuma. Harmadszor a lapra azért van szükség, mert az ifjúság nevelését /amit az eddigi sajtó segített elrontani/ helyes irányba kellene vinni ezen lap segítségével. Én oktató vagyok és nagyon sokszor találkozom a nevelésben nehézséggel. Mik ezek a nehézségek? Nagyon sokfélék ezek, és a magyar sajtó sokat segített ezek kifejlesztésében pl.: a cinizmus, a formalizmus, fogalomzavarás, hazudozás, kétarcúság, cél és eszköz összekeverése, önállótlanság, oppor-tunizmus, egoizmus, kontárkodás, és közép-szerűség kultusza. Ezeknek a tulajdonságoknak lefaragásában szükség van egy új sajtóorgánusra, amely sajtó nem a régi, hanem az új hangot üti meg. Prágai Dezső egyetemi tanársegéd. Bp. VIII. Puskin utca 9.

IV.

Időhiány miatt nem kaptak szót.

Zelk Zoltán, költő

Kiss Károly, költő

Szirmai István, az Esti Budapest főszerkesztője

Molnár László

Gedeon Pál, Népszava

Vajna János, MTI

Lénárt Gábor, újságíró

Soproni János

Várkonyi Endre, újságíró

Zentai Béla, mérnök, minisztériumi főenergetikus
dr. Gyenes Rózsa, író, hírlapíró
Tisza József, tsz. tanács titkársága
Vass Tibor, Jogi kari professzor
Pethő Tibor, a Magyar Nemzet külpolitikai rovatvezetője
Gárdos Miklós, Magyar Nemzet
Pongrácz Zsuzsa, Művelt Nép
Krassó György
Gombó Pál, Magyar Sajtó
Csatár György, Szabad Nép
Horváth Zoltán, Népszava
Gimes Miklós, újságíró
F. Hari Márta, újságíró szakos egyetemi hallgató.
Ember György, Magyar Rádió
Lendvai Pál, újságíró
Pálóczi Horváth György, Irodalmi Ujság
Gömöri Endre, Rádió
Gábor Pál, Népszava
Horn Miklós, tanár, a szombathelyi Vasvári Kör vezetőségi tagja
Csató István, Szabad Ifjúság
Török Júlia, Népszava
G. Vészi János
Kis Csaba, MTI
Patkó Imre, Szabad Nép
Frenkel Andor, tanár
Récsi Róbert (?)
Puskás Gyula, Szabadság
Földes Péter, Magyar Rádió
Gyertyán Ervin, Népszava
Radó István, Szabadság
Reisman János, fotóriporter
Fazekas György
Vajda Gábor, Néphadsereg

Szecske Tamás, Marx Károly Közgazdaságtud. Egyetem
Szentcs Tamás, Közgazdasági és Jogi Kiadó
Prágai Dezső, Orvostudományi Egyetem
Bácskai Tamás, Pénzügyi Szemle
Hernádi Tibor, Néphadsereg
Erdős Péter, újságíró
Szilágyi József
Korolovszki Lajos, MTI
Szász János, lengyel tudósító
Szilvási Lajos, újságíró
Eörsi István, költő
Sándor András, újságíró
Libik György, Építésügyi Minisztérium
Móricz Zsigmond I. éves újságíró szakos hallgató
Sztodulka László a XV. magyar Petőfi partizán rohambrigád
volt haditudósítója.
Fencsik Flóra, Magyar Nemzet
Kertész Kálmán, vegyipari munkás
Polgár István, MTI
Pataki Ferenc VIII. pártbizottság munkatársa
Doboz Imre, Szabad Nép
Novobáczky Sándor, Magyar Nemzet
Demeter Imre, újságíró
(Hegedüs B. András összeállítása, 1956.)

Abody Béla:

ELHANGZOTT VOLNA A PETŐFI KÖRBEN

Azzal kezdem, bemutatkozásképpen, hogy öt éve egy kemény Nem tart életben. Kemény Nem a szektás irodalompolitika ellen. Abban a rendkívüli szerencsés helyzetben vagyok, hogy e tekintetben minden sorom — suta, készületlen sorok, kezdő író sorai — a hátam mögött áll. Ez jó érzés, mert az ember nyugodtan alhat, és ez, higgyék el, sokat ér. Eppen ezért egy kicsit kínosan érzem magamat a nagy írói egységben,

oppozícióhoz szokott harcmodoromnak kényelmetlen az az elégtételözön, ami az eltelt hetek során az irodalom nyakába ömlött. Ezt az idegek nehezen bírják. Éppen ezért lelki békém érdekében a népszerű igazságok helyett néhány kérdésben sokakkal ellenkezni szeretnék. De főképpen vélt igazságom érdekében. Amellett nem a múltkor kialakult gyakorlat szerint, egymás szavaiba nem kapcsolódó független monológok formájában. Ehhez azonban egy elméleti kérdést kell tisztázni, alapkérdésnek gondolom, beszélni kell róla. Sőt ha vitavezető volnék, mondanám, erről beszéljünk többen is.

Jószándékú, de nevetséges az az állapot, hogy a XX. kongresszus szellemének ellenzéke valamiféle gyermekes pozícióvágyból, opportunizmusból létezik és hat, istencsodája vagy lustaság okán „vonszolódik”. A kongresszus ellenzékének — függetlenül attól, hogy makacsul és szubjektíve becsületesen, kimondva vagy hallgatva, hogy akár ügyesen leleplezve magát — elvi platformja van. Ezt tudom és nevekhez kötni azért nem vagyok hajlandó, mert ízlésembe ütközik, magánbeszélgetések tárgyát nem az én szokásom a nyilvánosság elé bocsátani. Így hát becsületszóra kérem, hogy higgyék el azt is, hogy nem magammal, nem vélt ellenfelekkel vitatkozva mondom el ezt. Ez a platform a következő:

A nemzetközi munkásmozgalomban káros jobbratolódás van. A békepolitika lassítja a nemzetközi proletárforradalmat. A békés együttélés gazdasági következményei restaurálják az egyoldalúan hadikészültségre beállított kapitalista gazdálkodást. A centralizálás enyhítése lazítja a fegyelmet. A belső ellenség a törvényességet, tehát a paragrafusok feszes, objektív betartását a maga javára fordítja. A személyi kultusz elleni harc a koncentráló erők egy lehetséges történelmileg bevált — lásd Sztálin nevének agitatív erejét — formájáról mond le, az olcsó, de politikailag nehezen használható népszerűségért. A szabad bírálat a vezetők tekintélyének lejáratásáig jut el. A perifériás bírálatokból az elmaradt emberi tudat szövetségével az lehet, hogy a dolgozók olyfajta következtetéseket akarnak levonni, amelyek a népgazdaságot alapjaiban rázkódtatják meg. A békepolitika, a kongresszus szelleme deferálás a kapitalizmus előtt, ahelyett hogy külső és belső ellentmondásainak további kiélezését siettetné és segíteni elő, tehát opportunist. A követendő taktika tehát: elhúzni a XX. kongresszus határozatainak végrehajtását a XXI. kongresszusig. A másik módszer: néhány sztálinistát szűzen megőrizni, hogy önkritika nélkül mentődjenek át jobb időkre. Másokat, a legkompromittáltabbakat, támadási felületet legkönnyebben nyújtóakat, áldozat-

tul dobni a felgerjesztett népharagnak, vagy egy jelentős személyt, vagy több kisebbet. A harmadik módszer: meglovagolni az indulatokat, megragadni a kongresszus zászlaját és ezzel masírozni a szekta gyomrába. A platform legfőbb reménye pedig a nyugati országok háborúspárti politikusaiban van, akik remélhetőleg fokozzák és javítják tevékenységüket s ez ellen már nem lesz lehetséges a demokratizmus fegyvereivel küzdeni, békemozgalommal a nyílt háborús provokáció ellen.

Ha zavaros indulatokkal, következményekkel, jelekkel vitatkozunk, nem jutunk előbbre. És ne értse félre egyik vezetőnk sem ezt az elemzést, nyilván nem azokról van itt szó, akik eljöttek közénk, és azokról sem, akik távollétükben a kongresszus eredményes megvalósításán fáradoznak. Lehetséges, hogy ők is tudnak erről a platformról, ez esetben nem mondtam meglepőt, a kérdés felvetése jogos és az ő segítségüket is kérjük ellene. Ez a felfogás alapos, átgondolt, bizonyára van, s a legkisebb funkcionáriusok között is van, aki komolyan gondolja, a logika szabálya szerint van felépítve. Higgyük el végre, ez a platform a vitapartner és nem egy személy opportunizmusa, a másik megátalkodottsága vagy a harmadik ostobasága.

Ettől a platformtól én egyetlenegyet fogadok el, hogy a többbit megcáfolhassuk. Ez az alapelv az, hogy a munkásmozgalom fejlődése szükségszerűen a történelmi fejlődéshez igazodik, a demokratizálódás útját bizonyos történelmi pillanatokban szükségszerűen válthatták fel másfajta szabályok: 1942-ben nem lett volna célszerű az egységes ellenállás helyett hadvezetésről és a tábornokok magánéletéről többórás ankétokat tartani a lövészárkokban. De: *ez a platform a történelem tendenciájának helytelen értékelésén, pontosabban egy szakasz idő fölött állóvá, axiómává kikiáltásán alapszik.*

Ami a demokratizmust illeti: A demokratizmus nem eszköz, a mozgalom ilyen vagy olyan felhasználására, hanem cél, a nagy célok egyike. S a történelem objektív törvényei a demokratizmus igényét ma már visszavonhatatlanul felvetették a mozgalomban is, és mindenütt, az egész világon. S ezt ma már nemcsak a mi országaink, hanem jóformán minden állam politikája bizonyítja. Politikát egyre kevésbé lehet emberek nélkül csinálni, még nyugaton sem. Az ember pedig óriásivá nőtt: történelemformáló erő. A kezén nem tűr bilincset. És nélküle háborút csinálni nem lehet, még hidegháborút sem sokáig. S ha ehhez még azt is elfogadjuk, hogy nyilvánvaló, közös igazsággá, majdnem közhellyé vált az, hogy a háboró körülbelül a legnagyobb rossz, ami a technika mai fejlettségi fo-

kán az emberiséget érheti, világos, hogy az az új történelmi erő, amire a mozgalom világszerte építhet, a demokratizálódás vágya és a háború gyűlölete. Ha pedig ezeknek a törekvéseknek az élére akarunk állni, csak a példa és az agitáció erejével lehet. A drill-fegyelem, a törvénytelen-ségek híve és példája, a hazug agitáció, a szabadságjogok brutalizálása, a nem kellően magas életszínvonal csak arról győzné meg az emberiséget, hogy a hidegháború, vagy akár a háborús készülődés indokolt, mert nem olyasmit ígérünk az emberiségnek, ami a boldogságát jelentené, hanem olyasmit, ami legelemibb vágyaival ellenkezik. Ha tehát a politika az emberiség érdekeire épül, ez egyedül az emberiség érdekei ellenségeinek árt, az emberiség nem lesz kapható az öngyilkosságra, a háborúra, amelynek, mondom, technikailag teljesen kiszámíthatatlanok az eredményei. Ha a békés együttélés elvei szabályozzák az államok közötti kapcsolatokat — az ezt vallók tábora egyre bővül, ez is történelmi tény — nincs szükség egy olyan kibírhatatlan belső pánikfegyelemre, amely a munka termelékenységét leszállítja, nem biztosítja a dolgozók állampolgári közérzetét. Ez az egyik dolog.

A másik az, hogy a demokratizmust az országépítés követi, a tekintélyuralmat ennek egyetlen történelmileg, lélektanilag indokolt következménye: az anarchia. Az öncélúan diktatórikus formák tarthatatlanok, mert csak villámháború megszervezésére és elkezdésére, pillanatnyi harci feladatok megoldására alkalmasak. Erre az ilyen struktúrájú államok rövid élete a bizonyíték. A sztálinista gyakorlatnak e tekintetben éppígy meg voltak számlálva a mapjai, nálunk is Magyarországon. Néhány év és nem tízezreket: nemzetet gyilkol meg.

A harmadik pedig az, hogy az ember is megváltozott és a „platform” ezzel sem számol. A személyi kultusz lélektani alapja a kiszolgáltatott ember lelki pótreakciója. Erre bizonyos pillanatokban a reális helyzet felmérése alapján lehetett építeni, ma, a nagyobb alapozáskor már nem lehet. E tekintetben a kongresszus egyesek szemében valóban könyörtelen volt. Az igaz, hogy alapos munkát végzett. De ez az alapos munka kellett. Éppen az ellenállás méretein látszik, hogy mennyire nem lehet eléggé alapos e tekintetben. S a bálvány most már ledült, felállítani többé nem lehet, a gondosan őrzött lélektani beállítás menthetetlenül elromlott, nincs rá szükség.

Ehhez még annyit tennék, hogy a „platform” hazai viszonyokra alkalmazott, tehát szerepelnek benne a múltkor néhány szóban már említett sajátságok is, Magyarország különleges megbízhatatlanságáról alkotott

legendák, különböző, nem létező nemzeti sajátosságok axiomatizálásai, a történelmi fejlődés letagadásai, néhány nem tipikus jelenség rágalmozó tipizálása, felnagyítása, nem létezőek kitalálása, hogy a világ színe előtt demonstrálják: íme, itt csak árthat a nagyobb szabadság. Ennek az egy pontnak az alapos cáfolásával nem kell sokat törődnünk, elég volna nyíltan a nemzet színe elé vinni, hogy semmi se maradjon belőle.

A platform tehát légneművé változott, mert a történelem a politika mindenfajta, egyre erősödő törvényét figyelmen kívül hagyta, és nem támaszkodik magára az emberre. természetesnek tartottam, hogy nem anekdoták felsorolása, hanem egy ilyen nagyobb igényű tabula rasa elvégzése után van csak jogunk teendőinkről beszélni, azokról a gyakorlati teendőkről, amelyeket, ha áll az előbbi következtetés, ha igazunk van a platformmal szemben, meg kell végre beszélnünk minél hamarább.

Előljáróban vitázni szeretnék Déry Tiborral. Az lehetséges, elképzelhető vélemény, hogy aki kieresztette a szellemet a palackból, kisebbnek gondolta, mert éveken keresztül palacknyi volt. De a palackban is szellem volt és már akkora, mint ez az ország és nem megy vissza a palackba az úristennek sem. Az itt nyilvánosságot kapott érvek és indulatok összefonódása jelkép, politikai tényező; aki a kongresszus ügyét akarja vezetőink közül, annak megbízható szövetségese, olyan bázis, amelyre biztosan támaszkodhat, aki nem akarja, az ellen fenyegető ököl. Világos, hogy a „platformmal” vitázva most már előre léphetünk, ki kell derülnie konkrétan, kibúvók nélkül, kit és mit igazolt a kongresszus, kit és mit nem igazolt. Ezzel kapcsolatban néhány dolgot az egyszerűség és érthetőség kedvéért pontokba szeretnék foglalni.

1. Az irodalom és a publicisztika hibáinak politikai gyökerei voltak. Abból a politikai konstrukcióból, amely a nemzetközi helyzet romlására és az osztályharc élesedésére számított, csak ehhez méltó elméleti és taktikai következmények születhettek. Ez nem mentség, csak elemzés. Világos, hogy egy adott politikai helyzet és az ebből fakadó, ezt erősítő koncepció és a személyes szorgalom a mi demokráciánkat egy exkluzív államhatalmi diktatúrának képzele, s ami nagyobb baj, súlyos hibák születnek. Nem kell magyaráznom, hogy távolról sem az a legsúlyosabb hiba, hogy mondjuk egy volt betörő nem a megérdemelt két és fél, hanem két és háromnegyed év büntetést kap. Bár a törvényesség szempontjából ez sem menthető. Az itt a legnagyobb baj, hogy az ilyenfajta, *ön maga célja ellen fordult* diktatúra nem tűrheti az irodalom, sajtó, emberek szabadságát. Nem tűrheti a tények, a valóság, az igazság uralmát, mert

a tények, a valóság, az igazság ellen tartja fenn a hatalmat. S a tények csak az ilyen diktatúra szervezeti formáinak erősítésére használhatók fel, s tehát eltorzított demonstrációs bábuk formájában jelentkezhetnek az irodalomban és a sajtóban.

Ha a hibák politikailag megalapozottak voltak, lehet-e a hibákat a rossz alapozás kijavítása nélkül kijavítani? Lehet-e gipsztalapzatra ötemeletes bérházat húzni? Gyermeteg a kérdés és a válasz mégis késik. Tartható-e a vezetőség és a tömegek olyfajta konstrukciója, amely szinte belekényszeríti az egyes vezetőket a hibás politikai gyakorlatba? Mi a biztosíték a konstrukció kijavításán kívül, hogy ez nem fog többé előfordulni? Ha valaki kilopja zsebemből a pénztárcámat, elméletileg igazolt alapon, mi a biztosítékom, hogy ezután pénztárcákat fog belecsempészni? *A biztosíték három dolog: először is az alapkonstrukció megváltoztatása, s ezt pedig a kimondott vagy ki nem mondott, legálisan vagy illegálisan túlélő „platform” szétverése. A másik a kongresszus megvalósítására szövetkezett erők előtt teljesen tárgyalásképtelen, mert jelképpé nőtt személyek eltávoztása. A harmadik a hibákat elkövetett, de ezeket a szükségszerű kereteken belül tartó, önkéntes szorgalommal tovább nem torzító káderek alapos önbírálata.*

Az első pontban megindultak a kezdeményezések, s e tekintetben rendkívül nagy örömmel kell üdvözölni a vitákat, az első lépéseket. Ez a munka akkor fog befejeződni, ha a vitákban kialakult követelmények objektív változásokban látják majd saját tükörképüket. A második kérdésben hazai viszonylatban ma még semmi eredményt sem látok. Pontosabban egyet, azt, amit Kuczka megemlített, az írószövetségi vezetőségválasztást. Inkább azt látom, hogy az e pontban érintettek, nyilván türelmet igénylő platform alapján hallgatnak, vagy igyekeznek harmadik kategóriába soroltatni magukat. A harmadik pontban van némi változás, figyelemreméltó, emberségünknek kedves, jóízűsünket nem sértő önbírálat, a magáratálalt erkölcs s a mi jóhiszeműségünk találkozása.

Ehhez a három ponthoz néhány konkrét jegyzetem van. Első a bizalom kérdése. Horváth elvtárs azt mondja — másodszor halljuk —, még arra a kibúvóra sem tart igényt, amelyet Déry elvtárs elemzése biztosít számára, kötelességteljesítés mögé bújik, ám az önbírálat hosszú folyamat. Ez tökéletesen igaz, ezzel nem szabad egyetérteni. Az is igaz, hogy az önbírálat két szükséges állomása kultúrpolitikai működésében kimutatható. Az első az a tény, hogy hibákat követett el, ami az önbírálatnak, mint ismeretes, nélkülözhetetlen kelléke. A másik az, hogy

konstruktív javaslatokat tesz, például kidolgozta az Írószövetségben elmondott irodalmi platformját, amely, mint hallom, távolról sem kiharcolt javaslat. Miért akkor a bizalmatlanság? Ezt én megpróbálom megmagyarázni Horváth elvtársnak, porhanyóssá rágom számára az általam igen régóta ismert kórhangulatot, amelyhez mostani formájában vezetőink nem lehetnek hozzászokva. Arról van itt szó, hogy a két állomás között volt még egy, és az önbírálat gyorsvonata átrohant ezen az állomáson. Ez az állomás pedig azoknak az emberi motívumoknak őszinte feltárása, amelyek hibáit kísérték, azokét, amelyeket ma ő is elismert hibáknak, a „követelmények” és saját véleménye, érzelmi és értelmi állapota egymáshoz való viszonyát, kultúrpolitikai működésének különböző szakaszaiban. Meggyőződése volt-e, hogy a decemberi határozat az irodalom ügyét segíti, ez volt-e a vélemény Déryről, Zelkről és társairól? Ha igen, milyen elméleti motívumok vezették benne? Ha nem, egészségesnek tartotta-e, hogy személy szerint olyan helyzetbe kerüljön, hogy az általa öt évvel ezelőtt oly nagymértékben, oly meggyőzően elismert Déryvel ennyire szembe kelljen kerülnie? Könnyen ment ez, vagy nehezen? Mi volt a jelenség magyarázata? Én tudom, hogy ezek igen keserves kérdések, de addig nehéz bizalommal felszállni a gyorsvonatra, amíg átroboghat egy ilyen fontos állomáson. Itt jegyzem meg, hogy az ilyesfajta kérdezősködés távolról sem tiszteletlen szemtelenkedés, revansista vájkálás, számomra az ilyenfajta alapos önbírálatok éppen politikailag, az egész helyzet megismerése, az elmúlt évek irodalmi atmoszférájának világos értékelése szempontjából igen tanulságosak, igen hasznosak. Hallatlanul előrevinné az ügyet néhány vezetőnk véleménye, őszinte állásfoglalása ezekről az ügyekről. Voltak olyan percek irodalmunk alakulásának, hogy elhatároztam, az ablakon keresztül mászom be, hogy elmondjam a magamét, megkérdem, megkérjem, mondják el már végre ők is az övékét, nem lehet az irodalmon belül emberek között olyan nagy távolság, hogy erre az irodalompolitikai konstrukcióra, ami volt, igent mondhasson valaki. Vagy ha mégis lehet, mondjanak örültnek, dobjanak ki. De lássunk tisztán. Sajnos, vezetőinkkel való személyes kapcsolataim — ebben, azt hiszem, feltűnően kis része van arisztokratizmusomnak — a következő elemekre szorítkoznak. Arra, hogy az elmúlt öt évben három minisztériumhoz küldött írásbeli beadványomra nem kaptam választ és ezt nem szeretem, mert udvariatlanság. Egy miniszterrel vitatkozó írásomat nem közölték, ezzel azért nem értek egyet, mert a sajtószabadság nem megnyugtató értelmezése. A harmadik élményem az volt, hogy végre életemben egyszer beszélhettem egy miniszterrel öt percig. Ebben az zavart meg, hogy a miniszter

két perc után az órájára nézett és négy perc után megkérdezte, hogy van-e még valami, ami megint nem nyugtatott meg. Még egy dolog volt, az, hogy a miniszterelnök egyszer néhányadmagammal meghívott a fiatalok irodalma ügyeit megbeszélendő, és kiüzent, hogy most nem, majd máskor. A máskor is elmaradt és harmadszorra már kimaradtam a megtisztelő listából. Így hát szabadjon megjegyeznem, belső egyensúlyomat és zavartalan emésztésemet az ilyesfajta, sokáig nagyon fontosnak tartott személyes, emberséges beszélgetés nélkül is valahogy — jól-rosszul — ki tudtam kísérletezni. Ehhez még annyit, nehogy valaki különleges okokat sejtсен, hogy az apám nem fasiszta tábornok volt, hanem népi demokráciánk adományozta diszszírhelyen nyugvó — és anyámnak 460 aranyforint nyugdíjat kiérdemlő — professzor, én magam nem a tizenedyedik kerületi egyházközség pénzbeszedője vagyok, hanem az Új Hang szerkesztőbizottsági tagja. S ez, azt kell gondoljam, azért, mert sok más elfoglaltságom mellett olykor az irodalomra is fordítok némi időt. Szóval ez nem ment. De hát én mégis úgy gondolom, ezt az egy személyes mondanivalómat a második állomás szükségességéről el kell mondanom, ha nem másképpen, akkor ebben a formában, a nyilvánosság teljes bevonásával. Nagyon remélem, hogy nem haszontalan, és úgy, hogy választ kapunk rá, hiszen a kérdés mint ismeretes, íróink egészének és a jelenlevők nagy többségének kérdése, tehát figyelmet érdemel.

Ugyanide tartozik Révai elvtárs kérdése is. Ehhez kötelességem leszögezni, hogy Révai József elméleti munkásságával érdemeket szerzett, nemcsak abban, amit itt felsoroltak, de például a Nagy Péter Móriczkönyve akadémiai vitáján meghirdetett, a magyar próza és az extenzív totalitás követelése viszonyával kapcsolatos döntő jelentőségű önkritikus állásfoglalásával. De ezzel együtt s életkoromból, helyzetemből, véleményemből táplálkozó tisztelettel együtt: én Horváth Márton elméleti munkái között találtam olyat, és nem is keveset, amelyet jószívvel lehet idézni és éppen a Déry kérdésben is, a Csillagban megjelent írásaira gondolok, olyanra is ami a Befejezetlen mondattal foglalkozik, amely különösképpen szívügyem, Révai elvtárs irodalompolitikai munkásságának írott, szövegszerű nyomai azonban *teljesen következetesen a Szovjetunióban megbukott zsdanovista vonalat fejezték ki*. Ehhez még azt szeretném hozzáfűzni, hogy én az elméleti munkássága miatt nagyrabecsült Révai elvtárs új irodalompolitikai elképzeléseit nem ismerem. Előre feltételezni nincs okom, nincs jogom, hogy kivonja magát az önkritika alól: ez rágalmazás volna. De az együttműködésnek e pillanatban már nem-

csak egyoldalú feltételei vannak, e tekintetben messzemenően egyetértek Nagy Péter kitűnő hozzászólásával. Ha valaki önbírálatot akar gyakorolni, minél erősebb, minél élesebb s minél magasabb elméleti színvonalon megfogalmazott a bírálat, annál jobban használhatja. Azok a szép napok, amelyeken asztalverdeséssel oldódtak meg nemzetünk problémái, a jelek szerint véget értek. Kéretik számot adni az eddig végzetekről: nyolcmillió számonkérő van. És többezren már nem kérhetnek számon semmit.

Utoljára még egyet szeretnék mondani, ez valószínűleg az eddig elmondottakra is érvényes és olyasmi, amit a további hozzászólásokkal is kapcsolatban sem árt figyelembe venni. Vas Zoltán mondta, vigyázzunk, hogy bírálatunk ne essen egybe az ellenségével. Azt hiszem, jobb ha arra vigyázzunk, hogy a bírálók ne essenek egybe az ellenséggel. Az ellenség módszerei másfajta, mint az, hogy kiváló írónak maszkírozza magát, osztályhelyzete leplezésére munkás, paraszt és értelmiségi szülőket szül magának és úgy csinál, mintha nyolcmillió lenne belőle és ebből hatezer arra, hogy felszabadultan énekelje a köztársasági indulót és úgy bíráljon, mint aki segíteni akar országa ügyén. Hogy ez a hang összeesik-e az ellenség hangjával, az kizárólag a megbírált objektumon múlik. Például: ha Magyarországon egy rendelet születne, hogy mondjuk ezentúl mindenkinek cilinderben kellene járnia, nyilvánvaló, hogy ezt támadni fogja az ellenség is, mert propagandának felhasználhatja, és a javítani akaró író vagy újságíró is, a nép nevében, mint ostobaságot. Nem tudom, érthető-e a példa? Arról kell itt beszélni, hogy ne születessenek ilyen rendeletek. Az ellenséget hazugságra kell kényszeríteni azzal, hogy az ország vezetői nem adnak az objektív igazsággal egybeeső propagandaanyagot.

Ezeket a dolgokat tartottam a legfontosabbnak elmondani, nagyon kérem, amivel nem értenek egyet, lépjék át, vagy cáfolják meg. De egyben nem lehet köztünk vita, abban, hogy nem a stílári erények, hanem a tettek idejét éljük. Legyen ebből a vitaülésből egyértelmű határozat, s ami a legfontosabb, legyen belőle tett.

(1956)

(In: Abody Béla: *Indulatos utazás. Tanulmányok és cikkek.* Bp. Magvető, 1957. 246–255. old.)

A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének határozata

A Szovjetunió Kommunista Pártja történelmi jelentőségű XX. kongresszusának hatására, a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének 1956. március 12–13-i határozata alapján hazánkban megerősödött a pártdemokrácia, az állami és a társadalmi élet demokratizmusa, a szocialista törvényesség. A párt jelentős kezdeti eredményeket ért el a szektarianizmus, valamint a személyi kultusz maradványai elleni harcban és egyre inkább érvényesül a kollektív vezetés lenini elve a pártmunkában. A munkások, dolgozó parasztok, értelmiségiek építő bírálata, egészséges, alkotó vitái és javaslatai új lendületet adnak a szocializmus építésének.

Különösen üdvözölni kell a pártszervezeteinkben kibontakozó termékeny vitákat. E vitákon sok helyes, egészséges, az eredmények növelésére és a hibák kijavítására irányuló javaslat merül fel.

Ezt az egészséges fejlődést azonban helyenként a párt és a népi demokrácia ellen irányuló demagóg fellépések veszélyeztetik. A pártszervezetek, a kommunisták sokhelyütt szembeszálltak az ilyen törekvésekkel. Egyes esetekben azonban pártunk tagjai e kötelességüket elmulasztották, főként azért mert azt hitték, hogy a helytelen nézetek elleni határozat állásfoglalásukkal a bírálat elfolytásának látszatát keltik. A pártellenes elemek a párt, a kommunisták türelmén felbátorodva, egyre erősödő támadást indítottak pártunk politikája és vezetése, a népi demokratikus rendünk ellen.

E támadások egyik gócpontjává vált a DISZ Petőfi Köre. Ennek vitaestjei kezdetben egészséges irányúak voltak, ezeket azonban az utóbbi időben egyes pártunk politikájával szembehelyezkedő elemek egyre erősödő mértékben igyekeztek felhasználni pártellenes nézeteik terjesztésére, arra, hogy megtévesszék a közvéleményt, különösen az ifjúság egy részét s ingadozó elemekből híveket toborozzanak maguknak.

A legutóbbi Petőfi-köri vita egyes felszólalói (Déry, Tardos) már odáig mentek, hogy tagadták a párt s a munkásosztály vezető szerepét és burzsoá, ellenforradalmi nézeteket hirdettek. Néhány más felszólalóval együtt a párt és a népi demokrácia fejlődése során elkövetett hibákat demagóg módon egyoldalúan kiélezték, teljesen elhallgatták, sőt tagadták pártunk és dolgozó népünk forradalmi vívmányait. Rágalmazták a párt- és állami funkcionáriusokat, akiknek munkája összeforrott a magyar népi demokrácia nagy sikereivel. Ezek a felszólalók, számolva a XX. kongresszus, a lenini eszmék rendkívüli népszerűségével, úgy léptek fel,

mintha a XX. kongresszus, a marxizmus-leninizmus talaján állnának, hogy így is leplezzék párt- és népi demokrácia-ellenes nézeteiket. Ezzel becsületes dolgozókat, köztük párttagokat is megtévesztettek, akik nem ismerték fel azonnal, hogy rosszindulatú pártellenes megmozdulással állnak szemben.

A Petőfi Kör legutóbbi vitájának antidemokratikus jellegére jellemző, hogy szervezett csoportok botrányos módon zavarták a párt álláspontját képviselő elvtársak hozzászólásait s a nagy számban megjelent becsületes kommunisták megnyilvánulásait.

A párt és a népi demokrácia elleni fellépéseket főként egy bizonyos csoport szervezi, amely Nagy Imre körül alakult ki.

A sajtó nem lépett fel a pártellenes nézetekkel szemben, egyes újságok és folyóiratok pedig megtévesztő, elvtelenül dicsérő tudósításokat közöltek, sőt esetenként provokációs tartalmú cikkeknek is helyet adtak. A párttagság körében többhelyütt zavart keltett a Szabad Nép június 24-i számának hibás cikke, amely nem szállt szembe az ellenséges, demagóg nézetekkel, eltúlozva a Petőfi-köri vita egyes egészséges vonásait. Az MDP Központi Vezetősége határozottan elítéli a Petőfi Körben lezajlott pártellenes megnyilvánulásokat. Pártunk és egész dolgozó népünk elvárja, hogy véget vessünk a párt- és népi demokrácia-ellenes jelenségeknek.

A párt és a kormány az elmúlt hónapokban, a XX. kongresszus szellemében számos fontos határozatot hozott és további intézkedéseket készít elő a hibák kijavítására s további fejlődésünk meggyorsítására. Semmiféle demagógia nem akadályozhatja meg pártunkat abban, hogy tovább haladjon a szocialista demokratizmus útján. Pártunk töretlenül tovább fejleszti az állami, a társadalmi élet demokratizmusát, biztosítja az alkotó vitát, a pártszerű bírálatot, tántoríthatatlanul folytatja a pártélet lenini normáinak biztosítását, küzd a személyi kultusz, a dogmatizmus, a szektarianizmus minden megjelenési formája ellen és a szocialista törvényesség további megszilárdításáért.

A Központi Vezetőség felhívja a kommunistákat, pártunk minden tagját és népi demokráciánk minden hívét, hogy szálljanak mindenütt síkra a párt és a kormány politikájáért. Mindenekelőtt felvilágosító munkával, meggyőzéssel védelmezzék a párt, a munkásosztály, a szocializmus ügyét, népszerűsítsék a párt célkitűzéseit. A legerélyesebben szálljanak szembe a párt- és népellenes demagóg megnyilvánulásokkal, bárhol és bárki részéről jelentkezzenek is azok.

A párttagok és pártszervezetek őrkdjenek éberen a párt egységén, erősítsék a pártfegyelmet. Legyenek tudatában annak, hogy a dolgozó nép ellenségeinek kezére játszik, aki meg akarja bontani a párt egységét, s aki éket akar verni a Központi Vezetőség és a párttagság, a párt- valamint állami funkcionáriusok s a nép közé.

A Központi Vezetőség a forradalmi éberség fokozására hívja fel pártunk tagjait és a pártonkívüli dolgozókat, mert a pártellenes, demagóg nézetek hatására megnövekedett az ellenséges zavarkeltés veszélye. A poznani provokáció arra figyelmeztet minden magyar dolgozót, minden becsületes hazafit, hogy határozottan szálljon szembe a zavarkeltő kísérletekkel és segítse azoknak az erőknél szabad kibontakozását melyek a marxizmus-leninizmus alapján a XX. kongresszus szellemében új sikerekhez vezetik népi demokráciánkat.

A Magyar Dolgozók Pártjának Központi Vezetősége biztos abban, hogy pártunk tagjai, a munkások, parasztok, és értelmiségiek, a népi demokrácia minden híve egységesen sorakozik fel a párt vezetése és a kormány mellett, népi demokráciánk, vívmányainak tovább fejlesztéséért, a szocializmus építéséért.

Budapest, 1956. június 30.

A MAGYAR DOLGOZÓK PÁRTJA KÖZPONTI VEZETŐSÉGE

(Szabad Nép, 1956. július 1.)

[Az MDP KV Agitációs és Propaganda Osztályának feljegyzése a Petőfi Kör sajtóvitájáról]

Bizalmas

A "Petőfi-Kör" június 27-i vitájával kapcsolatban a következők jutottak tudomásunkra:

1. Egyes csoportok a vita után tüntetésre készültek a Petőfi-szobornál, de erre a vita elhúzóódása miatt nem került sor.
2. A Fővárosi Taxi Vállalat pártszervezete jelezte a VIII. kerületi pártbizottságnak, hogy a vita résztvevői közül egyesek - valószínűleg a Szabad Nép volt munkatársai - arról beszélgettek az őket szállító taxiban: ki milyen funkciót vállal majd visszakerülése után a szerkesztőségben. Az

utasok egyike megjegyezte, vajon nem kompromittálják-e magukat, ha visszamennek.

3. Az eddigi jelek szerint a Petőfi Kör vitájának anyagát széles körben akarják terjeszteni. A Fővárosi Villamosvasút Baross pályaudvari pártszervezetét és a Taxi Vállalat párt-szervezetét telefonon felhívták a Szárnyaskerék című lap szerkesztőségéből és közölték velük, megküldik részükre a jegyzőkönyvet, gondosan tanulmányozzák majd. Kaptunk jelzést más üzemből is, hogy telefonon közölték velük, hogy küldik számukra a jegyzőkönyvet, s foglaljanak mellette állást. /Azonnal intézkedtem - Hollós elvtárssal beszélve - hogy feltétlenül biztosítani kell, hogy a jegyzőkönyv a párt vezetőit kivéve ne kerülhessen mások kezébe./

4. Az Állami Elme- és Ideggyógyászati Kórház jún. 27-i alapszervezeti taggyűlése Dr. Tariska és Dr. Gimesné /Gimes Miklós anyja/ javaslatára határozatot fogadott el, amelyben rendkívüli pártkongresszus összehívását kérik, hogy "ott Rákosi Mátyás levonja a megfelelő konzekvenciákat".
Budapest, 1956. július. 2.

Kukucska [János]

Az első lapon kézírással a következő feljegyzés olvasható:

Lásza Rákosi Mátyás elvtárs, Ács e.

tájékoztatás

Arról is gondoskodni kellene, hogy avatatlanok ne hirdethessenek meg új vitát a Petőfi Kör nevében. Nógrádi VII.2.

MSZ/M/P KB Párttörténeti Intézet Archivuma
276. f. 61/801. ő. e. 2 géptípusú lap.

A DISZ Központi Vezetősége Intéző Bizottságának határozata

A DISZ Központi Vezetősége intéző bizottsága megtárgyalta a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének 1956. június 30-i határozatát. Az intéző bizottság sajnálattal állapítja meg, hogy a fiatal értelmiségiek politikai és tudományos képzésére, véleménycseréjére alakított, hosszú ideig egészségesen fejlődő Petőfi Kört a legutóbbi vitákon a párt

politikájával szemben álló, a szocializmus építésében elkövetett hibáinkat eltúlzó elemek megkísérelték saját, pártellenes céljaik érvényesítésére felhasználni. Sajnálatos ez azért is mert a DISZ Petőfi Körének vitáiban résztvevő, népi demokratikus rendünkben nevelkedett értelmiségi ifjúság kibontakozó véleménynyilvánítását akarták egyesek a párttól idegen irányban befolyásolni.

Az intéző bizottság elítél minden olyan hangot, törekvést, amely ifjúsági szövetségünk e fontos fórumát pártellenes támadásra, népi demokratikus vívmányaink tagadására, ellenforradalmi nézetek hangoztatására akarja felhasználni. Ezek a törekvések szemben állnak a magyar ifjúság érdekeivel, akaratával.

Az intéző bizottság megállapítja, hogy DISZ Petőfi Körének legutóbbi vitáit megelőző előadások és viták, mint például „A marxista filozófia időszerű kérdései”, „A történettudomány időszerű kérdései” — hasznos, marxista-leninista szellemű, értékes, tudományos színvonalú véleménycserék voltak, bár már itt is akadtak ezt megzavaró kísérletek.

Továbbra is helyes a szocializmus építését, hazánk érdekeit szolgáló viták, véleménycserék szervezése, mert meggyőződésünk, hogy gazdasági, tudományos és kulturális életünk elemzése, marxista-leninista szellemű bírálata, biztosítéka eredményeink továbbfejlesztésének, hibáink megszüntetésének. Pártunk határozatának megfelelően fenn kell tartani és tovább kell fejleszteni minden olyan vitafórumot, amely a marxizmus-leninizmus helyes alkalmazásáért, a dogmatizmus ellen harcol, amely őszintén, pártunk politikája szellemében tárgyalja a kérdéseket, ahol ennek érdekében helyes, az alkotó munkát segítő javaslatok, kezdeményezések hangzanak el. Természetes, hogy ezekben a vitákban akadhatnak helytelen nézetek is, de ezeket eszmei alapon, meggyőzéssel, vitával kell legyőzni. Folytatjuk az SZKP XX. kongresszusa szellemében, pártunk politikája alapján az ifjúság különböző rétegei — a munkás, paraszt, értelmiségi fiatalok — részvételével a vitákat. Ezért gondoskodnunk kell arról, hogy a DISZ Petőfi Körének vitái is tudományosan megalapozottak, politikai és szakmai szempontból jól előkészítettek legyenek, s hogy a vitában a tudományos szakterület művelői vegyenek részt. A DISZ Központi Vezetősége intéző bizottsága ezért megbízta a DISZ Petőfi Körének vezetését, dolgozzon ki hosszabb programot a tudományos és politikai kérdések megvitatására s így rendezzen legkülönbözőbb szakterületeken, ismert marxista-leninista tudósok vezetésével valóban alkotó szellemű vitákat, előadásokat.

Vitaforumaink, előadásaink az SZKP XX. kongresszusa, pártunk határozata szellemében csakis a marxizmus-leninizmus propagandáját, a szocializmus építését, ifjúságunk — soraiban az értelmiségi ifjúság — tudományos és politikai képzését szolgálhatják. A néppel szembenálló, a párt ellen törő nézetek kifejezésére a DISZ Petőfi Körében nem nyíltat többé lehetőség.

Ifjúsági szövetségünk minden tagjának feladata, hogy pártunk vezetésével harcoljon az SZKP XX. kongresszusa szellemében hozott határozatok végrehajtásáért. Szövetségünk minden tagja szálljon szembe olyan ellenséges, vagy demagóg, eredményeinket lebecsülő, hibáinkat eltúlzó nézetekkel, amelyek tagadni akarják az elmúlt 11 esztendőben pártunk vezetésével kivívott nagy győzelmeinket. Legyünk ott mindenütt, ha pártunk az építőmunkában, bátor elvi harcban a szocializmus építése érdekében népünket, a magyar munkásosztályt harcba hívja.

DOLGOZÓ IFJÚSÁG SZÖVETSÉGE
Központi Vezetősége Intéző Bizottsága

(Új Március, 1956. 7. szám)

Az MDP Központi Ellenőrző Bizottságának közleménye

A Központi Ellenőrző Bizottság vizsgálatot folytatott *Déry Tibor* író és *Tardos Tibor* újságíró ügyében. A KEB az ügyükben folytatott vizsgálat alapján megállapította:

A DISZ Petőfi-körének a sajtó kérdéseiről június 27-én megtartott nyilvános vitájában *Déry Tibor* és *Tardos Tibor* is felszólalt. Felszólalásukban a párt és a népi demokrácia fejlődése során elkövetett hibákat demagóg módon, egyoldalúan kiélezték, elhallgatták, sőt tagadták pártunk és dolgozó népünk forradalmi vívmányait. Rágalmazták a párt- és állami funkcionáriusokat, akiknek munkája összeforrott a magyar népi demokrácia nagy sikereivel. Ezzel becsületes dolgozókat, köztük párttagokat is megtevesztettek.

Déry Tibor és *Tardos Tibor* párttagok visszaéltek a bírálat jogával, durván megszegték a pártfegyelmet. Felszólalásuk alkalmas volt arra, hogy a párt- és népi demokráciaellenes, zavartkeltő elemek körében mozgósító hatású legyen.

A KEB megengedhetetlennek tartja, hogy bárki is visszaéljen a demokrácia eszközével, s annak leple alatt pártellenes uszítást végezzen,

hogyan megbontsa a párt egységét és megrendítse a párt és a pártvezetés iránti bizalmat.

A KEB Déry Tibort és Tardos Tibort a Magyar Dolgozók Pártjából kizárta.

(Pártélet, 1956. 7. sz.)

Részlet a Pravda „Növekednek és erősödnek a béke, a demokrácia és a szocializmus nemzetközi erői” c. cikkéből

(...)A szabad népek, amikor a kommunista pártok vezetésével országuk viszonyainak megfelelően alkotóan alkalmazzák a marxizmust, *e g y c é l*, a kommunizmus felé haladnak. Ilyen nagy cél felé nem lehet külön-külön, rendezetlenül haladni. A szocialista rendszer valamennyi országának dolgozói tömören, szorosan egymás kezét fogva haladnak a cél felé. Senkinek sem sikerül megbontani ezt az egységet. *A nemzeti jellegzetességek sajátosságainak szükséges figyelembevétele nemcsak, hogy nem vezet a szocializmust építő országok egymástól való elidegenedésébe, hanem ellenkezőleg, elősegíti tömörülésüket.*

Az Egyesült Államok egyes körei azonban sehogy sem tudják megérteni a szocialista rendszerek a Szovjetunióban, a népi Kínában és a népi demokratikus országokban való megszilárdulása történelmi törvényszerűségeit. Még mindig nem mondtak le arról az álmukról, hogy visszatérnek »a régi jó idők«, amikor az amerikai, az angol, a francia és a német kapitalisták garázdálkodtak *Kínában, Lengyelországban, Magyarországon és más országokban*, amelyek most az önálló fejlődés útjára léptek.

Az imperialisták úgy gondolják, hogy ha ezekben az országokban tovább fejlődik a szocialista demokrácia, még jobban kibontakozik a bírálat és az önbírálat, ügynökeiknek sikerül elvetniük mérges magvaikat. Erre a célra használták fel azt a vitát, amely Magyarországon a Petőfi Körben folyt. Egyes elemek, amelyek szembenálltak a Magyar Dolgozók Pártjának politikájával, az imperialista körök kívülről jövő befolyásának engedve, vita ürügyén megpróbálták pártellenes nézeteiket hirdetni, ami jól jött a népi Magyarország ellenségeinek.

A szabad népek az új álarcban is felismerik az ellenséget, leleplezik és ártalmatlanná teszik azt. Egyúttal nem lehet szemethúnyni a fölött a tény fölött, hogy *ott, ahol a politikai tömegmunka, az eszei nevelőmunka gyenge, az ellenséges ügynökség siet, hogy e gyengeséget felhasznál*

nálja saját céljaira. Ezzel kapcsolatban meg kell említeni a *Poznanban* nemrég történt provokációt is.(...)

(Közli: *Magyar Nemzet*, 1956. július 17.)

Budapesti dolgozók a Központi Vezetőség június 30-i határozatáról

Ez a terv a miénk, valóra fogjuk váltani

A Mechanikai Mérőműszerek Gyára élüzem lett az első negyedévben. Pócsai elvtárs, a gyár párttitkára azt mondja, amikor megkapták a kitüntetést, többek között a gépműhelyben is táncra perdültek a munkások. A büszkeség, az öröm váltotta ki belőlük a vígságot. A fizikai, a műszaki dolgozók összefogása, egysége vívta ki az élüzem címet, s

ezzel az egységgel szállnak szembe a frázispuffogatókkal, a demagógokkal is,

— hangsúlyozza Pócsai elvtárs.

— Azt kérdik dolgozóink s jómagam is, miért engedték, Központi Vezetőségünk hogyan engedhette a XX. kongresszus után kialakult egészséges világ légkörét demagógiával megzavarni? Mi tudjuk, hogyan élünk. Ha még szükiben is vagyunk ennek, vagy amannak, megteremtjük azt holnap, holnapután, mint ahogy tettük eddig is felszabadulásunk óta. Ha hibáztunk, a mi hibáink ezek.

Új utakon járunk, meg kell tanulnunk helyesen vezetni, újszerűen dolgozni, fegyelmezettebbeknek kell lennünk a munkában, a tanulásban, az életben.

Ezt tudjuk. De senkinek sem fogjuk megengedni, hogy tévedéseinkből tőkét kovácsoljon. Van erőnk hozzá, hogy kijavítsuk azt, ami eddig helytelen volt.

— Bízunk pártunk Központi Vezetőségében, szeretjük és becsüljük vezetőinket.

Több mint egy évtized eredményei tették őket méltókká bizalmunkra, szeretetünkre. Az ő vezetésükkel építettük fel hazánkat. Láttam a Sztálin Vasművet, jártam Kazincbarcikán... s a mi gyárunk is az első öt éves tervben épült. Azelőtt szétszórta, apró kis műhelyekben dolgoztunk: a Bulcsú utcában, a Béke úton, a Rottenbiller utcában. Még mosakodni sem tudtak rendesen dolgozóink. *Ma modern gyár tulajdonosai vagyunk, munkáslétszámunk megháromszorozódott.* Négymillió forintot

kaptunk gyárunk külső falának szépítésére. Nyugodtan várjuk akár a külföldi látogatókat is, nem kell szégyenkeznünk. Tudja azt mindenki, akinek van szeme, mennyit építettünk s mennyit fogunk, azt második ötéves tervünk mutatja.

Ez a terv a miénk, tehát valóra fogjuk váltani. Nem engedjük, hogy a demagógok a XX. kongresszust idézgetve megbontsák egységünket, gyengítsék erőinket, lebecsüljék eredményeinket, — fejezte be *Pócsai* elvtárs a Mechanikai Mérőműszerek Gyára párttitkára.

Az éberséget nem lehet skatulyába zárni

A poznani események híre a mi üzemünkben is felháborodást váltott ki a dolgozókból. Mert nálunk is — mint általában mindenütt — napról-napra látják és érzik az emberek, hogy a szocializmus ügye olyan igaz ügy, amit nem elég csupán óhajtani, hanem harcolni kell érte. Tudják, hogy a végső győzelem egységet, helytállást, elvi hűséget követel és annak kiharcolása nem megy zökkenő nélkül. Nekünk, magyar kommunistáknak is újabb figyelmeztetés a poznani eset arra, hogy

az éberséget nem lehet skatulyába zárni, ellenségeink még nem tettek le hiú reményeikről és arról a szándékukról, hogy ott ártanak, ahol tudnak.

A Központi Vezetőség felhívása is megmutatja, mi a helyzet és a tendő napjainkban. Milyen könnyen lehet párt embereket megtéveszteni, ha az illető nem ismeri pártunk, kormányunk politikáját, célkitűzéseit.

Minden erőnkkel azon kell lennünk, hogy a szabad és bátor, egészséges bírálat ezután is érvényesüljön és ne engedjünk teret azoknak, akik demagóg módon próbálkoznak rombolást végezni az emberek gondolkodásában.

A hibák nyílt, bátor beismerése nem jelenti azt, hogy azok nem tehetők jóvá s nem kisebbsítheti eddig elért hatalmas eredményeinket.

Üzemünk teljesítette félévi tervét, de pontos adatok híján is mondhatom, hogy még sok olyan problémánk van, amelyen úrrá kell lennünk. De reméljük, ezeket megoldjuk, s a hatodszori élüzem büszke címét újabb váltja fel.

Vámos Dezső,
a Központi Szerszámgár dolgozója

(*Esti Budapest*, 1956. július 3.)

Munkásgyűlések, aktívaértekezletek a budapesti üzemekben

Gyűlést tartottak a *Budapesti Szerszámgépgyár* dolgozói. A gyűlésen Matusek Tivadar, a Központi Vezetőség póttagja számolt be a fontosabb politikai kérdésekről. Ezek között említette meg azokat a különböző jellegű vitákat is, amelyek a dolgozók legszélesebb rétegeinek bevonásával zajlanak népgazdaság, valamint az ideológiai munka egyes kérdéseiről. Ezzel kapcsolatban hangsúlyozta: *a Központi Vezetőségnek az az álláspontja, hogy továbbra is fejleszteni kell a vitát s lehetővé kell tenni, hogy munkások, parasztok, és értelmiségiek egyaránt hallathassák szavukat az országos problémák megtárgyalásán.*

— A tanácskozások és viták során sok bírálat hangzik el a párt eddigi munkájáról — mondotta ezután; — Meg kell állapítani, hogy ezek a kritikák jogosak, s a Központi Vezetőség maga is önkritikusan vizsgálja eddigi tevékenységét. Már nem egy alkalommal kifejezésre juttatta, hogy voltak hibák az építőmunkában. Gyakran elzárkóztunk a bíráló megjegyzések elől, sokszor megsértettük a szocialista törvényességet. Hasonló káros jelenségek a gazdasági vezetésben is előfordultak.

— Pártunk Központi Vezetősége mindezekből a hibákból, amelyek nemcsak nálunk, hanem az egész nemzetközi munkásmozgalomban is megmutatkoztak, levonta a tanulságot, s a XX. kongresszus óta annak szellemében határozottan törekszik a pártdemokrácia kiszélesítésére a pártegység további megszilárdítására. Nem tűrheti azonban a párt egysége ellen irányuló durva támadásokat, mint amilyen volt a DISZ Petőfi Kör legutóbbi vitáján elhangzott néhány felszólalás. A párttagok és a Központi Vezetőség közé éket verni igyekvő megnyilatkozásokat a dolgozók túlnyomó többsége elítéli.

A hallgatóság soraiból többen kértek szót. Nyéki Tibor főmechanikus helyeselte a munkás-tanácskozásokat, s azt kérte, hogy a gazdasági vezető szervek is minél gyakrabban küldjék el képviselőiket a dolgozók közé. Több kérdés és észrevétel hangzott el a bürokrácia csökkentésére hozott legutóbbi intézkedésekre.

A felvetett kérdésekre Matusek Tivadar válaszolt.

A Vörös Csillag Traktorgyár

aktivistái pénteken értekezletet tartottak. Az értekezleten Horváth Márton a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének tagja beszámolt

az időszerű bel- és külpolitikai kérdésekről. Számos hozzászólás után Horváth Márton válaszolt a dolgozók kérdéseire.

A Danuvia Szerszámgépgyár

dolgozói pénteken délután munkásgyűlésen tanácskoztak az időszerű gazdasági és politikai kérdésekről. A gyűlésen megjelent és beszédet mondott Tausz János az MDP Központi Vezetőségének tagja, belkereskedelmi miniszter.

A miniszter elemezte a párt és a kormány határozatait, amelyek az SZKP XX. kongresszusának szellemében elmélyítik hazánkban a szocialista demokráciát, szilárdítják a szocialista törvényességet és fokról fokra javítanak a dolgozók életkörülményein. Foglalkozott a Központi Vezetőség június 30-i határozatával, a Petőfi Kör vitájával, majd részletesen szólt a lakosság javuló ellátásáról. A miniszter elmondotta, hogy ez év második negyedében 17 százalékkal több húst és 20 vagonnal több zsírt vásárolt az ország lakossága mint tavaly ilyenkor. Lisztből, cukorból, kenyérből és a többi fontos élelmiszerből teljes mértékben ki tudtuk elégíteni a keresletet. A lakosság ellátása — mint mondotta — tovább javul. Az év második felében sok cikk bőségesebben és nagyobb választékban áll rendelkezésünkre mint az első félévben. Zománcedényből 20 százalékkal, rádióból 30 százalékkal többet hoznak forgalomba. Kétszeresére nő a mosógépek forgalma, s nagymennyiségű gyermekruhát, új ízléses kiviteli cipőket, szandálokat, terven felül 10000 vászonöltönyt és mintegy 70000 egyéb nyári ruhát bocsátanak a vásárlók rendelkezésére.

A gyűlés résztvevői közül számosan felszólaltak. Többen felhívták a figyelmet különböző bürokratikus jelenségekre, beszéltek a kereskedelem és a nyugdíjazás egyes kérdéseiről.

Lőrincz Dániel részlegvezető meglepedéssel vette tudomásul, hogy a párt és a kormány vezetői most már gyakran felkeresik az üzemeket, intézményeket. Ugyanakkor kérte, hogy javuljon meg a sajtó munkája, pártunk idejében és részletesen tájékoztassa a dolgozókat a legfontosabb eseményekről. Lőrincz Dániel és Lévai László, a 11-es üzem főnöke a Központi Vezetőség legutóbbi határozatával és a Petőfi Kör vitáival is foglalkozott. Elítélték a Petőfi Körön és a különféle sajtótermékekben megnyilvánult demagógiát. Mindketten hangsúlyozták, hogy jó felvilágosító munkával fel kell venni a harcot mindenfajta helytelen nézet ellen. Azt a véleményüket is kifejezték, hogy a tanulságok levonása érdekében a sajtónak elemeznie kellene a Petőfi Kör vitáit. Pákozdi Antal művezető az utóbbi véleményel nem értett egyet. Hangsúlyozta, hogy a Központi

Vezetőség határozata és mindaz amit hallott a Petőfi Kör eseményekről, számára *feleslegessé teszi a Petőfi köri vita mélyebb elemzését*. Mélységes felháborodását fejezte ki a pártellenes megnyilatkozások felett.

Tausz János miniszter ígéretet tett egyrészt a javulások továbbiására, másrészt a különböző hibák orvoslására. A tanácskozás után a miniszter hosszan elbeszélgetett a dolgozókkal.

A Darugyár

munkásgyűlésén Szabó István, a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének tagja ismertette a XX. kongresszus által felvetett kérdéseket. A kérdésekre válaszolva foglalkozott a Petőfi köri vitákkal, a Központi Vezetőség ezzel kapcsolatos határozatával, továbbá a Jugoszláviával való kapcsolataink rendezésével, valamint a poznani eseményekkel. Válaszolt a sajtótájékoztatóra vonatkozó több kérdésre, az életszínvonal alakulásával és az ezzel kapcsolatos problémákra. Ismertette a decentralizálást célzó rendelkezéseket. Hangsúlyozta, hogy a párt nagy súlyt helyez arra, hogy a munkások, elsősorban a kommunisták, minél kezdeményezőbbben lépjenek fel, minél több javaslattal éljenek, amelyeket alaposan meg fognak vizsgálni. Végül kitért arra, hogy a közigazgatást egyszerűsíteni kell.

A felszólalások során Gáncs István foglalkozott egyes minisztériumok, például a Kohó- és Gépipari Minisztérium bürokratikus munkájával. Felvetette, hogy *a túlságosan gyakori átszervezések, akadályozzák a munkát, különösen a kooperáció terén*. Az egyszerűsítés — mondotta — valóban ésszerűsítést jelentsen.

Vári Pál elmondotta, hogy a hullámos tűzcsőgyártás terén nagy devizamegtakarítást jelentő újítása van, amely be is vált és az újságok is hosszan írtak róla. Ennek ellenére a Kohó- és Gépipari Minisztérium nem fordított gondot az újítás gyakorlati alkalmazására. Herpai Ernőné elmondta, hogy súlyos károkat okoz az, ha olyan juttatásokat ígérnek a munkásoknak, amelyekre nincsen meg az anyagi fedezet.

A vita során többen *elítélték a Petőfi Körben elhangzott egyes felszólalásokat, továbbá szóvátették az áruellátás, az ár- és béralakulás problémáit, a lakáskérdést, az elharapozott bürokráciát, a nyugdíjkérdést, továbbá azt, hogy egyes rendelkezések ellentmondanak egymásnak és ezáltal zavarják a termelést*. Kitértek a felszólalók arra is, hogy a női munkásoknál fokozatosabban figyelemmel kell lenni arra, hogy fizikumuknak megfelelő munkát kapjanak. Helyeslően állapították meg, hogy a pártbizottság tagjai az utóbbi időben nemcsak többit járnak a dolgozók közé, hanem az ilyen beszélgetéseket gyakorlati tettek is követik.

A felvetett kérdésekre Szabó István válaszolt.

A Beloianniszi Híradástechnikai Gyár

disztermében tartott munkásgyűlésen Kelen Béla az OTSB elnökhelyettese adott tájékoztatást. A kérdések a dolgozók széleskörű érdeklődését mutatták, a lakásépítkezés, az életszínvonal, a nyugdíj, a bérezés, s az üdülés problémáit vetették fel. Igen nagy helyet foglaltak el a termeléssel kapcsolatos kérdések. Ugyancsak mélyrehatóan érdeklődtek a Petőfi Körben történt eseményekről, amelyeket élesen elítéltek.

A vitában számos javaslat hangzott el. Pásztor Endre a tervosztály helyettes vezetője több dolgozóval együtt a bürokrácia kérdésével foglalkozott. Szalai Gézáné az értékesítési osztály előadója kifogásolta, hogy a vállalatnál kevés a vezető állásban levő nők száma. Több felszólaló adott hangot a dolgozók ama kívánságának, hogy minél szorosabb baráti kapcsolatokat építsünk ki Jugoszláviával és a Jugoszláv Kommunisták Szövetségével. Cserna László, a telefontechnikai osztály mérnöke és Muzslai Géza mérnök arra mutatott rá, mennyire fontos, hogy állandóan lépést tartsunk a híradástechnika fejlődésével, Sain István, a MEO főosztály vezetője szövegátette, hogy ugyanakkor, amikor a gyár megkapta az önálló exportálási jogot, a felettes szervek nem biztosítják, hogy az igazgató megfelelő hatáskörrel eleget tehessen a megnövekedett feladatnak. Számos felszólaló nyomatékosan mutatott rá, hogy a bérezésnek elő kell segítenie a jó minőségű munkát, nemcsak a mennyiségi teljesítést kell ösztönöznie. Több felszólaló, köztük Molnár Ferenc, a 17-es üzem vezetője kérte, hogy a munkásságot állandóan tájékoztassák az eseményekről. Ez növeli a munkásság bizalmát vezetőiben.

Szinte valamennyi felszólaló hangsúlyozta, hogy a dolgozók bizalommal követik a pártot. Tóth Imre, a pártbizottság titkára kifejtette, egészséges türelmetlenség mutatkozik a dolgozók között a gyorsabb fejlődés érdekében, a hibák kijavítása tekintetében. Őszinte hangú bírálat bontakozik ki. A dolgozók egyetértenek a párttal, s azt kérik, minél gyorsabban hozza meg a szükséges intézkedéseket, s azt kívánják, hogy a vezetőség részéről minél gyakrabban keressék fel őket. Ez elősegíti, hogy alapos és megfontolt, gyors, operatív intézkedéseket tudjanak hozni.

A vita végén Kelen Béla válaszolt a felvetett kérdésekre.

(Magyar Nemzet, 1956. július 14.)

Félre a párt- és népellenes demagógiával

A DISZ Petőfi Körében legutóbb lezajlott események és a Központi Vezetőség határozata után, természetesen vetődött fel a kérdés —, hogy látjuk mi Tolna megyei újságírók, fiatal értelmiségiek azokat az eseményeket, amelyek az elmúlt hét csütörtök estéjén a Néphadsereg Központi Tiszti Házában lezajlottak. Mindenek előtt meg kell mondanunk, hogy nemcsak az értelmiség, hanem az egész nép gondjáról kell szólnunk és mi, a sajtó munkásai eddig is beszéltünk és ezután is beszélünk ezekről, de ugyanakkor határozottan állítjuk, hogy a lázító fecsegés nem viszi előre a demokrácia ügyét. Miről van szó? Azok, akik olcsó demagógiával a párttól féltik a magyar demokráciát, azok a munkásosztály, a parasztság, az egész magyar dolgozó nép kezéből akarják kivenni a hatalmat. Akik napjainkban új forradalomról fecsegnek, azok ellenforradalmat követelnek.

Mi nem tagadjuk, hogy az elmúlt évek során a személyi kultusz légkörében életünk, fejlődésünk, szocialista átalakulásunk számos területén hibák történtek. De a hibákat gyorsan csak úgy javíthatjuk ki, ha a demokrácia minden híve szorosan összefog és minden magyar dolgozó támogatja a pártot a XX. kongresszus szellemének hazai megvalósításában. Meg kell mondanunk, hogy akik a Petőfi Kör előadói emelvényéről a „nép bajairól” siráncokoztak, egyetlen egy javaslatot sem adtak arra, hogyan lehetne a hibákon segíteni, hogyan léphetnénk előre a magyarság összefogásának, a szocialista társadalom erősítésének útján. És ez a jellemző az üres hibákban vájkáló demagógokra. Mélységesen elítéljük azokat, akik a hibák egyoldalú tálalásával igyekeznek hangulatot teremteni a párt és munkásmozgalom ellen. És hiába hangoztatják segítő szándékukat — minden dolgozó ember előtt nyilvánvalóvá vált, hogy a párt rágalmozgásával, a Központi Vezetőség tekintélyének aláásásával sötét kalandor terveiknek igyekeztek híveket toborozni, és saját klikkjük önző érdekeit emelték a magyar nép érdekei fölé. Világosan látjuk kikkel van dolgunk. Mondhatnánk úgyis, hogy végre kibújt a szög a zsákból. A magyar nép, a magyar munkásosztály eddig sem a demagóg jelszavak hirdetőitől várt orvoslást meglévő bajaira. A dolgozó parasztság és a fiatal népi értelmiség a munkásokkal együtt jól tudja, hogy nem a félresikerült középszerű tehetségek — a magukat „népbarátnak” nevező írók, újságírók és közgazdászok — osztottak földet a parasztnak, nem ezek vitték diadalra a munkások és az értelmiség ügyét... Nem ezek a mai

rágalmazók és fecsegők vállalták az új Magyarország felépítésének gondját és felelősségét. A zavart keltő és a zavarosban halászó demagógoktól csak zűrzavart és nyomort várhat a magyar nép. A nyomorból elégünk volt, ez nem kell egyetlen magyar dolgozónak sem, és azt is világosan kell látni minden zavarkeltőnek, hogy a munkások és a parasztok és a népi értelmiség ezután is a párttól várja időszerű gondjainak megoldását. Ezután is ahhoz a párthoz fordul bizalommal, amely párt a második világháború után helyes utat mutatott a magyarságnak.

Hogy ez mennyire így van, bizonyítja az a tény, hogy míg e Petőfi Körben a sajtószabadság vitájának címkéje alatt ellenforradalomra lázítottak egyes, magukat „marxistának” nevező budapesti polgárok, addig azok, akik nevében arcátlanul fecsegték — a munkás, a paraszt és értelmiségi fiatalok becsülettel dolgoznak.

A mi nevünkben ne merészeljen senki sem rágalmazni a magyar demokráciát és a Magyar Dolgozók Pártját. Tudjuk mi nagyon jól bajainkat — jobban ismerjük, mint a déri tiborok, tardos tiborok és azok akik mögöttük állnak.

Elsősorban azért helyeseljük a Központi Vezetőség határozatát és ismerve megyénk fiatal értelmiségének és ifjúmunkásainak életét, véleményét, rájuk támaszkodva csak azt mondhatjuk, hogy a fiatal magyar-értelmiségre és a munkás-paraszt ifjúságra számíthat a párt. Élesen elhatároljuk magunkat azoktól, akik olcsó demagóg frázisokkal ennek az ifjúságnak nevében merészeltek fecsegni. Mi a XX. kongresszus szellemében szót akarunk érteni minden magyar dolgozóval. Eddig is megvitattuk és ezután is meghallgatunk mindenkit, aki hasznos javaslattal segíti előre a magyar népet a szocializmus útján. Minket érdekel a jövőnk és mi soha többet nem bízunk a vak véletlenre hazánk és népünk sorsát.

„A népbarátok” végre megmutatták igazi arcukat azzal is, amikor azt bizonygatták, hogy a magyar népet nem érdekli a holnap és aki a jövőt hozza elő, az a néppel találja magát szemben.

Mi jögre merészelik rágalmazni a népet. És vajon milyen jövőt tartogatnak a magyarságnak azok, akik a munkások és parasztok kezéből ki akarják ragadni a hatalmat és ma polgári átalakulást követelnek? A válasz világos és világosan látjuk mi is, hogy ezeknek az elemeknek semmi közük a demokráciához, a párthoz, és csak ugródeszkának akarják használni türelmünket, hogy a párt vezetőinek rágalmazásával, tekintélyük aláásásával zavart keltsenek és ebben a zavarban megszerezhessék a hatalmat. Aljas céljaikat világosan tükrözik a nyugati kapitalista újságok,

a tőkés körök és a hazaáruló disszidensek „gratulációi...” Hát mi nem kérünk az olyan „demokrációból”, amelynek gróf Zichy tapsol nyugaton.

Ma, amikor társadalmi életünk demokratizálódásával együtt a nemzetgazdaság számos időszerű kérdését, (az ipar technikai színvonalának fejlesztését, a mezőgazdaság szocialista átszervezését és fokozását, a túlzott centralizáció megszüntetését, stb.) kell megoldanunk — tiltakozunk minden olyan kísérlet ellen, amely figyelmünket eltereli a lényeges, a fő kérdésekről.

Tiltakozunk minden olyan kísérlet ellen, amely a szólásszabadság ellen, a demokratizmus és sajtószabadság elvével visszaélve zavart akar kelteni sorainkban. Mi újságírók, akik a Tolna megyében is a hibák ellen, a XX. kongresszus szellemének érvényesüléséért, a párt egységéért küzdünk — ismerjük kortársaink gondjait, de ismerjük örömeit is, és élesen elítélünk minden olyan törekvést, amely a párt rágalalmazásával — a népet — minket, magunkat gyaláz meg.

Küzdünk a pártsajtó demokratizmusáért — hiszen a kommunista sajtó volt az, amely az elnyomás idején igazságot hirdetett a népnek és ez a sajtó ma a nép sajtója és szabadsága a nép szabadságával forrt össze. Mi napról napra igaz szóval szólunk a hibákról is, de ne sajnálja tőlünk senki, ha eredményeinket, nem rejtjük véka alá. Nem búsmagyarkodást, üres siránkozó fecsegést akarunk, hanem segíteni, segíteni szebbé, emberibbé alakítani életünket.

Akik a szemétdombon kapirgálnak, azoknak előbb-utóbb mocskos lesz a keze, és mi azt valljuk —, hogy aki a néphez szól, az tiszta kézbe vegye a tollat.

Így látjuk mi és ezért üdvözljük a Központi Vezetőség határozatát. A párt számíthat a fiatal magyar munkás paraszt értelmiségre — és mi azt várjuk, hogy a jövőben még bátrabban számítson erre az erőre.

(*Tolnai Napló*, 1956. július 6.)

Sipos Gyula:

Tolnai túllícitálás

A Tolnai Napló július 6-i számában cikk jelent meg a Központi Vezetőség június 30-i határozatáról. A cikk megállapításokat közöl a DISZ Petőfi Körének vitáiról, egyes írók felszólalásáról. Ezekkel a megállapításokkal nem vitatkozom. Valaki helyeselhet, vagy helyteleníthet egyes

megállapításokat, joga van hozzá. Ahhoz nincs joga, hogy olyan kijelentéseket adjon egyes emberek szájába, amit azok nem mondtak.

De ahhoz sincs joga, hogy a Központi Vezetőség határozatára — rálicitáljon. Ez a határozat kemény megállapításokat tartalmaz a Petőfi Kör vitájával kapcsolatban és komoly következtetéseket von le. De a Tolnai Napló cikke a határozathoz méltatlan hangon már olyan következtetésekhöz jut, amilyenekről a határozatban szó sincs. Érvelés nélkül és általánosítva beszél „magukat népbarátnak nevező írókról, újságírókról és közgazdászokról”, „félresikerült középszerű tehetségekről” és az általánosítás alkalmas arra, hogy nemkívánatos ellentéteket keltsen.

Úgy érzem, különösen a cikknek a hangja ellen kell szót emelnem.

Engedje meg a cikk szerzője, hogy az ő módszerével ellentétben (s a bizonyítás, a vitatkozás több ezer éves és a sajtóerkölcse immár több száz éves hagyományainak megfelelően) én szó szerint idézzem is azt, ami cikke hangjában, modorában nem tetszett.

„Nem ezek a rágalmozók és fecsegők vállalták az új Magyarország felépítésének gondját és felelősségét.” „És ez a jellemző az üres hibákban vájkáló demagógokra.” Szinte minden bekezdésben találunk ilyen stílusú kifejezéseket, „mint olcsó demagógia”, „sötét kalandor tervek”, „zavarkeltők”, „zavarosban halászók”, „magukat »marxistáknak« nevező budapesti polgárok”, „aljas célok”, stb.

S hogy a cikk írója publicisztikai tehetségét, vitatkozó modorát és ízlését teljesen megmutassa, leírja ezt a mundatot: „Tudjuk mi nagyon jól bajainkat — jobban imerjük, mint a déri taborok, tardos taborok és azok, akik mögöttük állnak.” Így, az írók nevét kis kezdőbetűkkel és a határozat állításait megtoldva — egy rágalommal.

Déry és Tardos elvtársak Petőfi körí felszólalásáról súlyos megállapítások vannak pártunk Központi Vezetőségének határozatában. De ezekből a súlyos megállapításokból sem következtetheti senki, hogy most már ők nem értékei többé irodalmunknak. Milyen felelőtlenség kell ahhoz, hogy egyesek a súlyosan megbírált íróknak rögtön a tehetségét is kétségbevonják? Kinek használnak ezzel? A kommunistáknak, ha íróról bírálatot — még ha igen súlyos bírálatot is — mondanak, nem az a céljuk, hogy a tehetséges író az irodalomból kitöröljék, kisbetűs törvényenkívüli személlyé tegyék. A Tolnai Napló túllícitálója pedig láthatóan ezt szándékolja alaptalan és a határozat szellemével ellentétes megállapításaival. (Annál furább a cikkírónak ez a kisbetűs modortalansága, mert a cikkében szereplő három név közül két tehetséges írók nevét kis kezdőbetűvel, a Petőfi Kör vitája kapcsán fölemlített gróf Zichy

nevét viszont nagy kezdőbetűvel írja. Több megbecsülés jár hát szerinte egy „hazaaáruló disszidensnek”, mint súlyosan megbírált tehetséges íróinknak.)

Azt mondhatná valaki: izlés dolga. De ez az írás a Tolna megyei pártbizottság lapjában jelent meg és — bár szerzője nevét nem írta alá — a „fiatal magyar munkás-paraszt értelmiség” nevében beszél.

A felszabadulás előtt, amikor a Győrffy Kollégiumban éltem, jelmondatunknak a Tolna megyei Illyés Gyula sorait irtuk föl:

*Azt, hogy a nép fia vagy igazolnod, sejh, ma nem azzal Kellene:
honnan jössz, azzal, ecsém: hova mész!*

Azt hiszem, így vagyunk a jómodorral és a tisztességes hanggal is. A „fiatal munkás-paraszt értelmiség” nem arról ismerszik meg, hogy rossz a modora és hangosan tud szitkozódni.

S különben is régi tapasztalat, hogy a leghangosabb szitkozódásnál is többet ér néhány csöndes érv.

(Irodalmi Újság, 1956. július 14.)

A DISZ Petőfi-köre Vezetőségének határozata

A DISZ Központi vezetősége intézőbizottsága az MDP Központi vezetősége június 30-i határozata alapján megtárgyalta a DISZ Petőfi-köre munkáját, Rámutatott a kör tevékenységében jelentkező egészséges és káros jelenségekre, s kijelölte a Petőfi-kör vezetőségének tennivalóit. A DISZ Petőfi-körének vezetősége az MDP K.V. és DISZ I.B. határozatai alapján a következőket határozta:

1. A Petőfi-kör a marxista-leninista és a népi demokráciához hű fiatal budapesti értelmiség nyílt és őszinte vitáinak fórumaként, közéleti-politikai tevékenysége kifejlesztésének eszközeként jött létre. Petőfi Sándor neve, a nemzedékének hagyatéka korunk ifjúsága számára csak a marxizmus-leninizmushoz és megtestesítőjéhez, a kommunista munkáspárthoz való rendíthetetlen hűséget és a 48-as ifjúság forradalmi szenvedélyének vállalását jelentheti.

A Petőfi-kör munkájának kibontakozása elválaszthatatlanul összekapcsolódott XX. kongresszus eszméinek vitára, alkotásra késztető erejével s azzal az óriási hatással, melyet a kongresszus fiatal szocialista értelmiségünkre gyakorolt. A kör vitái vonzották és részvételre készteték az egyetemek, tudományos és kulturális intézmények és üzemek legjava fiatal értelmiségét. E fiatalok a dogmatikus és szektás megcsontosodás,

valamint az ideológia és közéleti fejlődésünket gátló jelenségek elleni alkotó és a marxizmus-leninizmus szellemében fogant viták színterét akarták és akarják látni a Petőfi-körben.

2. Vitáink legfőbb erényének tekintjük, hogy ezek, szerény erőinkhez mérten, hozzájárultak ahhoz, hogy a fiatal, budapesti értelmiség számottevő részében fokozódott az ideológiai kérdések iránti érdeklődés és megnőtt a szocialista eszmékbe vetett hit. Ideológiai vitáink — elsősorban történettudományi és filozófiai viták — egyértelműen tanúsítják, hogy egyedül a marx-lenini elmélet képes helytálló választ adni a való élet által felvetett kérdésekre. A résztvevők előtt nyilvánvalóvá vált, hogy az ideológiailag lefegyverző dogmatizmus alkotó bírálata új eszmei és anyagi erőket szabadít fel a szocialista építés, valamint a burzsoázia és a burzsoá nézetek elleni harc szolgálatában.

3. E viták egészségesen kritikus hangja, fejlődésünk fogyatékoságainak őszinte és a javítás, a segítőkészség szándékából táplálkozó bírálata egyes, a népi demokráciával zemben álló burzsoá elemekben olyan reményeket ébresztett, hogy kihasználják a Petőfi-kör légkörét és visszaélhetnek szocialista demokratizmusunkkal. Mi ezeket az elemeket — melyek elsősorban a legutóbbi vitán tűntek fel — a felszabadulás utáni évek politikai küzdelmeiből jól ismerjük, mint a volt reakciós ifjúsági szervezetek, a volt Pfeiffer-és Sulyok-párt, az Actio Catholica stb. vezetőit és hangadóit. Bár elenyésző és szánalmas töredéket jelentettek a vitáinkon résztvevő, szinte teljes egészükben pártunkhoz és népi demokráciánkhoz hű értelmiségi tömegekhez képest, mégis zavarkeltó hangoskodásukkal, durva, pártellenes és destruktív közbeszólásaikkal — amit a Petőfi-kör vezetősége a leghatározottabban elítél és elutasít — kárt okoztak a viták egészséges alakulásának. E szűk, értelmiségi fiatalságunk között gyökeretlen csoportoknak semmi közük sincs a Petőfi-kör céljaihoz, tagságának szándékaihoz s ezért — mint ahogy eddig is hívatlan vendégek voltak — ezentúl egyáltalán nem lehet helyük az eljövendő vitákon.

És ha a nyugati imperialista propaganda abban reménykedik, hogy az ilyen elemek hangja nyomja rá bélyegét a kör munkájára, csak önnön korlátozottságáról és vakságáról tesz tanúságot. A vitáinkon összegyűlő nagyszámú fiatal és idősebb értelmiségiek nagyrészt párttagok és a párt-hoz közelállók, odaadó hívei és építői népi demokráciánknak, a párt éltelésével, a marxizmus kérdései iránti szenvedélyes érdeklődésükkel adtak csattanós választ az ilyen reményekre.

4. Ma már különösen világos előttünk, hogy vitáink teljes tisztaságát és alkotó jellegét csakis a marxista eszmei vezetés félreérthetetlen kidomborításával és az ideológiailag és politikailag zavaros és helytelen nézetek elleni következetes harcban biztosíthatjuk. Különösen fontosnak tartjuk — és egy pillanatra sem mondtunk le arról —, hogy egész tevékenységünknek, főképpen vitáinknak a marxi-lenini szellemben való folytatásával méltó választ kapjanak a nem marxista nézetek.

a) Amennyire helyeseljük azt, hogy kezdeti vitáinkban a személyi kultusz ideológiai vonatkozásai elleni harc jegyében kidomborodott a dolgozók, a néptömegek történelemformáló szerepe, olyannyira helytelenítjük, hogy legutóbbi vitáinkon helyenként elsikkadt a pártnak a szocialista építés pótolhatatlan vezető erejének helyes értékelése. Fiatal szocialista értelmiségünk tisztában van azzal, hogy igazán eredményes szocialista építőmunka és kiterébélyesedő szocialista demokratizmus csakis a nép, a kommunista párt és a lenini pártvezetés teljes egybeforrása alapján lehetséges. Ebben a szellemben fokoznunk kell és fokozni akarjuk a bizalmát XX. kongresszus eszméiért munkálkodó párt- és országvezetés, népköztársaságunk intézményei iránt.

b) Nem tekintjük egészségesnek azt sem, hogy néhány vitánkon több ízben a párt legfelső kérdései kerültek taglalásra. Világos, hogy hazánkban minden közügy egyben pártügy is, hiszen hazánkban mindenért a kommunisták és a kommunisták pártja a felelős. De látnunk kell azt is, hogy vannak és lesznek olyan kérdések, amelyeknek hozzáértő elemzése és felelősségteljes eldöntése csakis a párt keretein belül, a párt vezető szerveiben helyes és indokolt.

A jövőben még inkább fiatal értelmiségünk sorskérdéseire irányítjuk körünk egész tevékenységét, tehát nem fordítunk hátat az értelmiségi fiatalságot érintő közügyeknek, ugyanakkor minden erőnkkal arra törekszünk, hogy munkánk valóban megfeleljen körünk jellegének, rendeltetésének és programjának.

5. A DISZ Petőfi-köre eljövendő munkája központi feladatának tartja, hogy a viták a marxista-leninista színvonalát, szakmai elmélyültségét és avatottságát magasabb fokra emeljük — megőrizve az eddigieknek szenvedélyes, aktuális hangját. Ennek azt kell eredményeznie, hogy a viták tudományos eredménye, használhatósága, javaslatainak konstruktív volta az egyes tudományok, a kultúra, a művészet terén kézzelfogható előrehaladást hozzon. A Petőfi-kör legyen a fiatal kutatók, mérnökök, tudományos munkások, művészek, a budapesti fiatal értelmiségiek alkotó

munkája, eredményei első bemutatásának és megvitatásának fóruma. A fiatal értelmiségiek szakmai megbeszélései, vitái véleményünk szerint jó szolgálatot tehetnek a közügyek iránti felelősségtudat elmélyítésére, a közéleti tevékenység fokozására is.

Mindezek érdekében a közeljövőben megrendezzük a fiatal pedagógusok „A XX. kongresszus és a magyar nevelésügy kérdései” c. vitáit, majd a későbbiekben egy beszámolót a jugoszláv kormányküldöttség moszkvai és bukaresti útjáról. A továbbiakban előadásokat, ankétokat, szakmai megbeszéléseket kívánunk rendezni olyan témákról, mint pl.: a műszaki fejlődés és az anyagi érdekeltség; centralizáció és decentralizáció népgazdaságunkban; a közösségi nevelés kérdései; a munkás osztály és az értelmiség viszonya; a magyar mezőgazdaság szocialista fejlődésének távlatai.

E feladatok megoldása során a szocializmus építésének nagy perspektívája mellett erőt kívánunk meríteni demokratikus múltunk hagyományiból, névadónk, Petőfi Sándor és a márciusi fiatalok népszerűtetéről tanuskodó tevékenységéből is. Ezért mindazoknak, akik Petőfi Sándor nevét viselő körünket a latifundiumok bűnös rendszerének visszaállítását célzó szándékaikra akarnák kisajátítani, Ady Endre szavaival üzenjük:

„Petőfi nem alkudott, Petőfi nem alkuszik, Petőfi a forradalomért volt. Nem szabadság kell nekünk, romantikus szilaj pusztai szabadság, de az a szabadság, melyet Petőfi csak sejtett...” „... Az én kardom nem fűzfa..., a lobogómmal még találkoztok” — ezt mondta Petőfi.

Ez a szabadság ma a szocializmus szabadságát, a Petőfi lobogója ma a leninizmus, a XX. kongresszus eszméit, a szocialista építőmunka diadalába vetett hitet hirdeti!

1956. július 7.

A DISZ Petőfi-körének vezetősége

(Első közlés: Margócsy István (szerk): *Jöjjön el a te országod*. Petőfi Sándor politikai utóéletének dokumentumaiból. Bp. Szabad Tér Kiadó, 1988. 307–312. old.)

[A fenti nyilatkozatot a Petőfi Kör Vezetősége a párt- és DISZ vezetés erős nyomására adta. Mivel az erőszakoltan sürgetett nyilatkozat nem fogadta el az MDP Központi Vezetősége 1956. június 30-i határozatát, nem hosták nyilvánosságra. (A szerk.)]

A felszólalókról

Az alábbiakban betűrendben közöljük a „partizántalálkozó” és a sajtó-vita felszólalóinak ill. az elnökségek tagjainak rövid politikai életrajzát. Néhány esetben csak a korabeli, 1956-os foglalkozásukat tudjuk feltüntetni, a korabeli jegyzőkönyvek alapján.

ANDRÁSFY GYULA (1908–1981) cipészsegéd, kommunista politikus, 1930-tól a KMP tagja. 1942-ben a függetlenségi mozgalomban való részvételért börtönbe került. 1944-ben az újpesti és rákospalotai fegyveres ellenállás egyik szervezője. 1945 után az MKP újpesti titkára, majd területi és megyei titkár. 1948–49-ben Abaúj megyei főispán, 1949–51-ben a moszkvai követségen dolgozik. 1956-ban IV. kerületi tanácselnök, 1961-ig. Az MDP, MSZMP tagja. 1961–68 között mongóliai nagykövet.

CSATÁR IMRE (1918–) újságíró. 1945 előtt géplakatos, az illegális KMP tagja. 1945 után újságíró, a *Szabad Nép* munkatársa majd a győri pártlap felelős szerkesztője 1950-ben, az MKP, MDP tagja. 1951–56 között a *Szabad Ifjúság* szerkesztő bizottságának vezetője. A forradalom után állásából elbocsátották, pártonkívüli, a *Magyar Nemzet* munkatársa, olvasószerkesztője.

CSILLAG PÁL (1909–1978) villanyszerelő, kommunista funkcionárius. 1929-től tagja a KMP-nek. 1945 után az MKP, majd az MDP tagja. 1956-ban a Vasas Szakszervezet apparátusában dolgozott. 1956 után MSZMP tag, nyugdíjazásáig rendőrtiszt.

DÉRY TIBOR (1894–1977) író. A KMP alapító tagja. 1938-ban börtönbüntetésre ítélik André Gide „Moszkvai utazás” c. könyvének lefordításáért. 1945 után az Írószövetség vezetőségi tagja. 1953 után a reformer kommunista ellenzék egyik vezető alakja, 1956 júliusában — Petőfi Kör-beli felszólalása miatt — kizárják az MDP-ből. 1957 áprilisában le tartóztatják és ősszel államellenes szervezkedés vádjával 9 évi börtönre ítélik. 1960-ban egyéni kegyelemmel szabadult.

FEKETE SÁNDOR (1927–) újságíró, esszéista, irodalomtörténész. 1944-ben a miskolci fegyveres ellenállás résztvevője. 1945 után az MKP, majd az MDP tagja, Györffy kollégista, 1947–48-ban a Vasvári Akadémia titkára. 1951–56 között a *Szabad Nép* munkatársa, 1952–55 között a szerkesztőbizottság tagja. 1956-ban állásából elbocsátották, az MTA

Irodalomtudományi Intézete munkatársa lesz. 1958-ban a forradalomról „Hungaricus” álnéven írott tanulmányaért letartóztatják és 9 évi börtönre ítélik. 1963-as szabadulása után ismét az Irodalomtudományi Intézetben dolgozik. 1976-tól az Új Tükör c. hetilap főszerkesztőhelyettese, majd 1986–89 között főszerkesztője.

FÜRJES JÁNOS 1956-ban a Fejér Megyei Néplap szerkesztője.

GERGELY ERZSÉBET illegális kommunista, 1956-ban a MKKE Politikai Gazdaságtan tanszékének oktatója, 1956 után külkereskedelmi tisztviselő.

HAJDÚ GYULA (1886–1979) jogász, ügyvéd, egyetemi tanár. 1907-től tagja az MSZDP-nek. 1919-ben Baranya megye kormánybiztosa, a KMP tagja. Osztrák, majd francia emigrációban élt, részt vett a francia ellenállásban. 1945 után hazatért, az MKP, majd az MDP, MSZMP tagja. Iparügyi, majd igazságügyi államtitkár. 1949-ben — mivel Szalai András rokona — leváltják és az Állami Ellenőrző Központ főosztályvezetője lesz. 1950-től az ELTE Nemzetközi Jogi Tanszékén professzor, 1968-ig.

HOLLÓS ERVIN (1929–) kommunista politikus. Illegális kommunista, 1945 után az MKP Ifjúsági Titkárságának vezetője. 1948–50-ben a Magyar Ifjúság Népi Szövetsége főtitkára; 1955–56-ban a DISZ KV titkára. 1957–62 között a Belügyminisztérium állambiztonsági osztályán vezető beosztásban dolgozik, rendőr alezredes. Az MSZMP tagja, 1960 után a Művelődésügyi Minisztérium főosztályvezetője, majd a Budapesti Műszaki Egyetem tanszékvezető egyetemi tanára.

HORVÁTH MÁRTON (1906–1987) építészmérnök, kommunista politikus. 1931-től a KMP tagja, többször elítélték 1945 előtt. 1944–56 között az MKP majd az MDP KV tagja, 1944–53 között a PB tagja. 1945–51 között a Szabad Nép felelős szerkesztője, 1951–54-ben az MDP KV osztályvezetője. 1954–56-ban a Szabad Nép szerkesztő bizottságának vezetője. A korszak egyik vezető kultúrpolitikusa. 1956 után pártonkívüli, a Petőfi Irodalmi Múzeum, majd a Hunnia filmgyár igazgatója.

HUSZÁR TIBOR (1980–) szociológus, egyetemi tanár. Az MKP, majd az MDP, az MSZMP tagja, 1956-ban a DISZ Budapesti Bizottságának titkára. 1956 után középiskolai tanár, majd az ELTE Szociológiai tanszékén egyetemi tanár, 1989 után az MSZP tagja, 1990-ben országgyűlési képviselője, mandátumáról még abban az évben lemondott.

JÁNOSSY LAJOS (1912–1978) fizikus, akadémikus; Lukács György nevelt fia. 1934-től 1950-ig Németországban, Angliában és Írországban

élt. 1950-ben hazatért, a Központi Fizikai Kutatóintézet osztályvezetője és az ELTE professzora lett. Az MDP tagja, 1955-ben az MTA titkára. 1956-tól 1970-ig a KFKI igazgatója, 1961–73 között az MTA alelnöke, 1958-tól haláláig az MSZMP KB tagja.

KÁZMÉR SÁNDOR (1922–) mérnök. Illegális kommunista, az ellenállási mozgalom résztvevője, Györffy kollégista. 1956-ban a SZÖVOSZ beruházási osztályvezetője, a Petőfi Kör vezetőségi tagja, MKP, majd MDP tag. 1957 után különféle mérnöki beosztásokban dolgozott.

KÉRI JÁNOS 1956-ban az MDP KV Sajtóosztályának vezetője.

KISS KÁROLY (1903–1989) cipésmunkás, kommunista politikus, 1922-től a KMP tagja. A 20-as–30-as évek fordulóján a KMP vezetésének tagja, 9 évet tölt börtönben. 1945–56 között az MKP (MDP) KV és PB tagja, 1946–56 között a KEB elnöke. 1956 októberében az MDP hattagú elnökségének tagja. 1956 után 1962-ig az MSZMP PB tagja, 1962-ig egyben a KB titkára. 1962–67 között az Elnöki Tanács titkára.

KOMOR IMRE (1902–1966) újságíró. Az illegális KMP tagja, 1923-ban 12 évi börtönre ítélik. Szovjet emigrációba megy, 1937-ben a sztálini tisztogatások során letartóztatják. 1948-ban tér haza, 1948–52-ben a *Népszava*, 1952–55 között a *Szabad Nép* szerkesztője, 1955–56-ban a *Magyar Nemzet* felelős szerkesztője. Az MKP, MDP, 1956 után az MSZMP tagja. 1956 után a *Társadalmi Szemle* főszerkesztője.

KUCZKA PÉTER (1923–) költő, műfordító. Az MKP, majd az MDP tagja, 1948-ig tisztviselő, majd szakszervezeti funkcionárius, a Pártközpont munkatársa. 1950–52-ben az *Irodalmi Újság* munkatársa. Ezt követően szabadúszó író. 1956 nyarától az *Életképek* c. irodalmi folyóirat szerkesztője, melynek a forradalom miatt egyetlen száma sem jelent meg. A forradalom után állásából elbocsátják; pártonkívüli. 1958–64-ben a Képcsarnok Vállalat tisztviselője. A hetvenes évek elejétől a *Galaktika* c. tudományos-fantasztikus irodalmi folyóirat főmunkatársa, a Móra Kiadó főszerkesztője.

LOSONCZY GÉZA (1917–1957) újságíró, kommunista politikus. Magyar-francia szakos bölcész, 1937-ben a Márciusi Front egyik vezetője. Az illegális kommunista párt tagja, a *Népszava* munkatársa. 1945 után a *Szabad Nép* rovatvezetője, 1948-tól miniszterelnökségi államtitkár, 1949-től népművelési miniszterhelyettes. 1951-ben letartóztatják, 1954-ben kiszabadult. Gyógykezelése után 1955-ben a *Magyar Nemzet* főmunkatársa lett; a Nagy Imre körül csoportosuló reformkommunista ellenzék egyik

vezető alakja. A forradalom alatt az MDP KV. tagjai közé választotta — a KV-ban Donáth Ferencsel együtt a forradalom követeléseinek elfogadásáért szállt síkra. Október 31-én államminiszter lett Nagy Imre kormányában. November 4-én a jugoszláv követségre menekült, ahonnan november 23-án Romániába deportálták. 1957 tavaszán letartóztatták, 1957. december 21-én a fogságban máig nem tisztázott körülmények között meghalt. 1989 júliusában rehabilitálták.

LUKÁCS IMRE (1908–1981) költő, író, újságíró. 1929-től illegális kommunista párttag. 1956-ban a Művelt Nép munkatársa.

MÁTÉ GYÖRGY (1925–1987) mérnök. Az MKP, majd az MDP tagja, MEFESZ-vezető, a Petőfi Kör vezetőségének tagja, 1956-ban a Rákosi Mátyás (Csepel) Művek Szerszámgépgyár mérnöke. 1956-ban Nagy-Britanniába emigrált. (Partizántalálkozó)

MÁTÉ GYÖRGY (1913–1991) újságíró. 1935-től KMP tag, a Schönerherz-perben 1942-ben 10 évi börtönbe ítélik. 1945-ben az MKP alosztályvezetője, 1946-tól a Szabad Nép munkatársa. Az Írószövetség párttitkára 1950–53-ban és 1956-ban. 1953–56 között a *Béke és Szabadság* szerkesztője. MDP, majd MSZMP tag. 1957–59-ben az *Érdekes Újság* szerkesztője, 1959-től a *Népszabadság* főmunkatársa. (Sajtóvita)

MÉRAY TIBOR (1924–) író, újságíró. 1945–55 között a Szabad Nép munkatársa, 1954–55-ben a szerkesztő bizottság tagja. 1954 őszén a Szabad Nép lázadásának egyik vezető alakja — ezért 1955-ben eltávolítják a laptól. 1956-ban a *Béke és Szabadság* főmunkatársa. A Nagy Imre körül kialakuló reformkommunista ellenzék jelentős alakja. A forradalom után Párizsba emigrál, az *Irodalmi Újság* munkatársa, 1961-től szerkesztője, 1971 és 1989 között főszerkesztője; a magyar politikai emigráció egyik vezető alakja.

MEZŐ IMRE (1905–1956) szabómunkás, kommunista politikus. 1929-ben Belgiumban lép be a kommunista pártba. Részt vett a spanyol polgárháborúban és a francia ellenállásban. 1945-ben tért haza, az MKP, majd az MDP tagja, pártfunkcionárius. 1950–53-ban és 1954–56-ban a Budapesti Pártbizottság titkára. Közel állott a reformkommunista ellenzékhez. 1956 júliusában bekerül a KV-ba. 1956. okt. 30-án a budapesti pártszékház ostroma során halálosan megsebesült; nov. 1-én a kórházban meghalt.

MIHÁLY ANDRÁS (1917–) zeneszerző, karmester. 1941-től a KMP tagja. 1945 után MKP, MDP, majd MSZMP tag. 1956-ban a Zeneművé-

szeti Főiskola tanára, a Petőfi Kör vezetőségi tagja. 1978-tól 1987-ig az Operaház igazgatója.

MOCSÁR GÁBOR (1921–1988) író, újságíró. 1949–54 között a *Debreceni Néplap*, 1954–56-ban a *Szabad Nép* munkatársa, utóbb szerkesztő bizottsági tagja. MDP, majd MSZMP tag. 1956 után Debrecenben, majd Győrben újságíró, 1962–64-ben az *Alföld* szerkesztője, 1964–86-ban a *Tiszatáj* rovatvezetője.

NAGY PÉTER (1920–) irodalomtörténész, kritikus, műfordító. 1943–45-ben a genfi egyetemen tanít. 1945-ben tér haza, az MKP, majd az MDP tagja. 1946–49-ben a Külügyminisztériumban dolgozik, 1950–51-ben az MTA titkára. 1954–56-ban a Szépirodalmi Kiadó irodalmi vezetője, majd 1956-ban ismét a Külügyminisztérium munkatársa. 1957-től az MTA Irodalomtörténeti Intézetének munkatársa, 1966-tól az ELTE tanára; MSZMP tag. 1985–87-ben Magyarország UNESCO nagykövete.

NEMES GYÖRGY (1910–) újságíró, író. 1932–42 között közgazdasági lapok munkatársa. 1945 után a *Szabad Nép* munkatársa, MKP, majd MDP, MSZMP tag. 1951–55 között az Országos Béketanács helyettes vezetője, 1955–56-ban a *Béke és Szabadság* főszerkesztője. 1956 után az *Érdekes Újság*, a *Nagyvilág* munkatársa. 1960-tól az *Élet és Irodalom* munkatársa, 1963–74 között főszerkesztője.

NÓGRÁDI SÁNDOR (1894–1971) vasmunkás, kommunista politikus. 1918-tól a KMP tagja, a huszas évek elejétől csehszlovák, francia, román emigrációban élt, a Komintern munkatársa. 1944-ben partizáncsoport élén harcolt a németek ellen Magyarországon. 1945-ben az MKP észak-magyarországi területi titkára, iparügyi államtitkár, 1946-tól az agit-prop osztályt vezette az MKP központjában. 1949–56 között a Magyar Néphadsereg politikai főcsoportfőnöke, altábornagy, 1955–56-ban honvédelmi miniszterhelyettes. 1956-ban ismét átveszi az agit-prop osztály vezetését az MDP központban. 1957–60-ban pekingi, majd hanoi nagykövet. Az MKP, MDP, MSZMP KV, ill. KB tagja. 1958–66-ban a Központi Revíziós Bizottság elnöke.

RAJK LÁSZLÓNÉ FÖLDI Júlia (1914–1981) könyvtáros, levéltáros. Illegális kommunista, 1945 után az MKP, majd az MDP tagja. 1949-ben férje letartóztatása után bebörtönzik, 1954-ben szabadul. 1956-ban a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban dolgozik. 1956. november 4-én a jugoszláv követségre menekül, majd Nagy Imréékkel együtt Romániában internálják. 1958 őszén tér haza; pártonkívüli, levéltárosként dolgozott.

RÉVÉSZ ZSIGMOND brigádvezető, Zalaegerszeg.

SZABÓ ISTVÁN (1906–1974) vasszertgályos, kommunista politikus. 1928-tól a CSKP tagja, 1939 után a Szovjetunióban élt. 1945 után MKP, majd MDP, MSZMP tag, területi ill. megyei párttitkár. 1948–56 között honvédelmi miniszterhelyettes, altábornagy. 1951–56 között a KV, 1951–53-ban a PB tagja. A forradalom alatt a Honvédelmi Minisztériumból eltávolítják. 1957–62 között a Magyar Honvédelmi Sportszövetség elnöke.

SZERÉNYI SÁNDOR (1905–) famunkás, kommunista politikus. 1921-től KMP tag, 1929–31-ben az illegális KMP első titkára. 1931-től szovjet emigrációban él. 1931-ben pártfunkcióról leváltják, 1933-ban letartóztatják, 1947-ig börtönben van. 1947-ben hazatérhet, pártonkívüli, a közgazdasági egyetem könyvtárában dokumentátor, 1956-ig. 1958–66 között az MSZMP KB tagja, a tudományos és kulturális osztály vezetője 1961-ig, majd a Pártfőiskola igazgatója 1966-ig.

SZIKLAI IMRE (1925–) munkás. Az illegális KMP, az MKP, majd az MDP tagja, pártmunkás. Filozófiaoktató a Közgazdaságtudományi Egyetemen. 1956 elején kilépett a pártból és munkahelyéről, a Gamma Optikai Művek esztergályosa lett. A forradalom alatt ugyanitt a munkástanács titkára, ill. elnökhelyettese. 1956 végén emigrál, de hamarosan hazatér, 1957-ben 5 évi börtönre ítélik. 1960-ban szabadul, elvégzi az egyetem pszichológia szakát. 1972 óta az NSZK-ban él.

TÁBORI ANDRÁS (1927–1989) közgazdász, újságíró, szerkesztő. 1945 után a *Magyar Nap*, a *Szabad Nép* munkatársa, MKP, majd MDP, MSZMP tag. 1956-ban a *Szabad Ifjúság* szerkesztő bizottságának tagja. 1956 után a *Magyar Ifjúság*, a *Figyelő* munkatársa, majd a *Magyar Hírlap* főszerkesztőhelyettese.

TÁNCZOS GÁBOR (1928–1979) filozófus, tanár. 1945 után népi kolégista, diákszövetségi vezető, egyetemi tanársegéd az ELTE-n, majd a DISZ-főiskola oktatója; az MKP, majd az MDP tagja. 1955–56-ban a Petőfi Kör titkára. 1956 novemberében a Nagy Imre-csoporttal együtt Romániába deportálták, 1958-ban 15 évi börtönbüntetésre ítélték. 1962-ben kiszabadult, oktatásszociológiával és az erdélyi magyarság helyzetével foglalkozott.

TARDOS TIBOR (1918–) író, újságíró. 1938–47 között Franciaországban élt, részt vett az ellenállási mozgalomban. 1947–54 között a *Szabad Nép* és a *Szabad Ifjúság* munkatársa, MKP, majd MDP tag. 1954-től a reformkommunisták mozgalomához tartozott. 1956 nyarán — Petőfi kör

felcsóválása miatt — kizárják a pártból. 1957-ben másfél évi börtönre ítélik. 1963-ban ismét emigrál; Párizsban él.

UJHELYI SZILÁRD (1915–) jogász, politikus. 1937-től a KMP tagja, részt vett a Márciusi Front mozgalomban, többször elítélték. 1945–48-ban népjóléti minisztériumi államtitkár, MKP, majd MDP tag. 1951–54 között koholt vádak alapján börtönben van; rehabilitálják, 1955–56-ban a Népművelési Minisztérium Filmfőosztályának vezetője. 1956. novemberében a Nagy Imre csoporttal Romániában internálják; 1958-ban térhet haza. Az MTA Történettudományi Intézetének kutatója, 1967–68-ban kiadói főigazgató, 1968–71-ben ismét filmfőigazgató. 1971 után Magyarországon UNESCO nagykövete. 1988–89-ben az Új Márciusi Front elnöke.

VAS ZOLTÁN (1903–1989) kommunista politikus. 1924–35-ben a KIMSZ titkára, 1925-ben a Rákosi-perben 16 évi fegyházra ítélik. 1940-ben a szovjet kormány az 1848-as honvédszászlók visszaadása fejében kieszközli Rákosi és Vas szabadon bocsátását. 1945–46-ban Budapest polgármestere, 1946–49-ben a Gazdasági Főtanács titkára, 1949–53 között az Országos Tervhivatal elnöke. 1945–56 között az MKP (MDP) KV, 1948–53-ban a PB tagja. 1953-ban a Komlói Szénbányák igazgatója. 1954-ben a Minisztertanács titkárságát vezeti, majd külkereskedelmi miniszterhelyettes; 1956-ban a SZÖVOSZ elnöke. 1956. novemberében a Nagy Imre-csoporttal Romániában internálják; hazatérése után pártonkívüli, szabadfoglalkozású író és fordító.

VILMOS JÓZSEF (1919–) közgazdász, egyetemi tanár. 1942 óta tagja a KMP-nek, 1945 után MKP, MDP, 1956 után MSZMP tag. 1953-tól 1990-ig az ELTE Politikai Gazdaságtan Tanszékének vezetője.

Rövidítések

ELTE – Eötvös Loránd Tudományegyetem

KMP – Kommunisták Magyarországi Pártja

KB – Központi Bizottság

KV – Központi Vezetőség

MDP – Magyar Dolgozók Pártja

MKP – Magyar Kommunista Párt

MSZMP – Magyar Szocialista Munkáspárt

MTA – Magyar Tudományos Akadémia

PB – Politikai Bizottság

Névmutató

Aczél Tamás 37, 60
Ady Endre 80, 137, 260
Alpári Gyula 117, 179
Ambrus Zoltán 118, 180
Andrásfi Gyula 11, 19, 68, 195, 261
Andics Erzsébet 41, 61
Antal Gábor 130, 182
Antalfy Gyula 130, 182
Aranyossi Pál 130, 182
Ács Lajos 193
Ács Tamás 41, 61, 165, 193, 243
Ádám György 132
Árkus István 188
Baktai Ferenc 188
Balla Antal 130, 182
Balog Éva 188
Baló László 131
Barabás Tibor 131
Bars Sári 131
Bartha Miklós 117, 128, 179
Bartók Béla 171
Basch Tibor 188
Baternay Béla 130, 182
Bálint György 80
Bálint Imre 130, 182
Becski Hanna 41, 61
Bencze Pál 188
Benjámin László 172, 193
Berecz János 17
Berei Andor 143, 190
Bergmann (Barna) József 64

Berija, Lavrentyij Pavlovics 47–48, 59–60, 63
Betlen Oszkár 83, 132, 149, 177
Bethlen István 82, 177
Békés István 130, 182
Bihari László 175
Bihari Mihály 130, 182
Bíró Zoltán 41, 61
Bodó Béla 131
Boér Ferenc 64
Boldizsár Iván 119, 130, 133–134, 173, 181
Boross Elemér 130, 182
Bónyi Adorján 130, 182
Bródy Sándor 117, 179
Bulganyin, Nyikolaj Alekszandrovics 193
Chaplin, Charlie 118, 180
Cyrankiewicz, Józef 92, 178
Csatár Imre 67, 71, 73–74, 188, 230, 261
Csernátony Lajos 128, 181
Csillag Pál 47, 261
Csohány Gabriella 188
Dallos Sándor 130, 182
Darvas József 100, 104, 148, 178, 180, 191
Dekanozov, V. 63
Demény Pál 10
Dessewffy Gyula 130, 182
Déri Imre 130, 183
Déry Tibor 10–11, 14, 15, 18, 90, 96, 98, 100–104, 108–110, 114, 119,
121–123, 137–138, 161, 178, 180, 235–236, 238, 240, 245, 256, 261
Dobozy Imre 188
Dobó János 41, 61, 188
Donáth Ferenc 263
Dulles, John Foster 93, 117, 178
Dutka Mária 130, 182
Ember Mária 182

Erdődi János 130, 183
Erdődy Elek 130, 183
Erdős Péter 188, 231
Farkas Mihály 148, 175, 191
Fazekas György 133, 135, 173, 188, 231
Fehér Klára 188
Fehér Lajos 133, 148–149, 188–189
Fekete Sándor 10, 18, 133, 192
Feleki László 130, 183
Feleky Géza 117
Felkai Ferenc 130, 183
Fenyő Béla 188
Fóthy János 130, 183
Földes Ferenc 43, 62, 188
Földes Mihály 188
Földi Mihály 118, 180
Friss István 131, 188, 198
Futó Ilona 188
Fűrjes János 90, 109, 262
Füst Sándor 43, 62, 133, 148, 160, 175, 192, 261
Füst Zoltán 64
Gács László 131, 187–188
Gál Pál 188
Gáti István 188
Gelléri Andor 130
Gelléri András (?) 183
Gergely Erzsébet 14, 42, 262
Gergely István 130, 183
Gergely Sándor 154, 192
Gerő Ernő 9, 14, 43, 148, 152, 175, 177
Gimes Miklós 15, 133, 135, 173, 188, 230, 243
Goglidze, Sz. 63
Gombó Pál 188
Gordon Györgyné 188

Gömöri Endre 188
Grandpierre K. Endre 188
Grünwald Béla 128, 181
Gyenis Albert 188
Gyöngyösi Nándor 130, 183
György István 188, 192
Győrffy Sándor 43
Hajdu Endre 188
Hajdú Gyula 12, 27, 43, 202, 207, 262
Hamvas H. Sándor 188
Harassti Sándor 135, 189
Hárs László 130, 183
Hási Károly 64
Heckenast Gusztáv 80
Hegedűs B. András 17, 58, 175, 193
Hegedűs Bite Dániel 188
Holka Vilmos 188
Hollós Ervin 67, 101–102, 146, 175, 243, 262
Horthy Miklós 34, 37, 39, 42, 51, 83, 149, 156, 195
Horváth Győző 130, 183
Horváth József 188
Horváth Márton 11, 67, 75, 100, 104, 109, 116, 119–120, 124, 127, 131,
132, 137, 142–143, 148, 188, 227–228, 236, 238, 249, 262
Horváth Ottó 58
Horváth Tibor 188
Horváth Zoltán 130, 183
Horváth Zoltán II. 130, 183
Hruscov, Nyikita Szergejevics 9, 17, 59, 119, 138, 159, 164, 190,
193, 227
Hussti Ferenc 63
Huszár Tibor 67, 71, 73, 90, 94, 96, 101, 103–104, 108, 110, 116, 120,
124, 127, 141, 159–161, 174, 262
Innocent Vincze Ernő 130, 183
Irinyi József 158

Izsák Erika 188
Izsáki Margit 130, 183
József Attila 21, 55, 109, 179, 193, 195
Juhász Vilmos 130, 184
Juranovszki Béla 64
Jurmics László 133, 188
Kaganovics, Lazar Mojszejevics 59
Kallós Ilus 133, 188
Karinthy Frigyes 118, 180
Kassitsky Ilona 188
Kádár János 10, 17, 201
Kálmán András 131, 187–188
Kálmán Endre 188
Kásmér Sándor 10, 19, 263
Kelemen Gyula 193
Kelemen Imre 188
Keller Andor 130, 184
Kemény István 130, 184
Kende István 131, 187–188
Kende Péter 133, 148, 188, 191
Keszti Imre 188
Kéri János 68, 263
Király István 188
Kiss Hugó 64
Kiss Károly 11, 19, 27, 34, 56, 58, 161, 195, 197, 204, 263
Klamár Gyula 130, 184
Kobulov, B. 63
Koltói Anna 61
Komját Irén 188
Kornor Imre 67, 148, 152, 263
Korcsmáros Nándor 130, 184
Kornai János 67, 133, 188
Korondy Béla 58
Kossuth Lajos 108, 179, 181

Kovai Lőrinc 188
 Kovács István 143, 190
 Kóla Margit 130, 184
 Kölcsény Ferenc 108, 179
 Kövesi Endre 148, 191
 Kőszegi Imre 130, 184
 Kriessl József 64
 Kucska Péter 10, 13, 120, 123–124, 127, 140–141, 151, 159, 191, 236, 263
 Kugel Ernő 130, 184
 Kukucsa János 153, 192
 Kulcsár Mihály 133
 Kun Béla 51, 63–64, 202
 Kunszery Gyula 130, 184
 Kürti László 188
 Lakó Teréz 149, 188
 Landler Jenő 64
 Láng György 188
 Láng István 133–134, 189
 Lendvai Pál 188
 Lengyel Menyhért 118, 180
 Lenin, Vlagyimir Iljics 19, 51, 55, 68, 71–72, 74, 87, 135, 138, 155,
 158, 176
 Lestyán Sándor 130, 184
 Lessing, Erich 181
 Léka János 180
 Lénárt Gábor 133, 149, 188–189
 Lippman, Walter 180
 Litván György 15, 18, 163, 189
 Losonczy Géza 10, 13–14, 18, 65, 67, 139–142, 149, 151, 159, 161, 172,
 174–175, 188, 193, 228, 263
 Lovas Márton 64
 Lőcsei Pál 133, 188
 Lukács György 176, 180, 262
 Lukács Imre 37, 264

Lukács László 43, 62, 188
Lukácsy Sándor 18, 158, 189, 192–193
Madách Imre 61
Magyar Pál 130, 184
Makai György 188
Malenkov, Georgij Makszimilianovics 59
Mann, Thomas 21, 141
Markos György 188
Maron Ferenc 130, 184
Marosán György 193
Marx, Karl 19, 108, 135, 179
Matusek Tivadar 134–135, 189, 249
Mágori Varga Erzsébet 188
Márkus István 84, 177, 192
Márkus László 188
Máté György (mérnök) 10, 18, 58, 227, 264
Máté György (újságíró) 11, 67, 110, 116, 128, 166, 188, 195, 264
Máté Iván 130, 184
Mátrai Betegh Béla 130, 184
Merkulov, V. 63
Mesik, P. 63
Mester Sándor 130, 185
Mesterházi Lajos 130, 184
Mező Ferenc 118
Mező Imre 11, 19, 56, 58, 180, 196, 264
Méray Tibor 10, 13, 18, 111, 119–120, 141, 188, 228, 264
Mihály András 42, 264
Mihályfi Ernő 189
Mihályfi Jenő 133–134
Millok Sándor 130, 185
Mocsár Gábor 11, 67, 90, 94, 96, 148, 227, 264
Mocsáry Lajos 128, 181
Mód Aladár 131, 171, 188–189
Mód Aladárné 131, 188–189

Mód Péter 34, 60
 Molnár Miklós 12, 18, 188
 Molotov, Vjacseszlav Mihajlovics 59
 Nagy Adorján 185
 Nagy Andor 130
 Nagy Imre 10–11, 14, 59–61, 95, 137, 140, 143, 148, 162–163, 166,
 177, 188–190, 192, 200, 226, 241, 263–267
 Nagy Pál 64
 Nagy Péter 73, 265
 Nádasz József 130, 185
 Nádor Jenő 130, 185
 Nemes György 13, 116, 120, 127, 136, 138, 175, 181, 188, 265
 Nemes László 41, 61, 188
 Németh Dezső 58
 Normai Ernő 64
 Nógrádi Sándor 11, 67, 109–111, 119, 137, 152–153, 173–174, 179,
 243, 265
 Novobácsky Sándor 133, 148–149, 188–189, 231
 Nyári Mária 56
 Oancs József 64
 Ólmosi Zoltán 58
 Orbán László 41, 61
 Pakots György 130, 185
 Parragi György 119, 181
 Pataki Ferenc 149, 231
 Patkó Imre 188
 Pálffy György 58
 Pálócsi-Horváth György 130, 185
 Páncsél Lajos 130, 185
 Pándiné 191
 Pelbárt Oszkár 188
 Petőfi Sándor 80–81, 87, 191
 Petur László 130, 185
 Péter Gábor 228

Polányi Máté 64
 Pongrácz Zsuzsa 142, 188, 190, 230
 Pothornik József 64
 Purjess Lajos 128, 181
 Pussta Béla 130, 185
 Rajk László 18, 23, 34, 36, 43, 58–61, 100, 142, 150, 162, 166, 187,
 202–203, 228
 Rajk Lászlóné 12, 34, 49, 201, 203, 265
 F. Rácz Kálmán 130, 185
 Rákosi Mátyás 8–9, 11–12, 14–15, 18, 34, 39, 43, 58–62, 64, 142, 164,
 175, 177, 180, 189–190, 193, 243, 267
 Reismann János 188
 Relle Pál 130, 185
 Révai József 67, 75, 95, 99, 101–104, 108–109, 132, 156, 175–176,
 178–181, 188, 238
 Révész Béla 118, 180
 Révész József 133, 188
 Révész Mihály 130, 185
 Révész Zsigmond 48, 185, 265
 Rohonyi Katalin 188
 Romains, Jules 118, 180
 Roóz Rezső 130, 186
 Rostás István 64
 Rónai Mihály András 130, 186
 Rudas Éva 133, 188
 Sallai Imre 43, 62
 Ságvári Endre 43, 63
 Sándor András 188
 Sándor Pál 131, 188
 Sári Tibor 133, 188
 Sárkány László 133–134, 189
 Schiffer Pál 193
 Sebes Pál 63
 Siklósi Tibor 188

Simándi Béla 130, 186
Sollner József 43, 62
Solt Andor 134, 189
Soós Levente 41, 61
Staud Géza 130, 186
Supka Géza 130, 186
Szabó István 11, 19, 130, 152, 186, 251, 266
Szabó László (sakk nagymester) 188
Szabó Rózsa 188
Szabó Tibor 191
Szabó Zoltán 192
Szakasits Árpád 130, 142, 186, 190, 193
Szalai András 23, 42, 58–59, 262
Szántó Zoltán 64
Száva István 130, 186, 188
Szegedi Emil 188
Szegő Pál 130, 186
Szemák Jenő 51, 64
Szekeres György 188
Szerdahelyi Sándor 130, 186
Szerényi Sándor (Sas) 12, 49–50, 64, 202, 266
Szervánasky Endre 188
Sziklai Imre 10, 18–19, 33, 59, 266
Szikossy Ferenc 175
Szilágyi Józsefné 18, 111, 189
Szilágyi Edit 188
Szilágyi Éva 179
Szilvási Lajos 148, 191, 231
Szirmai István 192
Szirmai Rezső 130, 186
Szőnyi Tibor 58
Sztálin, Jossif Visszarionovics 7–8, 39, 84, 102, 115, 138, 140–142, 177,
202–203, 227, 232, 247
Tabouis, Genevieve 180

Tardos Tibor 10–11, 18, 80, 111, 113, 119, 137–138, 150, 152–153, 179,
188, 240, 245, 256, 266

Tatár Imre 188

Tábori András 76, 119, 266

Táncsos Gábor 10, 12, 18, 43, 54, 67, 75, 102, 104, 174, 205, 266

Tersánszky Józsi Jenő 118, 180

Tisza Antal 64

Tisza István 82, 177

Tito, Joazip Broz 9, 17, 48, 59, 63, 142, 160, 192, 201

Togliatti, Palmiro 8–9, 17, 91, 93, 119, 125, 159, 164–165, 177, 193, 227

Tóth Aladár 171, 193

Tóth Béla 117, 179

Töreky Géza 43, 51, 62

Ujhelyi Szilárd 10, 14, 18–19, 54, 56, 58, 64, 65, 267

Újvári Imre 130, 186, 188

Vadász Ferenc 174, 188, 193, 226

Varga Edit 131, 188, 193

Varga Jenő 64

Varga Sándor 193

Vas Zoltán 11, 120, 127, 136, 140, 143, 150, 157, 169, 227, 239, 267

Vasvári Pál 80

Vági Ferenc 188

Vámos Magda 130, 186

Vándor Sándor 23, 58

Várkonyi Tibor 188

Várkonyi Zoltán 191

Vásárhelyi Miklós 17, 130, 133, 135, 173, 182, 187–188

Vászonyi Endre 130, 186

Venéczi János 133, 188

Vilmos József 39, 267

Vlodosimirszkij, L. 63

Vozári Dezső 130, 187–188

Zágoni Ferenc 188

Zek Zoltán 100, 225, 229, 236

Zedánov, Andrej Alekszandrovics 75, 176

Zsitvay Tibor 34, 60

A SOROZAT KÖTETEI:

- I. Két közgazdasági vita**
- II. Filozófusvita**
- III. Történészvita**
- IV. Partizántalálkozó – Sajtóvita**
- V. Két gazdaságpolitikai vita**
- VI. Pedagógusvita**
- VII. Iparművészvita**

1956-os Intézet

Ára: 200,- Ft